

การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ศักดิ์สุดา จิระศุภโชค

คุณูปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุณูปนิพนธ์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

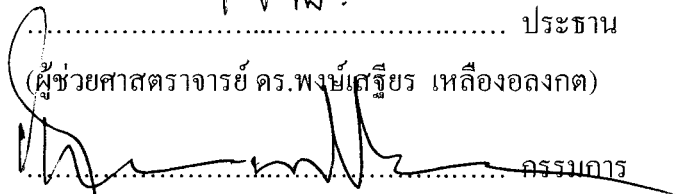
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

ธันวาคม 2558

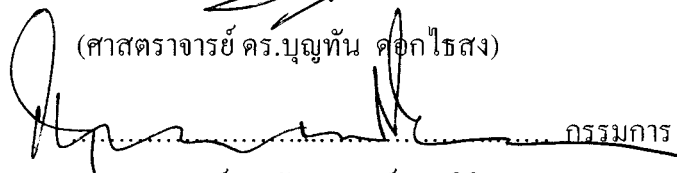
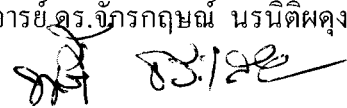
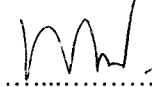
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมคุณฐิณีพนธ์ และคณะกรรมการสอบปากเปล่าคุณฐิณีพนธ์ ได้พิจารณา
คุณฐิณีพนธ์ของ ศักดิ์สุดา จิระสุภโชค ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

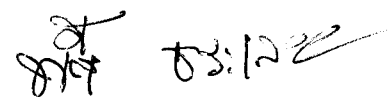
อาจารย์ผู้ควบคุมคุณฐิณีพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจน์ีย์ ธารเสนา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต)

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจอนุมัติให้รับคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจน์ีย์ ธารเสนา)
วันที่..... 1 .....เดือน..... ธันวาคม..... พ.ศ. 2558

กิตติกรรมประกาศ

คุณฉันทิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแนะนำการแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยมีความรู้สึกซาบซึ้ง ในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชนีย์ ธารเสนา คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะที่ดีเสมอมา นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย รวมทั้งความช่วยเหลือในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ ผู้ตอบแบบสอบถาม และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งทำให้งานวิจัยครั้งนี้สามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณจุฑารัตน์ จิระศุภโชค นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นายกฤติน จิระศุภโชค และนางสาวบุญญา จิระศุภโชค ผู้เป็นครอบครัว ของผู้วิจัย ที่คอยช่วยงานในด้านเอกสาร การเก็บข้อมูล บันทึกข้อมูล และช่วยเป็นกำลังใจอย่างดียิ่ง คอยอยู่เคียงข้าง และสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของคุณฉันทิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูทดแทนคุณแด่คุณพ่อเอียน สุขใจ บิดาผู้ล่วงลับ และคุณแม่สงบ สุขใจ ผู้เป็นมารดา ขอมอบแด่บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จมาจนตราบนานเท่านานในวันนี้

ศักดิ์สุดา จิระศุภโชค

52810201: สาขาวิชา: รัฐประศาสนศาสตร์; ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

คำสำคัญ: การประเมินผล/ ป่าชายเลน/ จันทบุรี

ศักดิ์สุดา จิระศุกุโชค: การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (EVALUATION OF MANGROVE FOREST GOVERNMENT IN CHANTHABURI PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมคณานิพนธ์: พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต, ปร.ด. 231 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

1. ผลการประเมินนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่า ระบบและขั้นตอนของการดำเนินนโยบาย มีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงมีบทบาทในการระงับนโยบายของรัฐด้วย เพราะในบางพื้นที่ที่แตกต่างกัน การดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด และผลการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นแต่ละด้าน ได้ดังนี้ ด้านบริบท พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 2 ด้านกระบวนการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 3 และด้านผลผลิต พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง เป็นอันดับที่ 4

2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคในหลากหลายมิติ

(1) ด้านบุคลากรซึ่งยังขาดแคลนบุคลากร (2) ขาดการประสานงานระหว่างบุคลากร (3) ขาดแคลนงบประมาณ (4) ข้อขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (5) หลายโครงการยังไม่มี ความชัดเจนบางนโยบาย ขาดความต่อเนื่อง และ (6) ความซับซ้อนในการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินนโยบาย

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงนโยบาย พบว่า (1) ควรมีความชัดเจนในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ออกมาอย่างเป็นรูปธรรม (2) ควรมีการประชามร่วมกับประชาชนในพื้นที่ (3) ควรมึกรอบเวลาที่แน่นอนในการชี้แจงผ่อนผัน การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน และ (4) ภาครัฐควรมีมาตรการรองรับด้านการจัดหาอาชีพอื่นที่ไม่กระทบกับป่าชายเลน และไม่กระทบกับความเป็นอยู่ของประชาชน

52810201: MAJOR: PUBLIC ADMINISTRATION; Ph.D. (PUBLIC ADMINISTRATION)

KEYWORDS: EVALUATION/ MANGROVE FOREST/ CHANTHABURI

SAKSUDA CHIRASUPPHACHOK: EVALUATION OF MANGROVE FOREST GOVERNMENT IN CHANTHABURI PROVINCE. ADVISORY COMMITTEE: PONGSATEAN LUENGALONGKOT, Ph.D. 231 P. 2015.

The objectives of this research are to: (1) Evaluate government policy outcomes regarding mangrove forest resources in Chanthaburi province; (2) Examine problems and obstacles in realizing government policies regarding mangrove forest resources, and; (3) Examine guidelines for the adjustment of government policy operations on mangrove forest resources.

1. The results of Evaluate government policy outcomes regarding mangrove forest resources in Chanthaburi province.

The results of in-depth interviews and reading revealed that the system and stages of policy realization were important to policy development and outcomes as well as playing a role in government policy suspension due to local area differences leading to highly effective and efficient policy results. And the study, which applied questionnaires, revealed that the study population had an opinion in the range of “medium”, divided by factors as follows: first was context of policy application with an average in the medium range; second was import factors with a medium range opinion; third was operations with opinions in the medium range, and; fourth was products, also in the medium range.

2. The results of problem and obstacle analysis showed that several problems and obstacles remain, such as: (1) Shortage of staff; (2) Lack of coordination between staff; (3) Inadequate funding; (4) Disagreement between local people and government officers; (5) Some projects are not clearly defined and are not followed-up, and; (6) Legal and operations complexities.

3. The results of study of guidelines for policy adjustment showed that: (1) There should be clear, concrete determination of policy and measures; (2) There should be community relations held with locals; (3) There should be clear, flexible and lenient timeframes for the cessation of illegal activities in mangrove forests, and; (4) The public sector should guarantee alternative occupations for locals which do not impact mangrove forests or community lifestyles.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
แนวความคิดนโยบายสาธารณะ.....	14
แนวความคิดการประเมินนโยบาย.....	26
แนวความคิดการอนุรักษ์ป่าชายเลน.....	45
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดจันทบุรีและทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี.....	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	67
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	81
การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	81
การวิจัยจากการสัมภาษณ์.....	81
การวิจัยจากเอกสาร.....	84
การวิจัยเชิงปริมาณ.....	85
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	85
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	87

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	88
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	89
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
4 ผลการวิจัย.....	91
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมพัทธ์เชิงลึก.....	91
ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลการสัมพัทธ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ภาครัฐ.....	91
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลการสัมพัทธ์เชิงลึก ผู้ประกอบการ.....	102
ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลการสัมพัทธ์เชิงลึก องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น.....	108
ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี.....	118
ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี.....	119
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงเอกสาร.....	119
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต.....	119
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ศึกษาโครงการ.....	122
ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี.....	124
ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี.....	125
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ.....	127
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล.....	127
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลการศึกษา ด้านบริบท.....	132
ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ผลการศึกษา ด้านปัจจัยนำเข้า.....	136
ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ผลการศึกษา ด้านกระบวนการ.....	138
ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ผลการศึกษา ด้านผลผลิต.....	142

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	144
สรุปผลวิจัย.....	144
อภิปรายผล.....	153
ข้อเสนอแนะ.....	155
บรรณานุกรม.....	157
ภาคผนวก.....	163
ภาคผนวก ก.....	164
ภาคผนวก ข.....	173
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	231

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนการสู่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม..... 86
2	ผลการดำเนินโครงการของสถานีวิพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2 และ 3 ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2557 (งานด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน)..... 122
3	ผลการดำเนินโครงการของสถานีวิพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2 และ 3 ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2557 (งานด้านส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน)..... 123
4	ผลการดำเนินโครงการของสถานีวิพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2 และ 3 ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2557 (งานด้านคุ้มครองและป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน)..... 124
5	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านเพศ..... 127
6	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านอายุ..... 127
7	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา..... 128
8	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านอาชีพ..... 128
9	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านรายได้ครัวเรือน/ เดือน..... 129
10	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านรายจ่ายครัวเรือน/ เดือน..... 129
11	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน..... 130
12	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลน..... 131
13	ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน..... 131
14	ลักษณะด้านบริบท ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ..... 132
15	ลักษณะด้านปัจจัยนำเข้า ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ..... 136
16	ลักษณะด้านกระบวนการ ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ..... 138
17	ลักษณะด้านผลผลิต ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ..... 142
18	ลักษณะการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ..... 143

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
19	สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านบริบท (Context).....219
20	สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านปัจจัยนำเข้า (Input).....220
21	สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านกระบวนการ (Process)..... 223
22	สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านผลผลิตของนโยบาย (Product)..... 225
23	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2552.....227

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 13
2	การประเมินผลแบบ CIPP model..... 30
3	หลักการขั้นพื้นฐานการวัดประเมินผลตามตัวแบบแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ (System theory)..... 31
4	โครงสร้างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....229
5	โครงสร้างสำนักทรัพยากรป่าชายเลน.....230
6	โครงสร้างส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน.....230
7	โครงสร้างส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี).....230

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์โลกในปัจจุบัน พบว่า ภัยพิบัติตามธรรมชาตินับวันจะทวีความรุนแรง และมีความถี่สูงขึ้น อาทิ น้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว คลื่นยักษ์สึนามิ และภัยพิบัติอื่น ๆ อีกมากมายเกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากภาวะโลกร้อน อุณหภูมิโลกร้อนขึ้น มีการละลายของน้ำแข็งขั้วโลกมากขึ้นและเร็วขึ้น ชั้นบรรยากาศของโลกได้ถูกทำลายมากขึ้น จากการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งปล่อยก๊าซพิษต่าง ๆ มากมายขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศ ในปริมาณที่มาก และขาดซึ่งความรับผิดชอบ รวมทั้งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันภัยพิบัติจากธรรมชาติ

เป็นที่ทราบกันดีว่า ทรัพยากรป่าไม้และป่าชายเลน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อโลกอย่างมหาศาลมาตั้งแต่ในอดีตจนปัจจุบัน แต่จากการเพิ่มจำนวนของประชากรมนุษย์ การขยายตัวของชุมชน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเกษตรกรรม การทำนาเกลือ การใช้ประโยชน์จากไม้ ทำให้มีการบุกรุก ทำลายพื้นที่ป่าไม้ และป่าชายเลนมากขึ้น (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552) ประเทศไทยมีความยาวชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ 2,667 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 24 จังหวัด ตั้งแต่ฝั่งอ่าวไทยจากจังหวัดตราด ในภาคตะวันออก ตลอดแนวชายฝั่ง ถึงภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย จังหวัดนราธิวาส มีความยาว 1,653 กิโลเมตร และทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนอง จนถึงจังหวัดสตูล ชายแดนติดประเทศมาเลเซีย มีความยาว 1,014 กิโลเมตร โดยตลอดความยาวของชายฝั่งมีทรัพยากรป่าชายเลนขึ้นอยู่กับอย่างหนาแน่นกระจายตามภูมิประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณอ่าว ปากแม่น้ำ เป็นต้น ชายฝั่งทะเลอันดามันมีเนื้อที่ป่าชายเลนมากที่สุด ในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนของประเทศไทย ยังมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพื้นที่ป่าชายเลนถึง 2.3 ล้านไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค)

ในปัจจุบัน นานาชาติได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้และป่าชายเลน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ อย่างจริงจัง โดยได้ร่วมกันประชุมในระดับโลกและนานาชาติ เพื่อวางมาตรการป้องกัน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับมามีชีวิต โดยการให้ความรู้ การปลูกสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ ที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนนั้น ๆ เพื่อผลแห่งการได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ รวมถึงกลุ่มองค์กรจากภาครัฐและภาคเอกชนในขณะเดียวกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลนก็ยังคงมี

อย่างต่อเนื่องในหลายพื้นที่ของโลกซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโลกอย่างกว้างขวาง โดยผลกระทบเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนานาประเทศทั่วโลกอย่างมาก เนื่องจากได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการลดลงของทรัพยากรป่าชายเลน จึงได้ร่วมกันประชุมระดับนานาชาติขึ้น โดยใช้ชื่อการประชุมครั้งนี้ว่า แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Agenda 21) (สมพร แสงชัย, 2545) ซึ่งเป็นเอกสารที่สำคัญฉบับหนึ่งของสหประชาชาติ ซึ่งได้รับการรับรองจากการประชุม Earth summit ที่นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ในปี ค.ศ. 1992 เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศต่าง ๆ ในโลก นำไปปรับใช้ตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง เพื่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาระดับโลก ซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหามาได้จากเฉพาะระดับท้องถิ่น นั่นคือต้องแก้ไขปัญหาาร่วมกันในระดับโลกและระดับภูมิภาค ดังคำกล่าวที่ว่า Think globally, act locally จึงมีข้อตกลงในระดับโลก และเป็นที่มาของอนุสัญญาต่าง ๆ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีกฎหมายในระดับท้องถิ่นเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องไม่ขัดกับทิศทางในการแก้ไขปัญหาในระดับโลก เพื่อที่จะบรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้คนทั้งรุ่นปัจจุบัน และอนาคต มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียงที่จะตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เนื้อหาสาระสำคัญในส่วนของแผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Agenda 21) ได้กล่าวถึงแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อให้ทุกประเทศในโลกได้ร่วมกันปฏิบัติอย่างจริงจังรวมทั้งประเทศไทยด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้นทุกรัฐบาลต่างก็ให้ร่วมมือและให้ความความสนใจ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่โดยได้กำหนดเป็นนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การดำเนินตามนโยบายของภาครัฐ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม ดังเช่น คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรชีวภาพ เพื่อสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้มาตรการทางเศรษฐกิจที่ผสมผสานกับหลักการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2549)

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับนโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มรองและอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรธรณี ทรัพยากรทางทะเล

และชายฝั่ง รวมทั้งฟื้นฟูอุทยานทางทะเลอย่างเป็นระบบ เร่งจัดทำแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจัดแบ่งประเภทที่ดินระหว่างที่ดินของรัฐและเอกชน ให้ชัดเจน เร่งประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กำหนดเขตและส่งเสริมการปลูกป่า ป่าชุมชน เพิ่มฝายต้นน้ำลำธารและฝายชะลอน้ำ ตามแนวพระราชดำริ ส่งเสริมป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ที่เหมาะสม ป้องกันการเกิดไฟป่า ปรามปราม การบุกรุกทำลายป่าอย่างจริงจัง ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน ลดการใช้สารเคมี และฟื้นฟูดินในบริเวณพื้นที่ที่ดินมีปัญหา รวมทั้งจัดให้มีระบบบริหารจัดการน้ำ ในระดับประเทศ ทั้งน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคเศรษฐกิจ และการอุปโภคบริโภค คู่มือและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ที่มีความสำคัญเชิงระบบนิเวศ เพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการสำรวจ จัดทำระบบฐานข้อมูล อนุรักษ์พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารพลังงาน สุขภาพ และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีการแบ่งปัน ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมรวมทั้งให้การคุ้มครอง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยทางชีวภาพ (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2551)

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โครงการฟื้นฟูทะเลไทย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน และแก้ไขกฎระเบียบให้สามารถใช้ประโยชน์ จากป่าชายเลนได้ ปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเล อุทยานแห่งชาติทางทะเล บนฐานนิเวศอย่างมีส่วนร่วมเร่งประกาศเขตคุ้มครองทางทะเล และชายฝั่งในพื้นที่ระบบนิเวศ สำคัญ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพในทะเล ปรับปรุงและขยายการทำประมงชายฝั่ง จำกัด และยกเลิกเครื่องมือที่ทำลายล้าง เป็นต้น (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2554)

จะเห็นได้ว่าจากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมาหลายชุด กล่าวได้ว่า นโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังมีความคลุมเครือ ไม่ชี้ชัดถึงความจริงจัง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างแท้จริง จนถึงรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 จึงมีความชัดเจนของนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม มากยิ่งขึ้น ทำให้การนำนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านป่าชายเลน ไปปฏิบัติในแต่ละพื้นที่มีความจริงจังยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยนั้นยังคงมีปัญหาเรื่องของการดำเนินการ และการบริหารจัดการนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่ยังทำไม่ได้สมบูรณ์มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในอดีตโดยสังเกตได้ว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงครึ่งแรกของฉบับที่ 7

(สมหมาย สรรพคุณ, 2550) พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศลดลงจาก 2.29 ล้านไร่ เหลือเพียงประมาณ 1.05 ล้านไร่ โดยเฉพาะในระยะ 32 ปี ที่ผ่านมา พื้นที่ป่าชายเลนลดลงถึง 1.24 ล้านไร่ เฉลี่ยปีละประมาณ 38,909 ไร่/ปี โดยเป็นการลดลงในช่วง 25 ปีแรก ซึ่งเป็นช่วงแผน 1-5 (พ.ศ. 2504-2529) เฉลี่ยปีละ 42,868 ไร่ ส่วนในช่วง 7 ปีหลัง ซึ่งเป็นช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงครั้งแรกของฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2530-2536) ลดลงเฉลี่ยปีละ 24,772 ไร่ การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลน เกิดจากการบุกรุกเข้าใช้ประโยชน์ เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำเหมืองแร่ นาเกลือ อุตสาหกรรม ท่าเทียบเรือ ทำไม้ รวมทั้งการเข้าอยู่อาศัยของชุมชน โดยเป็นการบุกรุกเพื่อทำการเพาะเลี้ยงกุ้ง ประมาณร้อยละ 25 ของพื้นที่ป่าชายเลนที่ลดลงทั้งหมด ซึ่งจากพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งชายฝั่งในปี พ.ศ. 2534 จำนวน 485,639 ไร่ เป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ถึง 302,363 ไร่ หรือร้อยละ 62 ของพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งชายฝั่งทั้งหมด และจากภาพถ่ายดาวเทียม ปี พ.ศ. 2543 พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนเหลือประมาณ 1,579,693.81 ไร่ สำหรับการสำรวจล่าสุดในปี พ.ศ. 2552 พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนเหลือประมาณ 1,525,060.83 ไร่ โดยพื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ดังกล่าว พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าชายเลน มีสภาพเสื่อมโทรมจนน่าวิตก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ก)

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหาด้านการทำลายบุกรุก ถิ่นครอง พื้นที่ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง จังหวัดจันทบุรี เป็น 1 ใน 24 จังหวัดของประเทศ ที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากเป็นอันดับหนึ่งของชายฝั่งทะเลอ่าวไทยที่กำลังประสบปัญหาของการลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่าชายเลนและมีแนวโน้มที่จะลดลงมากขึ้นในอนาคต ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 77,456.23 ไร่ ในขณะที่ปี พ.ศ. 2552 จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลน ลดลงเหลือประมาณ 75,428.91 ไร่เท่านั้น (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค) และมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างกว้างขวาง โดยสถานการณ์การลดลงของทรัพยากรป่าชายเลน เกิดจากปัจจัยหลายประการที่เป็นปัญหา และสาเหตุของการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดจันทบุรี รวมทั้งข้อมูลจากการสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนทั่วประเทศ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค) ปรากฏว่า จังหวัดจันทบุรี มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 144,134.74 ไร่ โดยเฉพาะการใช้พื้นที่ป่าชายเลนในการทำนาเกลือ กับพื้นที่ทำการเกษตร มีมากถึง 141,763.15 ไร่ จากพื้นที่ป่าชายเลนทั้งจังหวัด 219,563.65 ไร่ จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ป่าชายเลนเหลือเพียง 75,428.91 ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2543 ซึ่งมีป่าชายเลน 77,456.23 ไร่ และมีพื้นที่การทำนาเกลือรวมกับพื้นที่ทำการเกษตร 113,812.51 ไร่ จากพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 205,563.23 ไร่ จากสถานการณ์การลดลงอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรป่าชายเลน

ของจังหวัดจันทบุรี จึงสรุปถึงปัญหาและสาเหตุและผลกระทบได้ดังนี้ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค)

1. พื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดจันทบุรีลดลงอย่างต่อเนื่องเกิดจากสาเหตุหลายประการรวมกัน ที่สำคัญ คือ การขยายตัวของสังคมเมือง ทำให้มีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ที่สำคัญคือ การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะการทำนากุ้ง การเกษตรกรรม การขยายตัวของแหล่งชุมชน การสร้างที่อยู่อาศัย การขุดลอกร่องน้ำ การทำนาเกลือ การตัดไม้เกินกำลังการผลิตของป่าและกิจกรรมอื่น ๆ

2. หลายกิจกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชายเลนเป็นเพราะเห็นว่า การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลน ทำให้ช่วยลดต้นทุนในการประกอบการ เพราะป่าชายเลนเป็นพื้นที่ป่าสงวน มีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับไม่รัดกุม ทำให้มีผู้บุกรุกจำนวนมากและการจับกุมทำได้ไม่ทั่วถึง สิ่งที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชายเลนยังไม่เพียงพอ และยังไม่ถูกต้องนักในกลุ่มบุคคลระดับต่าง ๆ ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของป่าชายเลน เป็นผลให้การใช้ประโยชน์ป่าชายเลนเป็นไปอย่างไม่เหมาะสม

3. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนดังกล่าว ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนหลายประการ เช่น อุณหภูมิน้ำสูงขึ้น ปริมาณธาตุอาหารลดลง ความเค็มเพิ่มขึ้น น้ำขุ่นขึ้น มีปริมาณสารพิษในน้ำ เกิดการพังทลายของดิน มีการเปลี่ยนแปลงชนิด ปริมาณ และลักษณะ โครงสร้างของพืชและสัตว์น้ำ ที่สำคัญ คือ มีผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศในป่าชายเลนและระบบนิเวศอื่นในบริเวณชายฝั่ง และใกล้เคียงป่าชายเลน ซึ่งจะส่งผลกระทบไปถึงเศรษฐกิจของประชาชนและของประเทศโดยรวม และยากที่จะฟื้นฟูให้กลับเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมได้แม้จะต้องใช้เงินลงทุนมหาศาลก็ตาม (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค)

จากการศึกษาความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนที่มีต่อระบบนิเวศชายฝั่ง และการเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ รวมทั้งการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์เศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชายเลนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งกำลังส่งผลกระทบต่อวงกว้างของระบบนิเวศชายฝั่ง การกัดเซาะชายฝั่งของน้ำทะเล การสูญเสียแนวป้องกันคลื่นและลมเมื่อเกิดพายุ การเพิ่มสูงขึ้นของอุณหภูมิน้ำทะเล แม้รัฐบาลจะมีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อการป้องกัน ฟื้นฟู และอนุรักษ์แล้วก็ยังคงประสบกับปัญหาของการดำเนินนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการขาดซึ่งจิตสำนึกในการร่วมกันเพื่อป้องกัน ฟื้นฟู

และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ของประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยร่วมอยู่กับป่าชายเลนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2557 รวมทั้งศึกษาปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน และศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตาม นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2557 ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตาม นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตาม นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ประโยชน์ด้านการปฏิบัติ
  - 1.1 ประโยชน์กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตาม นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
  - 1.2 ประโยชน์กับสังคมส่วนรวมทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถนำการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการประสานความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืน
2. ประโยชน์ด้านวิชาการ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมทุกภาคส่วน ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่ ผู้ประกอบการที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าชายเลน ผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน

ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากร ป่าชายเลน โดยตรง จึงสามารถนำผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของงาน ด้านวิชาการเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดทิศทางของนโยบาย ด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การประเมินผลนโยบายจะใช้ตัวแบบ CIPP model ของ Stufflebeam (1971)

ซึ่งครอบคลุม 4 ด้าน ดังนี้

1.1 บริบท (Context) ศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

1.2 ปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input) ศึกษาความชัดเจนของวัตถุประสงค์ นโยบาย/ ยุทธศาสตร์ ความพร้อมของคน งบประมาณ อุปกรณ์ ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์ และรักษาสีเขียวป่าชายเลน

1.3 กระบวนการ (Process) ศึกษาการวางแผน (Planning) ในการนำนโยบายไปสู่ การปฏิบัติ การจัดการองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการติดตามผล (Controlling) ตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

1.4 ผลผลิตของนโยบาย (Product) ศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ รายได้ของประชาชน ในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะพื้นที่ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากร ป่าชายเลน ประกอบไปด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ และอำเภอนายายอาม ครอบคลุมในพื้นที่ 8 ตำบล (24 หมู่บ้าน) ได้แก่ ตำบลวันยาว ตำบลบ่อ ตำบลบางขัน ตำบลเกวียนหัก ตำบลตะปอน ตำบลคลองขุด ตำบลสนามไชย ตำบลกะแจะ โดยมีประชากรรวม 1,679 คน 590 ครัวเรือน (จำนวนประชากรที่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ มี 280 ชุมชน จำนวน 42,665 คน 8,798 ครัวเรือน) (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2554)

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ จะทำการประเมินเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการดำเนินนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย คือ (1) เจ้าหน้าที่รัฐ ในระดับหัวหน้าหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ (2) ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน (3) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน และ (4) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายของรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาผลของการปฏิบัติงานในรอบปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบติดตามการปฏิบัติตามนโยบาย โดยการใช้อยู่ CIPP model (Stufflebeam, 1971) ซึ่งประกอบด้วย

1. บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย สภาพภาวะวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพความเป็นอยู่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

2. ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรขององค์กรที่นำมาใช้ในการศึกษาเพื่อประเมินผลนโยบาย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

3. กระบวนการ หมายถึง แผนการทำงานเพื่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการติดตามผล (Controlling)

4. ผลผลิต หมายถึง การติดตามผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ การมีรายได้ของประชาชนในพื้นที่ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

นโยบายภาครัฐ หมายถึง แนวทางหรือกรอบการทำงานที่ภาครัฐกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ให้บรรลุเป้าหมาย โดยรวมถึงมติของคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน แผนปฏิบัติงานของกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนปฏิบัติงานกรมทรัพยากร

ทางทะเลและชายฝั่ง และประกาศกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

สิ่งแวดล้อม หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งที่มีลักษณะสมบูรณ์ เสื่อมโทรม เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของประชาชน รวมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกทำลายเพื่อการประกอบอาชีพและอยู่อาศัย

ทรัพยากร หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดในพื้นที่ที่สามารถนำมาใช้อนุรักษ์ฟื้นฟู เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดจันทบุรี

ป่าชายเลน หมายถึง ระบบนิเวศที่ประกอบไปด้วยพันธุ์พืชหลายชนิด ซึ่งอยู่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่เป็นดินเลน น้ำกร่อย และมีน้ำทะเลท่วมถึงอย่างสม่ำเสมอ ทั้งบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ ทะเลสาบ และ รอบเกาะแก่งต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรี

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ จากการดำเนินนโยบาย ด้านทรัพยากรป่าชายเลน โดยการศึกษาเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี

สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน หมายถึง การเสื่อมสภาพของป่าชายเลนรวมทั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่จากนายทุนและจากภัยธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

การวางแผน หมายถึง การกำหนดภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการด้านการน่านโยบายอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ไปสู่การปฏิบัติมีความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนด

การจัดการองค์กร หมายถึง การบริหารองค์กรในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ภารกิจบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

การนำ หมายถึง เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่เป็นผู้นำและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และนายกองจัดการบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง

การติดตามผล หมายถึง การติดตามประเมินผลของการดำเนินนโยบาย ด้านทรัพยากร ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ว่าเป็นไปตามนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่ภาครัฐ กำหนดไว้ มากน้อยเพียงใด

การมีงานทำของประชาชน หมายถึง ประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยและมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีการทำงานเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ตามนโยบายการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

รายได้ของประชาชน หมายถึง ประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยและมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีรายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ตามนโยบาย การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง ข้อบ่งชี้ต่าง ๆ ที่ทำให้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การปรับปรุงนโยบาย หมายถึง การนำผลของการศึกษาวิจัยที่เป็นประโยชน์ ต่อการกำหนดนโยบายรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัย การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้ตัวแบบการประเมินโครงการตัวแบบ CIPP model (Stufflebeam, 1971) ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. บริบท (Context)
2. ปัจจัยนำเข้า (Input)
3. กระบวนการ (Process)
4. ผลผลิต (Product)

โดยในแต่ละองค์ประกอบนั้น มีมิติในการพิจารณาสำหรับการประเมินผลนโยบาย ภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ดังนี้

1. การประเมินด้านบริบท (Context evaluation) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม และปัจจัยพื้นฐานของนโยบาย อันได้แก่

1.1 สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน หมายถึง สภาพปัญหาการถูกบุกรุก ทำลาย และความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าชายเลนอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์และธรรมชาติ

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ หมายถึง การให้ความร่วมมือ ของประชาชนในพื้นที่ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในช่วงเริ่มต้น (พ.ศ. 2524-ปัจจุบัน)

ของการเกิดวิกฤตปัญหาป่าชายเลน

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) เป็นการศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามนโยบาย อันได้แก่

2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ หมายถึง วัตถุประสงค์ของนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความชัดเจนทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันและตบโจทย์นโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ครอบคลุม และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ได้จริงมากน้อยแค่ไหน

2.2 ความพร้อมของทรัพยากร ซึ่งจำแนกเป็นบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ จิตความสามารถทางการบริหารงาน งบประมาณในการบริหารโครงการ ซึ่งแต่ละปัจจัยก็ยังมีจำแนกย่อยออกไปอีก เช่น บุคลากร โดยในที่นี้จะพิจารณาถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ เป็นต้น

2.3 ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อนโยบายภาครัฐ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งด้านการอนุรักษ์ และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ ซึ่งสามารถวัดผลได้จากการแจ้งข่าวการบุกรุกทำลายป่าชายเลน การร่วมกันปลูกป่าชายเลน รวมทั้งความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตามนโยบายหรือตามโครงการของภาครัฐ

3. การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) เป็นการศึกษาการดำเนินการตามยุทธวิธีหรือแผนงานนั้น ว่าเป็นไปตามขั้นตอนที่ได้ถูกกำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร อีกทั้งยังเป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อนหรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการ โดยพิจารณาจุดเด่นที่ว่า กระบวนการของโครงการจะทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยการกำหนดกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

3.1 การวางแผนนโยบาย หมายถึง การกำหนดภารกิจต่าง ๆ เช่น การกำหนดเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบโครงการ ระบบกลไกในการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ไปสู่การปฏิบัติ ที่มีความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนด

3.2 การจัดการองค์กร หมายถึง การบริหารองค์กร เช่น การจัดสรรตำแหน่งงานที่ต้องรับผิดชอบ การวางอัตรากำลังคน การจัดงบประมาณที่เหมาะสม การสนับสนุนอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ภารกิจบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

3.3 การนำขององค์กรหรือบุคลากร หมายถึง ความเป็นผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้นำที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่

3.4 การติดตามผลโครงการ หมายถึง การกำหนดแนวทางในการวัดประเมินให้บรรลุผลตามแผนของนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ ว่าเป็นไปตามนโยบายที่ภาครัฐกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

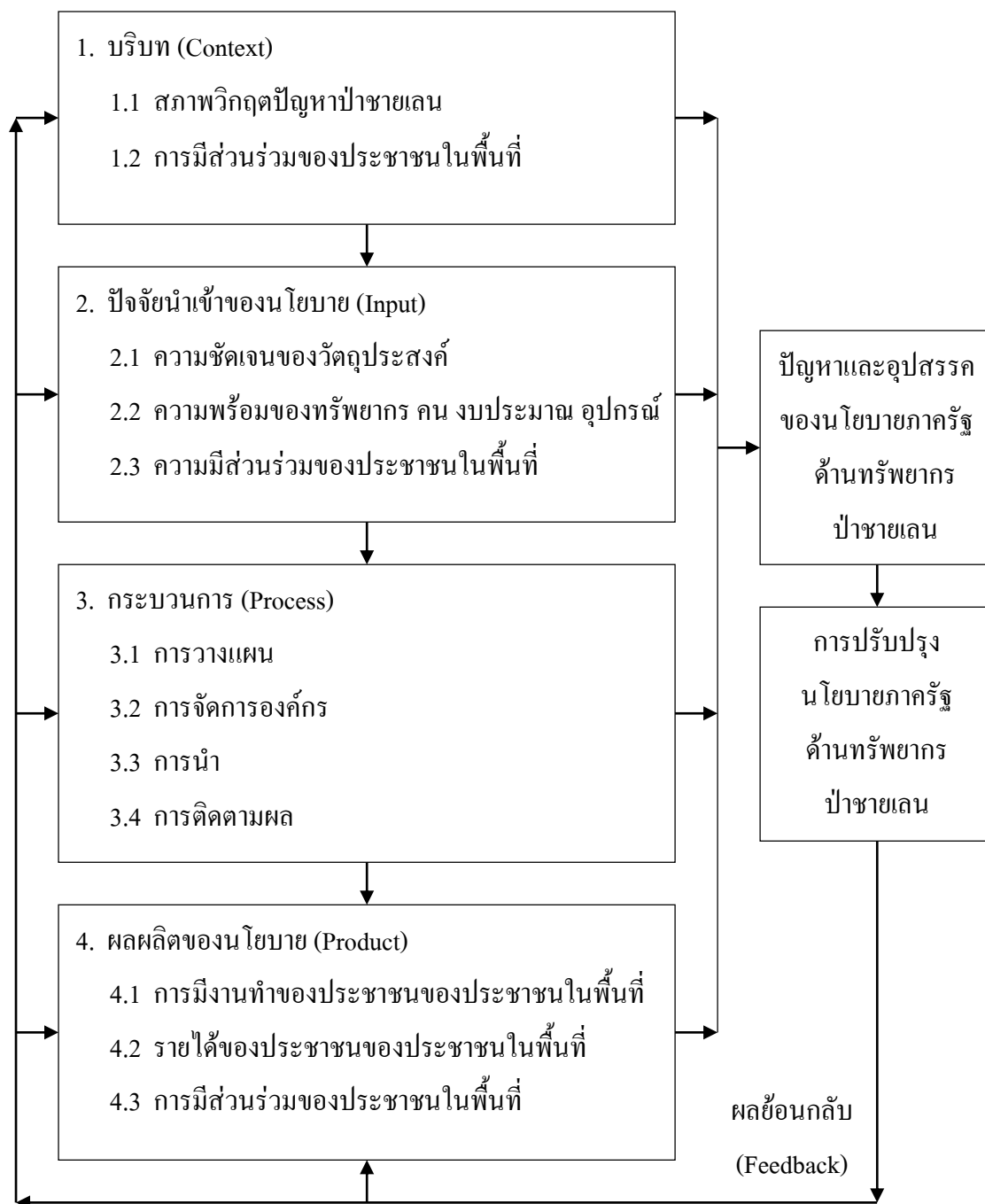
4. การประเมินผลผลิต (Product evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของโครงการ โดยเฉพาะความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ที่ได้ถูกกำหนดไว้กับผลผลิตที่ได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดผลผลิตของนโยบายไว้ 3 ด้าน ดังนี้

4.1 การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ หมายถึง ความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน หลังจากการนำนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ

4.2 รายได้ของประชาชนในพื้นที่ หมายถึง ฐานะและความมั่นคงด้านการเงินเพื่อการเลี้ยงชีพและครอบครัวของประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน หลังจากการนำนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ หมายถึง การให้ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน หลังการนำนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ

รวมทั้งการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนโยบาย โดยการรวบรวมปัญหาและอุปสรรคจากแหล่งข้อมูลสำคัญในทุกภาคส่วน ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนจากนั้นจึงนำเกณฑ์การวัดผลที่ได้กำหนดไว้ไปใช้ในการประเมินผลความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปสู่แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศ และประชาชนรวมทั้งเพื่อการนำนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ไปใช้ให้ตรงกับความต้องการของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ซึ่งจะนำมาสู่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด
จันทบุรี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดนโยบายสาธารณะ
2. แนวความคิดการประเมินนโยบาย
3. แนวความคิดการอนุรักษ์ป่าชายเลน
4. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดจันทบุรีและทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัด

จันทบุรี

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งแนวคิดดังกล่าว มีความสำคัญต่อการประเมินผลนโยบายภาครัฐ โดยสาระสำคัญของแต่ละแนวคิด มีดังนี้

แนวความคิดนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะเป็นนโยบายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของรัฐบาลที่จะต้องมีการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศและประชาชน หน่วยงานภาครัฐจึงเป็นผู้มีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการของการกำหนดนโยบายสาธารณะจนถึงการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผลนโยบาย โดยมีการกระจายความรับผิดชอบไปตามหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดของนโยบาย โดยนโยบายสาธารณะเป็นนโยบายที่มีผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน จึงสามารถแบ่งขยายความนโยบายสาธารณะได้ ดังนี้

ความหมายของนโยบายสาธารณะ

จากการศึกษาแนวคิดจากนักวิชาการที่มีชื่อเสียงด้านนโยบายสาธารณะหลาย ๆ ท่าน ทั้งในต่างประเทศและในประเทศ สามารถสรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ ที่รัฐบาลประกาศหรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำอันจะเป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุผลงานตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการสนองตอบความต้องการของประชาชน โดยส่วนรวมเป็นหลัก (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2552; Anderson, 1994; Dye, 1981; Hogwood & Gunn, 1984)

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ เป็นสื่อที่ใช้ติดต่อกันระหว่างรัฐบาล เจ้าหน้าที่ และประชาชน หากจะขยายความโดยแยกเป็นข้อ ๆ จะได้ ดังนี้ (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2552)

1. เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ แนวทางการพัฒนาประเทศว่าจะมีลักษณะอย่างไร เน้นหนักด้านไหน และขึ้นอยู่กับนโยบายแต่ละรัฐบาลเป็นสำคัญ
2. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งรัฐบาลมีความจำเป็นจะต้องกำหนดนโยบายในการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น ความต้องการในด้านการศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น
3. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชน ระดับความรุนแรงและลักษณะของปัญหา เช่น ปัญหาการด้อยการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ จึงเป็นปัญหาสำคัญ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องกำหนดนโยบายเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนได้รับการศึกษาให้พอเพียงต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะการศึกษาวิชาชีพเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ความรู้จากระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างมั่นคงต่อไป
4. เป็นการใช้อำนาจรัฐบาลเพื่อจัดสรรค่านิยมทางสังคม การกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาลจะมีส่วนอย่างสำคัญในการจัดสรรค่านิยมทางสังคม เช่น นโยบายเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งสำคัญในราชการจะต้องกำหนดให้บุรุษและสตรีมีโอกาสเสมอภาคกัน และการกำหนดนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนตระหนักและศรัทธาจนกระทั่งยอมรับยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตของตน
5. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม ความเป็นไป ในสังคมเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญของระบอบการเมืองสมัยใหม่ กล่าวคือ นโยบายใด ๆ ของรัฐบาลจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และทางการเมือง ในทางเศรษฐกิจเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแข่งขันเศรษฐกิจอย่างเสรี จะส่งผลให้การบริหารทางเศรษฐกิจมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ในทางสังคมรัฐบาลจะส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับสวัสดิการจากรัฐบาลได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งในเรื่องการศึกษา สาธารณสุข การประกันสังคม เป็นต้น และในทางการเมือง รัฐบาลจะส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองอย่างเสมอภาค ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

6. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเสมอภาคในโอกาสแก่ประชาชน โดยธรรมชาติมนุษย์เกิดมามีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน แต่การที่มนุษย์มีความแตกต่างกัน โดยธรรมชาติ มีหมายความว่า มนุษย์มีความสามารถบางอย่างเท่านั้น จึงจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตได้ หากรัฐบาลกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาความสามารถตามความถนัดของตน ประชาชนที่มีความสามารถแตกต่างกันย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต

7. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชน ภารกิจสำคัญของรัฐบาลในการบริหารประเทศ เป้าประสงค์การพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนา คือ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากผลการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและกว้างขวาง เพื่อจัดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนให้หมดไปหรือลดช่องว่างให้เหลือน้อยที่สุด

8. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท ในสังคมที่มีความแตกต่างกันมากระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายในการกระจายไปสู่ชนบทเพื่อลดความความเจริญแตกต่างระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ให้น้อยลงและเพื่อลดการเคลื่อนย้ายของประชาชนจากชนบทเข้าสู่ชุมชนเมือง นโยบายกระจายอำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหารและการคลัง เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถกำหนดแนวทางการบริหารการพัฒนา และพึ่งตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

9. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการพัฒนาประเทศ ให้มีสมรรถนะการปกป้องตนเองจากการเอารัดเอาเปรียบของต่างประเทศที่สำคัญ คือ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการผลิต ทั้งการผลิตสินค้าและบริการ และเป็นการผลิตที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูง จะทำให้ประชาชนได้รับผลตอบแทนจากการผลิตในระดับสูง ทำให้มีรายได้ดีและมีคุณภาพชีวิตสูง

10. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่สังคมโลกให้ความสนใจเอาใจใส่มากขึ้น ด้วยการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเพื่อควบคุมมลพิษทั้งทางอากาศและทางน้ำ นอกจากนี้ อาจจะมีองค์การเอกชน (NGO) ที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเข้าไปมีบทบาทแนะนำ และส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนต่างๆ มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น และอาจมีบทบาทในการคัดค้านโครงการของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

ถึงแม้ว่านโยบายสาธารณะจะมีความสำคัญกว้างขวางต่อการพัฒนาประเทศดังกล่าว แต่ความสำเร็จของนโยบายสาธารณะก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ (สมบัติ ชำรงฉัญวงศ์, 2552) ได้แก่

1. มีเป้าประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน นโยบายสาธารณะที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ต้องระบุเป้าประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันมิให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายสาธารณะใดก็ตามที่มีเป้าประสงค์ไม่ชัดเจนมีโอกาสที่จะประสบความล้มเหลวในการนำนโยบายปฏิบัติสูง

2. ต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือนโยบายที่สำคัญจะต้องมีหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงและการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีกลไกการควบคุม กำกับและตรวจสอบอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มั่นใจว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะบรรลุเป้าประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ต้องมีงบประมาณสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมนโยบายใดที่ไม่มีงบประมาณสนับสนุน นโยบายนั้นจะไม่มีโอกาสปรากฏเป็นจริง จะเป็นได้แต่เพียงการแสดง ความตั้งใจหรือการพูดที่ไม่มีการกระทำ กรณีเช่นนี้ไม่เรียกว่าเป็นนโยบายสาธารณะเพราะนโยบาย สาธารณะในส่วนที่รัฐบาลเลือกจะกระทำต้องกระทำให้เป็นรูปธรรมและปรากฏเป็นจริง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเหมาะสมเท่านั้น

4. ต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน การที่ประชาชนให้การสนับสนุนนโยบายใด แสดงว่า นโยบายนั้นสอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของประชาชน การสนับสนุน จากประชาชนจะเป็นพลังสำคัญในการผลักดันให้การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติบรรลุ เป้าหมาย

ระดับของนโยบายสาธารณะและผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ

การกำหนดนโยบายระดับรัฐบาล

การกำหนดนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีการจัดหน่วยงานไว้หลายระดับ การกำหนด นโยบายซึ่งกระทำโดยหัวหน้าหน่วยงานแต่ละระดับ (สำนักงานประมาณ, 2553) มีดังนี้

1. รัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่รับผิดชอบโดยตรงต่อ กิจการนั้น ๆ จะเป็นผู้กำหนดนโยบายรัฐระดับสูง คือ ระดับประเทศ บุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่แทนรัฐ และมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดกฎเกณฑ์ บังคับใช้กับประชาชนทุกคน บางครั้งเป็น ผู้คอยตัดสินใจออกมาในรูปเป็นกฎหมาย

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายสาธารณะ นอกจากสถาบันหลัก ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ซึ่งมีหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการตัดสินใจกำหนด นโยบายอย่างเป็นทางการแล้ว (Office policy making) ยังมีผู้มีส่วนร่วมให้ความเห็นในการกำหนด นโยบายสาธารณะอย่างไม่เป็นทางการ (Unofficial policy making) ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์

พรรคการเมืองและประชาชนทั่วไป ซึ่งไม่มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการตัดสินใจกำหนดนโยบายได้แก่

2.1 กลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) หมายถึง กลุ่มคนที่มีแนวคิดพื้นฐานชีวิตฐานะที่เหมือนหรือคล้ายกันหรือมีอาชีพเดียวกันสมาชิกรวมกันเป็นครั้งคราวหรือสม่ำเสมอเพื่อเรียกร้องและปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก เนื่องจากสมาชิกเห็นความสำคัญของการประสานกิจกรรมร่วมกันเช่นสหภาพแรงงาน กลุ่มสมัชชาคนจน กลุ่มสมัชชาสุขภาพ กลุ่มวิชาชีพแพทย์ กลุ่มผู้ประกอบการโรงพยาบาล เป็นต้น กลุ่มผลประโยชน์จะกลายเป็นกลุ่มกดดันหรือกลุ่มอิทธิพล (Pressure group) เพื่อเรียกร้องจากกลุ่มสถาบันทางการเมืองหรือเพื่อเรียกร้องจากผู้มีอำนาจตัดสินใจในสังคมปัจจุบัน กลุ่มผลประโยชน์ที่สมาชิกรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจมีจำนวนมากและแตกต่างกันตามขนาดกลุ่ม การจัดการ รูปแบบการดำเนินการและผลประโยชน์ของกลุ่ม

2.2 พรรคการเมือง (Political parties) หมายถึง องค์กรถาวรที่รวบรวมประชาชนให้เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคโดยสมัครใจจากชุมชนระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ประสานประโยชน์ของสมาชิกพรรคและแสวงหาอำนาจทางการเมือง ตามวิถีทางที่รัฐธรรมนูญกำหนดในระบบการเมืองทุกระบบพรรคการเมืองมีหน้าที่และความสำคัญที่แตกต่างกัน ได้แก่ เป็นช่องทางให้ประชาชนแสดงออกและทำการรวบรวมข้อเสนอต่าง ๆ เข้าสู่ระบบโดยปกติพรรคการเมืองจะมีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีขอบเขตกว้างขวางกว่ากลุ่มผลประโยชน์ กล่าวอีกนัยก็คือ การเป็นนายหน้ามากกว่าจะเป็นผู้สนับสนุนผลประโยชน์เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปกำหนดนโยบายสาธารณะ

2.3 ประชาชนทั่วไป (Individual citizen) และประชาชนที่เป็นเป้าหมายของนโยบายในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ประชาชนทั่วไปมักไม่ได้รับความสำคัญให้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มอบหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐรับผิดชอบ แต่ในความเป็นจริงการกำหนดนโยบายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อทำให้กระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายรอบคอบยิ่งขึ้น ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ ซึ่งถือว่าการสร้างฉันทามติในการสร้างข้อตกลงร่วมกัน

2.4 สื่อมวลชน (Mass media) ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ สื่อมวลชน คือ ข้อต่อที่สำคัญในการเชื่อมโยงผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายให้ก้าวมาอยู่บนฐานแห่งการรับรู้เดียวกัน ทั้งในเรื่องของสถานการณ์ ความเป็นไปที่เปิดเผยหรือถูกซ่อนเร้น เรื่ององค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการคลี่คลาย และจัดการปัญหาในแต่ละเรื่อง รวมถึงเกาะติดกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนด

นโยบายสาธารณะให้เป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรมยังรวมไปถึงการทำหน้าที่ตรวจสอบติดตามนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐแทนประชาชนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อสังคม

การกำหนดนโยบายระดับกระทรวง กรม และสำนักงาน

ถัดจากผู้บริหารงานในระดับสูงสุดที่จะต้องเป็นผู้ออกนโยบายจากส่วนกลาง ผู้บริหารหน่วยงานระดับรองลงไป คือ ระดับกระทรวง กรม หรือสำนักงานก็ต้องนำเอาแนวนโยบายนั้นมาขยายความใช้ในขอบเขตงานตนเอง และหากเป็นระดับกรมก็ต้องยึดเอานโยบายกระทรวงของตนเป็นหลัก ดังนั้น เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง และสะท้อนการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมอย่างแท้จริง โดยมีหลักเกณฑ์ แนวทางการทบทวนเป้าหมายของกระทรวง เป้าหมายการของหน่วยงาน ผลผลิต กิจกรรม และตัวชี้วัดระดับต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบ มีดังนี้ (สำนักงานประมาณ, 2553)

1. เป้าหมายกระทรวงและตัวชี้วัด หมายถึง ผลลัพธ์ที่กระทรวงต้องการให้เกิดขึ้นจากระดับกระทรวง ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกับเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาล ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้จากผลสำเร็จของผลผลิตหรือโครงการของส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจในสังกัดอย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน

1.1 การกำหนดเป้าหมายกระทรวง (ผลลัพธ์) มีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1.1 แสดงผลประโยชน์ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายที่กระทรวงรับผิดชอบ และกระทรวงต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งเกิดขึ้นจากผลสำเร็จของเป้าหมายของหน่วยงาน ภายใต้การกำกับของกระทรวงอย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน

1.1.2 ต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ตามแผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายรัฐบาล และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ

1.1.3 ต้องสัมพันธ์กับพันธกิจหรือภารกิจของกระทรวงตามกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กฎหมายจัดตั้ง กฎกระทรวง หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือตามนโยบายรัฐบาลที่ได้รับมอบหมาย

1.1.4 สามารถถ่ายทอดไปสู่ยุทธศาสตร์กระทรวง และเป้าหมายการให้บริการหน่วยงานได้อย่างชัดเจน

1.1.5 มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม สามารถวัดผลได้ และมีความเข้าใจตรงกันระหว่างกระทรวงและส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้และอยู่ในระดับผลลัพธ์

1.2 การกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายกระทรวง คือ การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ/ผลลัพธ์ของการดำเนินงานของกระทรวง ทั้งนี้ตัวชี้วัดควรแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จ

ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับในเชิงปริมาณและหรือคุณภาพ และระยะเวลาในการบรรลุผลสำเร็จ

2. เป้าหมายหน่วยงานและตัวชี้วัดหมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน หรือเพื่อดำเนินการจัดทำผลผลิต/ โครงการตามที่กำหนดของหน่วยงานระดับกรม ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายกระทรวง

2.1 การกำหนดเป้าหมายหน่วยงาน (ผลลัพธ์) มุ่งประกอบ ดังนี้

2.1.1 แสดงถึงผลสำเร็จ/ ผลลัพธ์ จากการนำเสนอผลผลิต/ โครงการของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น

2.1.2 แสดงถึงผลประโยชน์ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่เป้าหมาย จากการมีผลผลิต/ โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบ

2.1.3 ต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับเป้าหมายการให้บริการกระทรวง ที่ต้องกำหนดให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ตามแผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายรัฐบาล และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณยกเว้นส่วนราชการในสังกัด สำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ตามแผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายรัฐบาล และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ

2.1.4 ต้องสัมพันธ์กับพันธกิจหรือภารกิจของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นที่กำหนดตามกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กฎหมายจัดตั้ง กฎกระทรวงหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือนโยบายรัฐบาลที่ได้รับมอบหมาย

2.1.5 สามารถถ่ายทอดพันธกิจหรือภารกิจลงสู่กลยุทธ์หน่วยงาน ผลผลิต และหรือ โครงการ กิจกรรมหลักได้อย่างชัดเจน

2.1.6 มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมสามารถวัดผลได้ และมีความเข้าใจตรงกัน ภายในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้และอยู่ในระดับผลลัพธ์

2.2 การกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายหน่วยงาน คือ การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ/ ผลลัพธ์ของการดำเนินงานของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น ทั้งนี้ ตัวชี้วัดควรแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่กลุ่มเป้าหมาย/ พื้นที่ที่ดำเนินการได้รับในเชิงปริมาณ และหรือคุณภาพ และระยะเวลาในการบรรลุผลสำเร็จ

3. ผลผลิต/ โครงการและตัวชี้วัด หมายถึง ผลของการดำเนินงานตามกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นผลผลิตที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐหรือการตอบคำถามว่าหน่วยงานของรัฐ จัดทำอะไรในฐานะผู้จัดหาบริการตามความต้องการของรัฐบาลในฐานะผู้ซื้อบริการ ทั้งในรูปแบบของการให้บริการโดยตรง หรือโดยการใช้วัตถุดิบของและ/ หรือสิ่งก่อสร้าง เพื่อนำไปใช้

ในการให้บริการองค์กรภายนอกหน่วยงานหรือประชาชน โดยมีตัวชี้วัดผลสำเร็จในเชิงปริมาณ คุณภาพ เวลา รวมทั้งค่าใช้จ่าย

3.1 การกำหนดผลผลิต มีองค์ประกอบ ดังนี้

3.1.1 สินค้าและบริการสาธารณะที่ได้จากการดำเนินงาน โดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นทั้งในรูปแบบของการให้บริการโดยตรง หรือ โดยการใช้วัสดุสิ่งของและ/ หรือสิ่งก่อสร้างเพื่อนำไปใช้ในการให้บริการต่อกลุ่มเป้าหมายภายนอกส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น

3.1.2 ต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับเป้าหมายการให้บริการหน่วยงาน

3.1.3 ต้องสัมพันธ์กับพันธกิจหรือภารกิจของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นที่กำหนดตามกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กฎหมายจัดตั้ง กฎกระทรวง หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือนโยบายรัฐบาลที่ได้รับมอบหมาย

3.1.4 มีลักษณะเป็นรูปธรรมสามารถวัดผลการดำเนินงานได้ในเชิงปริมาณ คุณภาพ เวลา และค่าใช้จ่าย/ ต้นทุน

3.1.5 ตอบสนองกลยุทธ์ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น และเป็นผลผลิตสุดท้าย ในกระบวนการผลิต หรือการให้บริการ

3.2 โครงการ หมายถึง ผลผลิตของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดการให้บริการทั้งในรูปแบบของการให้บริการโดยตรง หรือ โดยการใช้วัสดุสิ่งของหรือสิ่งก่อสร้าง เพื่อนำไปใช้ในการให้บริการแก่ประชาชน องค์กรภายนอกส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐนั้น โดยมีการกำหนด เป้าหมาย ระยะเวลา และวงเงินงบประมาณของโครงการที่แน่นอน

3.3 การกำหนดตัวชี้วัดผลผลิต/ โครงการ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของผลผลิต/ โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการตามเป้าหมายการให้บริการ และสามารถติดตาม ตรวจสอบประเมินผลความสำเร็จจากการใช้จ่ายงบประมาณได้ใน 4 มิติ คือ

3.3.1 ปริมาณ หมายถึง การกำหนดเป้าหมายในการผลิต/การดำเนินโครงการ ด้านปริมาณ โดยกำหนดในรูปของสิ่งที่สามารถวัดได้ด้วยเชิงปริมาณ ซึ่งระบุเป็นตัวเลขชัดเจน และสามารถแสดงความก้าวหน้าในการดำเนินงานได้

3.3.2 คุณภาพ หมายถึง การกำหนดเป้าหมายคุณภาพของผลผลิต/ โครงการ โดยมี 2 ลักษณะ ได้แก่

3.3.2.1 คุณภาพของผลผลิต หรือสิ่งของที่ให้บริการ/ โครงการนั้นเป็นไปตามมาตรฐานที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นกำหนดไว้

3.3.2.2 คุณภาพของวิธีการนำส่งผลผลิต หรือวิธีการให้บริการ/ การดำเนินโครงการ ได้แก่ การวัดความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อกระบวนการผลิต

3.3.3 ระยะเวลา หมายถึง ระยะเวลาที่กำหนดในกระบวนการผลิต/ การดำเนินโครงการเพื่อให้ได้ผลผลิต/ โครงการ

3.3.4 ค่าใช้จ่าย/ ต้นทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนผลผลิต/ โครงการ

3.4 การกำหนดผลผลิตใหม่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น

3.4.1 ควรเป็นผลผลิตของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ ตามพันธกิจหรือภารกิจที่กำหนดโดยกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กฎหมายจัดตั้ง กฎกระทรวง กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือนโยบายรัฐบาลที่ได้รับมอบหมาย

3.4.2 หนึ่งผลผลิตสามารถอยู่ภายใต้หนึ่งยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณเท่านั้น แต่หนึ่งยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณสามารถมีได้หลายผลผลิต

3.4.3 การกำหนดค่าใช้จ่ายภายใต้ผลผลิต ให้กำหนดไว้ที่ผลผลิตของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นภายใต้กระทรวง

4. กิจกรรม หมายถึง กระบวนการนำส่งผลผลิต ประกอบด้วย

4.1 กิจกรรมหลัก

4.1.1 เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนำส่งผลผลิต

4.1.2 เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับกลยุทธ์ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น

4.2 กิจกรรมรอง หมายถึง กิจกรรมในการจัดทำและส่งมอบผลผลิต/ บริการระหว่างหน่วยงานภายในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินการกิจกรรมหลักมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ควรระบุกิจกรรมตามหน่วยงานรองที่ทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมหลักโดยตรง

4.3 กิจกรรมสนับสนุน หมายถึง กิจกรรมอำนวยการภายในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นให้สามารถจัดทำและส่งมอบผลผลิต/ บริการ โดยตรงแก่ผู้รับบริการภายนอก ทั้งนี้ ควรระบุกิจกรรมตามหน่วยงานสนับสนุนที่ทำหน้าที่สนับสนุนโดยอ้อม

การวางแผนเพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวตามวัตถุประสงค์ของนโยบายก่อนมีการประเมินผลนโยบาย ทั้งนี้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้คำจำกัดความของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่หลากหลายกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การกระทำโดยคน

หรือกลุ่มคนของภาครัฐ และเอกชนเพื่อมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยความสามารถในการจัดการและผสมผสานสิ่งที่จะเกิดขึ้นมาภายหลังในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ เชิงเหตุและผล ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม ตลอดจนปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติ สำเร็จได้ (Van Meter & Van Horn, 1975; Pressman & Wildavsky, 1973; Alexander, 1985)

กระบวนการนโยบายสาธารณะ

กระบวนการนโยบายสาธารณะเป็นการศึกษาโดยมุ่งเน้นดูว่านโยบายเกิดขึ้นได้อย่างไร มากกว่าดูเนื้อหาของนโยบายหรือสาเหตุและผลที่ตามมาของนโยบาย โดยทั่วไปจะพิจารณา กิจกรรมหรือกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง หรือสรุปได้ว่า กระบวนการ ก็คือ การกำหนดนโยบายที่เกิดขึ้น โดยสามารถระบุขั้นตอนแต่ละขั้นตอนสามารถแยกส่วนกันในการตรวจสอบ (Dye, 1981) การศึกษากระบวนการนโยบายสาธารณะมีกระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบายเป็นขั้นตอนของการกำหนดวาระของรัฐที่ต้องปฏิบัติในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับที่มาของข้อเสนอ นโยบาย (Policy proposal) การเกิดขึ้นหรือการก่อตัวของนโยบาย การเปลี่ยนแปลงของนโยบาย หรือสาเหตุที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบาย การอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลสนใจในการกำหนดนโยบายบางนโยบายแต่กลับไม่สนใจในนโยบายอื่น ๆ รวมถึงศึกษาถึงที่มาของขั้นตอนที่ผู้กำหนดนโยบายเลือกใช้ในการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ การกำหนดปัญหาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของการกำหนดนโยบาย เพราะปัญหาจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นขั้นตอนเดียวกันกับเรื่องของการกำหนดนโยบายด้วยเช่นกัน (Dunn, 1994; อุทัย เลหาวิเชียร, 2544)

2. การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการแสวงหากลไกที่จะเปลี่ยนตัวนโยบายที่เป็นอักษรไปสู่การปฏิบัติหรือการกระทำให้ได้ รวมไปถึงการพิจารณาหาหน่วยงานหรือองค์กรที่จะเป็นผู้รับตัวนโยบายไปดำเนินการ บังคับใช้ หรือทำให้เกิดขึ้น ทั้งนี้การแสวงหากลไก หรือหน่วยงานที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของตัวนโยบาย ผู้เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายการเมือง ที่ให้ความเห็นชอบ ดูแล ติดตามการนำนโยบายไปปฏิบัติ ระบบราชการ เป็นหน่วยงานกลไกต่าง ๆ ของรัฐ ข้าราชการ ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพราะกล่าวได้ว่า เป็นผู้ปฏิบัตินโยบายอย่างแท้จริง ทั้งในฐานะที่เป็นผู้บังคับใช้ นโยบาย ผู้ได้รับผลจากนโยบาย ถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งมีนักวิชาการ

ที่มีชื่อเสียงได้ให้ความหมายของกระบวนการการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างหลากหลาย ดังนี้ (Anderson, 1994; Dunn, 1994)

3. การประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบายเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการกำหนดนโยบาย เพื่อค้นหาว่านโยบายประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด รวมทั้งเป็นการศึกษาถึงสาเหตุที่จะทำให้ นโยบายหนึ่ง ๆ ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว กล่าวคือ เป็นความพยายามที่จะหาสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้ นโยบายสามารถตอบ โจทย์หรือแก้ไขปัญหา ได้อย่างตรงจุด และในทางกลับกัน ในบางครั้ง การประเมินผลนโยบายก็เป็นการหาสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้ นโยบายไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ หรือเป็นนโยบายที่ผู้คนไม่ยอมรับและปฏิบัติตาม (Dye, 1981; อุทัย เลหาวิเชียร, 2544)

การวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดเรื่องความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อแสวงหาปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อหาว่า ปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสำเร็จและปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อให้เกิดความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (วรเวช จันทรศร, 2552; Ingram & Mann, 1980)

นอกเหนือจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติแล้ว การวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สามารถวัดจากผลรวมของมิติต่าง ๆ 3 มิติ (Ingram & Mann, 1980) ได้แก่

มิติที่ 1 คือ การมองผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 3 ระดับ คือ ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลสุดท้ายหรือผลลัพธ์สุดท้าย (Ultimate outcomes)

มิติที่ 2 ผลของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายหรือโครงการอื่น ๆ

มิติที่ 3 ผลรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งหมดต้องก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนา มิติเหล่านี้เป็นเสมือนตัวชี้วัดในการประเมินสถานการณ์ในการปฏิบัติว่า จะสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือจุดหมายของนโยบายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ โดยมิติต่าง ๆ มีความสำคัญที่จะต้องพิจารณา ดังต่อไปนี้

มิติที่หนึ่ง

การวัดผลของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะต้องมีการวัดทั้งกระบวนการ โดยเริ่มจากจุดเริ่มต้นของการนำนโยบายไปปฏิบัติไปจนถึงจุดที่สิ้นสุดของนโยบาย การวัดผลตั้งแต่ต้นจนจบ จึงเป็นหัวใจที่ทำให้รู้ได้ว่าวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายและวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย

ของชาติโดยรวมจะสามารถบรรลุสำเร็จได้หรือไม่ เพียงใด ในการวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งกระบวนการนั้นต้องพิจารณาถึงผลที่ได้จากนโยบาย 3 ประการ คือ ผลผลิต สามารถวัดได้โดยการใช้เกณฑ์ด้านปริมาณ เวลาค่าใช้จ่าย คุณภาพ และความพึงพอใจ

ผลลัพธ์ คือ ผลที่เกิดต่อจากผลผลิต สามารถวัดได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับจากนโยบาย

ผลลัพธ์นั้นปลาย กล่าวคือ ผลผลิตและผลลัพธ์โดยรวมส่งผลให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศ

มิติที่สอง

ความสำเร็จของนโยบายจะต้องเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไข 4 ประการ คือ

1. นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายอื่น ๆ เช่น นโยบายสร้างเขื่อนอาจประสบความสำเร็จโดยสร้างเขื่อนสำเร็จ ทั้งด้านผลผลิตที่สมบูรณ์ และก่อให้เกิดความสำเร็จตามผลลัพธ์ที่สมบูรณ์ ก่อให้เกิดผลลัพธ์สุดท้าย คือ เกิดความเจริญของภาคอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้น แต่อาจก่อให้เกิดผลเสีย คือ ทำลายทรัพยากรป่าไม้ ขัดแย้งกับนโยบายด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้เห็นนโยบายสร้างเขื่อนส่งผลกระทบต่อไม่เพียงปรารถนา (Negative impact) เป็นต้น

2. นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาความเชื่อถือของผลนโยบาย กล่าวคือ นโยบายในบางครั้งมีการประเมินโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบเอง หรือการประเมินเข้าข้างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการประเมินผลแบบระบบปิด (Closed system evaluation) ทำให้ปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือ ลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นสภาพปัญหาพื้นฐานของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระบบราชการไทย ทำให้ส่งสัญญาณที่ผิด ๆ (Wrong signals) ไปยังกระบวนการจัดสรรงบประมาณของรัฐอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ

3. นโยบายที่สำเร็จจะต้องไม่มีปัญหาทางด้านมาตรการ (Measures or approach) ของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ บางนโยบายอาจจะสำเร็จแต่อาจจะมีลักษณะที่ทุ่มเททรัพยากรไปมากมาย หรือการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยการมุ่งเน้นแนวทางของกฎระเบียบเป็นมาตรการหลักมากเกินไป ทำให้เกิดการสูญเสียเวลาทรัพยากร และบุคลากร กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผลที่ได้จากการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่คุ้มกับสิ่งที่เสียไป

4. การนำนโยบายไปปฏิบัติให้สำเร็จจะต้องไม่มีปัญหาทางด้านมนุษยธรรม หรือศีลธรรมมิติที่สามนโยบายของรัฐนอกจากจะมุ่งให้เกิดความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติและไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือปัญหากับนโยบายหรือโครงการอื่นแล้ว ผลรวมความสำเร็จ

ของนโยบายจะก่อให้เกิดผลรวมของการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาด้วย การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติในมิตินี้ ไม่อาจจะสามารถทำได้โดยตรง แต่สามารถพิจารณาได้จากความสมบูรณ์ของปัจจัยทางการบริหารต่าง ๆ ว่าเอื้อต่อการทำให้ผลรวมของนโยบายแต่ละนโยบายนำไปสู่ความสำเร็จโดยรวมของประเทศได้แค่ไหนเพียงใด

ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ความล้มเหลวของนโยบาย (Policy failure) ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความล้มเหลวในด้านนโยบายทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับนักทฤษฎีนโยบาย (Policy theorist) และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy practitioner) ซึ่งในความเป็นจริงจะเกี่ยวข้องกับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมากกว่าในการที่จะแสวงหาแนวทางเพื่อความสำเร็จของนโยบาย (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2552) ขึ้นอยู่กับภาพพจน์ของหน่วยงานของรัฐที่ติดยึดกับกฎระเบียบ (Rule-bound) และขาดกลไกที่ยืดหยุ่น (Inflexible bureaucratic machine) ซึ่งทำงานโดยมิได้สนใจต่อการเปลี่ยนแปลงของปัญหาและสถานการณ์ แต่จะให้ความสนใจต่อระเบียบการ (Procedures) ของราชการมากกว่าการใช้ความพยายามเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าประสงค์ เพื่อให้การบริการประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สาเหตุของการไร้สมรรถนะของรัฐบาล เป็นผลมาจากการมีระบบราชการที่ใหญ่โตเกินไป (Big government) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญต่อความล้มเหลวในการนำโครงการสำคัญของรัฐบาลไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะโครงการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขององค์กรและข้าราชการ

สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ เครื่องมือของรัฐบาลเพื่อใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยนโยบายสาธารณะจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อนโยบายได้รับการนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นจริง โดยความสำเร็จของนโยบายสาธารณะจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนเป็นสำคัญ

แนวความคิดการประเมินนโยบาย

แนวคิดทฤษฎีการประเมินผลนโยบายมีหลายทฤษฎีที่นำมาใช้ระกอบในการประเมินนโยบาย ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีความสำคัญต่อการประเมินผลนโยบาย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางนโยบาย โดยมีแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation) มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะการบริหารที่ให้ความสำคัญทั้งเรื่องผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ที่เกิดจากการดำเนินนโยบาย ซึ่งผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว จะสามารถสะท้อนภาพให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้ดำเนินงานได้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมด้วยกระบวนการด้านการประเมินผล ดังนั้น การประเมินผลจึงมีความสำคัญมาก นอกจากการเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนตามกระบวนการทางนโยบายแล้วยังเปรียบเหมือนการสะท้อนภาพความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการดำเนินนโยบายในระดับต่าง ๆ ในเชิงประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผลสัมฤทธิ์ ความคุ้มค่า และผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติต่าง ๆ เพื่อนำจุดบกพร่องกลับมาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายในกรณีที่ต้องการดำเนินนโยบายในลักษณะที่ใกล้เคียงกันในอนาคตอีกด้วย

การประเมินผลนโยบาย มีวิธีการศึกษาที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ 2 วิธี ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติแตกต่างกัน (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2555) คือ

1. การประเมินผลด้วยวิธีการวิจัย (Evaluation research) คือ การนำเอาระเบียบวิธีวิจัยมาใช้ในการประเมินผลที่เรียกว่า “การวิจัยประเมินผล” ซึ่งทำให้การประเมินผลมีลักษณะและเป็นระบบมากขึ้น แต่การประเมินผลนี้ปฏิบัติได้ช้ากว่าวิธีอื่น และต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้เรื่องการประเมินผล ใช้ทรัพยากรและงบประมาณมากใช้ระยะเวลาในการประเมินมากพอสมควร ตลอดจนมีความยุ่งยากในการประเมินหากจะประเมินให้ครอบคลุม แต่มีข้อดี คือ ผลการประเมินจะมีความแม่นยำและเชื่อถือได้ มากกว่าการประเมินผลโดยวิธีอื่น ๆ

2. การประเมินผลด้วยระบบวิเคราะห์ (Analytical evaluation) คือ การประเมินผลซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าออกไปเป็นผลผลิต (Outputs) และได้ผลผลิตออกมา การประเมินผลระบบนี้ได้นำเอาหลักการวิจัยมาดัดแปลงให้ง่ายเข้า เพื่อมิให้เสียเวลา งบประมาณ และแรงงานมากเกินไป การเก็บข้อมูลไม่ละเอียดเท่ากับการประเมินผลด้วยวิธีวิจัย แต่ก็สามารถจะให้ข้อมูลเพียงพอที่ผู้ประเมินจะเห็นสภาพที่แท้จริงตามที่ต้องการได้

การประเมินทั้งสองชนิดจะมุ่งประเมินในแง่มุมต่าง ๆ คือ ประเมินความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประเมินคุณภาพของผลผลิต ประเมินค่าทางเศรษฐกิจและการเงิน ประเมินสมรรถภาพทางการบริหารและประเมินผลกระทบของนโยบาย แต่กรณีนโยบายสาธารณะของประเทศไทยส่วนใหญ่จะประเมินด้วยระบบวิเคราะห์ โดยเฉพาะประเมินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ส่วนการประเมินผลกระทบของนโยบายยังมีน้อย

เพราะการประเมินผลกระทบต้องอาศัยระยะเวลาานพอสมควรจึงจะเห็นผล

การประเมินโครงการ CIPP model

รูปแบบของการประเมินผล ตามทัศนะของ Stufflebeam (1971) ที่เรียกว่า “CIPP model” ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินผลนโยบายสาธารณะได้ ซึ่งอักษรย่อทั้ง 4 ตัว อธิบายได้ ดังนี้

C ย่อมาจากคำว่า Context evaluation หมายถึง การประเมินสภาวะแวดล้อม

I ย่อมาจากคำว่า Input evaluation หมายถึง การประเมินปัจจัยนำเข้า

P ย่อมาจากคำว่า Process evaluation หมายถึง การประเมินกระบวนการ

P ย่อมาจากคำว่า Product evaluation หมายถึง การประเมินผลผลิต

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context evaluation) เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไปของนโยบายแผนงาน โครงการที่มีอยู่แล้ว และจากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับสภาพที่ควรจะเป็น เช่น ประเมินความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ สภาพปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย แผนงาน โครงการ สภาพความผันผวนของเศรษฐกิจ สังคมการเมือง เป็นต้น การประเมินสภาวะแวดล้อมนี้จะช่วยในการตัดสินใจว่านโยบาย แผนงาน โครงการ ควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด และต้องการบรรลุวัตถุประสงค์อะไร

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) เป็นการประเมินการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในนโยบาย แผนงาน โครงการนั้น ๆ ว่าเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด เช่น มีงบประมาณเพียงพอหรือไม่ ใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ บุคลากรที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการเพียงพอหรือไม่ วัสดุอุปกรณ์ได้มาตรฐานตามที่กำหนดหรือไม่ สมรรถนะของหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นอย่างไร มีกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานอย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) เป็นการประเมินติดตามและควบคุมการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการ โดยมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ตลอดจนค้นหาข้อบกพร่องในการดำเนินงาน การประเมินกระบวนการจึงต้องประเมินเป็นระยะ และต้องอาศัยเครื่องมือที่หลากหลายในการประเมิน ถ้าการดำเนินงานมีข้อบกพร่องจะได้ปรับแก้ไขและหาวิธีการที่เหมาะสมดำเนินการในช่วงเวลาที่เหลือต่อไปให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้

4. การประเมินผลผลิต (Product evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทันทีจากการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการนั้น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินทั้งระหว่างและภายหลังที่นโยบาย แผนงาน โครงการนั้นสิ้นสุดแล้ว เช่น กรณีโครงการบ้านเอื้ออาทร รัฐบาลมีวัตถุประสงค์สร้างบ้านให้ผู้มีรายได้น้อยอยู่อาศัยปีละไม่น้อยกว่า 10,000 หลัง (ข้อมูลสมมติ)

ผลผลิตของโครงการจะหมายถึงการวัดระดับความสำเร็จและความล้มเหลวเชิงปริมาณ โดยเทียบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้รวมทั้ง โดยมีตัวชี้วัดด้านผลผลิต เช่น ปริมาณบ้านที่สร้าง ค่าใช้จ่าย ระยะเวลา คุณภาพ และความพึงพอใจ

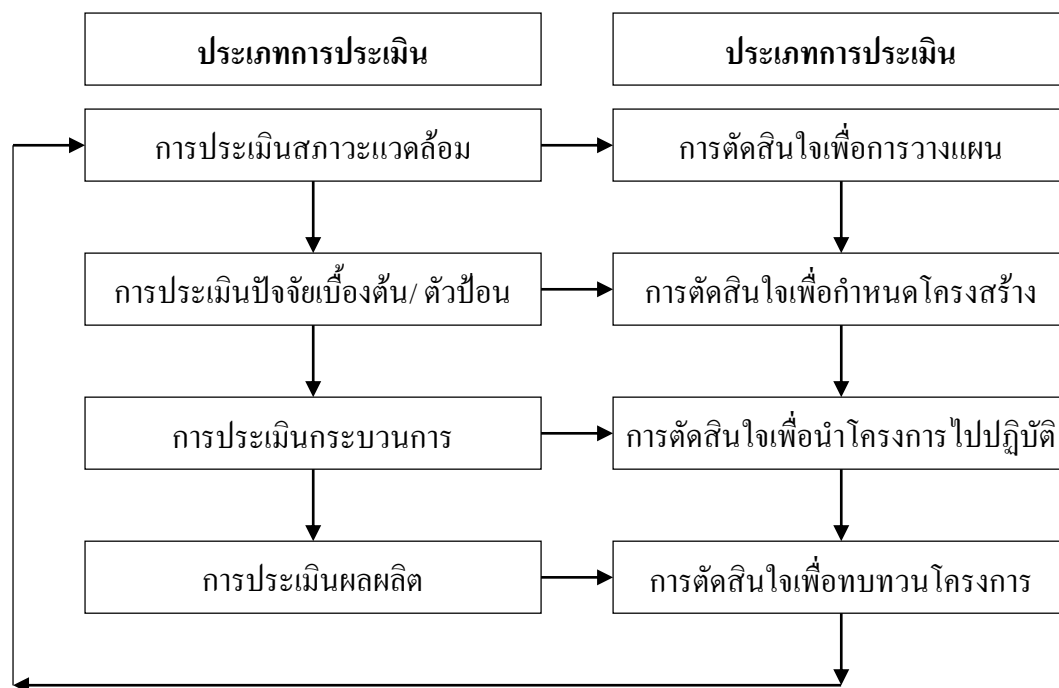
สำหรับนักวิชาการไทยได้ขยายความรูปแบบของการประเมิน (เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2542) โดยระบุว่า การประเมิน ยังแบ่งได้อีก 3 ประเภท ตามระยะเวลาที่ทำการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินระหว่างการดำเนินงาน เพื่อติดตามดูผลผลิตของโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ การประเมินประเภทนี้ให้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่จำเป็นแก่ผู้จัดการ โครงการและผู้ตัดสินใจ เพื่อปรับนโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรของโครงการ ผลจากการประเมิน ระหว่างดำเนินงานนี้อาจจะให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนโครงการใหม่ได้ด้วย
2. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อวิเคราะห์ผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินประเภทนี้จะให้สารสนเทศที่จำเป็นทั้งหมดแก่ผู้ตัดสินใจและผู้วางแผนสำหรับ ใช้เพื่อการวางแผนโครงการใหม่ และเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลในอนาคตต่อไป
3. การประเมินย้อนหลัง เพื่อตรวจสอบย้อนหลังเมื่อโครงการสิ้นสุดไปแล้ว ในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่ามีผลกระทบจากโครงการหรือไม่ อย่างไร

การจัดประเภทของการประเมิน ทำให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน ตามแนวคิดที่รู้จักกันดีในนามว่า “CIPP” และสิ่งที่ควบคู่กับการประเมินทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อดำเนินการใด ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท เช่นกัน คือ

1. การตัดสินใจเพื่อวางแผน เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินสภาวะแวดล้อม มีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัย การประเมินตัวป้อน มีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอน การทำงานต่าง ๆ ของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมิน กระบวนการมีบทบาทสำคัญ คือ ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด และเพื่อปรับปรุง แก้ไขแนวทางการทำงานให้ได้ผลดีที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยผลการประเมินที่เกิดขึ้น มีบทบาทหลัก คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติ ล้มเลิก หรือขยายโครงการในช่วงเวลาต่อไป

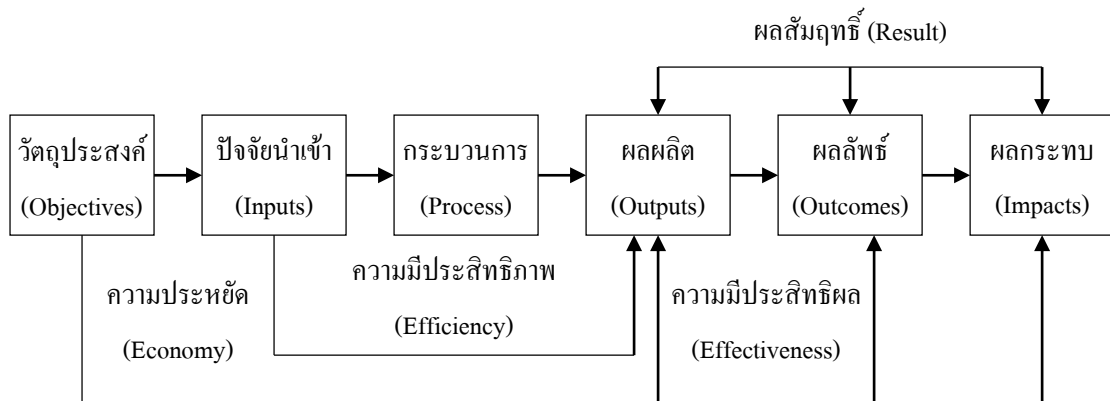

ภาพที่ 2 การประเมินผลแบบ CIPP model (เยาวดี ราชชัยกุล วิทยุศาสตร์, 2542)

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบ CIPP model เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้บริหารในการตัดสินใจที่ดำเนินนโยบายต่อหรือปรับปรุงแก้ไขนโยบายต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยมีการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

การประเมินผลเชิงระบบ (Input output model หรือ System approach model) ที่มีหลักการสำคัญมุ่งเน้นประเมินด้วยวิธีการประเมินผลด้วยระบบวิเคราะห์ (Analytical evaluation) เป็นการประเมินที่วิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Outputs) ตลอดจนประเมินผลต่อเป้าหมาย (Outcomes) และผลกระทบ (Impacts) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม ในมิติด้านบวกและด้านลบ (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545)

ภาพที่ 3 หลักการขั้นพื้นฐานการวัดประเมินผลตามตัวแบบแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ (System theory) (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545)

ดังนั้น การประเมินผลโครงการในแนวคิดและแบบจำลอง Input output model เป็นการตรวจสอบโครงการ 2 ช่วงเวลา คือ การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ (On-going evaluation) ซึ่งเป็นการมุ่งประเมินประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ เพื่อตรวจสอบกระบวนการดำเนินโครงการว่า ได้ดำเนินเป็นไปตามแนวคิดและหลักการบริหารจัดการที่ดี เช่น แนวคิด PODC, PODCE หรือไม่ และเพื่อตรวจสอบวัดความก้าวหน้าของโครงการว่า ได้ดำเนินเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดหรือไม่ มากน้อยเพียงใดสำหรับการประเมินหลังเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ (Ex-post evaluation) มุ่งเน้นการประเมินประสิทธิผลของโครงการ หรือตรวจสอบประเมินความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือไม่ รวมถึงการประเมินผลต่อเป้าหมายหรือคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากโครงการตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวังจากโครงการในทิศทางที่ปรารถนา และไม่ปรารถนา

สรุปได้ว่า การประเมินผลในรูปแบบปัจจัยนำเข้าและผลผลิต มีหลักการสำคัญของการประเมิน คือ มุ่งเน้นประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ โดยจะทำการประเมิน 2 ช่วงเวลา คือ ประเมินระหว่างการดำเนินโครงการและประเมินหลังเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจแก่ผู้บริหารว่า จะดำเนินการต่อไปจะต้องมีการปรับปรุงอะไรบ้างหรือจะยุติโครงการ

แนวคิดทฤษฎีการวางแผน

ปัจจุบันทฤษฎีการวางแผนได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในหน่วยงานและองค์กรทุกประเภท ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว

ของหน่วยงานเป็นอย่างมาก ในการอธิบายคำนิยามของการวางแผนนี้มีนักวิชาการด้านบริหารหลายท่านได้อธิบายไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การวางแผน คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด และใครเป็นผู้กระทำ การวางแผนเป็นเรื่องของความคิดที่มีเหตุผลและมีการควบคุมเพื่อเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างจากปัจจุบัน ไปสู่ออนาคตตามที่ต้องการ และเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย โครงการ และวิธีปฏิบัตินั้น ๆ (Kast & Rosenzweig, 1970; Koontz & O'Donnell, 1968; Simon, Smithburg, & Thompson, 1961; Hicks, 1981; Wohlstetter, 1964)

นอกจากที่กล่าวอ้างมานี้ ยังมีนักวิชาการและผู้มีประสบการณ์อีกหลายท่านที่ได้อธิบายถึงความหมายของการวางแผนไว้ โดยทั่วไปแล้วอธิบายถึงสิ่งเดียวกัน คือ ความหมายถึงการตัดสินใจเลือกทางเลือก (Alternative) ไม่ว่าจะเป็นทางเลือกเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทั้งขององค์กร โครงการ หรือของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการส่วนตัว เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ หรือสิ่งอื่นใดก็ตาม สำหรับการอธิบายนั้น บางท่านจะใช้คำที่เน้นไปในเรื่องต่าง ๆ กัน ของการตัดสินใจ กล่าวคือ บางท่านเน้นการทำงานอนาคตหรือทิศทางของการเปลี่ยนแปลง

จากคำนิยามดังกล่าว สามารถแยกองค์ประกอบของการวางแผนได้ 7 ประการ คือ

1. การวางแผนเป็นกระบวนการ (Process) กระบวนการในที่นี้หมายถึงกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งเกิดขึ้นในหน่วยเดียวกัน กิจกรรมนี้ต้องการทั้งทรัพยากรและพลังงานเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้

2. การจัดเตรียม (Preparing) การวางแผนเป็นกระบวนการของการเตรียมหนึ่งของการตัดสินใจเพื่อให้ได้รับการอนุมัติและดำเนินการ โดยองค์กรอื่น ๆ แม้ว่าหน่วยงานหนึ่งมีหน้าที่วางแผน มีอำนาจอนุมัติและดำเนินการตามแผนก็ตาม กระบวนการดังกล่าวนี้ คงยังมีอยู่ต่างหากโดยเฉพาะ

3. เป็นชุดหนึ่ง (A set) ในที่นี้จำเป็นต้องแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างการวางแผนกับการตัดสินใจเพราะการวางแผน หมายถึง การตัดสินใจประเภทหนึ่ง และในที่นี้มีลักษณะ คือ มีความเกี่ยวข้องกับชุดหนึ่งของการตัดสินใจที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นระบบ

4. การตัดสินใจเพื่อการทำ (Decisions for action) การวางแผนมุ่งสู่การกระทำเป็นสำคัญ ไม่ได้มุ่งไปสู่วัตถุประสงค์อย่างอื่น แต่การวางแผนก็มีผลงานระดับสอง (Secondary results) อีกหลาย ๆ อย่าง เช่น การพัฒนาการบริหาร การพัฒนาการตัดสินใจ และการฝึกอบรมให้คนทำงานร่วมกัน เป็นต้น

5. ในอนาคต (In the future) ลักษณะสำคัญยิ่งของการวางแผน ได้แก่ การมุ่งสู่ออนาคต มีการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต ความไม่แน่นอน และเงื่อนไขต่าง ๆ

6. การมุ่งสู่การทำให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ (Directed at achieving goals) กระบวนการวางแผนจะไม่สามารถดำเนินไปได้ถ้าขาดวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ เพราะวัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง จุดหมายปลายทางของการกระทำเป็นกระบวนการดังกล่าวมาใช้

7. วิธีการที่ให้ผลงานสูง (By optimal means) จุดสำคัญอันหนึ่งในกระบวนการวางแผนก็คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการกับเป้าหมาย (Means/ end analysis) เพื่อเลือกวิธีการกระทำที่ก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายมากที่สุด

ทฤษฎีการจัดการองค์การ

การจัดการองค์การในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมากต่อการบริหารงานขององค์กร ให้ประสบความสำเร็จทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เพราะการแข่งขันในปัจจุบันต้องอาศัย ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี รวมทั้งขั้นตอนในการบริหารจัดการต้องมีความรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก มีข้อมูลที่ชัดเจนเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร ทั้งนี้ นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ ในทฤษฎีองค์การ ได้นิยามความหมายของทฤษฎีองค์การไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีองค์การ หมายถึง วิธีการที่จะทำความเข้าใจ และวิเคราะห์องค์การ ให้ถูกต้องและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยอาศัยพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบ กฎเกณฑ์ในการออกแบบขององค์การ และพฤติกรรม ขององค์การรวมถึงการศึกษาวิธีการกำหนดหน้าที่ขององค์การว่า ส่งผลกระทบต่อบุคลากรที่ทำงาน ในองค์การอย่างไร และส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไรผู้บริหารที่มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีองค์การ สามารถที่จะวิเคราะห์โครงสร้างและวัฒนธรรมขององค์การ การวินิจฉัยปัญหา และการวิเคราะห์ กระบวนการในการออกแบบขององค์การ และการปรับปรุงองค์การเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Daft, 2001; Robbins, 2010; Jones, 2003)

ความหมายพื้นฐานขององค์การ (Organization) นั้น ก็คือ การที่คนมากกว่าหนึ่งคน ได้มาร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน วัตถุประสงค์นั้นอาจเป็นไปเพียงชั่วคราว หรือต้องใช้เวลายาวนาน อาจมีความยากง่าย หรือจริงจัง แตกต่างกันไป จึงได้มีองค์การเกิดขึ้น แต่ถ้าองค์การนั้นมีการเติบโตใหญ่ เริ่มมีระบบระเบียบ และการยอมรับจากสังคมมากขึ้น ก็จะมีสถานะ “เป็นทางการ” (Formal organization) ซึ่งจะต่างจาก องค์การที่ไม่มีการระบุวัตถุประสงค์และไม่มีระบบระเบียบในการดำเนินการเอาไว้ หรือมี การยอมรับกันแต่อย่าง “ไม่เป็นทางการ” (Informal organization) (Weber, n.d. อ้างถึงใน เจษฎา เมฆประโคน, 2551)

องค์การอย่างเป็นทางการ อาจได้แก่ หน่วยงานราชการ บริษัทห้างร้าน อุตสาหกรรม วัด โรงเรียน มูลนิธิ สมาคม สถาบัน ฯลฯ จากการศึกษาที่มีมานานแล้วนับเป็นพัน และเป็นร้อยปี องค์การจะมีธรรมชาติดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดแบ่งไปตามลักษณะพิเศษ (Specialization) เช่น เมื่อองค์กรมีขนาดใหญ่ขึ้น ก็มีการแบ่งออกเป็นสายงาน แต่ละส่วนงานที่ถูกจัดแบ่งงานนั้นก็จะมีคนจำนวนหนึ่ง ที่แต่ละคนต่างต้องมีการรับหน้าที่และความรับผิดชอบกันไป

2. การทำระบบให้เป็นมาตรฐาน (Standardization) กิจกรรมใดที่มีการทำกันบ่อย ๆ แต่ไม่มีการทำความเข้าใจกันเกิดเป็นความสับสน ซ้ำซ้อนยากแก่ผู้ปฏิบัติงาน ก็จะมีการหาข้อยุติ และสามารถหาทางออกในการปฏิบัติได้เหมือน ๆ กัน เช่น การกำหนดอัตราเงินเดือน ใครเป็นบัญชี ใครมีวุฒิ ประสบการณ์ หรือความรับผิดชอบอย่างไร ก็จะมีการกำหนดเป็นอัตราเงินเดือนเอาไว้ ไม่ให้เกิดความลักลั่น เกิดความพึงพอใจได้สำหรับทั้งแต่ละบุคคล และทั่วทั้งองค์กร

3. การทำให้เป็นทางการ (Formalization) การทำให้เป็นทางการนั้น คือ การทำให้ระบบการสื่อสารสั่งการนั้นมีกฎ ระเบียบ และคำสั่งที่ออกมานั้นมีผลบังคับใช้ ดังนั้น จึงต้องมีการเขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับตำแหน่งหน้าที่การงานนั้นก็ต้องการจัดเป็นระบบเพื่อให้รับทราบกันภายในหน่วยงาน มิใช่จะตั้งหรือเรียกกันอย่างตามใจชอบ ในระบบบริหารนั้นจึงต้องการจัดทำตำแหน่งกันเป็นลำดับ มีความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ และตลอดจนระบบรางวัล ค่าตอบแทนและสวัสดิการกำกับไว้อย่างเป็นทางการชัดเจน

4. การรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) คือ การสั่งการนั้น เพื่อให้มีคนตัดสินใจได้ในท้ายที่สุด ของแต่ละส่วนงานนั้นจะรู้ว่า การตัดสินใจนั้นใครคือผู้รับผิดชอบสูงสุด ในทัศนะการตัดสินใจสั่งการนั้นหน่วยงานในลักษณะนี้จะต้องหลีกเลี่ยงความสับสนในการสั่งงาน ทุกคนจะรู้ว่าศูนย์กลางของงานนั้นอยู่ ณ ที่ใด และเมื่อแต่ละระดับไม่อยู่ในสถานะที่จะตัดสินใจสั่งการได้นั้น เขาควรจะต้องฟังใครในระดับต่อไป

5. ระบบสายงาน (Configuration) หรืออาจเรียกในภาษาอังกฤษว่า The shape of the role structure คือ เป็นโครงสร้างที่ทำให้รู้รายละเอียดของแต่ละคนว่ามีบทบาทหน้าที่ และการสังกัดส่วนงานว่าเป็นอย่างไร มีความเชื่อมโยงกับผู้บังคับบัญชา และส่วนงานต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจจะสามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยแผนภูมิขององค์กร เป็นต้น เพราะเมื่อต้องมีการใช้คนนับจำนวนร้อย หรือเป็นพันคนในการทำงานนั้น อาจเกิดความสับสนได้ จึงต้องมีการกำหนดระบบสายงาน เพื่อให้สามารถสื่อสารประสานกัน เช่น ในองค์กรทางทหารนั้นเขาจะมีระบบสายบังคับบัญชา มีการแต่งกายกันตามลำดับชั้นยศทหารระดับยศที่ต่ำกว่าก็ต้องทำความเคารพคนในระดับที่สูงกว่าเป็นลำดับไป แต่ในการสั่งงานตามหน้าที่นั้น ก็ต้องเป็นไปตามสายงานและความรับผิดชอบ จะไม่มีการมาก้าวถ่างกัน

6. ความยืดหยุ่น (Flexibility) เมื่อองค์กรมีขนาดใหญ่มา ๆ กฎเกณฑ์เริ่มตายตัว มีระเบียบแบบแผนออกมามาก ท้ายสุดองค์กรก็จะขาดความคล่องตัว สูญเสียประสิทธิภาพ

ในการปฏิบัติงาน จึงมักจะมีขีดหุ่นเปิดเอาไว้ ให้เป็นคลุยพินิจของผู้ปฏิบัติงานในแต่ละระดับ เพราะในท้ายที่สุดแล้วจะไม่มีกฎเกณฑ์ใดที่จะตายตัวและสามารถใช้ได้ในทุกสภาวะ จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถทำงานที่มีความแตกต่างกันได้

ทฤษฎีองค์การเริ่มมีความชัดเจนในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial revolution) ที่เริ่มมีระบบการทำงานในลักษณะของการแบ่งงานกันทำ ซึ่งความเป็นมาของทฤษฎีองค์การตามนัยนี้ มีสาระ ดังนี้

1. ทฤษฎีการแบ่งงานกันทำ (Division of labor)

แนวความคิดในการพัฒนากรอบความคิดของทฤษฎีองค์การ มีความชัดเจนในสมัยของ Smith (n.d. อ้างถึงใน เจษฎา เมฆประโคน, 2551) โดยให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Greater efficiency) ในโรงงานด้วยวิธีการแบ่งงานกันทำ (Division of labor) การบรรจุบุคลากรให้ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ตามความชำนาญ (Specialization) โดยในแผนกหนึ่ง ๆ ควรมีบุคลากรประมาณ 10 คน และมอบหมายให้แต่ละแผนกที่รับผิดชอบการผลิตเฉพาะทาง วิธีการนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีองค์การในสมัยต่อมา

2. ทฤษฎีการจัดองค์การขนาดใหญ่ (Bureaucracy)

Weber (n.d. อ้างถึงใน เจษฎา เมฆประโคน, 2551) เป็นผู้วางรากฐานทฤษฎีองค์การที่สำคัญยิ่งท่านหนึ่ง โดยเฉพาะแนวความคิดในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานขององค์การขนาดใหญ่ (Bureaucracy) ถือว่าเป็นรูปแบบขององค์การในอุดมคติ (The ideal form of organization) ทฤษฎีนี้มีชื่อเสียงมากที่สุดในช่วงทศวรรษ 1800 ส่วนพัฒนาการที่สำคัญของทฤษฎีเกิดขึ้นจากปัญหาขององค์การ ที่ฝ่ายบริหารมักจะขึ้นชอบการนำ “ระบบพรรคพวก หรือระบบอุปถัมภ์ (Favoritism)” เข้าไปใช้ในการบริหารงานขององค์การที่ยาวนาน และปัญหาการบริหารงาน “ระบบอัตวิสัย (Subjectivity) ที่เข้าไปครอบงำความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ขององค์การ การเติบโตของระบบดังกล่าว ต่อเนื่องกันมาถึง “สมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial revolution)” และปรากฏชัดเจนว่า การใช้ระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงาน นำไปสู่ความไร้ประสิทธิภาพในการทำงาน (Inefficiency) Weber จึงนำเสนอแนวความคิดในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน เรียกว่า “ทฤษฎีการจัดการองค์การขนาดใหญ่ (Bureaucracy)” เป็นทฤษฎีองค์การที่มีความเป็นเหตุเป็นผล (Rational) และเป็นทางเลือกที่นำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency)

3. ทฤษฎีองค์การในกลุ่มคลาสสิก (The classical school)

ทฤษฎีองค์การกลุ่มคลาสสิก มีนัยแห่งการนำเสนอที่แตกต่างกันแยกเป็น 2 ทฤษฎีกล่าวคือ

3.1 ทฤษฎีการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (The scientific management)

มีบุคคลที่เป็นแกนนำสำคัญ และเป็นผู้วางรากฐานของทฤษฎี คือ Taylor (n.d. อ้างถึงใน เจษฎา เมยประ โคน, 2551) เขาเสนอให้เห็นว่าจุดเน้นที่สำคัญของทฤษฎี คือ การสร้างประสิทธิภาพการทำงานอย่างมีความเป็นเหตุเป็นผลของพนักงานในระดับปฏิบัติการในองค์กร (The lowest of organization) เพื่อที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน

3.2 ทฤษฎีการบริหาร (Administrative theory)

เป็นการนำเสนอตัวแบบทฤษฎีองค์การตามทัศนะของ Fayol (n.d. อ้างถึงใน เจษฎา เมยประ โคน, 2551) ที่มีจุดเน้นความเป็นเหตุเป็นผลในการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงขององค์กร (Top management) โดยเสนอแนะให้เห็นว่าผู้บริหารมีภารกิจที่สำคัญในการบริหารงานอย่างไร

4. ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (The human relations school)

ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นทฤษฎีที่มุ่งสำรวจบทบาทของกระบวนการกลุ่ม (Group process) และกระบวนการทางสังคม (Social process) ของบุคลากรในองค์กร ซึ่งมีนักทฤษฎีองค์กรจำนวนมากที่พัฒนา และผลิตผลงานต่าง ๆ ออกมาสนับสนุนแนวความคิดนี้ ผลงานที่ได้รับการยอมรับว่าดีเด่นมากที่สุด เป็นการวิจัยของ Mayo (n.d. อ้างถึงใน เจษฎา เมยประ โคน, 2551) ทำการศึกษาวิจัยที่บริษัท เวสเทิร์น อีเลกทริก (Western electric) และภายใต้ชื่องานวิจัยว่า “การศึกษาแห่งฮอว์ธอร์น (Hawthorne studies)” งานวิจัยนี้ สนใจศึกษาปัญหาความเป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน และประสิทธิภาพในการทำงานตามแนวคิดของการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ แต่สิ่งที่นักวิจัยกลุ่มนี้ค้นพบกลายเป็นเรื่องของ “การสร้างปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม Group Interactions” และ “การสร้างบรรยากาศในการทำงาน (Social climate)”

5. ทฤษฎีนวสมัย (The contingency school)

ทฤษฎีนวสมัยเชื่อว่า “การธำรงรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคุณลักษณะที่สำคัญต่าง ๆ ขององค์กรไว้ด้วยกันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สัมพันธภาพระหว่างโครงสร้าง (Structure) ขนาด (Size) เทคโนโลยี (Technology) และสภาพแวดล้อม (Environment) เป็นสิ่งที่ต้องขึ้นอยู่กับ (Dependent upon) สถานการณ์ (Situation)” นักทฤษฎีนวสมัยปฏิเสธ (Reject) ตัวแบบวิธีการทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว (The one-best-way model) ดังนั้น นักทฤษฎี และผู้บริหาร จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กร เพื่อที่จะได้สามารถอธิบายวิธีการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมขององค์กร ภารกิจของนักทฤษฎีองค์กรนวสมัย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และต้องสนใจกับเทคโนโลยีขององค์กร (Technology) สภาพแวดล้อมภายนอก (External environment) เป้าหมายขององค์กร (Goals) ขนาดขององค์กร (Organizational size)

และวิธีการที่ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างขององค์การ (Organizational structure) หลักพื้นฐานของทฤษฎีนี้เป็นการพิจารณาว่า โครงสร้างขององค์การที่ต่างกันจะมีความเหมาะสมกับเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม โครงสร้างขององค์การต่าง ๆ ในโลกนี้มีความสลับซับซ้อน (Complex) และมีความไม่แน่นอน (Uncertainty)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีองค์การเป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การอย่างเป็นระบบ ทั้งพฤติกรรมระดับบุคคล กลุ่ม และองค์การ ซึ่งความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในการเพิ่มผลผลิตและความพึงพอใจของบุคลากร อันนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิผลขององค์การในภาพรวม ทั้งนี้ การศึกษาพฤติกรรมองค์การสามารถทำการศึกษาเฉพาะพฤติกรรมในแต่ละระดับได้ เช่น ศึกษาพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่แต่ละคนที่ปฏิบัติงานในองค์การ ศึกษาพฤติกรรมของแต่ละกลุ่มวิชาชีพ หรือแต่ละกลุ่มงานที่ปฏิบัติงานในองค์การ หรือสามารถศึกษาพฤติกรรมขององค์การในภาพรวม อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมได้รับผลกระทบจากกลุ่มและองค์การ พฤติกรรมของกลุ่มย่อมได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และองค์การในขณะเดียวกัน พฤติกรรมองค์การย่อมได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมระดับบุคคล และกลุ่มเช่นกัน ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมองค์การในแต่ละระดับควรให้ความสนใจกับส่วนประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจในพฤติกรรมที่ศึกษาอย่างแท้จริง

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ คือ ปัจจัยนำเข้าที่นำมาใช้ในกระบวนการดำเนินงานให้เกิดผลผลิตหรือปัจจัยนำออก มีอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหาร (Management) คน บุคลากร หรือทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งของการดำเนินงานทุกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีความรู้มีทักษะหรือมีความสามารถ เป็นทรัพยากรที่หายากสมควรที่จะทะนุบำรุงเอาไว้ให้ดี ฉะนั้น การสร้างหรือพัฒนาคนของหน่วยงานหรือองค์การ จึงถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณภาพในการทำหน้าที่เป็นหัวหน้างาน เป็นผู้บริหาร ซึ่งจะนำองค์กรสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายการที่จะเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่หรือเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้ ผู้นำนั้นจะต้องบริหาร 3 ปัจจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันได้แก่ การบริหารตนเอง การบริหารคน การบริหารงาน โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารตน เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องมีและสร้างภาวะผู้นำพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาให้เป็นผู้นำที่พึงประสงค์ ปรับใช้แนวคิดทฤษฎีการเป็นผู้นำมาใช้ในสิ่งแวดล้อมขององค์กรเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมขององค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสร้างความเจริญให้กับองค์กรและประเทศชาติต่อไป

ความหมายของผู้นำ

ความหมายของผู้นำ (Leader) ความหมายของคำว่าผู้นำได้มีผู้ให้ความหมายไว้ในลักษณะต่าง ๆ กล่าวโดยสรุปว่า ผู้นำ (Leader) คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มีการเขียนชื่อผู้นำแตกต่างกันออกไปตามลักษณะงานและองค์การที่อยู่ เช่น ผู้บริหาร ผู้จัดการ ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ อธิการบดี ผู้บัญชาการเหล่าทัพ ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ กำนัน เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาส ปลัดกระทรวงคมนาคม (McFarland, 1979 อ้างถึงใน บุญทัน ดอกไธสง, 2535)

รวมทั้งยังมีนักวิชาการของประเทศไทยได้ขยายความโดยสรุปเกี่ยวกับผู้นำไว้ว่า ผู้นำ (Leader) หมายถึง (บุญทัน ดอกไธสง, 2535)

1. ผู้มีอิทธิพล มีศิลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ
2. เป็นผู้นำและแนะนำเพราะผู้นำต้องคอยช่วยเหลือกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดตามความสามารถ
3. ผู้นำไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดัน แต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้ากลุ่ม และนำกลุ่มปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

กล่าวโดยสรุปว่า ผู้นำ (Leader) คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มีการเขียนชื่อผู้นำแตกต่างกันออกไปตามลักษณะงานและองค์การที่อยู่ เช่น ผู้บริหาร ผู้จัดการ ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ อธิการบดี ผู้บัญชาการเหล่าทัพ ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ กำนัน เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาส ปลัดกระทรวงคมนาคม

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ (Leadership roles)

ผู้นำมีบทบาทและหน้าที่หลายอย่าง ผู้นำในกลุ่มคนที่ชอบเผด็จการอาจมีหน้าที่อย่างหนึ่ง แต่ผู้นำในกลุ่มคนที่ชอบประชาธิปไตยอาจมีบทบาทและหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามบทบาทและหน้าที่ทั่วไปของผู้นำทุกคน ในกลุ่มคนทุกชนิด มีตรงกันอยู่บ้าง จึงขอสรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้นำโดยทั่วไป เพื่อเป็นแนวความคิดสำหรับผู้บริหารการศึกษา 14 อย่าง คือ

1. ผู้นำในฐานะผู้บริหาร (The leader as executive) บทบาทที่เห็นได้ชัดที่สุดของผู้นำก็คือ บทบาทในฐานะผู้บริหารซึ่งประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในองค์กร หรือในฐานะผู้ประสานงานภายในกลุ่มที่ตนเป็นผู้บริหาร ผู้นำประเภทนี้คอยช่วยให้งานของบุคลากรทุกคน

ดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้นำจะเป็นผู้คุมนโยบายและกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และรับผิดชอบคอยดูแลนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้มีการปฏิบัติโดยครบถ้วนถูกต้อง

2. ผู้นำในฐานะผู้วางแผน (The leader as planner) โดยปกติผู้นำมักทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติงานทุกชนิด เป็นตักสินใจว่าบุคลากรในหมู่ของตนควรใช้วิธีการอย่างไรและใช้อะไรมาประกอบบ้างเพื่อให้บรรลุผลตามความต้องการ ผู้นำมักทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลด้วยว่าแผนที่วางไว้นั้นมีการดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ผู้นำมักจะเป็นผู้เดียวที่ทราบแผนทั้งหมดโดยต้องแก่คนอื่นในกลุ่มมักรู้เรื่องเฉพาะส่วนที่ตนได้รับมอบหมายหรือรับผิดชอบแต่รู้ไม่หมด

3. ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย (The leader as policy maker) งานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของผู้นำ คือ การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ และการวางนโยบายส่วนมากนโยบายมาจากที่ 3 แห่ง คือ

3.1 มาจาก “เบื้องบน” หรือเจ้านายที่มีตำแหน่งสูง

3.2 มาจาก “เบื้องล่าง” คือ ได้มาจากคำแนะนำ หรือมติของบุคลากรได้บังคับบัญชา

3.3 มาจาก “ผู้นำ” ของหมู่คณะนั้น ๆ

ไม่ว่านโยบายจะมาจากแหล่งใด ผู้นำมีอำนาจโดยเสรีจะเป็นผู้กำหนดหรือเลือกด้วยตนเอง

4. ผู้นำในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (The leader as expert) ผู้นำน้อยส่วนมากหวังพึ่งผู้นำจะทำหน้าที่คล้ายกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่นั้น ๆ แต่ผู้นำจะรู้เรื่องต่าง ๆ ในด้านเทคนิคไปเสียหมดทุกอย่างไม่ได้ ผู้นำในองค์กรนอกแบบหรือองค์กรอุปถัมภ์ บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่มักจะมีบุคลากรอื่นมาหา เพื่อปรึกษาหารือขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ โดยเป็นการขอความช่วยเหลือส่วนตัว บุคลากรผู้นั้นจึงกลายเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการอยู่ในองค์กรนั้น ๆ

5. ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับภายนอก (The leader as external group representative) เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มหรือขององค์กรหรือหน่วยงานใดก็ตาม จะพากันไปติดต่อกับภายนอกทุกคนโดยตรงไม่ได้ ผู้นำที่มีคุณสมบัติเป็นที่พอใจของกลุ่มมักจะได้รับการเลือกให้ไปทำหน้าที่แทนเขาก็กลายเป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม ต่อมาไม่เพียงแต่จะมีหน้าที่ติดต่อกับบุคคลภายนอกแทนกลุ่มเท่านั้น แต่เมื่อบุคคลภายนอกมาเจรจาอะไรกับกลุ่มก็ต้องเข้ามาเจรจาผ่านเข้าอีกด้วย ผู้นำประเภทนี้กลายเป็นผู้รักษาประตู ของบุคลากรในกลุ่มหรือในองค์กร หรือหน่วยงานนั้น ๆ โดยปริยาย

6. ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายใน (The leader as controller of internal relations) ผู้นำมักจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลรายละเอียดต่าง ๆ ภายในกลุ่ม และเรื่องสำคัญมาก

เรื่องหนึ่งภายในกลุ่ม ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนั่นเองในบางกลุ่มไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น เช่น การจัดงานมงคลให้แก่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือเรื่องอะไรก็ตามสมาชิกเป็นเจรจาผ่านหัวหน้าหรือผู้นำ ในบางกลุ่มผู้นำจะเจรจาให้หรือจะเอาใจใส่เฉพาะสมาชิกบางคน ไม่ทุกคน แต่ในบางกลุ่มผู้นำก็ไม่สนใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเลยก็มี ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของผู้นำเป็นคน ๆ ไป

7. ผู้นำในฐานะผู้ให้คุณและให้โทษ (The leader as purveyor of rewards and punishments) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอให้คุณและให้โทษแก่บุคลากรอื่นหรือมีอำนาจให้คุณให้โทษ จะกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสำคัญและกลายเป็นผู้นำในที่สุดคุณและโทษที่ว่านี้อาจจะเป็นการขึ้นเงินเดือน ตัดเงินเดือน หรือการมอบหมายงานให้มากขึ้นหรือให้งานที่ยาก ๆ หรือง่าย ๆ ทำก็ได้ทั้งนั้น ผู้บริหารที่ตีพียงระวางที่จะไม่มอบอำนาจเช่นนี้ให้แก่บุคลากรคนใดมากเกินไป เพราะความเสียหายอาจจะเกิดขึ้นกับองค์กรได้ในภายหลัง

8. ผู้นำในฐานะผู้ใกล้ชิด (The leader as purveyor of rewards) เมื่อมีการขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น บุคลากรคนใดคอยใกล้ชิดให้สงบและเข้าใจกันได้ บุคลากรผู้นั้นมักจะกลายเป็นผู้นำในภายหลัง บางทีผู้นำประเภทนี้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาคติภายในด้วยตนเองเลยก็มี

9. ผู้นำในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (The leader as exemplary) บุคลากรที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติงานดีจนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่า เป็นตัวอย่างที่ดีขององค์กร มักจะกลายเป็นผู้นำของบุคลากรอื่นได้โดยง่าย เพราะเป็นคนที่ได้รับการนับถือจากบุคลากรสำคัญในองค์กร

10. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม (The leader as symbol of the group) ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่มคนทุกชนิดมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่ม แต่คนหมู่มากอยู่ด้วยกันจะให้สามัคคีกันตลอดเวลาพอสมควร กลุ่มจึงมักมีคน ๆ หนึ่ง หรือบางคนที่ได้รับการยกย่องจากบุคลากรทั้งหลายว่าเป็นตัวแทนและเป็นคนดีที่หาที่ติไม่ได้ของเขา ซึ่งจะดีกับเขาเสมอไม่ว่าจะในโอกาสใด และจะดีด้วยกับคนทุกคน นี้จะไม่มีทางกระทำการใดอันจะเป็นภัยต่อกลุ่มโดยเด็ดขาด คนๆ นี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เป็นผู้นำในตนเองเดียวกับพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำของประเทศอำนาจที่ผู้นำเหล่านี้มีจึงสูงสุด เหนือจิตใจคนภายในกลุ่มทุกคนและทุกฝ่าย

11. ผู้นำในฐานะตัวแทนรับผิดชอบ (The leader as substitute for individual responsibility) ไม่แปลกเลยที่กลุ่มคนบางกลุ่ม หรือองค์กร หรือหน่วยงานบางแห่ง มีผู้นำคนหนึ่งหรือหลายคนอาสาเข้ารับผิดชอบรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และการกระทำบางอย่างของบุคคลบางคนในกลุ่ม หรือรับผิดชอบต่อกิจการทั้งหมดที่คนกลุ่มนั้นกระทำลงไป โดยเหตุนี้บางที

ในโอกาสต่อมาบุคลากรในกลุ่มจะมอบหมายให้ผู้นำมีอำนาจตัดสินใจกระทำกรใด ๆ แทนตนได้ เพื่อป้องกันความผิดพลาด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้นำของตนต้องพลอยรับผิดชอบ โดยไม่ได้กระทำผิดกับพวกเขา

12. ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ (The leader as ideologist) บางทีผู้นำบางคนเป็นศาสดาของกลุ่ม เป็นผู้กำหนดอุดมคติ สร้างความเชื่อหรือศรัทธาต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรอื่น แม้กระทั่งคุณธรรมประจำใจและขนบประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่ม อุดมคติดังกล่าว ในตอนแรกอาจเป็นเพียงคำพูดของเขาที่ใคร ๆ พากันนิยมและปฏิบัติตาม ต่อมาก็กลายเป็นอุดมคติทางการของกลุ่มไป ผู้นำประเภทนี้มักเป็นนักพูดและนักคิด ที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความนับถือ

13. ผู้นำในฐานะบิดาผู้มีแต่ความกรุณา (The leader as father figure) ผู้นำประเภทนี้วางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอาวุโสที่สุดในกลุ่ม และมีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือในฐานะเป็นบิดาของกลุ่ม ซึ่งจะดูแลใครก็ตาม การดูแลนั้น ไม่มีใครโกรธ เพราะทุกคนทราบดีว่าเบื้องหลังคำพูดคำของคน ๆ นั้น เขามีความรักความหวังคืออยู่ด้วยเสมอไป และเขาจะเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนทุกคนเมื่อมีความทุกข์ได้เสมอ

14. ผู้นำในฐานะเป็นผู้รับความผิดแทน (The leader as scapegoat) ผู้นำที่รับผิดชอบและเป็นบิดาของกลุ่มทุกคนย่อมหวังได้ว่า เมื่อใดมีความเสียหายเกิดขึ้นตนเองนั้นแหละจะถูกลงโทษแทน บุคลากรจำนวนมากในกลุ่มคนทุกประเภทต่างก็ไม่ต้องการรับผิดชอบเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น แต่จะพากันซัดทอดกลายเป็นผู้นำขึ้นมาในภายหลังได้เหมือนกัน เพราะเมื่อเหตุการณ์ร้ายผ่านไป ผู้คนพากันหันอกหันใจที่เขาเคยได้รับเคราะห์กรรมแทนพวกตนแต่เพียงผู้เดียว

สรุปได้ว่า ผู้นำ (Leader) คือ กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์การ เป็นเป้าหมาย

ทฤษฎีการควบคุมและติดตามผล

การควบคุมและติดตามผล ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งเป็นการบังคับให้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามกระบวนการที่กำหนดไว้ระหว่างดำเนินนโยบายหรือโครงการ เพื่อให้สามารถทำได้ตามแผนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวคิดและหลักการจากนักวิชาการหลายท่านได้ให้ไว้ ดังนี้

แนวคิดและหลักการในด้านการควบคุมและติดตามผลการทำงาน (เสนาะ ตีเขี้ยว, 2543) ได้แก่

1. กระบวนการในการควบคุมและติดตามผล แยกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1.1 การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัด (Establishing standard) ทุกองค์กรจะมีวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้น มาตรฐานที่กำหนดคนโยบายจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น มาตรฐานโดยทั่วไปแยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1.1 มาตรฐานผลผลิต (Output standard) ซึ่งวัดด้วยปริมาณ คุณภาพ ต้นทุน และเวลาที่ใช้ จำนวนเงินที่ใช้ เปรียบเทียบกับงบประมาณ จำนวนหน่วยผลิตและขนาดของบริการที่ใช้ในระยะเวลาที่กำหนด

1.1.2 มาตรฐานปัจจัยที่ใช้ในการผลิต (Input standard) จะวัดด้วยความพยายามที่ให้กับงาน (Work effort) เช่น การวัดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร เป็นต้น

1.2 การวัดผลงานที่ทำได้จริง (Measuring actual performance) ได้แก่ การวัดผลงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นหน่วยการผลิตที่จริง หรือความพยายามที่ให้กับงานจริง หน่วยวัดที่ใช้จะต้องเป็น อย่างเดียวกันกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา เช่น จำนวนที่ผลิต จำนวนวันที่ขาดงาน จำนวนเพิ่ม จำนวนรายได้ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลงานเหล่านี้ได้มาจากการรายงาน การสังเกต และสถิติตัวเลขต่าง ๆ

1.3 การเปรียบเทียบผลงานที่ทำได้จริงกับมาตรฐาน (Comparing actual performance with standard) เป็นการเปรียบเทียบเนื้อหาความแตกต่างที่เกิดขึ้น ระหว่างหน่วยงานที่ทำให้จริง กับมาตรฐาน

1.4 การแก้ไขให้ถูกต้อง (Taking corrective action) ได้แก่ การดำเนินการทางด้านการบริหาร เมื่อพบความแตกต่างระหว่างผลงานที่เกิดขึ้นจริง กับมาตรฐานเพื่อปรับการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนที่ต้องการ

2. เทคนิคในการควบคุมและติดตามผล แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 การควบคุมด้านคุณภาพ หมายถึง เทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อวัดว่าสินค้าและบริการที่ผลิตได้นั้น ตรงต่อความต้องการของลูกค้า

2.2 การควบคุมด้านปริมาณ คือ การควบคุมที่มีการใช้ตัวเลขต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้วัดผลในทางปริมาณ เช่น การวัดจำนวนผลผลิตว่าเป็นไปตามที่ดั่งเป้าหมายเอาไว้หรือไม่

2.3 การควบคุมด้านค่าใช้จ่าย โดยการใส่ระบบงบประมาณเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นเทคนิคที่สำคัญและนิยมใช้มากที่สุด โดยการให้หน่วยงานจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายในทุก ๆ ด้าน ไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ ผู้บริหารก็จะสามารถควบคุมค่าใช้จ่าย โดยวัดผลการใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับงบประมาณที่ดั่งเอาไว้

2.4 การควบคุมด้านเวลา คือ การควบคุมในห้วงงานต่าง ๆ ดำเนินไปได้โดยสามารถ จัดทำได้เสร็จตามกำหนดเวลาที่วางเอาไว้

3. การควบคุมและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (ธงชัย สันติวงษ์, 2531)

3.1 ความถูกต้อง (Accuracy) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ถูกต้องจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และนำไปใช้ได้ผลตามที่ต้องการ หากการควบคุมเกิดจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้ฝ่ายบริหารแก้ไขไม่ตรงจุด โดยไม่อาจทราบได้ว่าควรแก้ไขอย่างไร หรือควรดำเนินการต่อไปอย่างไร

3.2 ความทันเวลา (Timeliness) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้บริหารสนใจและเอาใจใส่ได้ทันเวลา เพื่อการแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยข้อมูลจากการควบคุมและติดตามผลอาจไม่มีความหมายเลยหากได้รับมาล่าช้ากว่าเวลาอันควร ดังนั้น ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างทันเวลา

3.3 ความประหยัด (Economy) ระบบการควบคุมและติดตามผลจะต้องสามารถทำให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น โดยจะต้องใช้ระดับของการควบคุมให้น้อยที่สุด ประหยัดที่สุด แต่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.4 ความยืดหยุ่น (Flexibility) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการเกิดขึ้นใหม่ของสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งระบบการควบคุมควรปรับตัวตามเวลาและสภาพแวดล้อม

3.5 การสามารถเข้าใจได้ (Understandability) ระบบการควบคุมและติดตามผลควรมีความซับซ้อนน้อยที่สุด เพื่อความสะดวกในการใช้ และคนที่เกี่ยวข้องกับระบบการควบคุมสามารถเข้าใจได้ง่าย

3.6 การมีมาตรฐานที่สมเหตุสมผล (Reasonable criteria) การกำหนดมาตรฐานของการควบคุมและติดตามผลจะต้องสมเหตุสมผล และสามารถทำได้จริงจึงจะสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติตามได้

3.7 การจัดระบบอย่างมีกลยุทธ์ (Strategic placement) ผู้บริหารจะต้องจัดวางระบบการควบคุมและติดตามผลอย่างมีกลยุทธ์ อันจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ในการควบคุมได้ ซึ่งระบบการควบคุมและติดตามผลควรครอบคลุมกิจกรรม เหตุการณ์และการดำเนินงานทุกอย่างภายในองค์กร ซึ่งถ้าหากองค์กรนำระบบการควบคุมและติดตามผลมาใช้โดยขาดกลยุทธ์ที่เหมาะสม ก็จะไม่สามารถบรรลุผลตามต้องการได้

3.8 การเน้นกฎแห่งข้อยกเว้น (Emphasis on the exception) ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารไม่สามารถจะควบคุมและติดตามผลทุกอย่างได้ จึงต้องเน้นเฉพาะเรื่องที่สำคัญ หรือควบคุมติดตามเฉพาะในหลักใหญ่ที่เป็นสาระสำคัญจริง ๆ ไม่ใช่หลงไปดูในรายละเอียดทุกเรื่อง การเข้าไป

ตรวจสอบควบคุมในทุกรายการจะส่งผลต่อการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ อีกทั้งส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัว

3.9 การใช้มาตรการหลาย ๆ อย่าง (Multiple criteria) การควบคุมและติดตามที่เน้นจุดใดจุดหนึ่ง หรือมาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่ง จะทำให้มองปัญหาไม่ครอบคลุม เพราะงานแต่ละงานย่อมมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้น มาตรฐานในการควบคุมและติดตามผล จึงควรกำหนดให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมแต่ละประเภท

3.10 การแก้ไขให้ถูกต้อง (Corrective active) การควบคุมและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่เป็นการแจ้งให้รู้ว่ามีข้อบกพร่องผิดพลาดอะไรเกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องเสนอแนะด้วยว่าควรจะดำเนินการแก้ไขอย่างไรเพื่อให้เกิดความถูกต้อง และสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ

4. คุณลักษณะของการควบคุมและติดตามผลที่ดี ได้แก่

4.1 ต้องประหยัด ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ได้นอกจากจะต้องช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าองค์กรจะสามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้แล้ว ในเวลาเดียวกัน การควบคุมและติดตามผลจะต้องคุ้มค่ากับต้นทุนในการดำเนินการด้วย ระบบการควบคุมและติดตามผลที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น มีวิธีการหรือเทคนิคที่ยุ่งยาก และเสียค่าใช้จ่ายสูงนั้น ย่อมทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ผู้บริหารจึงควรคำนึงถึงต้นทุนทั้งในแง่ของระยะเวลา และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการควบคุมและติดตามผลด้วย

4.2 รายงานผลต้องรวดเร็ว การควบคุมและติดตามผลจะต้องสามารถรายงานผลความแตกต่างระหว่างเป้าหมายที่พึงได้รับ กับผลงานที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ไข และปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

4.3 เน้นส่วนสำคัญของผลงาน การควบคุมและติดตามผลจะต้องเน้นถึงส่วนสำคัญของผลงานอันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การวัดในรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่ใช่ส่วนสำคัญของความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์ย่อมไม่เกิดประโยชน์ เพราะจะไม่ช่วยชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปที่แท้จริง ซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร

4.4 สามารถเข้าใจได้ง่าย การควบคุมและติดตามผลจะต้องเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เพราะหากกระบวนการมีความยุ่งยากซับซ้อน หรือเลื่อนลอยจนยากที่จะเข้าใจก็ย่อมไม่เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติตาม และไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติได้

4.5 เป็นที่ยอมรับ การควบคุมและติดตามผลควรมีการชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติเล็งเห็นถึงประโยชน์และเหตุผลประกอบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความยอมรับ และทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

5. ประโยชน์ของการควบคุมและติดตามผล มีดังต่อไปนี้

5.1 ทำให้งานต่าง ๆ มีความสอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็นงานของแต่ละคน หรืองานของแต่ละกลุ่ม รวมถึงงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกัน นอกจากนี้ งานตามแผนระยะสั้น และแผนระยะยาวของทั้งองค์กรสอดคล้องกันอีกด้วย

5.2 ทำให้เป้าหมายขององค์กรสำเร็จสมบูรณ์ทั้งเป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง เกิดขึ้นอย่างสอดคล้อง เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ หรือด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำสุด

5.3 ทำให้วิธีการปฏิบัติงานนโยบาย และกฎข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรดำเนินไปในแนวทางเดียวกัน ตลอดทั้งระบบ

5.4 ช่วยป้องกันมิให้ทรัพยากรต่าง ๆ ของหน่วยงาน ถูกใช้ไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือต้องสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

5.5 ช่วยรักษาคุณภาพของงานให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และช่วยให้สามารถผลิตสินค้าและบริการได้ตรงตามความต้องการของลูกค้าและผู้มาใช้บริการ

5.6 ทำให้สามารถกำหนดมาตรการในการปรับปรุงแก้ไขและป้องกันความผิดพลาด ในระหว่างกระบวนการปฏิบัติงาน ได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีกว่าการแก้ไข เมื่อการปฏิบัติงานสิ้นสุดลงแล้ว

สรุปได้ว่า การควบคุมและการติดตามผล เป็นขั้นตอนการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่า ได้มีการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อทำการหาจุดบกพร่องและจุดอ่อน ของผลการปฏิบัติงานแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อที่จะให้ผลการปฏิบัติงานนั้นได้ดำเนินไปตามแผนและมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ถ้าผลการปฏิบัติงานไม่ดำเนินการไปตามแผน ก็สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นทำให้สามารถตรวจสอบผลของการปฏิบัติงานว่าได้ดำเนินการไปถึงขั้นไหนแล้ว เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานในขั้นต่อไปได้ รวมทั้งทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไร เกิดขึ้นเมื่อไร และควรแก้ไขอย่างไรต่อไป

แนวความคิดการอนุรักษ์ป่าชายเลน

แนวความคิดการอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์ ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนได้มีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยไม่กระทบกับระบบนิเวศและความต้องการของประชาชน

ความหมายของป่าชายเลน (Mangrove forest)

ป่าชายเลน หมายถึง กลุ่มสังคมพืช ซึ่งขึ้นอยู่ในเขตน้ำลงต่ำสุดและน้ำขึ้นสูงสุด บริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำหรืออ่าว อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง สังคมพืชที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพวกที่มีใบเขียวตลอดปี (Evergreen species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (Rhizophora spp.) เป็นไม้สำคัญและมีไม้ตระกูลอื่นบ้าง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค)

แนวคิดในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

1. การอนุรักษ์ป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรที่สำคัญและใช้ประโยชน์ทั้งในด้านป่าไม้ ประมง และสภาพแวดล้อม แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันป่าชายเลนได้ถูกทำลายด้วยกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องการแนวทางในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนให้ได้ผลเต็มที่ตลอดไป ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทำลายระบบนิเวศด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป การอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่

1.1 การรักษาพื้นที่ป่าชายเลนที่มีอยู่ให้คงไว้ การป้องกันอย่างจริงจัง รวมทั้งการจัดการวางแผนการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลให้เหมาะสม นอกจากนี้การออกกฎระเบียบต่าง ๆ ตลอดจนมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ป่าชายเลนควรจะใช้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

1.2 การเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน โดยการปลูกป่า ขยายและสนับสนุนการปลูกป่าชายเลนเพิ่มขึ้น ทั้งในส่วนราชการและเอกชนตามพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณชายฝั่งทะเล

1.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการวิจัยเพื่อหาวิธีการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านป่าไม้และด้านประมง

2. แนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลน

รัฐบาลได้กำหนดแนวทางและมาตรการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2530 กำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ป่าชายเลนไว้ดังนี้ (สนท อักษรแก้ว, 2542 ข)

2.1 ให้มีการจำแนกเขตการใช้พื้นที่ป่าชายเลน โดยกำหนดเป็น 3 เขต คือ เขตอนุรักษ์ เขตเศรษฐกิจ ก. และเขตเศรษฐกิจ ข.

2.1.1 เขตอนุรักษ์ คือ พื้นที่ป่าชายเลนที่ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นอกจากปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติเพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ

2.1.2 เขตเศรษฐกิจ ก. คือ พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจการด้านป่าไม้เพื่อผลผลิตที่สม่ำเสมอตามหลักวิชาการป่าไม้ ได้แก่ พื้นที่สัมปทานและป่าโครงการ

2.1.3 เขตเศรษฐกิจ ข. คือ พื้นที่ป่าชายเลนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาด้านอื่น ๆ แต่ต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียด้านสิ่งแวดล้อมและการปลูกป่าทดแทน

2.2 ให้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พื้นที่เกิดใหม่ ดินเลนงอกใหม่

2.3 เร่งรัดให้มีการปลูกป่าชายเลนโดยคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ

2.4 เพิ่มอัตรากำลังและงบประมาณสำหรับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนให้เหมาะสม

3. แนวทางการจัดการป่าชายเลน

แนวทางของการจัดการป่าชายเลนเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานด้านการจัดการป่าชายเลนที่ดีที่สุด มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ (กรมป่าไม้, 2540)

3.1 เป้าหมายของการจัดการ การจัดการป่าชายเลนจะต้องเน้นถึงประโยชน์ที่มีต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทางตรง ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ทำพื้นถ่าน สมุนไพรทางอ้อม ได้แก่ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง รักษาคุณสมบัติและคุณภาพที่เหมาะสมของดินและน้ำ การดูดซับตะกอนอินทรีย์ที่เป็นพิษ และการแลกเปลี่ยนก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ให้เป็นก๊าซออกซิเจน เป็นต้น

3.2 วิธีการจัดการ เนื่องจากผลกระทบที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรไม่ได้จำเพาะอยู่เพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบเป็นขอบข่ายที่กว้างไกล ไปถึงระบบนิเวศข้างเคียงอีกด้วย วิธีการจัดการจึงต้องเน้นการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชนต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกับภาครัฐในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักหวงแหนทรัพยากรร่วมกัน ป้องกัน ดูแลรักษา และเฝ้าระวังทรัพยากร ปลูกและฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น ให้รู้จักสร้างและใช้ประโยชน์ ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด มีความรู้ เข้าใจในธรรมชาติวิทยาของระบบนิเวศและผลกระทบจากการทำลาย

4. เป้าหมายหลักการจัดการป่าชายเลน เพื่อให้บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ที่แท้จริงของป่าชายเลนในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในระดับท้องถิ่นระดับประเทศให้ทันกระแสการเปลี่ยนแปลงระดับโลก และสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2540 รวมทั้งเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลน อย่างยั่งยืน และขจัดข้อขัดแย้งอันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน ให้หมดไป จึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนขึ้นใหม่โดยมีเป้าหมายหลัก ดังนี้ (กรมป่าไม้, 2540)

4.1 เพื่อจัดการป่าชายเลนให้สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ในทุกด้านอย่างยั่งยืน และในขณะเดียวกันจะต้องคุ้มครองป้องกันและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ประมาณ 1 ล้านไร่ ให้คงอยู่ต่อไปและพร้อมรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ

4.2 ทำการฟื้นฟูและปลูกพันธุ์ไม้ป่าชายเลนขึ้นใหม่ ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่มีความสำคัญต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งซึ่งเป็นพื้นที่ที่มี ศักยภาพที่จะดำเนินการได้ ประมาณไม่ต่ำกว่า 140,000 ไร่ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ โดยเฉพาะ บริเวณบริเวณชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยภายในเวลา 5 ปี

4.3 กำหนดพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งเกิดใหม่ ซึ่งมีใช้พื้นที่ที่ดินกรรมสิทธิ์ หรือครอบครองของเอกชนให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อให้มีกฎหมายคุ้มครอง

4.4 ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ที่อยู่ในพื้นที่กรรมสิทธิ์ หรือครอบครองของเอกชนให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยให้มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

4.5 จัดทำแผนจัดการป่าชายเลนระดับชาติ โดยให้ทุกจังหวัดที่มีป่าชายเลน จัดทำแผนการจัดการป่าชายเลนระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนการจัดการป่าชายเลน

4.6 จัดการทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยให้มีการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมควบคู่กับการใช้ประโยชน์ด้านสังคม และเศรษฐกิจ และเน้นการมีส่วนร่วม ของประชาชน ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

4.7 เพื่อจัดการทรัพยากรป่าชายเลนให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้น การจัดการแบบผสมผสานเป็นหลักมิใช่การจัดการทรัพยากรอย่างเดียวอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ หรือที่ทราบโดยทั่วไปว่าเป็นการจัดการแบบแยกส่วน

5. ข้อกำหนดแนวทางการจัดการป่าชายเลน เพื่อให้การจัดการป่าชายเลนบรรลุ จุดประสงค์และเป้าหมายหลักดังกล่าวข้างต้น จำเป็นจะต้องวางแนวทางการจัดการบนพื้นฐาน ข้อกำหนดในการพิจารณาที่สำคัญ ดังนี้ (กรมป่าไม้, 2540)

- 5.1 บนพื้นฐานข้อมูลความเป็นจริงของสถานการณ์ป่าชายเลน
- 5.2 บนพื้นฐานความต้องการในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน
- 5.3 บนพื้นฐานข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการศึกษาวิจัย
- 5.4 บนพื้นฐานความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคคลหลายฝ่าย
- 5.5 บนพื้นฐานความต้องการหรือเจตนาของมตติคณะรัฐมนตรีทุกฉบับ
- 5.6 บนพื้นฐานความถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมและประเทศชาติ
- 5.7 บนพื้นฐานความเป็นไปได้ในการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม

6. การจัดการป่าชายเลนเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายหลัก

และข้อกำหนดในการพิจารณา เพื่อวางแผนการบริหารจัดการป่าชายเลนเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการและการวางแผนจะต้องดำเนินการในเรื่องหลัก ๆ ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (กรมป่าไม้, 2540)

- 6.1 การจัดการพื้นที่ป่าชายเลน
- 6.2 การป้องกันและอนุรักษ์ป่าชายเลน
- 6.3 การปลูกและฟื้นฟูป่าชายเลน
- 6.4 การศึกษาวิจัยและการประยุกต์ใช้
- 6.5 การประชาสัมพันธ์เผยแพร่และส่งเสริม
- 6.6 การติดตามตรวจสอบและประเมินผล
- 6.7 การจัดองค์การในการบริหารจัดการป่าชายเลน
- 6.8 การจัดทำแผนงานและงบประมาณ

นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน ประกาศกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และแผนปฏิบัติงาน 4 ปี ของกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าชายเลน

นโยบายสำคัญของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหลายบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าชายเลนโดยตรง มี 2 หัวข้อหลัก ได้แก่

ข้อ 2.5 การกีดเซาะชายฝั่ง จัดให้มีระบบฐานข้อมูลและแผนแม่บทการกีดเซาะชายฝั่ง ดำเนินการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู พื้นที่ชายฝั่ง และกำกับตรวจสอบควบคุมติดตามปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม

ข้อ 2.9 ปลูกป่าเพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแต่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

**ยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green growth) โดยมีประเด็น
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

ประเด็นหลักที่ 21 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารจัดการน้ำ

21.1 การปลูกป่า

21.2 การลงทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ

21.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

21.3.3 ส่งเสริมและสร้างความร่วมมือด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

**ยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy) และแผนปฏิบัติการการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556-2561 ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 เรื่องการบูรณาการยุทธศาสตร์
ประเทศ (Country strategy) เพื่อเป็นกรอบการจัดสรรงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2557
และผลการประชุมเชิงปฏิบัติการการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี พ.ศ. 2558 ครั้งที่ 2 กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบบูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศ
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green growth) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมจึงมีคำสั่งที่ 512/ 2555 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการ
อำนวยการบูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy) ในส่วนของกระทรวงทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการ
ด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการเปลี่ยนแปลง
สถานะภูมิอากาศจากหน่วยงานในสังกัด ทส. และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ
การบูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy) ในส่วนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมและดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy)
และแผนปฏิบัติการการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและฉบับบททวน โดยได้รับความเห็นชอบจาก
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้บูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศเข้ากับยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคม
อาเซียน โดยประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 30 ประเด็นหลัก และ 79 แนวทางการดำเนินการ
โดยมีประเด็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประเด็นที่มี
ความเกี่ยวข้องโดยตรงกับทรัพยากรป่าชายเลน ประกอบด้วย

ประเด็นหลักที่ 21 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารจัดการน้ำ

21.1 การปลูกป่า

21.2 การลงทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ

21.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

21.3.3 ส่งเสริมและสร้างความร่วมมือด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการจัดทำโครงการสำคัญ (Flagship project) ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การเพิ่มรายได้จากฐานเดิมการสร้างรายได้จากโอกาสใหม่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขัน และการลดรายจ่าย ซึ่งเป็นโครงการสำคัญที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวง รวมทั้งได้พิจารณาความต้องการของพื้นที่ความพร้อมและความเป็นไปได้ของโครงการตลอดจนกรอบวงเงินงบประมาณแผ่นดิน จำนวน 9 โครงการสำคัญ เรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

1. โครงการปลูกป่า
2. โครงการอนุรักษ์พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ
3. โครงการพัฒนาเครื่องมือกลไกในการบริหารจัดการเพื่อลดก๊าซเรือนกระจก
4. โครงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5. โครงการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
6. โครงการความร่วมมือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับ

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

7. โครงการเพิ่มศักยภาพการรับมือปัญหาภัยพิบัติ
8. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
9. โครงการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม

และสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. 2555-2558) และแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี

(พ.ศ. 2555-2558) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. 2555-2558) และแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี (พ.ศ. 2555-2558) โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ประกอบด้วย 8 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. อนุรักษ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทที่คินป่าไม้ และสัตว์ป่าที่ตอบสนองต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. อนุรักษ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน
3. บริหารจัดการเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม และยั่งยืน
4. การบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้มีการจัดการน้ำในระดับประเทศทั้งน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดินอย่างมีประสิทธิภาพ
5. พัฒนาระบบบริหารจัดการพิบัติภัยพัฒนาระบบเตือนภัยทางธรรมชาติ และสาธารณภัย
6. การพัฒนาเครื่องมือและกลไกในการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการจัดการ มลพิษ
7. พัฒนาองค์ความรู้และกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีประสิทธิภาพ
8. สร้างความตระหนักจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการทบทวนยุทธศาสตร์ กระทรวง ฯ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy) (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556-2561) และเพื่อประกอบการจัดทำคำของบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. สงวนอนุรักษ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ตอบสนองต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. อนุรักษ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน
3. ส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
4. บริหารจัดการน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินอย่างบูรณาการมีประสิทธิภาพเป็นธรรม และยั่งยืน
5. เสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการพิบัติภัยและระบบเตือนภัย ทางธรรมชาติและสาธารณภัย
6. ดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและจัดการมลพิษเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ

7. พัฒนาองค์กรเครื่องมือกลไกองค์ความรู้รวมทั้งจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการประชุมเพื่อรับมอบนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการจัดทำคำของบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งประกอบด้วย หลักนโยบายที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2556)

นโยบายที่ 5 ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อ 5.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยการฟื้นฟูทะเลไทย จัดสร้างและขยายปะการังเทียมและหญ้าทะเล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน และแก้ไขกฎระเบียบให้สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนได้ ปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเล อุทยานแห่งชาติทางทะเลบนฐานนิเวศอย่างมีส่วนร่วม เร่งประกาศเขตคุ้มครองทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ระบบนิเวศสำคัญ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพในทะเล ปรับปรุงและขยายเขตการทำประมงชายฝั่ง จำกัดและยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการดูแลเกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเล ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 แก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งตามหลักวิชาการ

ข้อ 5.5 ส่งเสริมและสร้างความตระหนักและจิตสำนึกทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การดำเนินกิจกรรมและการปรับพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญแก่ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินการตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะนำมาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อ 5.8 พัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมการทำวิจัยร่วมกับต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างประหยัดและช่วยลดมลพิษจัดหานุเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ

และสิ่งแวดลอมในจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาเครือข่ายนักวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยและภาคีอื่น ๆ สนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งการฟื้นฟูดินและการป้องกันการชะล้างทำลายดิน ดำเนินการศึกษาสำรวจและกำหนดยุทธศาสตร์การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงการศึกษาและอนุรักษ์ซากดึกดำบรรพ์

โครงการที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มอบนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อดำเนินตามนโยบายให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ประเทศและให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของนโยบาย กระทรวงจึงมีแผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าชายเลนหลายโครงการ เช่น

ชื่อโครงการ

โครงการปลูกป่าสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศแนวทางที่ 3 การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green growth)

หน่วยงานรับผิดชอบกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1. สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
3. กรมป่าไม้
4. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
5. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
  - 5.1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
  - 5.2 กระทรวงมหาดไทย
  - 5.3 สำนักนายกรัฐมนตรี

หลักการและเหตุผล

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลกในช่วงเวลาที่ผ่านมาส่งผลให้สภาพอากาศแปรปรวนเกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินกับประชาชนและเกิดความเสียหายในภาพรวมแก่ภาคเกษตรกรรมอุตสาหกรรมและการคมนาคม ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ความรุนแรงจากภัยธรรมชาติในประเทศไทยรุนแรงมากขึ้นนั้น เป็นผลมาจากการที่ระบบนิเวศของทรัพยากรป่าไม้เสียหายไป โดยสถานภาพของระบบนิเวศป่าไม้ในปัจจุบันไม่สามารถรักษาสภาพในการเอื้อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่นุชย์ได้ ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ยังคงถูกคุกคามและยังมีพื้นที่เสื่อมโทรมเนื่องจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ไฟป่า

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติต่าง ๆ ทำให้สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและสภาพป่ายากต่อการฟื้นตัวได้เองตามธรรมชาติดังนั้นจึงต้องมีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อฟื้นฟูป่าระบบนิเวศป่าไม้ให้มีความสมดุล มีศักยภาพในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ลดความรุนแรงของภัยธรรมชาติและเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน นโยบายการป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้สามารถกระทำโดยต่อเนื่องในระยะยาวและประสานสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นจึงสมควรกำหนดนโยบายการป่าไม้แห่งชาติไว้ให้เป็นการแน่นอน เพื่อให้ส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจร่วมกันและถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อันจะทำให้การพัฒนาป่าไม้เป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด โดยกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

1. ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่หายาก และป้องกันภัยธรรมชาติ อันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดทั้ง เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและนันทนาการของประชาชน ในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ
2. ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และของป่า เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศการฟื้นฟูให้ระบบนิเวศป่าไม้จำเป็นต้องมีการบูรณาการรูปแบบการฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม และเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูสภาพป่า การจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ ควบคู่กับการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการฟื้นฟูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการแก้ไขปัญหาชุมชนในพื้นที่ป่าไม้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้และลดการบุกรุกพื้นที่ป่ายุทธศาสตร์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีปริมาณเพียงพอที่จะแสดงศักยภาพในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศเพื่อเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การสร้างความมั่นคงของฐานทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถและการเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูสภาพป่าด้านต่าง ๆ จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติได้เป็นอย่างดี เมื่อระบบนิเวศป่าไม้กลับสู่สมดุลสามารถเอื้อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่มนุษย์จะทำให้

ประชาชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศบรรลุสู่เป้าหมายได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะเป็นหน่วยงานหลักในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้จึงเสนอแผนงานโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์ประเทศ (Country strategy) โครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเร่งรัดฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นฐานการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน รวมทั้งการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนประสานความร่วมมือและสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนและเป็นการน้อมนำพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถมาเป็นกรอบแนวทางในฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อน้อมนำพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีมาเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อเร่งรัดฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกบุกรุกทำลายให้มีกลับคืนอุดมสมบูรณ์สร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศเป็นฐานในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยประสานความร่วมมือและสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน
3. เพื่อรณรงค์และสร้างจิตสำนึกให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

เป้าหมาย

ประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการใช้ที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตทางการเกษตรและใช้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่อง บางพื้นที่นายทุนผู้มีอิทธิพลได้กว้านซื้อที่ดินและสนับสนุนให้มีการบุกรุกพื้นที่มากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียง 108.012 ล้านไร่ หรือร้อยละ 33.65 ของพื้นที่ประเทศ ลดลงจากปี พ.ศ. 2504 ที่เคยมีพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ 171 ล้านไร่ หรือร้อยละ 53 ของพื้นที่ของประเทศ นโยบายป่าไม้แห่งชาติกำหนดให้ประเทศไทยต้องมีพื้นที่ป่าอย่างน้อย 128.383 ล้านไร่ หรือร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ อีกประมาณ 20.371 ล้านไร่ เพื่อให้ระบบนิเวศของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ สมดุล ป้องกันและลดปัญหาภัยธรรมชาติ และสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนในประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

งบประมาณดำเนินงานปี พ.ศ. 2556-2561 จำนวน 107,081.80 ล้านบาท (ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 16,447.21 ล้านบาท)

วิธีและขั้นตอนการดำเนินงาน

1. การเพาะชำกล้าไม้

1.1 เพาะชำกล้าไม้ภายใต้โครงการประชาอาสาปลูกป่า 800 ล้านกล้า 80 พรรษามหาราชินี

ปม. และ อส.

เพาะในปี พ.ศ. 2556 เพื่อปลูกในปีถัดไป (พ.ศ. 2557)

เพาะในปี พ.ศ. 2557 เพื่อปลูกในปีถัดไป (พ.ศ. 2558)

เพาะในปี พ.ศ. 2558 เพื่อปลูกในปีถัดไป (พ.ศ. 2559)

เพาะในปี พ.ศ. 2559 เพื่อปลูกในปีถัดไป (พ.ศ. 2560)

1.2 บำรุงรักษากล้าไม้ค้างปี ปม. และ อส. ได้รับงบประมาณจากการจัดสรรเงินกู้ตามพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 โครงการตามแผนการฟื้นฟูการอนุรักษ์ป่าและดินการทำฝายมาดำเนินการเพาะชำในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 จำนวน 162.6 ล้านกล้า (ปม. 82.6 ล้านกล้า และ อส. 80 ล้านกล้า) และได้ดำเนินการแล้วเสร็จในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 กล้าไม้ทั้งหมดต้องนำไปปลูกในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556 จึงขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการบำรุงรักษากล้าไม้ตั้งแต่เดือนมกราคม-พฤษภาคม ในอัตรากล้าละ 1 บาท

1.3 ค่าขนส่งกล้าไม้ ปม. และ อส. ได้รับงบประมาณในการเพาะชำกล้าไม้ ตามข้อ

1.2 และจะดำเนินการปลูกในพื้นที่รับผิดชอบในปี พ.ศ. 2556 จำนวน 300,000 ไร่ (ปม. 150,000 ไร่ และ อส. 150,000 ไร่) ซึ่งจะใช้กล้าไม้ประมาณ 80 ล้านกล้า (ปม. 40 ล้านกล้า และ อส. 40 ล้านกล้า) คงเหลือกล้าไม้ที่จะต้องขนส่งไปปลูกในพื้นที่อื่น ๆ (สาธารณประโยชน์ วัด โรงเรียน ฯลฯ) โดยกล้าไม้ของ อส. จำนวน 40 ล้านกล้า มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งในระยะทางไม่เกิน 100 กิโลเมตร กล้าละ 1.60 บาท เป็นเงิน 66 ล้านบาท และกล้าไม้ของ ปม. จำนวน 42.6 ล้านกล้า มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งในระยะทางไม่เกิน 100 กิโลเมตร กล้าละ 1 บาท เป็นเงิน 42.6 ล้านบาท

2. การปลูกป่าและบำรุงรักษา

2.1 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

2.2 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่ป่าสงวน (พื้นที่ตาม (2.1) = 750,000 ไร่ และพื้นที่ตาม (2.2) = 750,000 ไร่)

ปม. และ อส.

ดำเนินการปลูกป่าในปี พ.ศ. 2556 โดยใช้กล้าไม้ที่เพาะในปี พ.ศ. 2555

ดำเนินการปลูกป่าในปี พ.ศ. 2557 โดยใช้กล้าไม้ที่เพาะในปี พ.ศ. 2556

ดำเนินการปลูกป่าในปี พ.ศ. 2558 โดยใช้กล้าไม้ที่เพาะในปี พ.ศ. 2557

ดำเนินการปลูกป่าในปี พ.ศ. 2559 โดยใช้กล้าไม้ที่เพาะในปี พ.ศ. 2558

ดำเนินการปลูกป่าในปี พ.ศ. 2560 โดยใช้กล้าไม้ที่เพาะในปี พ.ศ. 2559

โดย ปม. และ อส. จะขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการปลูกฟื้นฟูป่า ปีละ 300,000 ไร่ (ปม. 150,000 ไร่ และ อส. 150,000 ไร่) ทั้งนี้ ใช้อัตราราคางานต่อหน่วย (Unit cost) ในการปลูกป่าทั่วไป แต่เนื่องจากมีกล้าไม้อยู่แล้ว จึงปรับลดอัตราราคางานต่อหน่วยจาก 3,800 บาท/ไร่ คงเหลือ 3,083 บาท/ไร่

2.3 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่ป่าชายเลน ทช. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ค่าปลูกป่าชายเลน โดยใช้กล้าไม้ที่เหลือจากการแจกจ่าย โดยทำการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-2560 จำนวน 265,000 ไร่

2.4 ปลูกฟื้นฟูแหล่งอาหารสัตว์ป่า อส. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อฟื้นฟู และปรับปรุงแหล่งอาหารสัตว์ป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าให้มีจำนวนเพียงพอและมีความอุดมสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 กิจกรรม

2.4.1 ปลูกพืชอาหารสัตว์ป่า จำนวน 30,000 ไร่ (อัตราไร่ละ 5,000 บาท)

2.4.2 ปรับปรุงแหล่งน้ำสำหรับสัตว์ป่า จำนวน 1,500 แห่ง (อัตราแหล่งละ 110,000 บาท)

2.4.3 ปรับปรุงแหล่งอาหารสัตว์ป่า (โป่งเทียม) จำนวน 6,000 แห่ง (อัตราแห่งละ 8,000 บาท)

2.4.4 ปรับปรุงทุ่งหญ้าสำหรับเป็นแหล่งอาหารสัตว์ป่าจำนวน 60,000 ไร่ (อัตราไร่ละ 1,170 บาท)

2.5 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่เอกสารสิทธิ ปม. และ ออป. สนับสนุนในภาคเอกชน ปลูกป่าในพื้นที่เอกสารสิทธิ โดย ปม. ใช้กล้าไม้ จำนวน 25 ล้านกล้า ปม. 500,000 ไร่ ออป. 35,000 ไร่

2.6 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่ สปก. สปก. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ค่าปลูกป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2560 จำนวน 87,500 ไร่

2.7 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่ ออป. ออป. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ค่าปลูกป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2560 จำนวน 47,350 ไร่

2.8 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่นิคมสหกรณ์ กษ. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณค่าปลูกป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2560 จำนวน 24,000 ไร่

2.9 ปลูกฟื้นฟูป่าในพื้นที่ปิดทองหลังพระมูลนิธิปิดทองหลังพระขอรับการสนับสนุนงบประมาณค่าปลูกป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2560 จำนวน 36,143 ไร่

2.10 ปลูกและบำรุงรักษาเพื่อฟื้นฟูป่าในพื้นที่อื่น ๆ (สาธารณประโยชน์ วัด โรงเรียน ฯลฯ) สป.มท. และ สป.ทส. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการปลูกและบำรุงรักษาเพื่อฟื้นฟูป่าในพื้นที่อื่น ๆ (สาธารณประโยชน์ วัด โรงเรียน ฯลฯ) โดยใช้กล้าไม้ที่เหลือจากการดำเนินการ ทั้งนี้ใช้อัตราราคางานต่อหน่วย (Unit cost) ในการปลูกป่าทั่วไป แต่เนื่องจากมีกล้าไม้เรียบร้อยแล้ว จึงปรับลดอัตราราคางานต่อหน่วยจาก 3,800 บาท/ ไร่ คงเหลือ 3,083 บาท/ ไร่ (จำนวน 398,480 ไร่)

ผลผลิตของโครงการ (Output)

1. พื้นที่เป้าหมายในการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ป่าสมบูรณ์ที่เหลืออยู่ 108.012 ล้านไร่

2. พื้นที่เป้าหมายในการฟื้นฟูและคืนความสมบูรณ์พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม 20.371 ล้านไร่

3. กลุ่มเป้าหมายในการสร้างองค์ความรู้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการป้องกันและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

4. กลุ่มเป้าหมายในการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้นายทุนและผู้มีอิทธิพลที่บุกรุกทำลายป่าและล่าสัตว์ป่า

5. แนวเขตป่าอนุรักษ์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

ผลลัพธ์ของแผนงาน/ โครงการ (Outcome)

1. ฟื้นฟูและคืนความสมบูรณ์ในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพื่อรักษาสมดุลระบบนิเวศและเป็นฐานการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

2. การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนโดยประสานความร่วมมือและสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน

3. สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

การติดตามประเมินผลโครงการ

1. การดำเนินงานโครงการ มีการตรวจติดตามประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะตั้งแต่การเริ่มดำเนินงาน โครงการจนเสร็จสิ้น โครงการผ่านระบบเอกสารและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของการรายงานผลแบบ Template ที่มีการออกแบบให้รายงานผล

การดำเนินงานตลอดโครงการทุก 15 วัน และมีหน่วยงานกลางติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการต่อเนื่องเป็นระยะ

2. การติดตามและประเมินผลโครงการ โดยสามารถติดตามผลการดำเนินงานและผลการเบิกจ่ายงบประมาณผ่านระบบติดตามและประเมินผลโครงการ (e-Project tracking system) ของกระทรวง ซึ่งสามารถรายงานผลการดำเนินงานและผลการเบิกจ่ายงบประมาณในระดับพื้นที่ดำเนินการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในประเทศไทย

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยหลายหน่วยงานภายในกระทรวง ซึ่งกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ในส่วนความรับผิดชอบงานด้านทรัพยากรป่าชายเลน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง 4 หน่วยงานหลัก ประกอบด้วย

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1. บริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยให้ยั่งยืน โดยยึดมั่นในหน้าที่ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. มุ่งสู่องค์กรศูนย์กลางด้านข้อมูลและองค์ความรู้ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศ

3. นโยบายด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มุ่งเน้นการปฏิบัติราชการที่ตอบสนองต่อผู้รับบริการและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ได้มาตรฐาน โปร่งใส เสมอภาค และเป็นธรรม

แนวทางปฏิบัติ

1. สงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ยั่งยืน
2. สนับสนุนการปฏิบัติงานตามหน้าที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
3. พัฒนาระบบการจัดการข้อมูล และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อการใช้ประโยชน์ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

4. รับฟังความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกช่องทางเพื่อนำมาพัฒนาการปฏิบัติงานของกรม ฯ ให้มีประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น

5. ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ได้มาตรฐาน โปร่งใส เสมอภาค และเป็นธรรม

สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1. กำหนดมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

2. สงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟู ทรัพยากรและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งที่ดิน ชายฝั่งให้มีการใช้อย่างยั่งยืน

3. ควบคุม ป้องกัน และปราบปราม การทำลายทรัพยากรและระบบนิเวศทางทะเล และชายฝั่ง

4. ให้คำปรึกษา แนะนำ และถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริม ให้ประชาชนอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1. กำหนดมาตรการอนุรักษ์และวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน
2. ศึกษา วิเคราะห์วิจัย วางแผนการใช้ที่ดิน เพื่อการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟู ทรัพยากร ป่าชายเลนที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

3. ให้คำปรึกษา แนะนำ และถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน

4. บริหารจัดการ เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟูป้องกัน และปราบปราม การทำลายป่าชายเลน รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานในภูมิภาค ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศในทุกภาค เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกัน ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้ง การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน สำหรับ ในพื้นที่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อยู่ภายใต้การดูแลของส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี) ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี) รับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1

1. เสนอความเห็นเพื่อจัดทำนโยบายและแผนเพื่อประโยชน์ ในการบริหารจัดการ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

2. เสนอให้มีการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม กฎ ระเบียบ มาตรการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้มีการใช้อย่างยั่งยืน

3. กำกับ ดูแล ประเมินผล และติดตามตรวจสอบ ให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ มาตรการ
4. เสนอแนะแหล่งอันควรรักษาเพื่อประโยชน์ในการสงวนรักษา คุ่มครอง ควบคุม ดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
5. ศึกษา วิจัย พัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพืช และสัตว์ทะเลที่หายากและใกล้สูญพันธุ์
6. สร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
7. เป็นศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
8. ประสานความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในด้านทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่ง
9. ปฏิบัติการอื่นใดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดจันทบุรีและทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดทางภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยมีพื้นที่ป่าชายเลน มากเป็นอันดับหนึ่งของชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ซึ่งสามารถนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดจันทบุรี และสภาพพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดจันทบุรีได้ ดังนี้

ประวัติความเป็นมา

จันทบุรีเป็นเมืองเก่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สร้างขึ้นโดยชนชาติขอม หัวเมืองเดิมตามศิลาจารึก เรียกว่า “ควนครานุรี” ชาวพื้นเมือง เรียกว่า “เมืองกาไว” ตามชื่อผู้ปกครองเมือง เมืองจันทบุรี เดิมตั้งอยู่บริเวณหน้าเขาสระบาป มีชนพื้นเมืองเดิมอาศัยอยู่ เรียกว่า ชาวชอง มีภาษาพูดเป็นภาษาของตนเองแตกต่างจากภาษาไทยและภาษาเขมร ครั้นถึง ปี พ.ศ. 1800 ได้มีการย้ายถิ่นฐานมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านหัววัง ตำบลพุงทลาย ซึ่งอยู่ใกล้กับแม่น้ำ จันทบุรีในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2310 หลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงให้แก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราชได้เข้ายึดเมืองจันทบุรีเพื่อใช้เป็นแหล่งสะสมเสบียงอาหารและรวบรวมกำลังพล ในการกอบกู้กรุงศรีอยุธยาคืนจากพม่า ในคราวนั้นเจ้าเมืองจันทบูรณ (ยศเจ้าเมืองจันทบุรีเดิม) ได้ต่อต้านกองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโดยได้พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ เมืองจันทบุรีอยู่รอดเป็นอิสระ รักษาแผ่นดินไว้ให้ชนชาติบูรพา แต่สุดท้ายก็ต้องพ่ายแพ้ แก่กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยพระองค์ทรงใช้พญาช้างศึกบุกชนกำแพงเมือง จนสามารถเข้าตีเมืองเอาไว้ได้สำเร็จ เจ้าเมืองจันทบูรณได้หลบภัยไปอยู่อาณาจักรกัมพูชาจนถึง

แก่อสัญกรรม เมืองจันทบุรีจึงตกเป็นของสยามนับแต่นั้น เป็นต้นมา

ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัด

จันทบุรีตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งอยู่ประมาณเส้นรุ้งที่ 12 องศา 36 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 102 องศา 6 ลิปดาตะวันตก ห่างจากกรุงเทพฯ 245 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,338 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,961,250 ไร่ มีพื้นที่บางส่วนติดกับทะเล ประกอบด้วย เกาะแก่งมากมาย แบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง และประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดตราดและอ่าวไทย ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดตราด และประเทศกัมพูชา ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดระยองและอ่าวไทย

สภาพทั่วไป

ลักษณะภูมิประเทศสภาพพื้นที่โดยทั่วไป ประกอบด้วย เทือกเขาสูงสลับซับซ้อน เทือกเขาส่วนใหญ่ปรากฏให้เห็นเป็นแนวเหนือ-ใต้ มี 2 แนวด้วยกัน คือ ด้านตะวันออก และด้านตะวันตก ระหว่างกลางจะเป็นพื้นที่ราบหรือค่อนข้างราบ แนวด้านตะวันออกจะเป็นเทือกเขาที่ค่อนข้างสูง มีเขาสอยดาวเป็นเทือกเขาที่สูงที่สุด ส่วนแนวด้านตะวันตกเป็นเทือกเขามีสภาพสูงน้อยกว่าด้านตะวันออก บริเวณพื้นที่ส่วนกลางที่ราบระหว่างหุบเขาเป็นพื้นที่ราบลูกคลื่นหรือพื้นที่ลอนลาดและลาดเอียงลงมายังด้านใต้ ส่วนบริเวณที่ติดหรือเกือบติดทะเลเป็นที่ราบกว้างใหญ่ ส่วนล่างเป็นที่ราบริมแม่น้ำ ที่ราบชายหาด ป่าชายเลน นอกฝั่งทะเลออกไปมีเกาะน้อยใหญ่เรียงรายตลอดแนวชายฝั่งทะเลพื้นที่จังหวัดจันทบุรี แยกลักษณะภูมิประเทศออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ป่าไม้ ภูเขา และเนินเขา เป็นลักษณะของภูมิประเทศทางด้านเหนือและตะวันออกของจันทบุรี เป็นบริเวณพื้นที่การเกษตร ปลูกสวนผลไม้ ขางพารา ปาล์มน้ำมัน และพืชไร่
2. ที่ราบเชิงเขา เป็นพื้นที่แหล่งน้ำที่ใช้ทำสวนผลไม้
3. ที่ราบลุ่มน้ำและชายฝั่งทะเล มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลสลับด้วยเนินเขา เป็นบริเวณป่าชายเลน

ลักษณะภูมิอากาศภูมิอากาศทั่วไป จัดอยู่ในลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้น เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ฉะนั้นสภาพภูมิอากาศนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดผ่านประจำแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากลมทะเลอีกด้วย ทำให้จังหวัดจันทบุรีมีภูมิอากาศแตกต่างจากจังหวัดที่อยู่ทางเหนือขึ้นไป สามารถแบ่งได้เป็น 3 ฤดูกาล ดังนี้

1. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในระยะนี้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมหนาวและแห้ง แต่เนื่องจากอยู่ติดทะเลจึงทำให้อากาศ

ไม่หนาวเย็นมากนัก

2. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ในระยะนี้ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออ่อนกำลังลงและจะมีกระแสลมร้อนจากทะเลจีนใต้พัดเข้ามาแทนที่ ในทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีอากาศร้อนและค่อนข้างร้อนมาก และมักจะมีลมแรงบางครั้ง เกือบจะเป็นพายุซึ่งจะนำเอาฝนมาตกในพื้นที่ด้วย

3. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ระยะนี้เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมร้อนชื้น ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย และพัดผ่านเข้าสู่อ่าวไทยทำให้มีฝนตกค่อนข้างมาก

สภาพทางอุตุนิยมวิทยาของพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี โดยอุณหภูมิในช่วงปี พ.ศ. 2549-2553 จังหวัดจันทบุรีมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี อยู่ในช่วง 26.8-29.81 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในช่วง 14.8-19.7 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 14.8 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปี มีค่าร้อยละ 87 ปริมาณน้ำฝนของจังหวัดจันทบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2549-2553 โดยเฉลี่ยจะอยู่ในช่วง 2,856.10-3,910.5 มิลลิเมตร

ลักษณะทางธรณีวิทยาจังหวัดจันทบุรี มีลักษณะทางธรณีวิทยาแบ่งตามลักษณะของชั้นหิน ดังนี้

1. ยุคก่อนเปอร์เมียน วัตถุต้นกำเนิดดินที่พบในยุคนี้ ได้แก่ พวกหินแปร ประกอบด้วย หินไนท์และหินชีสต์ เป็นหินที่มีอายุมากที่สุด ในบริเวณพื้นที่พบอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอโป่งน้ำร้อนใกล้ชายแดนไทย-เขมร

2. ยุคไทรแอสสิก วัตถุต้นกำเนิดดินที่พบในยุคนี้ คือ หินอัคนี ประกอบไปด้วย หินแกรนิตและหินแกรไดโอไรท์ พบอยู่ในอำเภอขลุง ตามแนวเขาสระบาป เขามะกอก อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอมะขาม ได้แก่ เทือกเขาสอยดาว สำหรับในอำเภอท่าใหม่ อยู่ในบริเวณแนวเทือกเขาลำปลายประเทศและบริเวณเทือกเขากระชาย

3. ยุคครีเตเชียส วัตถุต้นกำเนิดดินที่พบในยุคนี้ คือ เป็นหินอัคนี ประกอบด้วย หินแกรนิตและหินแกรไดโอไรท์ ส่วนใหญ่พบในบริเวณรอยต่อของสองอำเภอ คือ อำเภอเมืองจันทบุรีและอำเภอท่าใหม่

4. ยุคเทอร์เชียรี วัตถุต้นกำเนิดดินที่พบเป็นหินอัคนีที่มีเนื้อละเอียด ได้แก่ หินบะซอลต์ และหินอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับหินบะซอลต์ หินเหล่านี้กระจายเป็นหย่อม ๆ จะพบอยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอโป่งน้ำร้อน

5. ยุคคาร์บอนิเฟอรัส ดีโวเนียน และไซลูเรียน วัตถุต้นกำเนิดดินที่พบในยุคนี้ จะประกอบด้วย หินตะกอนเป็นส่วนสำคัญ แต่ในบริเวณนี้อาจจะมีพวกหินแปรเกิดรวมอยู่ด้วย

หินยุคนี้จะพบเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่จังหวัด ถือว่าเป็นหินพื้นของบริเวณนี้จะพบอยู่ในทุกอำเภอ

6. ยุคคาร์บอนนิเฟอร์สและเปอร์เมียน วัตถุต้นกำเนิดหินนี้จัดเข้าอยู่ในหมู่หินชุดราชบุรี พบอยู่ทางด้านตะวันตกของอำเภอนายายอาม เขตติดต่อกับอำเภอแกลง จังหวัดระยอง และพบอยู่เล็กน้อยในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน

7. ยุคยูเรสติกและไทรแอสติก หินที่พบอยู่ในระหว่างยุคนี้เป็นพวกหินตะกอน จะพบมากทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดจันทบุรี ในเขตอำเภอมะขามและอำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นแนวต่อระหว่างจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดตราด

8. ยุคควอเทอร์นารีถึงยุคปัจจุบัน ยุคนี้นับว่าเป็นยุคที่มีอายุน้อยที่สุด วิวัฒนาการทางด้านธรณีเป็นไปอย่างช้า ๆ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นน้อยมาก วัตถุต้นกำเนิดหินยุคนี้ได้แก่พวกตะกอนต่าง ๆ ที่ถูกน้ำพัดพามาทับถมกันตามที่ราบลุ่มของลำน้ำต่าง ๆ ตามชายหาดตามปากแม่น้ำ หรือตามหุบเขา การทับถมของตะกอนในยุคนี้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ทางด้านใต้ของจังหวัดที่ติดกับชายทะเล โดยมีอาณาเขตอยู่ในบริเวณอำเภอแหลมสิงห์ทั้งหมด นอกจากนี้ก็มีอยู่ในอำเภอขลุง อำเภอเมืองจันทบุรี และอำเภอท่าใหม่

ลักษณะดินป่าชายเลนในจังหวัดจันทบุรี สามารถขุดหน้าตัดดินได้ลึกประมาณ 40 เซนติเมตร ลักษณะดินที่พบมีองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทราย รองลงมาเป็นดินเหนียว และมีดินทรายบ้างเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 40.94, 30.18 และ 19.88 ตามลำดับ ความละเอียดของเนื้อดิน ส่วนมากเป็นดินที่มีเนื้อละเอียดถึงละเอียดมาก คือ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่า 1-2 มิลลิเมตร มีกลิ่นส่วนใหญ่เป็นกลิ่นซากพืช ซากสัตว์ที่ความลึก 0-5 เซนติเมตร เมื่อเทียบสีของดิน พบว่า ส่วนมากร้อยละ 42.05 อยู่ในกลุ่มสีน้ำตาลอมส้ม (5YR) และส่วนอื่นที่มีสีอยู่ในกลุ่มสีเทาอมเขียว (G1), สีน้ำตาลอมแดง (2.5YR), สีเทาอมฟ้า (G2), สีน้ำตาลอมเหลือง (10YR) และสีน้ำตาล (7.5YR) คิดเป็นร้อยละ 30.68, 15.91, 5.68, 3.41 และ 2.27 ตามลำดับ อุณหภูมิอยู่ในช่วงระหว่าง 27.4-36.8 องศาเซลเซียส (เฉลี่ย 30.8 องศาเซลเซียส) มีค่า pH อยู่ในระหว่าง 3.0-7.9 โดยส่วนมากพบอยู่ในช่วงระหว่าง 6.10-6.59 จัดอยู่ในกลุ่มดินเป็นกรดเล็กน้อย พื้นที่หน้าตัดร้อยละ 98 ไม่พบรากไม้ จุดประและหินปะปนส่วนที่ความลึก 5-40 เซนติเมตร อุณหภูมิอยู่ในช่วงระหว่าง 25-33.1 องศาเซลเซียส (เฉลี่ย 29.1 องศาเซลเซียส) มีค่า pH อยู่ในช่วง 3.0-7.8 แต่ส่วนมากอยู่ในช่วงระหว่าง 6.60-7.39 จึงจัดดินบริเวณนี้อยู่ในกลุ่มที่เป็นกลาง พื้นที่หน้าตัดกว่าร้อยละ 47 พบปริมาณรากไม้ปะปนระหว่างร้อยละ 2-20 และพื้นที่หน้าตัดมากกว่าร้อยละ 97 ไม่พบจุดประและหินปะปน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าดินในบริเวณนี้มีการระบายอากาศดี ปริมาณคาร์บอนรวมอยู่ในช่วงร้อยละ 0.39-29.00 ค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 5.42 มีปริมาณไนโตรเจนรวมอยู่ในช่วงร้อยละ 0.03-1.39 ค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.24 พื้นที่หน้าตัดดิน

ร้อยละ 44 มีค่าสัดส่วน C: N ratio ของดินน้อยกว่า 20: 1 และอีกร้อยละ 40 อยู่ในช่วงระหว่าง 20-30: 1 มีพื้นที่ 5 เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีค่า C: N มากกว่า 30: 1 ปริมาณฟอสฟอรัสรวมอยู่ในช่วงร้อยละ 0.050-0.489 ค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.037 จากลักษณะโดยรวมถือว่าดินในป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรีมีคุณสมบัติที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง เหมาะต่อการเติบโตของพืช

สถานภาพป่าชายเลนกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้สำรวจสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 219,563.65 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 42,297.08 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทั้งหมด 213.82 ไร่

พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลนในจังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 16 วงศ์ 14 สกุล และ 22 ชนิด แบ่งกลุ่มป่าชายเลนจากการสำรวจได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

1. พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของต้นไม้ ป่าชายเลนสูง (เขตพิทักษ์ป่าชายเลนรักษ์สัตว์น้ำ) ประมาณ 17,790 ไร่
2. พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของต้นไม้ป่าชายเลนต่ำ (ป่าเสื่อมโทรม เป็นป่าชายเลนบริเวณคันนาทุ่งและนาทุ่งเดิม) ประมาณ 55,920 ไร่ พื้นที่ป่าชายเลนที่มีความหนาแน่นสูง พบพันธุ์ไม้เพียง 4 ชนิด อยู่ในวงศ์ Rhizophoraceae และ Avicenniaceae มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมของต้นไม้ต่อพื้นที่ เท่ากับ 272 ต้น/ ไร่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยและความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 14.41 เซนติเมตร และ 17.35 เมตร ตามลำดับ ค่าดัชนีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ (Shannon-wiener diversity index) มีค่าเท่ากับ 0.2578 ค่าความชุกชุมทางชนิดพันธุ์ (Margalef's index) เท่ากับ 1.1271 และค่าความสม่ำเสมอทางชนิดพันธุ์ (Pielou's evenness) เท่ากับ 0.4296 พันธุ์ไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญ (Important value index) สูงที่สุด คือ โกงกางใบเล็ก มีค่าเท่ากับ 149.98 รองลงมา คือ โกงกางใบใหญ่ แสมขาว และแสมดำ มีค่าเท่ากับ 64.16, 47.45 และ 38.42 ตามลำดับพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความหนาแน่นต่ำ พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลนจำนวน 22 ชนิด มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 76.56 ต้น/ ไร่ เส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยเท่ากับ 7.96 เซนติเมตร และความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 8.94 เมตร ตามลำดับ ค่าดัชนีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ (Shannon-wiener diversity index) มีค่าเท่ากับ 0.7783 ค่าความชุกชุมทางชนิดพันธุ์ (Margalef's index) เท่ากับ 5.4320 และค่าความสม่ำเสมอทางชนิดพันธุ์ (Pielou's evenness) เท่ากับ 0.5798 พันธุ์ไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญ (Important value index) สูงที่สุด คือ โกงกางใบเล็ก มีค่าเท่ากับ 91.98 รองลงมา คือ ฝาดดอกขาว ฝาดดอกแดง และแสมดำ มีค่าเท่ากับ 22.57, 22.48 และ 19.42 ตามลำดับ

สัตว์ที่พบในป่าชายเลนในจังหวัดจันทบุรี ประกอบไปด้วย

1. กลุ่มของประชาคมสิ่งมีชีวิตพื้นป่าชายเลน หรือสัตว์หน้าดินพื้นป่าชายเลน จากแปลงสำรวจในจังหวัดจันทบุรี 63 แปลง พบจำนวน 21 ชนิด มีค่าความหนาแน่นเท่ากับ 13.59 ตัว/ ตารางเมตร มีค่าดัชนีความหลากหลายเท่ากับ 1.05 และมีค่าความสม่ำเสมอ เท่ากับ 0.45 สัตว์ที่พบ ได้แก่ หอยก้น ปูแสม ปูก้ามดาบ และหอยจู้บแจง

2. กลุ่มของนกในป่าชายเลน ในจังหวัดจันทบุรี พบจำนวน 50 ชนิด 40 สกุล 26 วงศ์ และ 11 อันดับ ตัวอย่างนกที่พบ ได้แก่ นกนางแอ่นแปซิฟิก นกเด้าดิน นกยางเขียว เป็นต้น

3. กลุ่มของแมลง ได้สำรวจตามแนว พบจำนวน 5 อันดับ 8 วงศ์ และ 11 ชนิด ได้แก่ แมลงวันก้นขน ผีเสื้อกามเทพเหลือบฟ้า ต่อ แมลงปอบ้านใหม่เลียง เป็นต้น โดยไม่สามารถ จำแนกวงศ์ได้ 1 ชนิด คือ ผีเสื้อกลางคืน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน โดยการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดจันทบุรี เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเกษตร นาุ้งเหมืองแร่ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กสกิจ ทบบัณฑิต (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผลการศึกษาในภาพรวม นักศึกษามีความเข้าใจในด้านความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมหาวิทยาลัย มีความเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมหาวิทยาลัย เป็นอันดับที่ 1 ในขณะที่ด้านความเข้าใจในทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอันดับที่ 2 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมของด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในมหาวิทยาลัย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ ในมหาวิทยาลัย และด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุก ๆ ด้าน ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในมหาวิทยาลัย เป็นอันดับที่ 1 โดยมีด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ในมหาวิทยาลัย เป็นอันดับที่ 2 และมีด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ ในมหาวิทยาลัย เป็นอันดับที่ 3

กำพล รุจิวิษชญ์, สมชาย ชคตระการ, สุวรรณา โควะวินทวิวัฒน์, ธนัญญ์ รูปสม, สุทิน สายสงวน และอำพา แก้วกำกง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี แนวทางสำหรับประเทศไทย: ศึกษากรณีการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง และชุมชน งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษานโยบายและมาตรการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของภาครัฐและเอกชน และผลสัมฤทธิ์ของนโยบายและมาตรการดังกล่าว เพื่อประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งด้านการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลี และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยประสบ ส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัดอย่างมากมาย ส่งผลต่อความสมดุลทางธรรมชาติ เนื่องจากยังขาดการวางแผนการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ เหมือนกับที่เกิดขึ้นกับทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะการที่รัฐบาล ยังใช้นโยบายเศรษฐกิจนำประเทศ เฉกเช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญที่กล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึง 8 ยังมีได้วางมาตรการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมหรือให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก การมุ่งพัฒนาประเทศและรับเอาอุตสาหกรรมต่าง ๆ จากต่างประเทศมาเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยไม่ได้มีมาตรการตั้งรับที่เพียงพอก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐบาลมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และ 10 จะมีมาตรการทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่มุ่งพัฒนาคน และแก้ไขปัญหาสถานะแวดล้อม แต่มาตรการเหล่านี้ก็มิได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการ เช่นเดียวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกบัญญัติขึ้นมากมายหลายฉบับ อาทิเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งใช้ทดแทนฉบับเก่าที่ประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งถ้ามองอย่างผิวเผินจะดูเหมือนว่าประเทศไทยให้ความสำคัญและใส่ใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเหมือนกับประเทศญี่ปุ่น แต่แตกต่างกันตรงที่ประเทศไทยยังขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีหน่วยงานในสังกัดของรัฐบาลที่ถูกตั้งขึ้นจำนวนมากเพื่อเข้ามาบริหารจัดการและดูแลสภาพแวดล้อม ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ยังไม่มีขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน

ในหลายกรณีก็เป็นงานที่ซ้ำซ้อน ในขณะที่อีกหลายกรณีไม่สามารถระบุหน่วยงานที่จะรับผิดชอบดูแลได้ ทำให้มาตรการที่กำหนดขึ้นไม่มีความหมายและไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ หากพิจารณาเปรียบเทียบที่ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้รับ การดำเนินการกลับมาสู่ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” น่าจะเป็นทางออกของประเทศในการปรับสมดุลระหว่างการพัฒนากับ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักพอประมาณ มีเหตุผลและมีการปลูกจิตสำนึกโดยการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนมีความพอประมาณ รู้จักบริโภค ซื้อสินค้าเท่าที่จำเป็น ช่อมแซมของเก่าให้สามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่อย่างคุ้มค่า ใช้บริการต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยลดการผลิต ลดการใช้ทรัพยากร ลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งลดการปล่อยสารพิษด้วย นอกจากนี้ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นให้สามารถออกระเบียบมาควบคุมดูแลและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมได้เอง ดังนั้น หากท้องถิ่นริเริ่มนำมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการทางภาษี เป็นต้น หรือเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อย่างจริงจัง โดยใช้หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” ก็น่าจะช่วยให้มาตรการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น หรือในกรณีการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยก็น่าจะนำระบบการจัดการที่ประเทศญี่ปุ่นได้พัฒนาขึ้นและใช้จนประสบความสำเร็จมาปรับใช้กับสังคมไทยบ้าง แนวทางทั้งหลายเหล่านี้จะทำให้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อประเทศ สังคม และประชาชนอย่างยั่งยืน

โชติ ถาวร (2554) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลน อ่าวป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์สองประการ คือ (1) เพื่อศึกษาพัฒนาการขององค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลน อ่าวป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต และ (2) วิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลนอ่าวป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการขององค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลน ชุมชนบ้านป่าคลอก เกิดจากประชาชนที่ร่วมกันจับกุมนายทุนบุกรุกป่าชายเลน แล้วพัฒนามาเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง และสร้างกลุ่มสวัสดิการเพื่อความมั่นคงให้กับสมาชิกในระยะต่อมา โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนให้การสนับสนุน ส่วนองค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลน ชุมชนบ้านบางโรง เกิดขึ้นจากการพบปะพูดคุยกันประจำ ที่มีสภิด ร้านน้ำชาในชุมชน แล้วจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และกลุ่มสวัสดิการให้กับสมาชิก สำหรับบทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลนทั้ง 2 ชุมชน จำแนกออกเป็น 2 บทบาท คือ บทบาทโดยตรง คือ การกำหนดกติกาในการรักษาป่าชายเลน จัดทำ สื่อเผยแพร่ และกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของป่าชายเลน และบทบาทโดยอ้อม คือ การสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิกของชุมชนเพื่อให้มีอาชีพ รายได้ สวัสดิการ และสร้างสาธารณะให้กับชุมชน

ณัฐธิดา นิคมเพ็ชร (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ชุมชนบ้านเปรี๊ด ในจังหวัดตราด ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงและเพศชายในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน และมีคุณวุฒิในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะการประกอบอาชีพ ได้แก่ การทำเกษตรแบบผสมผสานและทำสวนยางเป็นอาชีพหลัก อย่างไรก็ตามปัจจุบัน พบว่า มีการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเปร็ด ในภาพรวม ส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเพศชาย กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพการเกษตร กลุ่มตัวอย่างที่มีการถือที่ดินมากกว่า 8 ไร่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประวัติ การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของป่าชายเลนชุมชนบ้านเปร็ด อยู่ในระดับมาก ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนขาดความตระหนักในการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาป่าชายเลนเท่าที่ควร จึงควรมีการจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาป่าชายเลน โดยเปิดให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม และรวมถึงการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลน เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมให้ดียิ่งขึ้น

ธานี กิมทรง (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผล โครงการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ ตามองค์ประกอบ 4 ประการ ของโครงการตามรูปแบบ CIPP ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินการและผลผลิต พบว่า สภาพโดยรวมของโครงการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า สภาพแวดล้อมและผลผลิตของโครงการอยู่ในระดับมากตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนปัจจัยนำเข้าและกระบวนการอยู่ในระดับปานกลาง ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบในด้านปัจจัยนำเข้าและกระบวนการของโครงการ ควรได้รับการพิจารณาปรับปรุง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ของโครงการมีคุณภาพมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน

ปาริฉัตร นักรศ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยกลุ่มผู้นุบาลลูกพันธุ์ หอยนางรม ตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้นุบาล ลูกพันธุ์หอยนางรม ฯ มีสมาชิก จำนวน 18 คน เป็นเพศชายและเพศหญิงเท่ากัน อายุเฉลี่ยประมาณ 45 ปี ร้อยละ 44 ของสมาชิกกลุ่มประกอบอาชีพอนุบาลลูกพันธุ์หอยนางรมเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 39 ไม่มีที่ดินถือครองเป็นของตัวเอง การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนประแสร์-พังราด ของสมาชิกกลุ่มเป็นการใช้ประโยชน์ด้านการประมง โดยนำสายตุ้มปูนไปแขวนไว้ในลำคลอง โกล้นแนวป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เพื่อล่อเชื้อหอยหรือลูกพันธุ์หอยนางรม ให้มาเกาะ ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ก็สามารถเก็บลูกพันธุ์หอยนางรมที่เกาะอยู่ที่ลูกตุ้มปูน ไปขายได้ ในการประกอบอาชีพดังกล่าว ส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือนและสามารถสร้างรายได้

ได้ค่อนข้างดี เพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มอนุรักษ์ลูกพันธุ์หอยนางรมได้กำหนดกฎระเบียบ
 อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน มาตรการอื่น ๆ เช่น การปลูกป่าชายเลน
 และการรณรงค์สร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าชายเลน มีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ สำหรับปัญหา
 ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนเกิดจากความเห็นที่แตกต่างกัน เกี่ยวกับเรื่องพื้นที่ทำกิน ปัญหา
 บุคคลภายนอกลักลอบตัดไม้ ปัญหาน้ำเสียจากฟาร์มกุ้งและโรงงานอุตสาหกรรม และปัญหา
 ด้านงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาลำดับนี้ กลุ่มอนุรักษ์ลูกพันธุ์
 หอยนางรม เสนอว่า ควรมีการพูดคุยกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจที่ตรงกัน
 ให้การศึกษาแก่คนในชุมชนและบุคคลภายนอกที่ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญ
 และคุณค่าของป่าชายเลน นอกจากนี้ ควรสร้างความตระหนักรู้อย่างต่อเนื่องให้แก่เยาวชน
 เพื่อเห็นถึงความจำเป็นต้องมีมาตรการในการอนุรักษ์ป่าชายเลนด้วย

พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาค
 ความยากจน: กรณีศึกษา บ้านหนองมาตร ตำบลช้างทูนอำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด และบ้านดาวเรือง
 หมู่ที่ 10 ตำบลพลับพลา อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ผลการวิจัย ดังนี้ ผลการดำเนินงานโครงการ
 แก้ไขปัญหาคความยากจนของบ้านหนองมาตร ตำบลช้างทูน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด พบว่า
 คณะกรรมการได้มาโดยวิธีการประชุมเลือกตั้ง ทั้งหมดมีจำนวน 9 คน ในการวางแผนการทำงาน
 จะให้ความสำคัญเรื่องการพิจารณาปล่อยเงินยืม โดยสื่อสารให้สมาชิกนำแบบฟอร์มการยืมเงิน
 ไปกรอกและพิจารณาการยืมเงินจากวัตถุประสงค์การยืม มีการใช้ศาลาประชาคม หมู่ที่ 4
 บ้านหนองมาตร เป็นสถานที่ประชุมโดยคณะกรรมการรับผิดชอบตามหน้าที่ที่แบ่งงานกัน
 ในส่วนของการดำเนินงาน คณะกรรมการมีหลักเกณฑ์คัดเลือกครัวเรือนเป้าหมายโดยพิจารณา
 ครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. และครัวเรือนยากจนที่มีความตั้งใจจริงในการประกอบอาชีพเสริม
 และมีการพิจารณาจากโครงการที่ส่งมา โดยดูจากเหตุผลและความเป็นไปได้ของโครงการ
 ซึ่งประมาณกลางเดือนสิงหาคมของทุกปี สมาชิกที่ยืมเงินไปต้องส่งใช้คืนเงิน หลังจากนั้น
 กรรมการจะพิจารณาอนุมัติเงินยืมใหม่โดยกระบวนการพิจารณาเงินยืมประมาณ 1 อาทิตย์
 แต่กระบวนการขั้นตอนจนถึงการเบิกจ่ายใช้เวลาประมาณครึ่งเดือน ในการจ่ายเงิน/ โอนเงิน
 นายอำเภอบ่อไร่จะเป็นผู้ลงนาม ส่วนใหญ่สมาชิกจะยืมเงินไปประกอบอาชีพเสริม เช่น
 ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ในส่วนของการจูงใจ คณะกรรมการมีการแจ้งให้ผู้ยืมทราบว่
 ถ้าคืนเงินเร็วก็ยืมเงินรอบใหม่ได้เร็ว ในเวลาที่มีปัญหาคณะกรรมการจะนำมาพูดคุยกัน
 ร่วมกันหาทางออก ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ในส่วนของการควบคุม มีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยน
 ให้ครัวเรือนที่มีความต้องการให้ผลัดกันยืมเงิน และมีคณะกรรมการติดตามสมาชิกที่กู้ยืมเงินไป
 โดยวิธีการพูดคุยและเยี่ยมเยียน ผลลัพธ์ คือครัวเรือนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม

พันธุราฐ ศรีแก้ว (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินความสำเร็จการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้รูปแบบ CIPP ประเมินด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและผลผลิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร 37 โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าและแบบปลายเปิด ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับความสำเร็จการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามองค์ประกอบ แต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านบุคลากร และด้านได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ค่าเฉลี่ยโดยรวมแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์และความพร้อมด้านงบประมาณ ค่าเฉลี่ยโดยรวมแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านกระบวนการขั้นศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ขั้นปฏิบัติการนิเทศติดตามผล ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขั้นประมวลผลและรายงานผล ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านผลผลิต ผลผลิตที่ส่งผลต่อผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียน ในแต่ละองค์ประกอบที่ศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยพื้นฐาน และกระบวนการ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาด้านผลผลิต ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับน้อย

3. ผลการเปรียบเทียบระดับความสำเร็จการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนระหว่างโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ กับไม่ประสบความสำเร็จ ตามองค์ประกอบที่ศึกษา ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต ค่าเฉลี่ยโดยรวมแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พิมพ์ภัทรา วรณภิรมย์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนตามแนวชายฝั่งตะวันตกในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยประมาณ 37 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมต้น ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานประมาณ 31 ปี มีสมาชิกเฉลี่ย 5 คนต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก มีรายได้เฉลี่ย 199,939.80 ต่อปี ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมประชาชน อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่

อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน และการเข้ารับการศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ได้แก่ การศึกษา ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับป่าไม้ การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน และความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน มนิต เพชรสุวรรณ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมิน โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา มีจุดประสงค์เพื่อประเมิน โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) ปีการศึกษา พ.ศ. 2554 ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model จากแนวคิดของ Stufflebeam (n.d. อ้างถึงใน มนิต เพชรสุวรรณ, 2554) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 7 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินโครงการ พบว่า

1. ผลการประเมินบริบท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของโครงการตามลำดับ
2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 38 ความพร้อมของผู้รับผิดชอบโครงการ ความพร้อมของอาคารสถานที่ ความเพียงพอ ของงบประมาณที่ใช้ได้รับเงินสนับสนุนเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 100 และปัจจัยที่ใช้ ในการดำเนินงาน ตามลำดับ
3. ผลการประเมินกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมของนักเรียน เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน การนิเทศติดตามโครงการ และการมีส่วนร่วมของครู เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนตามลำดับ
4. ผลการประเมินผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปริมาณของแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนา ทักษะการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ของครู ทักษะ การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน ร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ตามลำดับ ในส่วนความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และความพึงพอใจของนักเรียนตามลำดับ

วันเพ็ญ สังข์สุวรรณ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมิน โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนวัดทอง (อุดมศิลป์วิทยาการ) สำนักงาน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผู้ประเมินปีการศึกษา พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมิน

ปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อมของโครงการเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของโครงการ
ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสมสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความพร้อม
และทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน เพื่อประเมินด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการดำเนิน
โครงการเกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการและความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้
ในการดำเนินงาน เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับผลรวมของโครงการ ประกอบด้วย
ปริมาณของแหล่งเรียนรู้ที่ได้พัฒนา ทักษะการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ของนักเรียน ทักษะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู ผลกระทบ ได้แก่ ผลกระทบต่อนักเรียน
เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนผลกระทบต่อโรงเรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจ
ต่อแหล่งเรียนรู้ที่ได้พัฒนาและความพึงพอใจของครู นักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน
โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CPO (CPO's evaluation model) ของเยาวดี ราชชัยกุล วิทยุศรั
(ม.ป.ป. อ้างถึงใน วันเพ็ญ สังข์สุวรรณ, 2553) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบสอบถาม
แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 7 ฉบับ แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินโครงการสรุปได้ ดังนี้
ผลการประเมินโดยภาพรวม พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน
ผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อม
ด้านผลผลิตและด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการโครงการ ซึ่งผลการประเมินรายด้าน
และตัวชี้วัด สรุปได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อมโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด
และผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ทุกตัวชี้วัดมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ
มากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความเหมาะสม
สอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเป็นไปได้
ของโครงการ และความพร้อมและทรัพยากร
2. ผลการประเมินกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการโครงการโดยรวม พบว่า ผ่านเกณฑ์
การประเมิน เมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการ ได้แก่ กระบวนการ
พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลโครงการมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
และการใช้แหล่งเรียนรู้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 39
และผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้น พบว่า ผลรวมของโครงการเกี่ยวกับปริมาณ
ของแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนา ตามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

คิดเป็นร้อยละ 98.33 ทักษะการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน มีผลเกิดขึ้นอยู่ในระดับมาก ทักษะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู มีผลเกิดขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุดและทุกตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมินทุกรายการผลกระทบต่อนักเรียนเกี่ยวกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 75.98 และผ่านเกณฑ์การประเมิน ผลกระทบ ต่อโรงเรียน เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ที่ได้พัฒนา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดย่อย พบว่า สามารถบูรณาการ การเรียนรู้ได้หลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความพึงพอใจของครู นักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อ โรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดย่อย พบว่า ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน มีความพึงพอใจที่โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คุณค่าหรือประโยชน์ของโครงการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน และเมื่อพิจารณาตัวชี้วัดย่อย พบว่า โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ศิริวรรณ พันธุ์สิทธิ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ หมาดงบลงทุนตามข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแฮ้ว จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาประสิทธิผลของการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบัญญัติงบประมาณ รายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2552 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแฮ้ว โดยใช้รูปแบบการประเมินผล แบบ CIPP model ใน 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแฮ้ว มีการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบัญญัติ งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2552 มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาและอุปสรรค ในการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการ อันเกิดจากด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแฮ้ว มีการใช้จ่าย งบประมาณตามข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2552 มี 17 รายได้ที่ไม่เพียงพอ ต่อการใช้จ่ายงบประมาณ อันเนื่องมาจากการจัดเก็บภาษีอากร ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเองนั้น มีสัดส่วนน้อย จึงทำให้ไม่สามารถดำเนิน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มขีดความสามารถ ของหน่วยงาน อย่างไรก็ตามการใช้จ่ายงบประมาณในการดำเนินโครงการก่อสร้างถนนและสะพาน ก่อให้เกิดเส้นทางคมนาคมเพิ่มขึ้น ประชาชนต่างได้รับความสะดวกในการเดินทางเพื่อไปประกอบ กิจกรรมงานต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วขึ้น ประหยัดเวลา ประหยัดน้ำมัน แต่ในขณะที่เดียวกันปริมาณ จำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ ได้ส่งผลให้เกิดมลพิษทางเสียงที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

วิทยา ไชยเทพ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงาน โครงการธนาคารหมู่บ้านป่าไผ่กลาง หมู่ 7 ตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน ธนาคารหมู่บ้าน บ้านป่าไผ่กลางอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

(2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน และ (3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน บ้านป่าไผ่กลาง หมู่ 7 ผลการศึกษา พบว่า การประเมินผลการดำเนิน โครงการธนาคารหมู่บ้าน บ้านป่าไผ่กลาง หมู่ 7 ตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีผลการดำเนินงานในระดับดี สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาและหลักการและการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน ในส่วนของคณะกรรมการบริหารธนาคารหมู่บ้าน ในภาพรวมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการธนาคารอยู่ในระดับดี ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารธนาคารหมู่บ้านว่ามีความเหมาะสม เนื่องจากมีการกระจายอำนาจการทำงาน เป็นธนาคารในรูปแบบของชุมชนแต่ละชุมชนที่จะสามารถกำหนด และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานของธนาคารที่มุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ ความยากจนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็ง การพึ่งตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืน และปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานธนาคารประสบความสำเร็จคือ สมาชิก หรือลูกค้า คณะกรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิด หลักการปรัชญา วิธีการดำเนินงาน และคุณสมบัติส่วนตัวของคณะกรรมการที่มีความเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริตที่จะทำงานให้กับชุมชนของตนเอง ส่วนอีกปัจจัยคือการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจาก เจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่จะทำให้ธนาคารหมู่บ้านพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันการเงินของชุมชนได้ต่อไป

สนใจ หะวานนท์ และพจนา เอื่องไพบุลย์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ระยะ 5 ปี (ปี พ.ศ. 2551-2555) ผลการศึกษา พบว่า การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนบริเวณอ่าวไทยนั้น มียุทธศาสตร์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เน้นที่ประเด็นเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความสมดุล ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจการใช้ทรัพยากรสู่การสร้างคุณค่าและพัฒนาสังคมควบคู่กับเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ประการ คือ

(1) การอนุรักษ์ฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน (2) พัฒนาการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนและที่ดิน โดยรอบอย่างยั่งยืนโดยไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (3) สนับสนุนให้เกิดภาคีการพัฒนาทรัพยากร ป่าชายเลนบริเวณอ่าวไทยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ยั่งยืน (4) การพัฒนาฐานข้อมูลและการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์

ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืน (5) การจัดสร้างพื้นที่ป่าชายเลนที่เหมาะสมกับพื้นที่สาธิต และ (6) การติดตามประเมินผลการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน และกำหนดดัชนีชี้วัด ซึ่งการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนบริเวณอ่าวไทยดังกล่าว สำหรับเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนอย่างชาญฉลาดและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มั่นคงและมั่นคงต่อไป

สนธิ อักษรแก้ว (2542 ก) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบน ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในคุณประโยชน์และความตระหนักในสถานการณ์และคุณค่าของป่าชายเลน รวมทั้งการเข้าร่วมในกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในคุณประโยชน์ของป่าชายเลน จากการศึกษา พบว่า เมื่อถามว่ารู้จักป่าชายเลนในแง่มุมดังกล่าวหรือไม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5.3 ตอบว่าไม่รู้จัก ซึ่งทั้งหมดนี้หมายความว่า ไม่รู้ว่าป่าชายเลนมีประโยชน์อย่างไร หรือไม่รู้ว่าวัฏจักรของป่ามีความหมายว่าอย่างไร และมีร้อยละ 46.7 ที่ตอบว่ารู้จักบ้างเพียงเล็กน้อย ร้อยละ 48 ตอบว่ารู้จักดี

2. ความรู้ในสถานการณ์และป่าชายเลนในชุมชน คิดว่าป่าชายเลนในชุมชนมีน้อยลงหรือมีเพิ่มขึ้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 33.7 ตอบว่า คิดว่าป่าชายเลนจะมีขนาดลดลง กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54 ตอบว่า คิดว่าป่าชายเลนน่าจะมีเพิ่มขึ้น ร้อยละ 10.7 ตอบว่ามีขนาดเท่าเดิม อีกร้อยละ 1.7 ตอบว่าไม่รู้ว่าเพิ่มขึ้นหรือลดลง

3. การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ปากกว่าร้อยละ 57.7 ตอบว่าขณะนี้ยังใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอยู่ ร้อยละ 41.3 ตอบว่า ไม่ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ จากป่าชายเลนแม้ว่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนหรือติดกับป่าชายเลนก็ตาม

4. การเข้าร่วมในกิจกรรมการปลูกป่าชายเลนกับชุมชน พบว่า ร้อยละ 40.3 ตอบว่าเข้าร่วมกับกิจกรรมปลูกป่ากับชุมชน นอกจากนั้นไม่ได้เข้าร่วม

สุนันทา สุวรรณาคม (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับระบบนิเวศของป่าชายเลน: ศึกษากรณีชุมชนป่าชายเลนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา พบว่า ประชากรตัวอย่าง 728 คน ซึ่งมีความหลากหลาย ด้านอายุ เพศ การศึกษา และอาชีพ เมื่อถามถึงความเดือดร้อนหรือความยากลำบากที่ตนและครอบครัวจะต้องประสบในกรณีที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรม พบว่า ร้อยละ 27.7 บอกว่า ไม่รู้สึกเดือดร้อน ร้อยละ 34.3 ตอบว่ารู้สึกเดือดร้อนบ้างเล็กน้อย ร้อยละ 40 ตอบว่า เดือดร้อนและลำบากมาก เมื่อถามถึงการให้ประโยชน์จากป่าชายเลน พบว่า ร้อยละ 26.5 ตอบว่า เคยใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน นอกนั้นตอบว่า ไม่เคยใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เมื่อถามถึงหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบในการปลูก

ป่าชายเลน ร้อยละ 44.4 ตอบว่า เป็นหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 39.3 เห็นว่า เป็นหน้าที่ร่วมกันระหว่างรัฐ และเอกชน ร้อยละ 12.3 เห็นว่า เป็นหน้าที่ของคนในชุมชน ร้อยละ 2 ตอบว่า เป็นหน้าที่ของเอกชน

อรพิน กาบสลับ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ พบว่า โดยภาพรวมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อจำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในชุมชน ลุ่มแม่น้ำเวฬุ ก็จะพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงกุ้ง จำนวนบ่อที่ใช้เลี้ยงกุ้ง และแหล่งรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อจำแนก ตามด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ลุ่มแม่น้ำเวฬุ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนลุ่มแม่น้ำเวฬุอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ด้านความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมป่าชายเลนกับชุมชน ลุ่มแม่น้ำเวฬุ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีความสัมพันธ์กับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ พบว่า เกษตรกร ผู้เลี้ยงกุ้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรดินไม้ป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรดินไม้ป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชน ลุ่มแม่น้ำเวฬุ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชน ลุ่มแม่น้ำเวฬุ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก

อรวรรณ พรานไชย, สนิท อักษรแก้ว และลดาวัลย์ พวงจิตร (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่นาทุ่งร้าง บริเวณอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา พบว่า ในการปลูกฟื้นฟูบนพื้นที่นาทุ่งร้างเก่าที่ถูกทิ้งร้างมาหลายปี มีสภาพพื้นที่เป็นดินเลนแข็ง อยู่ห่างจากทะเล และจากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบว่าเมื่อเวลาผ่านไป 6 ปี โกงกางใบเล็ก จะมีความเหมาะสมมากที่สุด ในการปลูกบนพื้นที่นาทุ่งร้าง ลักษณะเช่นนี้ ซึ่งจะแตกต่างกับ การศึกษาที่ผ่านมาในอดีตที่กล่าวมา แสมทะเลมีความเหมาะสมมากที่สุด ดังนั้น ในการปลูก ป่าชายเลนบนพื้นที่นาทุ่งร้างประเภทนี้ จึงควรเลือกพันธุ์ไม้ที่มีความเหมาะสมเรียงตามลำดับ คือ

โครงการใบเล็ก แสมทะเล โปรงแดง และถั่วขาว ตามลำดับ

ออมจิตร เขตเผชิญไชย (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกป่าโกงกาง จังหวัดระยอง ผลการศึกษา พบว่า จากการวิเคราะห์พื้นที่ที่ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทำให้ทราบความเหมาะสมของพื้นที่ ต่อการปลูกป่าโกงกาง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งระดับความเหมาะสมออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ พื้นที่ที่เหมาะสมมาก พื้นที่เหมาะสมปานกลาง พื้นที่เหมาะสมน้อย โดยพื้นที่ที่เหมาะสมมากส่วนใหญ่ อยู่บริเวณปากแม่น้ำประแสร์ แม่น้ำพังราด และแม่น้ำระยอง ในตำบลทางเกวียน วังหว่า ซากโดน เนินช้อ กร้า ซากพง บ้านนา หุ่นควาย กองดิน คลองปูน พังราด ปาดน้ำประแสร์ เขิงเนิน ตะพง เนินพระ เพ บ้านแลง แกลง นาขวัญ กระจาด ทับมา น้ำคอก บ้านค่าย หนองตะพาน และตาขัน คิดเป็นพื้นที่ 189.88 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 20.50 ของพื้นที่ศึกษา พื้นที่ที่เหมาะสม ปานกลางครอบคลุมพื้นที่ศึกษามากที่สุดเกือบทุกตำบลของพื้นที่ศึกษา ยกเว้นตำบลบ้านค่าย โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 642.42 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 69.33 ของพื้นที่ศึกษา ส่วนพื้นที่ เหมาะสมน้อย ซึ่งมีพื้นที่น้อยที่สุด พบกระจายทั่วไปในตำบลทางเกวียน วังหว่า ซากโดน กร้า ซากพง สองสลึง เขิงเนิน ตะพง เนินพระ เพ บ้านแลง แกลง นาตาขวัญ มาตาพุด น้ำคอก สำนักทอง บ้านฉาง บ้านค่าย หนองตะพาน ตาขัน และมาบข่า คิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 94.30 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10.17 ของพื้นที่ศึกษา

อัจฉราภรณ์ เปี่ยมสมบูรณ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินเสถียรภาพของระบบนิเวศ ทางทะเล: กรณีศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนชายฝั่งทะเลอันดามัน ผลการศึกษา สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพในระบบนิเวศป่าชายเลนบ้านน้ำเค็มและบ้านบางโรง สามารถนำมาใช้เป็นดัชนีเพื่อแสดงเสถียรภาพของระบบนิเวศป่าชายเลนและชายฝั่งได้ โดยที่สายใยอาหารในบริเวณบ้านบางโรงมีความซับซ้อนสูงกว่าที่บ้านน้ำเค็ม นอกจากนี้ องค์ประกอบของแพลงตอนสัตว์ ลูกปลาและปลาตัวเต็มวัยในบริเวณบ้านบางโรงมีการกินอาหาร ที่หลากหลายกว่าในบริเวณบ้านน้ำเค็ม ประกอบกับความหลากหลายและความชุกชุมของสิ่งมีชีวิต หลายกลุ่มในระบบนิเวศป่าชายเลนบ้านบางโรงมีความสมบูรณ์กว่าบริเวณป่าชายเลนบ้านน้ำเค็ม ประกอบกับดัชนีบางประการ เช่น ปริมาณตะกอนแขวนลอย ปริมาณสารอาหารในมวลน้ำ ค่าศักยภาพ การนำไฟฟ้าในดิน รวมทั้งความชุกชุมของแพลงตอนพืชกลุ่มไดโนแฟลกเจลเลต และแพลงตอน สัตว์ขนาดเล็ก บ่งชี้ว่าระบบนิเวศและชายฝั่งบ้านน้ำเค็ม โดยเฉพาะชายฝั่งเกาะคอเขาอยู่ใน สภาพเครียดและมีเสถียรภาพต่ำกว่าระบบนิเวศป่าชายเลนบ้านบางโรง แต่ในป่าชายเลน บ้านบางโรงบริเวณต้นคลองบางโรงและท่าเทียบเรือก็เป็นบริเวณที่อาจมีเสถียรภาพของระบบนิเวศ ลดลงได้ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ คือการเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง

และการใช้พื้นที่เป็นท่าเทียบเรือ ร้านค้า และแหล่งชุมชน การประเมินเสถียรภาพของระบบนิเวศ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นตัวอย่างที่ดีของการนำข้อมูลทางกายภาพและชีวภาพมาบูรณาการเพื่อการเฝ้าระวัง และการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศป่าชายเลนและชายฝั่ง

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า

การประเมินผลนโยบาย มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบาย เพราะนโยบาย ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายที่มีผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน มีผู้มิได้รับผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐอย่างกว้างขวาง การประเมินผลในทุกขั้นตอน ของการดำเนินนโยบายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การประเมินผลนโยบายภาครัฐ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบาย และการนำนโยบายไปสู่ การปฏิบัติ รวมถึงการมีบทบาทในการระงับนโยบายของรัฐด้วย เพราะในบางพื้นที่ที่แตกต่างกัน การดำเนินนโยบายเพื่อความเหมาะสมกับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินนโยบายที่ดี โดยการดำเนิน นโยบายที่ดีต้องครบบริบทในหลายมิติ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งจากภาครัฐ ภาคการเมือง ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีผลกระทบโดยตรงต่อการประกาศใช้นโยบายของภาครัฐ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณร่วมกัน เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ มีความสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหา วิชาการ และประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้กำหนด วัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้ (1) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2557 (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก เอกสารราชการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถาม มีรายละเอียด ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มี 2 แบบ ได้แก่ การวิจัยจากการสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยจากการสัมภาษณ์ (In-depth interview research) ได้ศึกษาจาก เจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลน ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย ข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วนในพื้นที่ ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบาย ของรัฐ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีจำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1.1 เจ้าหน้าที่รัฐ ประกอบด้วย

1.1.1 หัวหน้าสถานีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

1.1.2 หัวหน้าสถานีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (ท่าสอน จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

1.1.3 หัวหน้าสถานีสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (ขลุง จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

1.1.4 ผู้อำนวยการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกำแพงใหม่ จังหวัดจันทบุรี

1.2 ผู้ประกอบการ ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบลคลองขุด

1.2.2 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบลกระแจะ

1.2.3 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบล

สนามไชย

1.2.4 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบลวันยาว

1.2.5 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบลบ่อ

1.2.6 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบลบางชัน

1.2.7 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมายพื้นที่ตำบล

เกวียนหัก

1.2.8 ผู้ประกอบการหรือกรรมการบริษัท/ ผู้ที่ได้รับมอบหมาย พื้นที่ตำบลตะปอน

1.3 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล

1.3.1 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลคลองขุด

1.3.2 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลกระแจะ

1.3.3 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลสนามไชย

1.3.4 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลวันยาว

1.3.5 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลบ่อ

1.3.6 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลบางชัน

1.3.7 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลเกวียนหัก

1.3.8 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ตำบลตะปอน

2. การจัดทำแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแนวคำถามสำหรับ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview guide) สำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับ

การนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลน ไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วนที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านทรัพยากรป่าชายเลน ผู้ประกอบการ และนายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน

ซึ่งมีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

2.1 บริบท (Context)

2.1.1 สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

2.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

2.2 ปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input)

2.2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

2.2.2 ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ ในการนำนโยบายไปสู่

การปฏิบัติ

2.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

ป่าชายเลน

2.3 กระบวนการ (Process)

2.3.1 การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

2.3.2 การจัดการองค์กร

2.3.2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

2.3.2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

2.3.3 การมีภาวะผู้นำ

2.3.4 การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

2.4 ผลผลิตของนโยบาย (Product)

2.4.1 การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่

2.4.2 รายได้ของประชาชนในพื้นที่

2.4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์

ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

3.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัย

วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการกำหนดเป็นเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

3.2 กำหนดเนื้อหาของคำถามของแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษา

และมีลักษณะซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถตอบให้ข้อเท็จจริงได้

3.3 นำเครื่องมือที่สร้างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความแม่นยำเชิงเนื้อหา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะผู้วิจัย นัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์

4.2 กำหนดพื้นที่เป้าหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก

4.3 ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.4 สรุปข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ นำไปจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อค้นพบ

5. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ ข้าราชการในระดับหัวหน้าส่วนขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ และนายกองจัดการบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ในมิติของด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

5.1 การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องหรือความเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือข้อขัดแย้ง ข้อแตกต่างของข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม มาทำการค้นหาคำอธิบายเพื่อแยกข้อขัดแย้งซึ่งอาจเป็นเพียงลักษณะเฉพาะของรายประเด็น

5.2 การตรวจสอบความถูกต้องซ้ำ โดยกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยวิธีนำข้อสรุปที่ได้ไปสนทนาซ้ำ พร้อมทั้งสัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงความเป็นไปได้ และการพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นอันอาจมีอิทธิพลแต่ยังไม่ได้กล่าวถึงในตอนต้น

5.3 สรุปผลการศึกษาโดยจำแนกข้อมูลเป็นกลุ่ม ประเภทเพื่อนำเสนอสาระสำคัญของด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และประเภทเพื่อนำเสนอสิ่งที่ค้นพบ

การวิจัยจากเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) เป็นการศึกษารวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งจากส่วนราชการและจากสื่อสาธารณะรวมทั้งข้อมูล Online โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่

1.1 เอกสารจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

1.2 เอกสารจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (ท่าสอน จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

1.3 เอกสารจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (ขลุง จันทบุรี) ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

1.4 เอกสารจากศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบางขัน จังหวัดจันทบุรี

1.5 เอกสารจากสำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

1.7 เอกสารอื่น ๆ ได้แก่ บทความ หนังสือ เอกสารวิจัย เอกสารออนไลน์ รายงานประจำปี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

การวิจัยเชิงปริมาณ

ในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสำรวจบุคคลที่จะเก็บแบบสอบถามการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ด้านการทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยการสำรวจตามทะเบียนประวัติของโครงการจัดทำแนวเขตชุมชนและแผนที่ตั้งชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประชากรทั้งสิ้น 24 ชุมชน จำนวน 1,679 คน 590 ครัวเรือน (จำนวนประชากรที่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ มี 280 ชุมชน จำนวน 42,665 คน 8,798 ครัวเรือน) (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2554)

ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยเทคนิควิธีเลือกตัวอย่างด้วยสูตรในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% และความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ซึ่งคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 323 คน ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

$$\text{เมื่อ} \quad n = \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}$$

$$N = \text{จำนวนประชากร}$$

$$e = \text{ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05)}$$

$$\text{แทนค่า} \quad n = \frac{1,679}{1+1,679(0.05)^2}$$

$$n = 323$$

ดังนั้น จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 323 คน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้ว จึงสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) โดยใช้สูตร

$$\frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}$$

$$\frac{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 1 จำนวนการสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2554)

ตำบล	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
บ้านหัวหิน	50	10
บ้านปากน้ำประแสร์	49	10
บ้านคลองปลาดุก	31	6
บ้านอ่าวหมู	76	14
บ้านสองพี่น้อง (ฝั่งศาลา)	59	11
บ้านสองพี่น้อง (บ้านผู้ใหญ่)	36	7
บ้านอัมพวา	67	13
บ้านหาดแม่เหล็กแก้ว	55	11
บ้านเขาสำเภาคว่า	62	12
บ้านสำนักบน	35	7
บ้านสำนักกลาง	36	7
บ้านสำนักล่าง	70	13

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตำบล	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
บ้านซ้อนหอย	40	8
บ้านแหลมฝาด	25	5
บ้านท่าซุง	23	5
บ้านกรอบ	30	6
บ้านท่ามะขาม	60	12
บ้านเตาใน	32	6
บ้านสุสานขลุง	20	4
บ้านอิเทพ	134	26
บ้านนากุ้ง	27	5
บ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ (ฝั่งศาลเจ้า)	197	37
บ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ (ฝั่งวัด)	367	69
บ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ (บ้านแหลมหญ้า)	98	19
รวม	1,679	323

เมื่อได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษารั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเพื่อใช้ทดสอบกับกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ ดีมากที่สุด ดีมาก ดีปานกลาง ดีน้อย และดีน้อยที่สุด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. อาชีพ

5. รายได้ครัวเรือน/ เดือน
6. รายจ่ายครัวเรือน/ เดือน
7. การอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าชายเลนเป็นระยะเวลา
8. การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนด้านใดบ้าง
9. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นของผู้ถูกประเมินผลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. บริบท (Context) จำนวน 14 ข้อ
2. ปัจจัยนำเข้า (Input) จำนวน 9 ข้อ
3. กระบวนการ (Process) จำนวน 9 ข้อ
4. ผลผลิต (Product) จำนวน 3 ข้อ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการกำหนดเป็นเนื้อหาของแบบสอบถาม

2. กำหนดเนื้อหาของคำถามของแบบสอบถาม เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษา ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถตอบให้ข้อเท็จจริงได้

3. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) การสร้างคุณภาพเครื่องมือวิจัย ด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการทดสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective congruence index: IOC) เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความแม่นยำเชิงเนื้อหา ได้แก่

- 3.1 นายเฉลิมชัย โชติกมาส ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3.2 นายไตรทิพย์ พรหมทอง ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3.3 นายจิรพันธ์ หมวดจันทร์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. การทดสอบแบบสอบถาม (Try-out) โดยทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถาม

หาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.899 ซึ่งในการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามข้อใดมีค่า IOC ใกล้ 1.00 แสดงว่า ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาดีมาก ถ้ามีค่าใกล้ 0 แสดงว่า ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา น้อย และถ้ามีค่า IOC เป็นจำนวนลบ แสดงว่า แบบสอบถามข้อนั้น ไม่มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา กำหนดค่า IOC ที่ใช้ได้ 0.50 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในเชิงปริมาณ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการอบรมผู้ช่วยวิจัย เพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาของแบบสอบถามให้ตรงกัน ก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูล จำนวน 5 คน เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะผู้วิจัยนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง

3. กำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อทำการสำรวจด้วยแบบสอบถาม

4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5. สรุปข้อมูลทั้งจากแบบสอบถาม นำไปจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อค้นพบ

6. คัดเลือกและแยกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน

7. ลงรหัสข้อมูลแบบสอบถามในเครื่องคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม

สำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามรวมทั้งสิ้น 180 วัน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงได้ลงรหัสข้อมูลเพื่อนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ผลด้วยการใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลค่าทางสถิติ สำหรับสถิติที่ใช้วิเคราะห์ มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยนำข้อมูลมาประมวลผลและใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการอธิบายลักษณะข้อมูล ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

2. เกณฑ์การแปรผล ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต โดยกำหนดคะแนนแทนน้ำหนักให้แต่ละช่วงของระดับความคิดเห็นแล้วคำนวณค่าเฉลี่ย และนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ซึ่งการหาค่าเฉลี่ยจะใช้ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าน้ำหนักของแต่ละระดับกับค่าความถี่ในระดับนั้น แล้วหารด้วยความถี่ทั้งหมด ในการกำหนดเกณฑ์การแปลผลทำได้ ดังนี้

4.21-5.00 หมายถึง ดีมากที่สุด

3.41-4.20 หมายถึง ดีมาก

2.61-3.40 หมายถึง ดีปานกลาง

1.81-2.60 หมายถึง ดีน้อย

1.00-1.80 หมายถึง ดีน้อยที่สุด

การกำหนดเกณฑ์เช่นนี้ ยึดหลักว่า ให้ช่วงห่างหรือพิสัยของคะแนนทุกระดับเท่ากัน ซึ่งเมื่อกำหนดน้ำหนักคะแนนระดับดีมากที่สุด ดีมาก ดีปานกลาง ดีน้อย และดีน้อยที่สุด เป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ ก็จะได้พิสัยเป็น $5-1 = 4$ เฉลี่ยแต่ละช่วงห่างกัน $4/5 = 0.8$

3. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากเจ้าหน้าที่รัฐในระดับหัวหน้าส่วน ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2557 ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้ (1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับในการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ ผู้ประกอบการที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินนโยบายของรัฐ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งการศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร ได้แก่ เอกสารทางราชการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน และ (2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

สำหรับเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และใช้ข้อมูลเอกสารราชการ ประกอบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ในการวิจัย สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการวิจัย โดยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ด้านบริบท

1. สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนในอำเภอขลุง อยู่ในการควบคุมดูแลของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (ท่าสอน จันทบุรี) และสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (ขลุง จันทบุรี)

เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งในปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 100,000 ไร่ แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบันได้เกิดวิกฤตของปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ที่ถูกบุกรุกโดยชาวบ้านที่เข้าไปประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอยแครง หอยนางรม ซึ่งในอดีตสภาพป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร จากพื้นที่เดิมที่เคยประกาศให้การเลี้ยงหอยต้องอยู่ห่างจากป่าชายเลนไม่น้อยกว่า 50 เมตร แต่ปัจจุบันนี้มีการบุกรุกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการทำนาุ้งที่มีการขยายพื้นที่มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ก็ยังมีในเรื่องของการลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่านและทำที่อยู่อาศัย โดยส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากการแจ้งข่าวสารของชาวบ้านมีขึ้นหลังจากผู้กระทำผิดไม่อยู่ในพื้นที่เกิดเหตุแล้ว และไม่เห็นหลักฐานซึ่งหน้า โดยวิกฤตปัญหาป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2536 มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำฟาร์มกุ้งกุลาดำ และสัตว์น้ำ เป็นจำนวนมาก ได้มีการบุกรุกเพื่อทำบ่อกุ้งทั้งบ่อเลี้ยงแบบธรรมชาติและแบบพัฒนา โดยในอดีตมีการบุกรุกประมาณ 80% ของพื้นที่ที่มีการบุกรุก โดยการขุดล้อมพื้นที่ป่าเป็นแปลง ๆ เพื่อการครอบครอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2536 มีการบุกรุกมากที่สุด เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้กับประชากรในพื้นที่ รวมทั้งมีการอพยพเข้ามาของประชาชนนอกพื้นที่เพื่อการครอบครองที่ทำกิน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนในพื้นที่ อำเภอลำลูกเกด โคนทำเลายไม่ต่ำกว่า 90% ของพื้นที่ที่มีการบุกรุก มีทั้งการนำเอาไม้ไปใช้ประโยชน์ และพร้อมทั้งเอาพื้นที่ไปทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยช่วงแรกเกิดจากการสัมปทานทำไม้ ช่วงหลังเกิดจากชาวบ้านในพื้นที่ทั้งรายใหญ่และรายย่อย

สำหรับพื้นที่ป่าชายเลนภายใต้การดูแลของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 แต่วิกฤตด้านทรัพยากรป่าชายเลนเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2532 มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำฟาร์มกุ้งกุลาดำและสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก พื้นที่ป่าในพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด รวมป่าสงวน 32,000 ไร่ ถ้าเป็นป่ามติดณะรัฐมนตรี 140,000 ไร่ ในอดีตที่ผ่านมามีการบุกรุกโดยนายทุน มีการบุกรุกพื้นที่ขนาดใหญ่ระดับ 1,000 ไร่ ส่วนชาวบ้านในพื้นที่ที่มีการบุกรุกแต่เป็นพื้นที่เล็กน้อย ตามพื้นที่ปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม ปัจจุบันกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีนโยบายการทวงคืนพื้นที่ป่าโดยการร่วมมือกับ DSI ทำเป็นคดีพิเศษ โดยสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) เป็นพื้นที่นำร่องที่จะดำเนินการทวงคืนพื้นที่ป่าชายเลนจากผู้บุกรุกโดยร่วมมือกับ DSI ในพื้นที่ของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 (ท่าสอน จันทบุรี) สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 3 (ขลุง จันทบุรี) และสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ประแสร์ ระยอง) ได้ใช้วิธีในการป้องกันและแก้ปัญหาจากภาครัฐโดยใช้วิธีการปลูกจิตสำนึก ประชาสัมพันธ์ เพิ่มพื้นที่ป่า แต่ก็ยังมีชาวบ้านที่ยังเข้าไปบุกรุก ในส่วนพื้นที่ป่าชายเลน อ่าวคุ้งกระเบน อำเภอท่าใหม่ มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพัฒนา

อ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริในปี พ.ศ. 2524 หลังจากนั้นจึงได้มีการสำรวจศึกษา จึงทราบว่า อ่าวคุ้งกระเบนเป็นพื้นที่ที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาป่าชายเลนในพื้นที่ได้ถูกบุกรุกทำลายทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ทำให้เกิดผลกระทบกับชาวบ้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ เพราะป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบนมีความสำคัญเป็นแหล่งกักน้ำจืดทรัพยากรสัตว์น้ำ เมื่อป่าชายเลนมีความเสื่อมโทรมลงไปเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ทางศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ฯ จึงได้เข้ามาทำกิจกรรมเพราะเห็นว่า ป่าชายเลนมีปัญหา จึงเข้ามาทำกิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนรอบอ่าวคุ้งกระเบน ควบคู่กับการสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนและเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน ทำให้ในปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนมีความสมบูรณ์มากขึ้น

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ผลการศึกษานโยบายในการกำกับดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า ในช่วงแรกเมื่อปี พ.ศ. 2546 ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีการต่อต้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากมีความกลัวว่าเจ้าหน้าที่จะเข้าไปปลูกป่าในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน รวมทั้ง มีความกลัวว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ชาวบ้านจะต้องออกจากพื้นที่ หากป่าชายเลนยังเสื่อมโทรมอยู่ ชาวบ้านก็ยังสามารถอาศัยอยู่ได้ รวมทั้งชาวบ้านมีแนวคิดว่าเขาไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน เมื่อมีการปลูกป่าชายเลนแล้วชาวบ้านก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้ ตัดไม้ก็ไม่ได้ พื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำก็ลดน้อยลง ถึงแม้ชาวบ้านทราบถึงความสำคัญของป่าชายเลน แต่เมื่อความต้องการในการทำมาหาเลี้ยงชีพก็ย่อมมีความสำคัญกว่า เพราะในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2546 ได้มีการจับกุมการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก เลยมีการต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐที่จะเข้ามาทำงานในพื้นที่อย่างมาก ในระยะต่อมาเจ้าหน้าที่ได้เข้ามาให้ความรู้และทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องในช่วงเริ่มต้นอาจจะมีความไม่เข้าใจ ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็ตระหนักถึงความต้องการและผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ว่า และหากภาครัฐต้องการให้ชาวบ้านหันมาให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จะต้องให้ผลตอบแทนกับเขาโดยการให้อาชีพ เพื่อให้เกิดรายได้ และให้ความรู้ หากมีการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนจะมีผลกระทบกับทรัพยากรสัตว์น้ำที่จะลดปริมาณลง ฉะนั้นพื้นที่ต่าง ๆ ที่สามารถปลูกป่าได้ก็ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูก เมื่อชาวบ้านมีความเข้าใจก็มีการปลูกป่าและร่วมกันอนุรักษ์ป่าชายเลนร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาอาชีพควบคู่กันไปด้วย เช่นการพัฒนาอาชีพด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลังแนวป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่แหล่งธรรมชาติ จึงได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลทรัพยากรป่าชายเลนในระดับชุมชน และมีการประสานงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการประชุมร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่กับหน่วยงานทรัพยากรป่าชายเลนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน เป็นต้น

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ผลการศึกษา การนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความชัดเจนด้านวัตถุประสงค์ที่เข้ามาเพื่อพัฒนาในพื้นที่ป่าชายเลนให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยทางศูนย์ได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องการจัดการพัฒนาพื้นที่ชายทะเล โดยเฉพาะเรื่องจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้เกิดความสมดุล ซึ่งตรงกับนโยบายภาครัฐในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นแหล่งให้เป็นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ถ้าป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์สัตว์น้ำวัยอ่อนก็จะเกิดขึ้น และสามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของนโยบายที่มีความชัดเจน คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นวัตถุประสงค์หลัก โดยมีการจัดกระบวนการที่ทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์

สำหรับเจ้าหน้าที่ก็ได้สร้างแนวทางร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ป่าชายเลน โดยการประชุมร่วมกัน ทั้งกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ การออกแบบสอบถาม โดยการชี้แจงให้ชาวบ้านเลิกความคิดที่ว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์แล้วจะต้องออกจากป่า โดยยังคงให้ชาวบ้านทุกครอบครัวยังคงอาศัยร่วมกันกับป่าชายเลนได้เหมือนเดิม ซึ่งได้เกิดผลตอบรับที่ดีมากเนื่องจากชาวบ้านเองก็มีความต้องการที่จะปลูกป่าชายเลนอยู่แล้ว แต่เนื่องจากความกลัวที่ว่าหากมีป่าที่สมบูรณ์แล้วอาจจะถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ป่าได้ อีกประการ คือ การที่ทำให้ชาวบ้านทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากป่าที่สมบูรณ์ เจ้าหน้าที่รัฐก็ได้มีการส่งเสริมด้านความรู้ การปล่อยสัตว์น้ำ เพื่อให้เกิดความสมดุลของสัตว์น้ำและสามารถเพิ่มจำนวนสัตว์น้ำในอนาคต โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรด้วย

ด้านการเพิ่มพื้นที่ปลูกป่า การจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวัง รวมทั้งการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น ปูแสม โดยแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นการระดมความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเรื่องโครงการการให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลน โดยเน้นในระดับมัธยมเพราะเยาวชนกลุ่มนี้อยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติได้จริงและสามารถเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชนได้ โดยในพื้นที่ อำเภอลำลูกเกด เน้นไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเติมเนื่องจากการใช้กฎหมายเข้ามาจัดการทำได้ด้วยความยากลำบากเนื่องจากการต่อต้านจากชาวบ้านในพื้นที่อย่างหนัก รวมทั้งภาครัฐไม่มีมาตรการที่ชัดเจนสำหรับการรองรับเพื่อให้ชาวบ้าน

ให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูป่าชายเลนในพื้นที่ เพราะชาวบ้านในพื้นที่ มีการดำรงชีพอยู่ในพื้นที่ ป่าชายเลนเป็นจำนวนมากและเป็นเวลานาน ในกรณีที่มีการบุกรุกเพิ่มเติมก็จะมีการใช้กฎหมาย ที่เข้มงวดมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่จะใช้การอนุโลมและอาศัยการเจรจากับชาวบ้านมากกว่าการใช้ กฎหมาย ซึ่งมีหลายด้าน โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วม การทำความเข้าใจเรื่องการป้องกันการบุกรุก พื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งมีมาตรการเพื่อเอาความผิดทั้งคนซื้อและคนขายเพื่อป้องกันการซื้อขายที่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์

2. ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผลการศึกษาความพร้อมของทรัพยากรในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ พบว่า เมื่อในอดีตความพร้อมในด้านต่าง ๆ มีน้อยมาก ทั้งด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจาก ภาครัฐ ด้านบุคลากรที่มีจำนวนจำกัด รวมทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ ป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน เพราะความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลไม่เพียงพอและขาด ความต่อเนื่องทำให้โครงการบาง โครงการต้องยกเลิกทั้งที่เป็น โครงการที่ดีและสามารถเห็นผลได้ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นองค์กรขนาดเล็กบุคลากรแต่ละด้านมีไม่เพียงพอ บุคลากรแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบหน้าที่หลายอย่างทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานด้านใด ด้านหนึ่งไม่ต่อเนื่อง สำหรับด้านงบประมาณที่ใช้กันไม่สูงมากในองค์กรสามารถบริหารจัดการได้ แต่หากมีการเสริมด้านบุคลากรก็อาจจะมีผลต่อการบริหารด้านงบประมาณ ได้ รวมทั้งองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่นก็มีกรอบการทำงานที่ชัดเจน และต้องทำงานภายใต้ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่มีทำให้ การทำงานหรือการวางแผนนโยบายต่าง ๆ ที่ออกนอกกรอบข้อกฎหมายขององค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่นนั้น ไม่สามารถทำได้ สรุปได้ว่า ความพร้อมของทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เทคโนโลยี ไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีอยู่ ทำให้งานที่วางนโยบายไว้ ไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้

3. ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ผลการศึกษาความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน พบว่า เมื่อได้มีนโยบายที่มีความชัดเจนมากขึ้นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้มีการพูดคุย กับประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจนขึ้น และมีการจัดแบ่งเขตอย่างชัดเจนว่า พื้นที่ไหนเป็นพื้นที่ อนุรักษ์ พื้นที่ส่วนไหนเป็นพื้นที่ฟื้นฟู พื้นที่ส่วนไหนใช้สำหรับพัฒนาเพื่อทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่มีความเข้าใจ ทำให้เกิดการร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลนรวมทั้งมี การปลูกป่าชายเลนหลังแปลงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำให้มีจำนวนป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบัน แทบจะไม่พบว่า ประชนในพื้นที่มีการลักลอบตัดไม้ขายเลน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วม ของประชาชนในพื้นที่ สำหรับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน

มีมากขึ้นและมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุกชาวบ้านก็สามารถประสานงานมายังหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้หากจะให้เกิดความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นต้องมีแผนนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่กำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของนโยบายด้านป่าชายเลนว่ามีความสำคัญมาก

ซึ่งจะเห็นได้ว่าความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับหน่วยงานภาครัฐมีมากขึ้นรวมทั้งการร่วมมือของภาคเอกชน ทั้งในด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการฝึกอบรม ได้มีการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมีมากขึ้นด้วย สืบเนื่องจากชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนว่า มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตและการอยู่อาศัยมากขนาดไหน แต่ด้วยความจำเป็นของชาวบ้านที่มีความจำเป็นในการตัดไม้ ไม้ไผ่เพื่อการค้าแต่ต้องตัดไม้เพื่อการทำที่อยู่อาศัย เนื่องจากการเพิ่มมากขึ้นของประชากรในพื้นที่ และการใช้ไม้ในการสร้างเครื่องมือประมงที่ใช้ในการทำกิน หากมีการเข้มงวดมากก็จะเกิดความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ ทำให้ขาดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ก็มีหน้าที่ในการป้องกันและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและต้องไม่เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ด้วย หลังจากการสร้างความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการทำความเข้าใจกับประชาชนผู้มีส่วนได้เสียจากการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์รวมถึงการป้องกันการลักลอบตัดทำลายป่าชายเลนเพิ่มเติม หลังจากผ่านกระบวนการจัดการต่างๆก็เริ่มมีความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่หลังจากการทำงานอย่างหนักของเจ้าหน้าที่เพื่อทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน ประชาชนในพื้นที่ก็ให้ความร่วมมือกับภาครัฐมากยิ่งขึ้น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น

ด้านกระบวนการ

1. การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษากระบวนการนำการวางแผนไปสู่การปฏิบัติ พบว่า การวางแผนเพื่อพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนในเขตอำเภอกิ่งกระเบน มีการศึกษาว่า มีพื้นที่ 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1.1 พื้นที่ป่าชายเลนเดิมที่อนุรักษ์ไว้
- 1.2 พื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกแต่ต้องฟื้นฟู
- 1.3 พื้นที่ที่ไม่สามารถฟื้นฟูกลับมาเป็นป่าชายเลนได้

ในการนำแผนปฏิบัติงานไปใช้สามารถนำไปใช้อย่างได้ผลมากขึ้น โดยเน้นการเจรจากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน โดยการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน รวมทั้ง

การนำกฎหมายไปใช้อย่างเข้มข้นมากยิ่งขึ้นหากกระบวนการเจรจาไม่สัมฤทธิ์ผล โดยเมื่อแบ่งลักษณะของพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้ดังกล่าว ก็ได้มีการศึกษาวางแผนการใช้พื้นที่ที่ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมาเป็นป่าชายเลนได้เพื่อนำมาพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และจัดสรรพื้นที่ให้กับชาวบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำให้กับชาวบ้านเพื่อให้เกิดอาชีพและรายได้ เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต เมื่อชาวบ้านได้ประโยชน์ ได้อาชีพจึงเกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยรวมแผนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน คือ การส่งเสริมควบคู่กับการพัฒนาชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งเกิดผลลัพธ์ที่น่าพอใจ โดยเห็นได้ชัดว่า ปัจจุบันมีจำนวนป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น โดยการทำแผนงานด้านทรัพยากรป่าไม้มีการวางแผนประจำปีอยู่แล้ว แต่การนำแผนงานไปสู่การปฏิบัตินั้น เกิดปัญหา เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะมาทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ การวางแผนงานและการนำไปสู่การปฏิบัติต้องอาศัยผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย และเป็นผู้กำหนดงานด้านบุคลากรให้มีความเพียงพอต่อการทำงาน พร้อมทั้งเน้นการวางแผนงานเรื่องการไม่ให้มีการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อเดิมและการฟื้นฟูป่าชายเลนที่มีความเสื่อมโทรมด้วย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2547 เป็นต้นมา ก็มีการฟื้นฟูป่าชายเลนประมาณ 10,000 ไร่ โดยการปลูกในพื้นที่นาทุ่งที่ร้างของชาวบ้านแต่ชาวบ้านก็ยังเป็นผู้ครอบครองและทำประโยชน์อยู่เหมือนเดิม สำหรับการวางแผนในการทำงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความสำเร็จสำหรับผู้ได้บังคับบัญชาสามารถตอบสนองต่อการวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรจากภายนอก โดยอาศัยแหล่งเงินทุนจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ในการจ้างแรงงานจากภายนอกเข้ามาทำในเรื่องการท่องเที่ยวเนื่องจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีจำกัด แล้วมีการร่วมมือกันทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับชาวบ้านในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จึงได้การดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น โครงการปลูกป่าประชาอาสา และโครงการราษฎร ดูแลพิทักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น รวมทั้งมีการจ้างแรงงานในพื้นที่ในการดำเนินโครงการต่างๆเพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ด้วย

2. การจัดการองค์กร

2.1 การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

ผลการศึกษากำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน พบว่า ในการจัดการองค์กรมีหน่วยงานหลักจากกรมประมง รวมทั้งมีหน่วยงานอื่น ๆ ภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังมีหน่วยงานอื่น ๆ มาทำงานร่วมกันโดยเข้ามาทำงานในพื้นที่ เช่น งานวิชาการเกษตร งานป่าไม้ งานปศุสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางด้านป่าชายเลนก็จะมีส่วนงาน

ของกรมป่าไม้เดิมกับส่วนงานของกระทรวงทรัพยากร ฯ โดยมีภารกิจหรือกันอย่างบูรณาการ ซึ่งได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บังคับการ บริหาร ส่วนท้องถิ่น โดยความสำคัญที่ต้องตระหนักคือชาวบ้านในพื้นที่ดังนั้นผู้บริหารต้องให้นโยบาย และให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้าน ได้มีความรักในทรัพยากรป่าชายเลนที่มีอยู่ ในพื้นที่ โดยในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ประสานงานในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้ง การให้ความรู้กับองค์กรต่าง ๆ ในเรื่องการอนุรักษ์ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในปัจจุบันได้มีการมอบหมายงานให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ภายในหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ที่ดูแล งานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู ป่าชายเลน และปราบปรามอยู่แล้ว แต่เมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่ป่าชายเลน กับเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ก็ยังคงไม่เพียงพอ ยังต้องการการสนับสนุนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานระดับสูง มาเพิ่มเติม ประกอบกับในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ยังคงมีความขัดแย้งเรื่องการบุกรุกและการเข้าทำ ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก ทั้งจากประชาชนในพื้นที่และจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งปัญหาดังกล่าว ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการทำหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน และได้มีชุดลาดตระเวน และชุดในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ ป่าชายเลน โดยมีการมอบหมายภารกิจที่ชัดเจนในแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งมีการประเมินผล และสรุปผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการรายงานสถานการณ์ความคืบหน้าของการทำงาน โดยตรงต่อหัวหน้าส่วนงานโดยตรง

2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

ผลการศึกษามาตรฐานในการปฏิบัติงาน พบว่า มาตรฐานจะเน้นยึดตามกฎระเบียบ ของภาครัฐ เรื่องการปฏิบัติงาน เช่น เกษตรกรผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำก็ต้องมีมาตรฐาน ในการประกันคุณภาพสินค้าตามข้อกำหนดของภาครัฐ (มาตรฐาน GAP) ส่วนทางด้านอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลนก็ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์ป่าในพื้นที่เขตอนุรักษ์ เขตฟื้นฟู โดยมีตัวชี้วัดได้ว่าในปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลน เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ มาตรฐานในการปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบายที่ภาครัฐกำหนด แต่การนำมาใช้ ในพื้นที่ในบางกรณียังมีความขัดข้องอยู่บ้าง เช่น ในเรื่องการปราบปรามหรือการจับกุมผู้กระทำความผิด ในการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากเกิดการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่อย่างมาก รวมทั้ง ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ ทำให้การทำงานโดยการบังคับใช้กฎหมายยังไม่สามารถทำได้เต็มรูปแบบ มากนัก ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะเน้นงานการทำความเข้าใจกับชาวบ้านและการสร้างจิตสำนึก ในการรักษาป่าชายเลนในพื้นที่มากกว่าการจับกุม และในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนนั้น ต้องสามารถเข้าถึงประชาชน สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และแสดงให้เห็น ถึงโทษของการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน รวมทั้งการพบปะพูดคุยกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

กับป่าชายเลน อย่างแท้จริงเพื่อการได้มาถึงข้อมูลในการนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

3. การมีภาวะผู้นำ

ผลการศึกษาภาวะผู้นำ พบว่า ในการทำงานในพื้นที่ เป็นการทำงานแบบบูรณาการ มีการทำงานร่วมกันหลายภาคส่วน ฉะนั้น การพูดคุยทั้งในส่วนตัวและในรูปแบบราชการจะทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการประชุมร่วมกันในทุก ๆ เดือนแล้วนำปัญหาหมาหาทางแก้ไขร่วมกัน นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาภายนอกพื้นที่ด้วยเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาร่วมกัน โดยผู้นำในส่วนของหน่วยงานหัวหน้าหน่วยงานถือเป็นผู้นำโดยตรง ทั้งการวางแผนนโยบาย การปฏิบัติงานและความรับผิดชอบ ขอบต่อผู้ได้บังคับบัญชาโดยตรงในส่วนของ ผู้นำชุมชนในปัจจุบันในพื้นที่รับผิดชอบผู้นำชุมชนและกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความเข้มแข็งมากกว่าในอดีต มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคชุมชนมากขึ้น ทำให้การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่ยังมีผู้นำชุมชนในบางพื้นที่ยังขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กล่าวคือ ภาวะผู้นำของผู้นำองค์กรบางพื้นที่ ยังคงมีน้อยเนื่องจากการขาดแรงสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้การทำงานเต็มไปด้วยอุปสรรค ทั้งจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานในพื้นที่ บางมีพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก และประชาชนเข้าครอบครองพื้นที่ประมาณ 80% ของพื้นที่ และองค์กรปกครองท้องถิ่นบางพื้นที่ ก็เป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเสียเอง ทำให้การสร้างภาวะผู้นำในพื้นที่ทำได้อย่างมีขีดจำกัด และไม่เกิดประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น ผู้นำของหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน มีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ หากผู้นำขาดการมีภาวะผู้นำในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนย่อมไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม

4. การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ผลการศึกษาดูการติดตามผล พบว่า การติดตามประเมินผลส่วนใหญ่จะเน้นเรื่อง การเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนว่าหลังจากมีโครงการปลูกป่า พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นและมีการเติบโตของพื้นที่ป่า มากน้อยแค่ไหน มีการทำลาย บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนในส่วนอื่นอีกหรือไม่ รวมทั้งการติดตามผล เรื่องของขยะ โดยการนำเยาวชนเข้าไปในพื้นที่เพื่อตรวจเช็คเรื่องของการรักษาความสะอาด ความสวยงามของพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งได้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ในทุก ๆ โครงการ โดยมีการแบ่งงานให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีการประชุมร่วมประจำเดือน รวมทั้ง มีการจัดทำแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ในการให้ทำการปฏิบัติตามแผนการทำงาน ของหน่วยงาน โดยใช้การประเมินผลโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง รวมทั้งการรายงานตรง ต่อหัวหน้าส่วนงาน การติดตามผลการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เช่นการฟื้นฟูป่าชายเลนที่มี

ความเสื่อมโทรม การติดตามผลมาตรการการป้องกันพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุก การประเมินผลงานด้านการทำความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าชายเลนในกับประชาชนในพื้นที่ และให้มีการทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องมีการติดตามผลจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่อง และมีความใกล้ชิดกับประชาชนกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน ต้องนำเขาเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน โดยให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม โดยในการติดตามผลนั้น ได้มีการติดตามอย่างต่อเนื่องมีการประชุมกับผู้รับผิดชอบในพื้นที่เป็นประจำทุกเดือน มีการหารือถึงปัญหาเพื่อการแก้ไขร่วมกัน รวมทั้งการให้เจ้าหน้าที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ ซึ่งสามารถติดตามผลการทำงานในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนและการปลูกป่า รวมทั้งหากมีกรณีผู้บุกรุกป่าชายเลน เกษตรกรในพื้นที่ก็จะแจ้งต่อเจ้าหน้าที่เพื่อการเข้าไปปราบปรามได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังติดตามผลด้านการดำเนินการปลูกป่าของเกษตรกรที่มีพื้นที่ว่างจากการทำการเกษตร เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนให้เพิ่มขึ้นด้วย

ด้านผลผลิตของนโยบาย

1. การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาการมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า การมีงานทำของชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีเปอร์เซ็นต์การเติบโตที่น้อย เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของนโยบายและขาดซึ่งงบประมาณรวมทั้งการบริหารด้านการตลาดที่จะมารองรับผลิตภัณฑ์ อีกทั้งการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ยังมีน้อย เพราะชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีอาชีพเดิมอยู่ก่อนแล้ว โดยมีผลทางตรง สำหรับพื้นที่อ่าวคุ้งกระเบนหลังจากมีโครงการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบน ก็เกิดการจ้างงานของประชาชนในพื้นที่ และมีผลทางอ้อม ชาวบ้านได้ประโยชน์จากตัวโครงการ เช่น หลังจากการพัฒนาสะพานทางเดินรอบป่าชายเลน ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมความสวยงามของพื้นที่ป่าชายเลน ชาวบ้านในพื้นที่สามารถจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ อาหาร เครื่องดื่ม มีผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ประกอบการที่พักเพิ่มขึ้นทำให้เกิดรายได้ รวมทั้ง การพัฒนาด้านสาธารณสุขที่ มีการพัฒนาขึ้นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม ประชาชนในพื้นที่มีงานด้านการทำประมงพื้นบ้าน และการทำฟาร์มกุ้ง ได้แก่ การจับสัตว์น้ำ และการเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นหลัก อยู่ตามปกติ ไม่ได้มีการจับกุมหรือกดดันให้ออกจากพื้นที่ สำหรับชาวบ้านที่อยู่อาศัยมานาน และไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่ม ก็สามารถทำมาหากินดำรงชีพได้ตามปกติ แต่สืบเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันมีปัญหาด้านการทำประมงที่ผิดกฎหมายมากขึ้น รวมทั้งปัญหาโรคระบาดและน้ำเสีย ทำให้การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ลดลงหลายครอบครัว ต้องหาอาชีพอื่นทำเช่นการรับจ้างทำสวน การทำงาน โรงงาน เป็นต้น ดังนั้นการมีงานทำ

ของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างมาก ถ้าหากประชาชนมีงานทำมีรายได้ที่ดีการทำลายป่าชายเลนหรือการบุกรุกป่าชายเลนย่อมมีน้อย เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน มีความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งส่งเสริมอาชีพด้านอื่น ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความรัก และหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลนด้วย

2. รายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษารายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า รายได้ของประชาชน ในพื้นที่ไม่ได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มของกิจกรรมเสริมที่เกี่ยวกับป่าชายเลน เพราะชาวบ้าน ในพื้นที่มีอาชีพเดิมเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว เช่น อาชีพการปลูกผลไม้ อาชีพการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งเมื่อประชาชนในพื้นที่มีการทำงานที่ลดลง ทำให้ส่งผลต่อรายได้ของประชาชน โดยตรงทำให้มี รายได้ที่ลดลงด้วยเช่นกัน แต่ประชาชนก็สามารถหารายได้เสริมจากด้านอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อมากนัก กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีรายได้หลักจากการทำประมง และการรับจ้าง ซึ่งเป็นรายได้ปกติของประชากรในพื้นที่ ในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่อาจจะมีย รายได้เสริมจาก จากการขายผลิตภัณฑ์จากทะเลมากขึ้นเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ มากขึ้น ดังนั้น จึงได้มีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่มากขึ้น ทำให้เกิดนักลงทุนรายใหญ่เข้ามา ลงทุนในพื้นที่มากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือมุ่งหวังแต่รายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเสื่อมโทรมในอนาคต จะเกิดปัญหาด้านการท่องเที่ยว และจะมีผลกระทบต่อรายได้ของชาวบ้านในพื้นที่ ฉะนั้น ทางศูนย์ จึงมีกิจกรรมรณรงค์ให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการรักษาความสะอาดโดยรอบ พื้นที่ เพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและผลกระทบต่อทรัพยากรในอนาคต และเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น สมาคมการท่องเที่ยว องค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่โดยจะเน้นการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นหน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อการทำงานด้วยฟื้นฟูและป้องกัน โดยให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประสานงานกับป่าไม้ โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือที่ดีมากและให้การสนับสนุนในหลาย ๆ กิจกรรม ที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้นำเสนอเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งนี้ ในอนาคตความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ต้องอาศัยการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่จะเกิด ความต่อเนื่องและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบัน

ได้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่มีมากขึ้นกว่าเดิม แต่ยังคงการเป็นผู้ริเริ่ม เป็นแค่เพียงผู้ตาม ซึ่งทางภาครัฐอยากให้ชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นเอง นอกเหนือจากการติดตามการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งจะทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาสามารถทำได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น รวมทั้งการสร้างโอกาสในการพัฒนา และอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติจะสามารถดำเนินการได้เร็ว โดยที่ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว โดยประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อย่างดี ในทุก ๆ ด้าน ทั้งการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าของกลุ่มทุนต่าง ๆ รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งในสภาวะในปัจจุบัน ได้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่มีมากขึ้นเพราะประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลน เช่น การกัดเซาะของคลื่นทำให้ชายฝั่งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง การลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ ชายฝั่งทำให้ประชาชนที่มีอาชีพจับสัตว์น้ำมีผลกระทบโดยตรง รวมทั้งการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนแก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่รัฐสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินนโยบายในด้านต่าง ๆ ของภาครัฐ จะต้องคำนึงถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญ เนื่องจากความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายภาครัฐประชาชนผู้ได้รับผลจากนโยบายเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญมากที่สุด ภาครัฐผู้กำหนดนโยบายต้องมีการศึกษาทั้งผลดีและผลกระทบอย่างรอบคอบ และรับฟังข้อมูลในพื้นที่อย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และสามารถหาแนวทางป้องกัน แก้ไขปัญหา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหลังจากการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งปัจจัยด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นผู้นำนโยบายภาครัฐไปสู่การปฏิบัติ ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนเพื่อให้เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของรัฐให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ความสามารถ งบประมาณ เครื่องมือในการดำเนินนโยบาย และความมีวิสัยทัศน์ของผู้นำองค์กร ที่จะตอบสนองต่อ นโยบายของรัฐเพื่อทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ผล เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลของนโยบายอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ประกอบการ

ด้านบริบท

1. สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า ในอดีตสภาพป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การเลี้ยงปลากระชัง จึงทำให้พื้นที่ป่าชายเลนเริ่มลดลง เพราะมีการบุกรุกกันมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ โดยเฉพาะที่ตำบลบางชัน มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมากเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงกุ้งกุลาดำ) ทำให้เกิดความเสียหายของทรัพยากรป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก และปัญหาป่าชายเลนของตำบลบางชันมีปัญหามาตั้งแต่สมัยก่อนและเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งเรื่องการบุกรุก การแผ้วถางป่า การสร้างที่อยู่อาศัย การทำการเกษตร การทำโฮมสเตย์ และอื่น ๆ เนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบางชันส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ทำให้ยากต่อการแก้ไข สำหรับสภาพวิกฤตของปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลวันยาว ก็มีการถูกบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านในเรื่องของการเข้าไปประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอยแครง หอยแมลงภู่ ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลง สภาพป่าชายเลนในอดีตมีมากกว่าในปัจจุบันมาก เนื่องจากในปัจจุบันมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก ทั้งจากชาวบ้านในพื้นที่ นายทุนนอกพื้นที่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรของรัฐเองก็มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเหมือนกัน ทำให้การดำเนินการทางกฎหมายทำได้ยาก และเกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้านตลอดเวลาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจึงทำให้ในปัจจุบันหน่วยงานราชการจึงได้มีการจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน และพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไว้อย่างชัดเจนตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ปัญหาความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของป่าชายเลนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ฟูของหน่วยงานภาครัฐแยกกันอย่างชัดเจน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในระยะแรกยังคงให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐน้อย เนื่องจากไม่มีความมั่นใจในนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน การปลูกจิตสำนึกยังมีไม่มากนัก ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนน้อย ชาวบ้านยังมีความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลนน้อย และไม่ทราบถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากนัก รวมทั้ง การเข้ามาให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐมีน้อยมาก จึงทำให้การมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีไม่มากนัก รวมทั้งความไม่ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และความไม่ชัดเจนในเรื่องนโยบายที่นำมาปฏิบัติ ทำให้ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน อีกทั้งปัญหาจากนโยบายการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ครอบครองของประชาชนที่ไม่มีความชัดเจน

มากเพียงพอ จึงได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรง ทำให้การร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเกิดขึ้นได้ยาก รวมทั้งการให้ความร่วมมือเพื่อการสนับสนุนนโยบายภาครัฐก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่มากพอ รวมทั้งยังเกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้านผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงหอย ซึ่งเป็นอาชีพที่มีการเลี้ยงกันมานานพอทางหน่วยงานรัฐเข้ามาจับกุมและต้องการให้ออกนอกพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับชาวบ้านในพื้นที่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลนก็มีน้อยลง ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านก็ทราบดีถึงประโยชน์และโทษของป่าชายเลน และอยากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ผลการศึกษานโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ พบว่า นโยบายของภาครัฐไม่มีความชัดเจน เพราะว่า ในอดีตไม่มีความชัดเจน เน้นการจับกุมทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวบ้านในปัจจุบันเจ้าหน้าที่เน้นการพบปะพูดคุยทำความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

2. ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษาความพร้อมของทรัพยากรในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ พบว่ามีเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดูแลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน แต่ยังมีไม่มากนัก เพราะไม่ค่อยมีหน่วยงานไหนที่เข้ามาทำความเข้าใจกับเกษตรกรอย่างจริงจังและหาแนวทางออกร่วมกันเลย แต่ในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งกรมป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลนได้เข้ามาดูแลพื้นที่มากขึ้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของทรัพยากรป่าชายเลน คุ้งกระเบน ซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้มีความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่อย่างเต็มที่และการทำงานของเจ้าหน้าที่ก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ผลการศึกษาความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการดำเนินนโยบายด้านป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีน้อย เนื่องจากนโยบายที่ต้องการให้มีการปลูกป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู เป็นเวลา 15 ปี เมื่อป่ามีความสมบูรณ์ ก็ให้ประชาชนออกจากพื้นที่ป่าชายเลนตามนโยบายและกฎหมายป่าไม้นอกจากไม่ได้รับความร่วมมือแล้วยังเกิดแรงต้านจากประชาชนในพื้นที่เพราะคิดว่านโยบายนี้กำลังจะผลักดันให้ประชาชนออกนอกพื้นที่ป่า ซึ่งประชาชนจะได้รับผลกระทบอย่างหนักในเรื่องที่อยู่อาศัย และที่ทำกิน นอกจากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐแล้วประชาชนยังทำลายป่า

มากขึ้นเพื่อต้องการให้ป่ามีความเสื่อมโทรมอยู่ตลอดเวลาจะได้ไม้โค่นผลัดกันออกนอกพื้นที่ โดยได้มีการพบปะพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่นบ้างตาม โอกาสที่มีแต่ไม่ได้บ่อยครั้งมากนัก สำหรับการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันมีมากขึ้นและมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุกชาวบ้านก็สามารถประสานงานมายังหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้ หากจะให้เกิดความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นต้องมีแผนนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่กำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของนโยบายด้านป่าชายเลนว่ามีความสำคัญมาก ในปัจจุบันได้มีความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ที่มีเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องจากมีโครงการพระราชดำริในการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยไม่กระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งทำให้เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่มีอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเกิดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในทุกด้าน โดยที่กลุ่มเกษตรกรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น ได้รับความร่วมมือมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการทำงานเข้าใจและประสานความร่วมมือกับประชาชนในทุกภาคส่วน และให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของป่าชายเลน และประชาชนในพื้นที่ทราบดีถึงประโยชน์ของป่าชายเลน และก็ช่วยกันปกป้องป่าชายเลนในพื้นที่ที่ตัวเองประกอบอาชีพอยู่ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อทำการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนร่วมกับภาครัฐด้วย

ด้านกระบวนการ

1. การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษารวบรวมในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ พบว่า การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติต้องเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เพราะว่าเป็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐและเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ พร้อมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. การจัดการองค์กร

2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

ผลการศึกษากำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน พบว่า ในการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานนั้น เป็นหน้าที่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งภารกิจของเจ้าหน้าที่ที่ต้องดูแลด้านทรัพยากรป่าชายเลน และประสานความร่วมมือกับเกษตรกร ซึ่งเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ช่วยกันเฝ้าระวังบุคคลภายนอกหรือนายทุนที่อาจเข้ามาทำลายหรือลักลอบทำลายทรัพยากรป่าชายเลน โดยการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีการจัดให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ

แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระราชทานให้ความร่วมมือด้วยดีและพร้อมที่จะดูแลป่าตามโครงการพระราชดำริอย่างเต็มความสามารถ เพราะเป็นโครงการที่ต้องการช่วยเหลือประชาชนและไม่ได้ขับไล่ประชาชนออกนอกพื้นที่เหมือนกับนโยบายที่ภาครัฐได้กำหนดมา

2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

ผลการศึกษามาตรฐานในการปฏิบัติงาน พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความจริงจังในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นกว่าในอดีต และเจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนมาตั้งแต่อดีตเป็นเวลาหลายปี หากหน่วยงานภาครัฐต้องการความร่วมมือก็ต้องมีนโยบายที่ชาวบ้านสามารถเห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริง อย่างเช่น โครงการพระราชดำริ เป็นต้น

3. การมีภาวะผู้นำ

ผลการศึกษาการนำ พบว่า นายกองค้การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรป่าชายเลนด้วยตัวเอง รวมทั้งแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และในพื้นที่จะมีการเฝ้าระวังและมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำ ทั้งนี้ พบว่ามีผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ยังคงมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนน้อย อีกทั้งขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และในพื้นที่ยังคงมีปัญหาด้านอื่น ๆ อีกมากที่รอการแก้ไข เช่น เรื่อง ค่าครองชีพ เรื่องรายได้ เรื่องสาธารณสุข เป็นต้น ดังนั้น ในการดำเนินการอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องการบังคับกฎหมาย ยังคงทำได้ยาก เพราะเหมือนเป็นการซ้ำเติมประชาชนที่มีความยากจนอยู่แล้วให้มีความลำบากมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้นำของผู้นำชุมชน ยังขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และการหาแนวทางในการสร้างเสริมอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่

4. การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

ผลการศึกษาการติดตามผล พบว่า การติดตามผลตามนโยบายที่วางไว้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังคงทำอย่างต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ ทั้งงานปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ในการปลูกป่า และไม่ต้องออกจากพื้นที่ปลูกเมื่อมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการติดตามผลด้านการปลูกป่าชายเลนเพื่อป้องกันการกัดเซาะของคลื่นทะเล ก็มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันมีการเข้ามาดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นกว่าในอดีต รวมทั้งการติดตามผลของโครงการที่ต่อเนื่องขึ้น และทางหน่วยงานภาครัฐได้มี

เจ้าหน้าที่มาตรวจมาตรฐานการทำการเกษตรของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ และมี การสุ่มตรวจคุณภาพน้ำก่อนการปล่อยน้ำลงทะเลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รวมทั้ง ผู้ประกอบการในพื้นที่ก็ร่วมมือกันในการติดตามผลการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนร่วมกัน ตามแผนการปฏิบัติงานที่หน่วยงานภาครัฐได้วางไว้

ด้านผลผลิตของนโยบาย

1. การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาการมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ พบว่า สถานะการมีงานทำของชาวบ้าน ในพื้นที่ยังคงมีเปอร์เซ็นต์การเติบโตที่น้อย เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของนโยบาย และขาดงบประมาณ รวมทั้งการบริหารด้านการตลาดที่จะมารองรับผลิตภัณฑ์ อีกทั้งการรวมกลุ่ม ของชาวบ้านในพื้นที่ยังมีน้อย เพราะชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีอาชีพเดิมอยู่ก่อนแล้ว ปัจจุบัน การบริหารจัดการให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีการทำงานหลากหลาย เช่น การรับจ้าง การทำประมง ชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การทำบ้านพักแบบ โฮมสเตย์ ซึ่งการมีงานทำดังกล่าว ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนเกือบทั้งหมด ทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่ได้รับผลกระทบมาก แต่ประชาชนในพื้นที่ก็ยังคงมีการบุกรุกเพื่อเป็นแหล่งทำกิน รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของสมาชิก ในครอบครัว ซึ่งก็เป็นผลทำให้ประชาชนมีการบุกรุกเพิ่มมากยิ่งขึ้นภาครัฐมีความพยายาม ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับทุกกิจกรรมอย่างแท้จริงโดยประชาชนในพื้นที่สามารถดำรงชีพ และประกอบอาชีพอย่างมั่นคงขึ้นกว่าในอดีต

2. รายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ผลศึกษารายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า รายได้ของประชาชน ในพื้นที่ไม่ได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มของกิจกรรมเสริมที่เกี่ยวกับป่าชายเลน เพราะชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพเดิมเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว เช่น อาชีพการปลูกผลไม้ อาชีพ การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง อีกทั้งในสภาพป่าชายเลนในปัจจุบันนั้น ได้มีการเพิ่มมากขึ้นของสัตว์น้ำ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการจับสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการกำหนด นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น แต่รายได้ของประชาชนในพื้นที่ขึ้นอยู่กับผลผลิต และราคาในช่วงนั้น ๆ เป็นเพราะว่าได้มีปัจจัยอื่น เช่น ภาวะโรคระบาด ภาวะราคาผลผลิตตกต่ำ ก็จะทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยประสบภาวะขาดทุน และมีหนี้สินได้เหมือนกัน โดยในปัจจุบันประชาชนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้เป็นอย่างดี ก็เพราะว่า ถ้าป่าชายเลนถูกทำลายมากก็จะส่งผลต่อรายได้ของประชาชนในพื้นที่ ลดลง เนื่องจากการหายไปของทรัพยากรสัตว์น้ำ การตื้นเขินของแหล่งน้ำ และปัญหาโรคระบาด ในสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ในความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนเกิดขึ้นได้จากประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นอย่างดียิ่งขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยชาวบ้านในพื้นที่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มกันเองเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี และร่วมมือกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ ทุกคนให้ความร่วมมือมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา มีการประสานงานกันระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้มีวิสัยทัศน์ที่ก่อให้เกิดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือกับโครงการเฉลิมพระเกียรติ มากกว่าโครงการของภาครัฐ เนื่องจากประชาชนไม่มีความไว้วางใจกับนโยบายของภาครัฐ ดังนั้น ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ ที่ให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่อย่างเต็มที่

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ สามารถสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการต้องการให้หน่วยงานภาครัฐมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาระหว่างผู้ประกอบการกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยยึดหลักคุณธรรม และหลักกฎหมาย ควบคู่กันไป การแก้ไขปัญหาป่าชายเลนในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านพื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติของชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่สามารถตอบโจทย์ในความต้องการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรป่าชายเลนที่ยั่งยืนได้ เพราะความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนซึ่งหมายถึงความถึงชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนนั่นเอง ดังนั้น หากภาครัฐมีความต้องการแก้ปัญหายั่งยืนจะต้องมีการพบปะพูดคุยกับประชาชนที่อาศัยประกอบสัมมาอาชีพอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อทำความเข้าใจรวมทั้งรับทราบถึงปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงของผู้ประกอบการซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยมาตั้งแต่นานแล้ว ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

ด้านบริบท

1. สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า จากสถานการณ์ที่ผ่านมาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลนในแต่ละแห่งได้ถูกทำลายไปมาก เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้มีการกั้นเขตพื้นที่ควบคุม จึงมีการบุกรุกจากชาวบ้านเพื่อทำนาุ้ง และประกอบอาชีพอื่น ๆ รวมทั้งความเสียหายจากการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นและการขึ้นต้นตายของไม้ชายเลนเนื่องจากขาดการดูแลรักษา ในอดีตสภาพป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร จากพื้นที่เดิมที่เคยประกาศให้การเลี้ยงหอย ต้องอยู่ห่างจากป่าชายเลน ไม่น้อยกว่า 50 เมตร แต่ปัจจุบันนี้มีการบุกรุกมากยิ่งขึ้นรวมทั้งการทำนาุ้งที่มีการขยายพื้นที่มากยิ่งขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้เรื่องของการลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่านและทำที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากการแจ้งข่าวสารของชาวบ้านมีขึ้นหลังจากผู้กระทำผิดไม่อยู่ในพื้นที่เกิดเหตุแล้ว และไม่เห็นหลักฐานซึ่งหน้า การป้องกันและแก้ปัญหาจากภาครัฐโดยการปลูกจิตสำนึก ประชาสัมพันธ์เพิ่มพื้นที่ป่า แต่ก็ยังมีชาวบ้านที่ยังเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ในส่วนปัญหาด้านป่าชายเลนของตำบลบางชัน มีปัญหามาตั้งแต่สมัยก่อนเป็นปัญหาต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ยากต่อการแก้ไข สมัยก่อนมีคนน้อยก็มีการแผ้วถางป่าชายเลนจำนวนมากเพื่อการทำกินและใช้เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ป่าชายเลนของตำบลบางชัน มีประมาณ 44,000 ไร่ ในอดีตจำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลบางชัน มีไม่มากนัก ประมาณ 1,000 กว่าคน แต่ในปัจจุบันมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ประมาณ 4,000 กว่าคน 1,300 กว่าครัวเรือน จึงทำให้มีการบุกรุกที่ป่าชายเลนมีมากขึ้นจากการปลูกที่อยู่อาศัยและพื้นที่ป่าชายเลนตำบลเกวียนหักซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ประเด็นปัญหาของพื้นที่ป่าชายเลนเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ได้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ หลังจากนั้น ในส่วนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เล็งถึงสภาพปัญหาจึงได้มีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และกำหนดเขตพื้นที่หวงห้ามการตัดไม้ทำลายป่า มีเจ้าหน้าที่ออกตรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับป่าชายเลน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ผลการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่าในอดีตการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีน้อยมาก เนื่องจากนโยบายการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ครอบครองของประชาชนไม่มีความชัดเจนมากเพียงพอ จึงได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลกระทบกับชาวบ้านโดยตรง ทำให้การร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเกิดขึ้นได้ยาก รวมทั้งการให้ความร่วมมือเพื่อการสนับสนุนนโยบายภาครัฐก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่มากพอ ประกอบกับประชาชนยังมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อย ทำให้การมี

ส่วนร่วมของภาคประชาชนยังคงมีน้อยนอกจากประชาชนที่ทำมาหาเลี้ยงชีพกับป่าชายเลน ที่ช่วยกันดูแล ปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมมากขึ้นจากการปลูกจิตสำนึก ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าทั้งจากบุคคลภายนอกและบุคคลในพื้นที่ สำหรับการมีส่วนร่วมของนายทุนในพื้นที่ยังคงมีน้อยส่วนใหญ่ความร่วมมือจะเกิดจากเกษตรกรรายย่อยมากกว่า โดยในพื้นที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นสำคัญ โดยการทำประชาพิจารณ์และการทำประชาคมรวมทำการทำแผน ภายใต้การตั้งเป้าหมายยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับคนที่จะมารับผิดชอบงาน การเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถความชำนาญในด้านต่าง ๆ มาทำงานให้ตรงกับงาน จึงทำให้เกิดประสิทธิภาพและความร่วมมือที่ดีจากประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งมีการช่วยกันปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่ได้อย่างดี หากมีความขัดแย้งหรือมีการบุกรุกจากชาวบ้านในพื้นที่หรือจากนายทุน ก็จะอาศัยการเจรจา ร้องขอความร่วมมือ ทำให้สามารถลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการได้เป็นอย่างดี

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ผลการศึกษาความชัดเจนของวัตถุประสงค์ พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นที่ชัดเจน จึงทำให้การดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนบรรลุเป้าประสงค์ ซึ่งในปัจจุบันส่วนงานราชการและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความร่วมมือกันมากขึ้นในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้กำหนดแผนและวัตถุประสงค์เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมรวมถึงทรัพยากรป่าชายเลน โดยกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ขององค์กรที่จะช่วยป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนอย่างชัดเจน ดังเช่น จุดประสงค์หลักของเทศบาลในงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนจะเน้นในเรื่องการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่ยังคงมีอยู่ เช่น พื้นที่หนองสนามไชยที่ป่าชายเลนมีความเสียหาย โดยเริ่มจากการปักเขตพื้นที่ให้เกิดความชัดเจนส่วนพื้นที่ที่โดนบุกรุกก็มีการแยกออกอย่างชัดเจน โดยเน้นไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มและปลูกซ่อมแซมป่าชายเลนที่มีความเสียหาย เพื่อลดความขัดแย้งและทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ให้ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนโดยตรง ให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลน และมีการร่วมกันปลูกป่าชายเลนและช่วยกันติดตามผลการดำเนินการ สำหรับเทศบาลตำบลวันยาวมียุทธศาสตร์การเพิ่มพื้นที่ปลูกป่า การจัดตั้ง

กลุ่มเฝ้าระวัง รวมทั้งการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น ปูแสม โดยแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นการระดมความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ และชาวบ้านในพื้นที่ แต่เนื่องจากเกิดความล่าช้าในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงาน ทั้งในส่วนของผู้บริหาร และด้านงบประมาณ นอกจากนี้ก็มีแนวคิดเรื่อง โครงการให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลน โดยเน้นในระดับมัธยมเพราะเยาวชนกลุ่มนี้อยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติได้จริง และสามารถเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชนได้ พร้อมทั้งความชัดเจนของวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดเป็นปอดของภาคตะวันออก ทำให้เป้าหมายที่ชัดเจนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าทั้งป่าบกและป่าชายเลน รวมทั้งการปลูกป่าต้นน้ำ สำหรับในพื้นที่มีการทำวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจกับประชาชนว่า “วัฒนธรรมดี อาหารอร่อย เมืองสะอาด อากาศดี” โดยได้มีการตั้งงบประมาณเพื่อการปลูกป่าชายเลนเป็นประจำทุกปี ปีละ 100,000 บาท โดยเน้นแนวชายฝั่งทะเล ตามแนวยาวประมาณ 18 กิโลเมตร ซึ่งในแต่ละปี จะเกิดความเสียหายที่เกิดจากการกัดเซาะของคลื่นลมทะเลจากอดีตถึงปัจจุบันเกิดความเสียหายประมาณ 7,000 ไร่ ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี โดยมีโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือ แต่หากเป็นนโยบายของรัฐ ชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือ

2. ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผลการศึกษาความพร้อมของทรัพยากรในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ พบว่า ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่องทำให้โครงการบางโครงการต้องยกเลิกทั้งที่เป็นโครงการที่ดีและสามารถเห็นผลได้ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นองค์กรขนาดเล็กบุคลากรแต่ละด้านมีไม่เพียงพอ บุคลากรแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบหน้าที่หลายอย่างทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานด้านใดด้านหนึ่งไม่ต่อเนื่อง สำหรับด้านงบประมาณที่ใช้ไม่สูงมากในองค์กรสามารถบริหารจัดการได้ แต่หากมีการเสริมด้านบุคลากรก็อาจจะมีผลต่อการบริหารด้านงบประมาณได้ รวมทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีกรอบการทำงานที่ชัดเจนและต้องทำงานภายใต้ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่มีทำให้การทำงานหรือการวางแผนนโยบายต่าง ๆ ที่ออกนอกกรอบข้อกฎหมายขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สามารถทำได้ สรุปได้ว่า ความพร้อมของทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เทคโนโลยี ไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ทางองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นมีอยู่ ทำให้งานที่วางนโยบายไว้ไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้ อีกทั้งทรัพยากรบุคคลที่จะดูแลด้านป่าชายเลนโดยตรงนั้น ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ แต่จะเน้นในการบริหารโดยการให้ผู้แทนในพื้นที่นั้นๆดูแล และรายงานตรงมายังหัวหน้าส่วนงานที่รับผิดชอบ

โดยมีการประเมินผลการปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามา มีส่วนในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งในด้านความพร้อมของการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรนั้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะให้สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เป็นผู้ดูแลและรายงานตรงต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในการประชุม เพื่อการดำเนินการต่อไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อไป ด้านงบประมาณ และเทคโนโลยี ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีการจัดสรรงบประมาณไว้อย่างพอเพียงต่อความต้องการ โดยเน้นเรื่องการทำ ความเข้าใจกับประชาชนในการมีส่วนร่วม ส่วนการปลูกป่าเพิ่มเติมก็จะประสานไปยังสถานี ทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อขอพันธุ์กล้าไม้ในการปลูกเพิ่มเติม ในส่วนของเทศบาลตำบลเกวียนหัก ก็รู้ว่า ปัญหาทุกอย่างเกิดจากชาวบ้าน เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องแก้ที่ทรัพยากรบุคคล คือ ต้องให้ความรู้กับคนก่อน สร้างความรู้ ความเข้าใจ สำหรับประเด็นงบประมาณทางเทศบาล ใช้นโยบายที่รวดเร็ว ทันใจ ประหยัดงบประมาณ โดยการใช้งบประมาณที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้แรงงานของประชาชนในพื้นที่ จะทำให้ประหยัดงบประมาณไปได้ และทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จะทำให้ทุกคนมีความรักและหวงแหนในทรัพยากรที่มีอยู่ ในชุมชนอย่างมาก

3. ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน พบว่า ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมของในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนได้รับความร่วมมือมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการทำงานเข้าใจและประสาน ความร่วมมือกับประชาชนในทุกภาคส่วนและให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความรู้ความเข้าใจ ในความสำคัญของป่าชายเลน โดยได้มีการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการดำเนินนโยบาย ด้านป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีน้อย เนื่องจากนโยบายที่ต้องการให้มีการปลูก ป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู เป็นเวลา 15 ปี เมื่อป่ามีความสมบูรณ์ ก็ให้ประชาชนออกจากพื้นที่ ป่าชายเลนตามนโยบายและกฎหมายป่าไม้ นอกจากไม่ได้รับความร่วมมือแล้วยังเกิดแรงต้าน จากประชาชนในพื้นที่เพราะคิดว่านโยบายนี้กำลังจะผลักดันให้ประชาชนออกนอกพื้นที่ป่า ซึ่งประชาชนจะได้รับผลกระทบอย่างหนักในเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน นอกจากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐแล้วประชาชนยังทำลายป่ามากขึ้นเพื่อต้องการให้ป่ามีความเสื่อมโทรม อยู่ตลอดเวลาจะได้ไม่โดนผลักดันออกนอกพื้นที่โดยได้มีการพบปะพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่น เพื่อการวางเป้าหมายนโยบายต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้ประสานงานจึงจะมี การประชุมร่วมกัน สำหรับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน มีมากขึ้นและมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุกชาวบ้านก็สามารถ

ประสานงานมายังหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้หากจะให้เกิดความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นต้องมีแผนนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่กำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของนโยบายด้านป่าชายเลนว่า มีความสำคัญมาก อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมโดยการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ให้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมาร่วมกันปลูกป่าเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในอนาคต โดยได้ให้ความสำคัญด้านทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานภาครัฐมีมากขึ้น รวมทั้งประชาชนเริ่มได้รับผลกระทบโดยตรงด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำได้ลดลง ทำให้ประชาชนเริ่มหันมาสนใจเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น

ด้านกระบวนการ

1. การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษารวบรวมในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ พบว่า การทำแผนงานด้านทรัพยากรป่าไม้มีการวางแผนประจำปีอยู่แล้ว แต่การนำแผนงานไปสู่การปฏิบัตินั้นเกิดปัญหา เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะมาทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ทั้งการวางแผนงานและการนำไปสู่การปฏิบัติต้องอยู่ที่ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย และเป็นผู้กำหนดงานด้านบุคลากรให้มีความเพียงพอต่อการทำงาน โดยได้มีการวางแผนขยายผลการปลูกป่าทำงานจากพื้นที่ 100 ไร่ เป็น 200-300 ไร่ รวมทั้งการทำแนวแบ่งเขตให้ชัดเจนให้เป็นพื้นที่สำหรับการปลูกป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู และเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งการขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการอื่น เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา ประมาณ 400 ไร่ ในการศึกษาพื้นที่การปลูกป่าชายเลนให้ได้มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น ดังเช่น การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแจะ จะเน้นการวางตัวผู้นำโครงการมอบหมายงานให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในเขตป่าชายเลนได้ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ในพื้นที่เพื่อการนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นและเร็วยิ่งขึ้น โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลมีแนวคิดการปลูกต้นจาก ตามแนวชายฝั่ง เพื่อป้องกันการกัดเซาะของชายฝั่ง เพราะรากจากมีความยาวและลึกมากทำให้สามารถทำให้ลดการกัดเซาะได้ดี รวมทั้งสามารถทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ การวางแผนการปลูกโดยการทำโครงการเสนอองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อหาแหล่งทดลองปลูกในช่วงแรก โดยปลูกห่างจากชายฝั่งประมาณ 30 เมตร โดยใช้บงค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งจัดหาแนวป้องกันในแนวทางอื่นด้วย โดยแผนงานทั้งหมดของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการทำประชาคม

กับชาวบ้านในพื้นที่จริงแล้วนำมาสู่การวางแผนและนำไปสู่การปฏิบัติจริง เป็นรูปธรรม โดยการแบ่งงานแบ่งคนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม และกระจายการทำงานเพื่อให้เกิดการร่วมมือกับทุกฝ่าย โดยการวางแผนเพื่อให้เกิดการสร้างงานของชุมชน

2. การจัดการองค์กร

2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

ผลการศึกษากำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน พบว่า การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความชัดเจน โดยการมอบงานให้บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการอนุรักษ์เป็นผู้ดูแลและประสานงานกับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อเพิ่มแนวร่วมในการอนุรักษ์และป้องกันป่าชายเลน รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง โดยในการมอบหมายงานนั้นให้บุคลากร โดยแบ่งความรับผิดชอบโดยการกระจายงานให้กับทุกคนทั้งข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง ในการดูแลไม่ให้มีการบุกรุก ทำลายป่าชายเลนเพิ่มเติมและคอยประสานกับประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หากเกิดปัญหาการร้องเรียนและจับกุมกรณีมีการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลน ในขณะที่ท้องถิ่นปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานให้สมาชิกองค์กร การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบงานโดยตรง โดยการมอบหมายงานให้เป็นไปตามกรอบแนวทางยุทธศาสตร์ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งในการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันบางพื้นที่ยังขาดซึ่งการบริหารจัดการด้านบุคลากร ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการด้านทรัพยากรป่าชายเลน ไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควร โดยความสำคัญที่ต้องตระหนัก คือ ชาวบ้านในพื้นที่ ดังนั้น ผู้บริหารต้องให้นโยบายและให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านได้มีความรักในทรัพยากรป่าชายเลนที่มีอยู่ในพื้นที่และมีการประชุมร่วมเพื่อการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

ผลการศึกษามาตรฐานในการปฏิบัติงาน พบว่า มาตรฐานในการปฏิบัติงานขององค์กร มีการประเมินผลการทำงานและความสัมฤทธิ์ผลของงานอย่างต่อเนื่อง โดยการประชุมร่วมหรือประชามร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านเพื่อสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติงานร่วมกัน พร้อมทั้งมีการวางมาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนไม่ให้เกิดความขัดแย้งกัน และเน้นการทำงานร่วมกันเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนโดยตรง ในส่วนของมาตรฐานในการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลเทศบาล

ตำบลวันยาวนั้น ในระดับผู้บริหารนั้นยังขาดการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และกระบวนการในการดำเนินการที่ไม่ต่อเนื่องและชัดเจน โดยได้ให้มาตรฐานการปฏิบัติงานเน้นการทำตามนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และได้มีการประสานความร่วมมือกับประชาชนซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพราะการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวทำได้ยาก และเกิดการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่อย่างมาก ทำให้การทำงานด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู รวมทั้งการปลูกป่าชายเลนเพิ่มของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐนั้นทำได้ยาก

3. การมีภาวะผู้นำ

ผลการศึกษาภาวะผู้นำ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ยังคงมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนน้อย เนื่องจากในพื้นที่ยังคงมีปัญหาด้านอื่น ๆ อีกมากที่รบกวนการแก้ไข เช่น เรื่องค่าครองชีพ เรื่องรายได้ เรื่องสาธารณสุขโลก เป็นต้น ทำให้การดำเนินการอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องการบังคับกฎหมายยังคงทำได้ยาก เพราะเหมือนเป็นการซ้ำเติมประชาชนที่มีความยากจนอยู่แล้วให้มีความลำบากมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนยังคงมีน้อย ไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้ เนื่องจากการมีจิตสำนึกของชาวบ้านยังมีน้อย รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่เป็นบุคคลที่มีการกระทำผิดเสียเอง ในการบุกรุกป่าชายเลนในพื้นที่ยังคงมีทั้งข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้มีอิทธิพล ทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความยากลำบาก อีกทั้งผู้นำชุมชนยังขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการโครงการด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งโดยหลักแล้วภาวะผู้นำของชุมชนยังต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องทำงานประสานกันมาอย่างต่อเนื่อง

4. การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

ผลการศึกษาดูการติดตาม พบว่า ในการติดตามประเมินผลโดยการใช้ประชาชนในพื้นที่เป็นตัวชี้วัดและช่วยในการประเมินติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้เจ้าหน้าที่รัฐในการวิเคราะห์ติดตามประเมินผลในเชิงวิชาการควบคู่กันไป โดยได้มีการประชุมร่วมกัน และการรายงานผลการดำเนินนโยบายของผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่โดยตรงต่อนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งการลงพื้นที่เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและการประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการประเมินผลด้านการปลูกป่าชายเลน มาในช่วงหลังได้หายไป เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของโครงการและการต่อเนื่องของนโยบายของผู้นำองค์การติดตามผลจะเน้นการติดตามโดยสมาชิกขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งปัจจุบันมีแนวเขตที่มีความชัดเจน ทำให้การบุกรุกลดน้อยลงมาก เพราะได้มีการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชน

ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงการในการนำเยาวชนในการปลูกป่าชายเลน โดยการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนรวมทั้งลงพื้นที่ในการปลูกป่าชายเลน ซึ่งในการติดตามประเมินผลส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนว่าหลังจากมีโครงการปลูกป่าพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นและมีการเติบโตของพื้นที่ป่ามากน้อยแค่ไหน มีการทำลาย บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนในส่วนอื่นอีกหรือไม่ รวมทั้งการติดตามผลโดยการนำเยาวชนเข้าไปในพื้นที่เพื่อตรวจเช็คเรื่องของการรักษาความสะอาด ความสวยงามของพื้นที่ป่าชายเลน โดยที่การติดตามผลตามนโยบายที่วางไว้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังคงอย่างต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ หน่วยงานปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ในการปลูกป่า และไม่ต้องออกจากพื้นที่ปลูกเมื่อมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการติดตามผลด้านการปลูกป่าชายเลนเพื่อป้องกันการกัดเซาะของคลื่นทะเล ก็มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

ด้านผลผลิตของนโยบาย

1. การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษากิจการมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ในอดีตนั้นการมีงานทำของชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีเปอร์เซ็นต์การเติบโตที่น้อย เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของนโยบายและขาดซึ่งงบประมาณ รวมทั้งการบริหารจัดการตลาดที่จะมารองรับผลิตภัณฑ์ อีกทั้งการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ยังมีน้อย เพราะชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีอาชีพเดิมอยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนลดน้อยลงเนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง เพราะความสมบูรณ์ของป่าชายเลนลดลง รวมทั้งการมีเรืออวนลากขนาดใหญ่จากนอกพื้นที่เข้ามาทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำหายไปมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของประชาชนในพื้นที่ลดลง ในปัจจุบันได้มีการบริหารจัดการที่ดีและอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงทำให้ประชาชนมีงานทำหลากหลาย เช่น การรับจ้าง การทำประมงชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การทำบ้านพักแบบโฮมสเตย์ โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับทุกกิจกรรมอย่างแท้จริง และร่วมกันคิดเพื่อการสร้างสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งเรื่องคุณภาพ ราคา ของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างงานและรายได้กับประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

2. รายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษารายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ผลลัพธ์ของการทำงานร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้นของทรัพยากรป่าชายเลนและการเพิ่มมากขึ้นของสัตว์น้ำทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการจับสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการกำหนดนโยบาย

ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ดังเช่นในพื้นที่เทศบาลตำบลสนามไชย ประชาชนในพื้นที่มีการทำอาชีพหลากหลายทั้งด้านการเกษตรสวนยาง สวนผลไม้ ทำให้ผลกระทบด้านรายได้ของประชาชนในพื้นที่ไม่มากนัก ยกเว้นประชาชนที่หากินกับป่าชายเลนเช่นการจับสัตว์น้ำ บริเวณป่าชายเลนเป็นอาชีพหลักก็จะได้รับผลกระทบเนื่องจากการลดลงของสัตว์น้ำ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ในปัจจุบันประชาชนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยการทำงานร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องทั้งการอนุรักษ์และการป้องกัน รวมทั้งการปลูกป่าชายเลนเพิ่มโดยได้มีการเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐ เพื่อการทำงานด้วยฟื้นฟูและป้องกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประสานงานกับป่าไม้ โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือที่ดีมากและให้การสนับสนุนในหลาย ๆ กิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เริ่มเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น เนื่องจากได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนของนโยบายที่เน้นในเรื่องของการแบ่งเขตพื้นที่การฟื้นฟูพื้นที่ป่าโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ดังเช่น ประชาชนในพื้นที่จะให้ความร่วมมือกับโครงการเฉลิมพระเกียรติมากกว่าโครงการของภาครัฐ เนื่องจากประชาชนไม่มีความไว้วางใจกับนโยบายของภาครัฐ ดังนั้น ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่อย่างเต็มที่ จากความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนทำให้ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นอย่างดียิ่งขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปได้ว่า องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเปรียบได้เสมือนองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและอยู่ระหว่างกลางของปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งการจับกุมผู้กระทำผิด กับประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนและบางส่วนประกอบอาชีพที่ฝ่าฝืน พรบ. ป่าไม้ ป่าชายเลน และนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทมากที่สุด

ในการจัดให้เกิดความร่วมมือและทำความเข้าใจระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น การออกนโยบายของภาครัฐในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในแต่ละพื้นที่ ภาครัฐควรทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดความสอดคล้องของนโยบายระหว่างหน่วยงาน ทั้งจากระดับ กระทรวงหลักที่มีหน้าที่โดยตรงและกระทรวงอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จนถึงระดับปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดความร่วมมือในการดำเนินนโยบายอย่างบูรณาการ ซึ่งจะส่งผลดีต่อนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง รวมทั้งจะได้เข้าใจถึงข้อมูลปัญหา และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านป่าชายเลนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากร ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากการเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกการประเมินผล นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการประสานงานในด้านต่าง ๆ ระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับ ป่าชายเลนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีการจับกุม ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้าน ในพื้นที่ รวมทั้งการดำเนินการในด้านการอนุรักษ์ในหลายโครงการยังไม่มี ความชัดเจน บางนโยบายขาดความต่อเนื่องและการติดตามผล เช่น การปลูกป่าชายเลน โดยภาคเอกชน หน่วยงาน และสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่มีความรู้ความเข้าใจพื้นที่การปลูกป่าชายเลน ปลูกแล้วไม่มีการติดตามผลของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ และเสียเวลา ต้นกล้าที่ปลูกก็เสียหาย ปัญหาด้านการอนุโลมหรือผ่อนผันการทำกินในพื้นที่ ป่าชายเลนก็เป็นอุปสรรคของการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เช่น การการเลี้ยงหอยนางรม หอยแครง หอยแมลงภู่ การทำโพงพาง การทำวนรูน วนลาก ของประชาชนในพื้นที่ บางครั้ง มีการผ่อนผัน บางครั้งมีการจับกุม ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ของรัฐกันบ่อยครั้ง รวมทั้งปัญหาด้านการตัดไม้เพื่อทำที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในพื้นที่เนื่องจากการขยายตัวของครอบครัว เมื่อเจ้าหน้าที่ทราบถึงการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนก็จะมี การจับกุม ยึดอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ทำให้เกิดข้อพิพาทขึ้นและหาข้อยุติไม่ได้และมีผลต่อเนื่องไปสู่ การให้ความร่วมมือของชาวบ้านในพื้นที่ต่อเจ้าหน้าที่รัฐในงานหรือโครงการด้านอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ปัญหาหลักของเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี ประเด็นหลัก คือ ด้านการให้ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการปฏิบัติตามนโยบาย ของรัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน สืบเนื่องจากนโยบายมีผลกระทบโดยตรงด้านปัจจัย 4 ของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้มีความซับซ้อนในการบังคับใช้กฎหมาย และการดำเนินนโยบาย

เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีความมั่นใจต่อความช่วยเหลือทั้งด้านการหาที่อยู่อาศัย การส่งเสริมอาชีพ และการส่งเสริมรายได้ ของหน่วยงานภาครัฐว่าจะสามารถทำได้ อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางปรับปรุงนโยบาย จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก การประเมินผล นโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนจากการสอบถามประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนล้วนมีความเห็นพ้องให้ภาครัฐควรมีความชัดเจน ในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ออกมาอย่างเป็นรูปธรรมและมีการประชาคมร่วมกับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เห็นพ้องตรงกันเพื่อการปฏิบัติงานทั้งของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่จะได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และควรมีกรอบเวลาที่แน่นอนในการยึดหยุ่นผ่อนผัน หรือการยกเลิกการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน โดยภาครัฐควรจัดหาอาชีพอื่นที่ไม่กระทบกับป่าชายเลนและไม่กระทบกับความเป็นอยู่ในการทำมาหาเลี้ยงชีพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐ เพื่อลดข้อพิพาท การต่อต้านและประเด็นขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างเต็มที่ รวมทั้งต้องการให้ภาครัฐมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและภาคประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายรัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในการประสานความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงเอกสาร

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ด้านบริบท

สภาพป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี หลายพื้นที่ยังมีการบุกรุกทำลายของประชาชนในพื้นที่และจากนายทุนภายนอก เพื่อการทำเกษตร เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปลากระชัง การเลี้ยงหอยแครง การเลี้ยงปู รวมทั้งการทำบ้านพักรีสอร์ท ในสถานการณ์ปัจจุบันป่าชายเลนกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องจากพื้นที่ป่าจำนวนมากถูกทำลายจนหมดสภาพ และพื้นที่ที่เหลือได้รับผลกระทบจนเสื่อมสภาพไปเป็นจำนวนมากไม่น้อย จนลดน้อยลงทุกปี แม้รัฐบาล จะได้ให้ความสำคัญโดยการออกมาตรการต่าง ๆ ให้กรมป่าไม้และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ

เพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายป่าและเร่งรัดการปลูกและฟื้นฟูป่าชายเลน แต่ก็เพียงมีผลให้เนื้อที่ป่าชายเลนลดลงแต่ละปีน้อยกว่าเดิมเท่านั้น ไม่ได้มีผลทำให้มีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นจนเป็นที่น่าพึงพอใจ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังเป็นไปด้วยความระมัดระวังขาดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ประชาชนไม่มีความมั่นใจต่อนโยบายของภาครัฐว่าจะสามารถช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจริงหรือไม่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็ยังคงขาดซึ่งทรัพยากรหลาย ๆ ด้าน เช่น ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่

ด้านปัจจัยนำเข้า

หน่วยงานภาครัฐมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนในการฟื้นฟูป่าชายเลนทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งเป็นกำลังหลักในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชายเลน โดยแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างสูงสืบเนื่องมาจากบทเรียนความผิดพลาดหรือการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนโยบายการจัดการป่าไม้ในอดีตชุมชนมีการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของตนเองกระทั่งกลับคืนสู่สภาพอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งใช้ประโยชน์ของชุมชนดั้งเดิม ณ ปัจจุบัน การฟื้นฟูป่าชายเลนจึงมิได้เป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ว่าชุมชนชายฝั่งที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรเป็นอย่างดี อาทิ ความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลนในการปกป้องชีวิต และทรัพย์สิน ความเข้าใจถึงคุณค่าของป่าชายเลนในการเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ เป็นแหล่งใช้สอยในชีวิตประจำวัน ประกอบกับทางภาครัฐได้มีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น มีการผลิตสื่อรณรงค์และการเรียนรู้มากมายเกี่ยวกับป่าชายเลน รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนก็หันมาร่วมมือกับภาครัฐมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการดำเนินการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยชุมชนเองจึงเป็นทางออกหนึ่งของการฟื้นฟูป่าและรักษาทรัพยากรธรรมชาติของป่าชายเลนที่มีอยู่ให้ยั่งยืนสืบต่อไป

ด้านกระบวนการ

หน่วยงานภาครัฐมีแนวทางในการดำเนินนโยบายป่าชายเลนที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในแต่ละพื้นที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนงานที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน มีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการบุกรุกทำลาย ครอบครอง และจับจองเพื่อการได้มาซึ่งเอกสารสิทธิ์ที่ดินป่าชายเลน

โดยไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การอนุรักษ์ และการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลน สามารถดำเนินการได้ผลอย่างแท้จริง และเป็นการจัดปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินป่าชายเลนให้หมดไป การดำเนินการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนอย่างละเอียดและใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการป่าไม้ และการจัดการที่ดินป่าชายเลนให้เหมาะสมกับศักยภาพ ก่อนที่การอนุญาตทำไม้ในระบบสัมปทานระยะยาวจะสิ้นสุด เพื่อจะได้ดำเนินการให้พื้นที่ป่าชายเลนเป็นป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชน ตามความเหมาะสม ภายใต้แผนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้มีการปลูกและฟื้นฟูป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในที่ดินของรัฐและที่ดินเอกชน โดยให้มีการขยายพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มีความหลากหลาย ทั้งชนิดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและชนิดที่หายาก หรือใกล้จะสูญพันธุ์ เพื่อดำรงความอุดมสมบูรณ์ของ ป่าชายเลน และความหลากหลายทางชีวภาพไปด้วย ปรับปรุงระบบการอนุรักษ์ และป้องกันรักษาป่าชายเลน ให้มีการร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบมากยิ่งขึ้น และให้มีการพัฒนาและปรับปรุงบทบาทของเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่าและหน่วยจัดการป่าชายเลน จากการป้องกันปราบปราม และการควบคุมการทำไม้ มาเป็นนักส่งเสริมและพัฒนาป่าชายเลนมากขึ้น พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนของกรมป่าไม้ ให้มีโครงสร้างที่เป็นเอกภาพ โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน

ด้านผลผลิต

การดำเนินนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานภาครัฐ จะเกิดประโยชน์สูงสุดเมื่อประชาชนในพื้นที่หันมาให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ไม่มีความระแวงต่อนโยบายรัฐ ซึ่งภาครัฐต้องแสดงให้เห็นว่า นโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนนั้น เป็นนโยบายที่ดีและก่อประโยชน์ทั้งระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศและโลกอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความหวงแหนในทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่และจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอย่างแท้จริง และยั่งยืน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ศึกษาโครงการ

ตารางที่ 2 ผลการดำเนินโครงการของสถานีวิจัยพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2 และ 3 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 (งานด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน) (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

ชื่อโครงการ	พื้นที่ (จังหวัด)	งบประมาณ (บาท)	เป้าหมาย	ระยะเวลา (เดือน)	ผู้รับผิดชอบโครงการ	ผลการดำเนินงาน
โครงการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน	จันทบุรี	460,000	พื้นที่รับผิดชอบ	10	ฝ่ายส่งเสริมฯ และพัฒนาฯ	100 %
โครงการสำรวจเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลน	จันทบุรี	400,000	จังหวัดจันทบุรี	12	สถานีวิจัยพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2	100 %
โครงการสำรวจเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธิตเพื่อวางแผนการจัดการ	จันทบุรี	527,500	พื้นที่สาธิต	10	นายวิรัตน์ชัย ชูชื่น	100 %
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน	จันทบุรี	399,300	363 ไร่	11	นายประกิจ วรรณทัต	100 %
โครงการบริหารจัดการป่าชายเลน/เพิ่มปริมาณคาร์บอนสะสมในพื้นที่กันชน	จันทบุรี	500,000	5 ชุมชน	9	นายสืบสกุล หนูไชยา	100 %
งานบำรุงปลูกป่า 2-6 ปี	จันทบุรี	418,000	380 ไร่	11	นายมานพ รอดแจ่ม	100 %
งานบำรุงปลูกป่า 2-6 ปี	จันทบุรี	847,000	770 ไร่	11	นายผจญ อ่อนใจเชื้อ	100%
งานบำรุงปลูกป่า 2-6 ปี	จันทบุรี	908,600	826 ไร่	11	นายธีรรัตน์ ธีระวุฒิพันธุ์	100%

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อโครงการ	พื้นที่ (จังหวัด)	งบประมาณ (บาท)	เป้าหมาย	ระยะเวลา (เดือน)	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ผลการดำเนินงาน
งานบำรุงปลูกป่า 2-6 ปี	จันทบุรี	803,000	730 ไร่	11	นายวิรัตน์ชัย ชูชื่น	100%
งานบำรุงปลูกป่า 2-6 ปี	จันทบุรี	480,700	437 ไร่	11	นายวิรัชชัย หนูวรรณ	100%
โครงการอนุรักษ์ ความหลากหลาย ระบบนิเวศป่าชายเลน	จันทบุรี	611,000	800 ไร่	9	นายวิรัตน์ชัย ชูชื่น	100%

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินโครงการของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2 และ 3 ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. 2557 (งานด้านส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน) (ส่วนบริหาร
จัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

ชื่อโครงการ	พื้นที่ (จังหวัด)	งบประมาณ (บาท)	เป้าหมาย	ระยะเวลา (เดือน)	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ผลการดำเนินงาน
โครงการเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการทรัพยากร ป่าชายเลน	จันทบุรี	320,000	800 ไร่	7	ฝ่ายส่งเสริม สถานีพัฒนา ทรัพยากร ป่าชายเลนที่ 3	100 %

ตารางที่ 4 ผลการดำเนินโครงการของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2 และ 3 ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. 2557 (งานด้านคุ้มครองและป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน)
(ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

ชื่อโครงการ	พื้นที่ (จังหวัด)	งบประมาณ (บาท)	เป้าหมาย	ระยะเวลา (เดือน)	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	ผลการดำเนินงาน
โครงการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ แบบมีส่วนร่วมจาก ทุกภาคส่วน/ คุ้มครอง ป้องกันทรัพยากร ป่าชายเลน	จันทบุรี	263,000	พื้นที่รับผิดชอบ สถานีพัฒนา ทรัพยากร ป่าชายเลนที่ 2	12	สถานีพัฒนา ทรัพยากร ป่าชายเลนที่ 2	100 %
โครงการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ แบบมีส่วนร่วมจาก ทุกภาคส่วน/ คุ้มครอง ป้องกันทรัพยากร ป่าชายเลน	จันทบุรี	268,000	สถานีพัฒนา ทรัพยากร ป่าชายเลนที่ 2	12	นายวิรัตน์ชัย ชูชื่น	100 %

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากร ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากการศึกษาเอกสาร การประเมินผล นโยบายภาครัฐ
ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ปัญหาด้านบุคลากร

- ขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงานตรงตามตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ
- ขาดการประสานงานระหว่างบุคลากรทำให้ผลการปฏิบัติงานเกิดความคลาดเคลื่อน
- ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น คอมพิวเตอร์ แผนที่ และ GIS

ปัญหาด้านงบประมาณ

- งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในแต่ละปีไม่เพียงพอต่อการจัดการจัดสรรเพิ่มเติม
- ต้องกันเงินจากงบดำเนินงานส่วนหนึ่ง เพื่อใช้สำหรับเบิกจ่ายค่าสาธารณูปโภค
ซึ่งมีงบประมาณไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถใช้งบประมาณเพื่อดำเนินการได้อย่างเต็มที่

3. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในงานจัดทำฐานข้อมูลน้อย ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน จึงทำให้การรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อาจไม่ครอบคลุม

ด้านเครื่องมือ

1. ระบบอินเทอร์เน็ตไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ มีผลต่อการรับส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์และการประสานงาน

2. การใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลและ GPS แผนที่ ต้องมีความเที่ยงตรงและแม่นยำ

3. อุปกรณ์สำหรับใช้ในการดำเนินงานไม่เพียงพอ และมีประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ เช่น คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4. ยานพาหนะของแต่ละหน่วยงานไม่เพียงพอ เช่น รถยนต์ ที่ใช้ในการดำเนินการกิจส่วนใหญ่มีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาการบุกรุกได้ง่าย และต้องคำนึงถึงช่วงเวลา น้ำขึ้น น้ำลงของแต่ละวัน ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

ด้านกระบวนการ

1. พื้นที่รับผิดชอบมากทำให้การควบคุมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก

2. พื้นที่เขตพิทักษ์ป่าชายเลนของสถานี ฯ อยู่กระจัดกระจายริมแม่น้ำลำคลอง

3. บางพื้นที่ยังขาดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม จากชุมชนในพื้นที่อย่างจริงจัง ในการร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่เขตพิทักษ์ป่าชายเลน รั้วสัตว์น้ำ

4. ด้านการรายงานผลการลาดตระเวนทาง E-mail กรณีใช้ภาพถ่ายในการรายงานจำนวนจุดละ 5 ภาพ เนื่องจากไฟล์มีขนาดใหญ่ และมีจำนวนมาก ทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดส่งรายงาน ไม่สามารถจัดส่งรายงานให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาแนวทางการปรับปรุงจากเอกสารเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ด้านบุคลากร

1. ควรจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอกับภาระงาน พร้อมทั้งมีความรู้ ความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติงาน

2. ควรเพิ่มการประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากร และผู้บริหารควรมีการควบคุมกำกับ และติดตามความก้าวหน้าอยู่เสมอ และเห็นควรให้เข้าร่วมประชุมกับจังหวัด หน่วยงานในกระทรวงภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

3. ควรเพิ่มความรู้ความสามารถให้กับบุคลากร ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน
4. ควรพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดฝึกอบรมเพิ่มความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้งานคอมพิวเตอร์ การรับส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ด้านงบประมาณ

1. ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ สำหรับพื้นที่ที่ต้องได้รับการบำรุง ฯ เพื่อให้ผลการปฏิบัติงาน ดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และเรียบร้อย
2. ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อให้การจัดทำฐานข้อมูลครบถ้วนครอบคลุมพื้นที่กับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย
3. ควรจัดสรรงบประมาณให้ต่อเนื่อง เพราะการดำเนินงานกับกลุ่มเครือข่ายและประชาชนในพื้นที่ จำเป็นต้องทำต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดสัมมนาเวทีเครือข่ายระดับภาคควรเพิ่มเติมมากกว่า 1 ครั้ง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ด้านเครื่องมือ

หากระบบอินเทอร์เน็ตไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ มีผลต่อการรับส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ และการประสานงาน เห็นควรประสานงานด้วยวิธีการอื่นร่วมด้วย เช่น การโทรศัพท์แจ้งอีกครั้ง เพื่อให้การรับส่งข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านกระบวนการ

1. สถานี ฯ ได้ปรับแผนการลาดตระเวนในกิจกรรมอื่น ให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับการลาดตระเวนของการดูแลเขตพิทักษ์ป่าชายเลน รัชส์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นการสนธิกำลังการดูแลพื้นที่ต่อไป
2. แยกการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ให้ชัดเจน โดยกำหนดบทบาทภารกิจหน้าที่ของสถานี ฯ ให้ชัดเจน โดยจะให้ปฏิบัติงานในแนวทางของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือจะให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามการกระทำผิดกฎหมาย เพราะทั้งสองแนวทางไม่สามารถดำเนินกิจกรรมไปพร้อม ๆ กันได้
3. ควรใช้ภาพถ่ายในการรายงานผลการลาดตระเวนทาง E-mail จุกละ 2 ภาพ เพื่อให้การรายงานเสร็จทันเวลาที่กำหนด
4. ให้เร่งประสานงานกับชุมชนและเครือข่ายในพื้นที่รับผิดชอบ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านเพศ

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ชาย	166	51.25
หญิง	157	48.75
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลด้านเพศ ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.25 ส่วนเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 48.75

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านอายุ

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
อายุตั้งแต่ 20 ปีลงมา	11	3.50
อายุ 21-29 ปี	70	21.75
อายุ 30-39 ปี	60	18.50
อายุ 40-49 ปี	73	22.50
อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป	109	33.75
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านอายุ ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ พบว่า ส่วนใหญ่อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.75 รองลงมา คือ อายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.50 รองลงมา คือ 21-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.75 รองลงมา คือ อายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.50 และอายุตั้งแต่ 20 ปีลงมา น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.50

ตารางที่ 7 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า/ไม่ได้เรียน	131	40.50
มัธยมศึกษาตอนต้น	52	16.25
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	25	7.75
อนุปริญญา/ ปวส.	20	6.25
ปริญญาตรี	81	25.00
สูงกว่าปริญญาตรี	14	4.25
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า/ ไม่ได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 40.50 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 16.25 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 7.75 รองลงมา คือ ระดับอนุปริญญา/ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 6.25 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.25

ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านอาชีพ

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ประมง/ เกษตรกร	132	41.00
ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	57	17.75
พนักงานบริษัทเอกชน	18	5.50
ธุรกิจส่วนตัว	47	14.50
แม่บ้าน/ พ่อบ้าน	44	13.50
อื่น ๆ	25	7.75
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านอาชีพ ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ อาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง/ เกษตร คิดเป็นร้อยละ 41.00 รองลงมา คือ อาชีพข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 17.75 รองลงมา คือ อาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 14.50 รองลงมา คือ อาชีพแม่บ้าน/ พ่อบ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.50 รองลงมา คือ อาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 7.75 และอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.50

ตารางที่ 9 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านรายได้ครัวเรือน/ เดือน

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ตั้งแต่ 5,000 บาทลงมา	11	3.50
5,001-10,000 บาท	47	14.50
10,001-15,000 บาท	111	34.25
ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป	154	47.75
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านรายได้ครัวเรือน/ เดือน ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ รายได้ครัวเรือน/ เดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 47.75 รองลงมา คือ รายได้ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.25 รองลงมา คือ รายได้ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.50 และรายได้ตั้งแต่ 5,000 บาทลงมา น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.50

ตารางที่ 10 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านรายจ่ายครัวเรือน/ เดือน

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ตั้งแต่ 5,000 บาทลงมา	30	9.25
5,001-10,000 บาท	96	29.75
10,000-15,000 บาท	113	35.00
ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป	84	26.00
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 10 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านรายจ่ายครัวเรือน/ เดือน ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ รายจ่ายครัวเรือน/ เดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายจ่ายครัวเรือน 10,000-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมา คือ รายจ่าย 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.75 รองลงมา คือ รายจ่ายตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.00 และรายจ่ายตั้งแต่ 5,000 บาทลงมา น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.25

ตารางที่ 11 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ต่ำกว่า 5 ปี	44	13.50
5-9 ปี	42	13.00
10-14 ปี	22	7.00
15-19 ปี	33	10.25
20-24 ปี	30	9.25
มากกว่า 25 ปี	152	47.00
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าชายเลนเป็นระยะเวลา พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยเป็นระยะเวลามากกว่า 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.00 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.50 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ 5-9 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.00 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ 15-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.25 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ 20-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.25 และอาศัยอยู่ 10-14 ปี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.00

ตารางที่ 12 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลน

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
ประมง	132	40.75
เลี้ยงกุ้ง/ ปลา	121	37.25
ตัดฟืน/ เผาถ่าน	20	6.25
ขายต้นไม้	6	2.00
ทำสมุนไพรรักษาบ้าน	7	2.25
อื่น ๆ (ค้าขาย ปลุกผัก)	37	11.50
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลน ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ ท่านใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนด้านใด พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในการทำประมง คิดเป็นร้อยละ 40.75 รองลงมา คือ ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงกุ้ง/ ปลา คิดเป็นร้อยละ 37.25 รองลงมา คือ ใช้ประโยชน์อื่น ๆ (ค้าขาย ปลุกผัก) คิดเป็นร้อยละ 11.50 รองลงมา คือ ใช้ประโยชน์ในการตัดฟืน/ เผาถ่าน คิดเป็นร้อยละ 6.25 รองลงมา คือ ใช้ประโยชน์ในการทำสมุนไพรรักษาบ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.25 และใช้ประโยชน์ในการขายต้นไม้ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.00

ตารางที่ 13 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
1 คน	11	3.50
2 คน	45	14.00
3 คน	75	23.25
4 คน	120	37.00
5 คน	42	13.00
มากกว่า 5 คน	30	9.25
รวม	323	100.00

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมา คือ มีสมาชิกจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 รองลงมา คือ มีสมาชิกจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 รองลงมา คือ มีสมาชิกจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 รองลงมา คือ มีสมาชิกจำนวนมากกว่า 5 คน คิดเป็นร้อยละ 9.25 และมีสมาชิกจำนวน 1 คน น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.50

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลการศึกษาด้านบริบท

ตารางที่ 14 ลักษณะด้านบริบท ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ

ด้านบริบท	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด				
1. ปัจจุบันทรัพยากร ป่าชายเลนในพื้นที่กำลัง ประสบปัญหาวิกฤติ อย่างรุนแรง	64 (19.80)	120 (37.50)	94 (29.00)	36 (11.00)	9 (2.80)	3.60	1.01	ดีมาก	2
2. ความเหมาะสม สอดคล้องของนโยบาย ภาครัฐในด้านการอนุรักษ์ และป้องกันทรัพยากร ป่าชายเลนในพื้นที่	23 (7.10)	112 (34.80)	148 (45.80)	38 (11.80)	2 (0.80)	3.35	1.68	ดีมาก	7
3. นโยบายภาครัฐ ด้านการจำแนกเขตการใช้ ประโยชน์ของพื้นที่ ป่าชายเลนมีความสอดคล้อง กับพื้นที่	16 (5.00)	112 (34.80)	141 (43.80)	52 (16.00)	2 (0.50)	3.27	.80	ดีปานกลาง	11
4. การดำเนินนโยบาย เกี่ยวกับป่าชายเลน ในปัจจุบันที่หน่วยงาน นำมาปฏิบัติในพื้นที่มี ความเหมาะสม	22 (6.80)	104 (32.50)	142 (44.00)	53 (16.30)	2 (0.50)	3.28	.83	ดีปานกลาง	10

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ด้านบริบท	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด				
5. นโยบายภาครัฐ ด้านการปลูกเพิ่มพื้นที่ ป่าชายเลนที่หน่วยงาน นำมาใช้ปฏิบัติ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม	34 (10.50)	138 (42.80)	117 (36.30)	34 (10.50)	0 (0.00)	3.53	.81	ดีมาก	6
6. นโยบายภาครัฐ ด้านการห้ามการตัดไม้ ป่าชายเลนที่หน่วยงาน นำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ ที่มีความเหมาะสม	40 (12.50)	124 (38.50)	129 (39.80)	27 (8.50)	3 (0.80)	3.53	.84	ดีมาก	5
7. นโยบายด้านการห้าม ทำประมงในพื้นที่ ป่าชายเลนที่หน่วยงาน นำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ ที่มีความเหมาะสม	19 (6.00)	86 (26.80)	141 (43.50)	72 (22.30)	5 (1.50)	3.13	.87	ดีปานกลาง	12
8. นโยบายด้านการห้ามจับ สัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลน ที่หน่วยงานนำมาปฏิบัติ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม	19 (6.00)	89 (27.50)	133 (41.00)	71 (22.00)	11 (3.50)	3.10	.93	ดีปานกลาง	13
9. นโยบายการยกเลิก เอกสารสิทธิ์การครอบครอง พื้นที่ป่าชายเลนที่หน่วยงาน นำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ ที่มีความเหมาะสม	47 (14.50)	131 (40.50)	98 (30.50)	44 (13.50)	3 (1.00)	3.54	.93	ดีมาก	4
10. การปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่รัฐมีความเที่ยงตรง ยุติธรรมและเหมาะสม กับพื้นที่	18 (5.50)	83 (25.80)	148 (46.00)	61 (18.80)	13 (4.00)	3.10	.90	ดีปานกลาง	14

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ด้านบริบท	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด				
11. การให้ความรู้กับ เยาวชนและประชาชน ในเรื่องการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนของหน่วยงาน ในพื้นที่ที่มีความเพียงพอ และเหมาะสม	40 (12.30)	151 (46.80)	103 (32.00)	29 (9.00)	0 (0.00)	3.62	.81	ดีมาก	1
12. ท่านมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนในพื้นที่	38 (11.80)	107 (33.30)	121 (37.50)	42 (13.00)	15 (4.50)	3.34	.99	ดีปานกลาง	8
13. ภาครัฐสนับสนุน ให้องค์กรหรือหน่วยงาน ภาคเอกชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน	37 (11.50)	137 (42.40)	126 (39.00)	20 (6.30)	2 (0.80)	3.57	.80	ดีมาก	3
14. การให้ข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับสถานการณ์ ป่าชายเลนของหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในพื้นที่ มีความเพียงพอและเหมาะสม	14 (4.30)	111 (34.40)	157 (48.50)	39 (12.00)	2 (0.80)	3.29	.76	ดีปานกลาง	9
ภาพรวม						3.38	.52	ดีปานกลาง	

จากตารางที่ 14 ผลการศึกษาด้านบริบท การประเมินผล นโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ภาพรวมด้านบริบท มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ ดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, $SD = .52$) เมื่อจำแนกเป็นรายชื่อได้ ดังนี้

การให้ความรู้กับเยาวชนและประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานในพื้นที่ที่มีความเพียงพอและเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ใน

ระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.62, SD = .81$) เป็นอันดับที่ 1

ปัจจุบันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่กำลังประสบปัญหาวิกฤติอย่างรุนแรง พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.60, SD = 1.01$) เป็นอันดับที่ 2

ภาครัฐสนับสนุนให้องค์กรหรือหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.57, SD = .80$) เป็นอันดับที่ 3

นโยบายการยกเลิกเอกสารสิทธิการครอบครองพื้นที่ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.54, SD = .93$) เป็นอันดับที่ 4

นโยบายภาครัฐด้านการห้ามการตัดไม้ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.53, SD = .84$) เป็นอันดับที่ 5

นโยบายภาครัฐด้านการปลูกเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.53, SD = .81$) เป็นอันดับที่ 6

ความเหมาะสมสอดคล้องของนโยบายภาครัฐในด้านการอนุรักษ์ และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.35, SD = 1.68$) เป็นอันดับที่ 7

ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.34, SD = .99$) เป็นอันดับที่ 8

การให้ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานการณ์ป่าชายเลนของหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่มีความเพียงพอและเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.29, SD = .76$) เป็นอันดับที่ 9

การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับป่าชายเลนในปัจจุบันที่หน่วยงานนำมาปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.28, SD = .83$) เป็นอันดับที่ 10

นโยบายภาครัฐด้านการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลนมีความสอดคล้องกับพื้นที่ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.27, SD = .80$) เป็นอันดับที่ 11

นโยบายด้านการห้ามทำประมงในพื้นที่ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.13, SD = .87$) เป็นอันดับที่ 12

นโยบายด้านการห้ามจับสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.10, SD = .93$)

เป็นอันดับที่ 13

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐมีความเที่ยงตรงยุติธรรมและเหมาะสมกับพื้นที่ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, $SD = .90$) เป็นอันดับที่ 14

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ผลการศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า

ตารางที่ 15 ลักษณะด้านปัจจัยนำเข้า ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ

ด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดีน้อย	ดี น้อยที่สุด				
1. วัตถุประสงค์ของภาครัฐ ในเรื่องของการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน มีความชัดเจนและเหมาะสม	21 (6.50)	99 (30.80)	165 (51.00)	36 (11.00)	2 (0.80)	3.31	.78	ดีปานกลาง	6
2. หน่วยงานภาครัฐ สามารถปฏิบัติได้ ตามวัตถุประสงค์ในเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลน	16 (4.80)	114 (35.30)	161 (49.80)	30 (9.50)	2 (0.80)	3.33	.74	ดีปานกลาง	5
3. ประชาชนในพื้นที่ ป่าชายเลนสามารถปฏิบัติได้ ตามแนวทางที่ภาครัฐ กำหนดไว้	30 (9.30)	120 (37.00)	137 (42.50)	34 (10.80)	2 (0.50)	3.43	.82	ดีมาก	3
4. บุคลากรของหน่วยงาน ที่รับผิดชอบงาน ด้านทรัพยากรป่าชายเลน มีจำนวนที่เพียงพอ	16 (4.80)	68 (21.00)	153 (47.50)	78 (24.30)	8 (2.50)	3.01	.86	ดีปานกลาง	8
5. บุคลากรที่รับผิดชอบ งานด้านทรัพยากรป่าชาย เลนในพื้นที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ	42 (13.00)	124 (38.30)	129 (40.00)	27 (8.50)	1 (0.30)	3.55	.83	ดีมาก	1

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด				
6. งบประมาณที่หน่วยงาน ในพื้นที่นำมาใช้ใน การอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนมีความเหมาะสม	28 (8.80)	111 (34.50)	142 (43.80)	41 (12.80)	1 (0.30)	3.38	.82	ดีปานกลาง	4
7. การใช้งบประมาณ ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนในพื้นที่ มีความคุ้มค่า	18 (5.50)	94 (29.00)	168 (52.00)	41 (12.80)	2 (0.80)	3.25	.77	ดีปานกลาง	7
8. ระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ ที่เจ้าหน้าที่ นำมาใช้ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน มีความเหมาะสม	9 (2.80)	56 (17.50)	140 (43.30)	99 (30.80)	19 (5.80)	2.80	.88	ดีปานกลาง	9
9. อุปกรณ์ (ไม้ไผ่) ที่ใช้ ในการป้องกันแนวกัดเซาะ ของคลื่นเพื่อป้องกัน ทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่มีความเหมาะสม	33 (10.30)	117 (36.30)	137 (42.30)	35 (10.80)	1 (0.50)	3.45	.83	ดีมาก	2
ภาพรวม						3.28	.58	ดีปานกลาง	

จากตารางที่ 15 จากผลการศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า การประเมินผล นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ภาพรวมด้านปัจจัยนำเข้า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$, $SD = .58$) เมื่อจำแนกเป็นรายชื่อได้ ดังนี้

บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.55$, $SD = .83$) เป็นอันดับที่ 1

อุปกรณ์ (ไม้ไผ่) ที่ใช้ในการป้องกันแนวกัดเซาะของคลื่นเพื่อป้องกันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่มีความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.45$, $SD = .83$) เป็นอันดับที่ 2

ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนสามารถปฏิบัติได้ตามแนวทางที่ภาครัฐกำหนดไว้ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.43, SD = .82$) เป็นอันดับที่ 3

งบประมาณที่หน่วยงานในพื้นที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.38, SD = .82$) เป็นอันดับที่ 4

หน่วยงานภาครัฐสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.33, SD = .74$) เป็นอันดับที่ 5

วัตถุประสงค์ของภาครัฐในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความชัดเจนและเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.31, SD = .78$) เป็นอันดับที่ 6

การใช้งบประมาณในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ที่มีความคุ้มค่า พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.25, SD = .77$) เป็นอันดับที่ 7

บุคลากรของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนมีจำนวนที่เพียงพอ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.01, SD = .86$) เป็นอันดับที่ 8

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เจ้าหน้าที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 2.80, SD = .88$) เป็นอันดับที่ 9

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ผลการศึกษาด้านกระบวนการ

ตารางที่ 16 ลักษณะด้านกระบวนการ ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ

ด้านกระบวนการ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด				
1. การประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน ของหน่วยงานในพื้นที่ มีความเหมาะสม	18 (5.50)	70 (21.80)	192 (59.30)	42 (13.00)	1 (0.50)	3.19	.74	ดีปานกลาง	6

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ด้านกระบวนการ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดีน้อย	ดี น้อยที่สุด				
2. การให้ความรู้ แก่ประชาชนในพื้นที่ ป่าชายเลนเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องมีความเพียงพอ	16 (5.00)	85 (26.30)	179 (55.30)	42 (13.00)	1 (0.50)	3.22	.75	ดีปานกลาง	5
3. มีการติดตามและ ประเมินผลของประชาชน ในพื้นที่เกี่ยวกับ การอนุรักษ์ป่าชายเลน ของหน่วยงานในพื้นที่	5 (1.50)	86 (26.30)	182 (56.50)	48 (15.00)	2 (0.80)	3.12	.69	ดีปานกลาง	7
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนได้ส่งเจ้าหน้าที่ ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้ความรู้กับประชาชน ในพื้นที่	14 (4.30)	98 (30.50)	159 (49.30)	51 (15.80)	1 (0.30)	3.22	.76	ดีปานกลาง	4
5. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ของท่านมีความเป็นผู้นำ ในด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน	36 (11.30)	149 (46.00)	112 (34.80)	25 (7.80)	1 (0.30)	3.60	.79	ดีมาก	2
6. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ มีความรู้ความเข้าใจ ในด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน	42 (13.00)	173 (53.50)	85 (26.30)	19 (6.00)	4 (1.30)	3.71	.81	ดีมาก	1

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ด้านกระบวนการ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดีน้อย	ดี น้อยที่สุด				
7. มีการติดตามและ ประเมินผลของหน่วยงาน ในพื้นที่เกี่ยวกับการมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่าชายเลนของประชาชน ในพื้นที่	14 (4.50)	95 (29.30)	173 (53.50)	37 (11.50)	4 (1.30)	3.24	.76	ดีปานกลาง	3
8. มาตรการลงโทษ ตามขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ ต่อผู้กระทำผิดตาม พรบ. ป่าชายเลน (ทำทะเบียน ประวัติ ยึดของกลาง นำส่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจ) มีความเหมาะสม	24 (7.50)	53 (16.50)	120 (37.00)	102 (31.50)	24 (7.50)	2.85	1.02	ดีปานกลาง	8
9. มีการส่งเสริมด้านอาชีพ ให้แก่ประชาชนที่อาศัย ในพื้นที่ป่าชายเลน ของหน่วยงานภาครัฐ	11 (3.50)	38 (11.80)	121 (37.50)	101 (31.30)	52 (16.00)	2.55	1.00	ดีน้อย	9
	ภาพรวม					3.18	.54	ดีปานกลาง	

จากตารางที่ 16 จากผลการศึกษาด้านกระบวนการ การประเมินผล นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ภาพรวมด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.18, SD = .54$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อได้ ดังนี้

ผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.71, SD = .81$) เป็นอันดับที่ 1

ผู้นำชุมชนในพื้นที่ของท่านมีความเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.60, SD = .79$) เป็นอันดับที่ 2

มีการติดตามและประเมินผลของหน่วยงานในพื้นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$, $SD = .76$) เป็นอันดับที่ 3

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ได้ส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, $SD = .76$) เป็นอันดับที่ 4

การให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมความเพียงพอ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, $SD = .75$) เป็นอันดับที่ 5

การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานในพื้นที่มีความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$, $SD = .74$) เป็นอันดับที่ 6

มีการติดตามและประเมินผลของประชาชนในพื้นที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนของหน่วยงานในพื้นที่ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, $SD = .69$) เป็นอันดับที่ 7

มาตรการลงโทษตามขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ต่อผู้กระทำความผิดตาม พรบ. ป่าชายเลน (ทำทะเบียนประวัติ ยึดของกลาง นำส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ) มีความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$, $SD = 1.02$) เป็นอันดับที่ 8

มีการส่งเสริมด้านอาชีพให้แก่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลนของหน่วยงานภาครัฐ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 2.55$, $SD = 1.00$) เป็นอันดับที่ 9

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ผลการศึกษาด้านผลผลิต

ตารางที่ 17 ลักษณะด้านผลผลิต ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับความคิดเห็น และอันดับ

ด้านผลผลิต	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด				
1. ประชาชนที่อาศัย อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	9 (2.80)	57 (17.50)	140 (43.30)	99 (30.80)	18 (5.80)	2.81	.88	ดีปานกลาง	3
2. ประชาชนที่อาศัย อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน มีรายได้เพิ่มขึ้น	8 (2.50)	52 (16.30)	211 (65.30)	47 (14.50)	5 (1.50)	3.03	.68	ดีปานกลาง	2
3. เกิดการมีส่วนร่วม เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน ของประชาชนที่อาศัย อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน	25 (7.80)	99 (30.50)	175 (54.30)	22 (6.80)	2 (0.80)	3.38	.75	ดีปานกลาง	1
	ภาพรวม					3.07	.58	ดีปานกลาง	

จากตารางที่ 17 จากผลการศึกษาด้านผลผลิต การประเมินผล นโยบายภาครัฐ
ด้านทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ภาพรวมด้านผลผลิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง
($\bar{X} = 3.07$, $SD = .58$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อได้ ดังนี้

เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนที่อาศัย
อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, $SD = .75$)
เป็นอันดับที่ 1

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า มีความเหมาะสม
อยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$, $SD = .68$) เป็นอันดับที่ 2

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น พบว่า มีความเหมาะสม
อยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$, $SD = .88$) เป็นอันดับที่ 3

ตารางที่ 18 ลักษณะการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ค่าเฉลี่ย
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น และอันดับ

การประเมินผล นโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับ
1. ด้านบริบท	3.38	.52	ดีปานกลาง	1
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	3.28	.55	ดีปานกลาง	2
3. ด้านกระบวนการ	3.19	.54	ดีปานกลาง	3
4. ด้านผลผลิต	3.07	.58	ดีปานกลาง	4
ภาพรวม	3.23	.46	ดีปานกลาง	

จากตารางที่ 18 การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$, $SD = .46$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

ด้านบริบท พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, $SD = .52$)
เป็นอันดับที่ 1

ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$, $SD = .55$)
เป็นอันดับที่ 2

ด้านกระบวนการ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$, $SD = .54$)
เป็นอันดับที่ 3

ด้านผลผลิต พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$, $SD = .58$)
เป็นอันดับที่ 4

บทที่ 5

สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อประเมินผล การดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลนปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2557 (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ (1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และใช้ข้อมูลเอกสารราชการและเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบการวิจัย เชิงเอกสาร (Documentary research) ประกอบการวิจัย (2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการวิจัย ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษา ในแต่ละหัวข้อ ดังนี้

สรุปผลวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินนโยบาย ภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ของนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และ (3) เพื่อศึกษา แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ และผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน รวมทั้งศึกษาจากเอกสาร ราชการและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน และการศึกษาโดยการสำรวจความคิดเห็น ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจ ซึ่งสามารถ จำแนกได้ ดังนี้

ผลการศึกษาการประเมินการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

1. การประเมินผลที่เกิดจากการนำนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนไปปฏิบัติ ประกอบด้วย

ด้านบริบท ผลการศึกษา พบว่า สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนในปัจจุบันได้เกิดวิกฤตของปัญหาจากการถูก

บุกรุกพื้นที่ โดยชาวบ้านที่เข้าไปประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอยแครง หอยนางรม แต่ปัจจุบันนี้มีการบุกรุกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการทำนาุ้งที่มีการขยายพื้นที่มากยิ่งขึ้น (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552) ในช่วงระยะแรก ๆ มีการต่อต้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากมีความกลัวว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้าไปปลูกป่าในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน รวมทั้งมีความกลัวว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ชาวบ้านจะต้องออกจากพื้นที่ หากป่าชายเลนยังเสื่อมโทรมชาวบ้านก็ยังสามารถอาศัยอยู่ได้ รวมทั้งชาวบ้านมีแนวคิดว่าเขาไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนเมื่อมีการปลูกป่าชายเลนแล้วชาวบ้านก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้ ตัดไม้ก็ไม่ได้ พื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำก็ลดน้อยลง ถึงแม้ชาวบ้านทราบถึงความสำคัญของป่าชายเลน แต่เมื่อความต้องการในการทำมาหาเลี้ยงชีพก็ย่อมมีความสำคัญกว่า หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การเลี้ยงปลากระชัง จึงเริ่มทำให้สภาพป่าชายเลนเริ่มลดลง เพราะมีการบุกรุกกันมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ จากปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีการจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน และพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้ปัญหาความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรรมอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของป่าชายเลนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์และฟื้นฟูของหน่วยงานภาครัฐ แยกกันอย่างชัดเจน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ข) รวมทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นถึงสภาพปัญหา จึงได้มีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และกำหนดเขตพื้นที่หวงห้ามการตัดไม้ทำลายป่า มีเจ้าหน้าที่ออกตรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับป่าชายเลน ในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่าในอดีตการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีน้อยมาก เนื่องจากนโยบายการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ครอบครองของประชาชนไม่มีความชัดเจนมากเพียงพอจึงได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลกระทบกับชาวบ้านโดยตรง แต่ในปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมมากขึ้นจากการปลูกจิตสำนึก ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่า ทั้งจากบุคคลภายนอกและบุคคลในพื้นที่ซึ่งผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีความสอดคล้องกับประเด็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถามด้านบริบท ซึ่งพบว่า ภาพรวมด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, $SD = .52$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อได้ ดังนี้ ประเด็นหัวข้อ การให้ความรู้กับเยาวชนและประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานในพื้นที่ที่มีความเพียงพอและเหมาะสม พบว่า ประชาชน

มีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 3.62$, $SD = .81$) ส่วนประเด็นหัวข้อปัจจุบันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่กำลังประสบปัญหาวิกฤติอย่างรุนแรง ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.60$, $SD = 1.01$) และประเด็นหัวข้อภาครัฐสนับสนุนให้องค์กรหรือหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมาก เป็นอันดับที่ 3 ($\bar{X} = 3.57$, $SD = .80$) ความสอดคล้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ทั้งหน่วยงาน ภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมทั้งมีแนวคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าป่าชายเลนในปัจจุบันยังคงอยู่ในสภาพวิกฤต และหน่วยงานภาครัฐต้องหามาตรการในการป้องกันเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย ผลการศึกษา พบว่า ภาครัฐมีความชัดเจนด้านวัตถุประสงค์ ที่เข้ามาเพื่อพัฒนาในพื้นที่ป่าชายเลนให้มีความอุดมสมบูรณ์ และเรื่องการจัดการพัฒนาพื้นที่ ชายทะเล โดยเฉพาะเรื่องจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้เกิดความสมดุล ซึ่งตรงกับนโยบายภาครัฐ ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นแหล่งให้เป็นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ถ้าป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์สัตว์น้ำวัยอ่อนก็จะเกิดขึ้น และสามารถใช้ประโยชน์ได้ ด้านความพร้อมในด้านต่าง ๆ มีน้อยมาก ทั้งด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านบุคลากรที่มีจำนวนจำกัด รวมทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน ด้านการอนุรักษ์ ป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน เพราะว่า ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลไม่เพียงพอ และขาดความต่อเนื่องทำให้โครงการบางโครงการต้องยกเลิกทั้งที่เป็นโครงการที่ดีและสามารถ เห็นผลได้ (สมหมาย สรรพคุณ, 2550) นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นองค์กร ขนาดเล็ก บุคลากรแต่ละด้านมีไม่เพียงพอ บุคลากรแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบหน้าที่หลายอย่าง ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานด้านใดด้านหนึ่งไม่ต่อเนื่อง สำหรับด้านงบประมาณที่ใช้ นั้น ไม่สูงมากในองค์กรสามารถบริหารจัดการได้ แต่หากมีการเสริมด้านบุคลากรก็อาจจะมีผลต่อ การบริหารด้านงบประมาณได้ รวมทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีรอบการทำงานที่ชัดเจน และต้องทำงานภายใต้ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่มีทำให้การทำงานหรือการวางแผนนโยบายต่าง ๆ ที่ออกนอกกรอบข้อกฎหมายขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้น ไม่สามารถทำได้ แต่จะเน้นงาน ด้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้นและมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุกชาวบ้านก็สามารถประสานงานมายังหน่วยงาน ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้หากจะให้เกิดความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นต้องมีแผนนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่กำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของนโยบายด้านป่าชายเลนว่ามีความสำคัญมาก อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมโดยการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ให้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมาร่วมกันปลูกป่าเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในอนาคต โดยผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีความสอดคล้องกับการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถามด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งพบว่า ภาพรวมด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.28, SD = .58$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อได้ ดังนี้ ประเด็นหัวข้อ บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 3.55, SD = .83$) ส่วนประเด็นหัวข้อการใช้อุปกรณ์ (ไม้ไผ่) ที่ใช้ในการป้องกันแนวกัดเซาะของคลื่นเพื่อป้องกันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.45, SD = .83$) และประเด็นหัวข้อประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนสามารถปฏิบัติได้ตามแนวทางที่ภาครัฐกำหนดไว้ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 3 ($\bar{X} = 3.43, SD = .82$) ความสอดคล้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านป่าชายเลนและการประสานความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐยังมีความขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านกระบวนการ ผลการศึกษา พบว่า การวางแผนเพื่อการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนได้มีการร่วมมือกันทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวบ้านในพื้นที่และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จึงได้มีการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม รวมทั้งมีการจ้างแรงงานในพื้นที่ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ด้วย โดยสามารถตอบสนองต่อการวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรภายนอก โดยอาศัยแหล่งเงินทุนจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ในการจ้างแรงงานจากภายนอกเข้ามาทำในเรื่องการท่องเที่ยวเนื่องจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีจำกัด (สมหมาย สรรพคุณ, 2550) โดยในปัจจุบันได้มีการมอบหมายงานให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ภายในหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ดูแล

งานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู ป่ากัน และปราบปรามอยู่แล้ว แต่เมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่ป่าชายเลนกับเจ้าหน้าที่ดูแลอยู่ก็ยังคงไม่เพียงพอ ยังต้องการการสนับสนุนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานระดับสูงมาเพิ่มเติม รวมทั้งผู้นำของผู้นำชุมชนยังขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กล่าวคือ ภาวะผู้นำของผู้นำองค์กรในพื้นที่ยังคงมีน้อยเนื่องจากการขาดแรงสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้การทำงานเต็มไปด้วยอุปสรรค ทั้งจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานในพื้นที่ และองค์กรปกครองท้องถิ่นบางพื้นที่ก็เป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเสียเอง ทำให้การสร้างภาวะผู้นำในพื้นที่ทำได้อย่างมีขีดจำกัดและไม่เกิดประสิทธิภาพมากพอ ดังนั้น ผู้นำของหัวหน้าหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนมีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ หากผู้นำขาดการมีภาวะผู้นำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนย่อมไม่เกิดความสัมพันธ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถามด้านกระบวนการ (Process) ซึ่งพบว่า ภาพรวมด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.18, SD = .54$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อได้ ดังนี้ ประเด็นหัวข้อ หัวข้อผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 3.71, SD = .81$) ส่วนประเด็นหัวข้อผู้นำชุมชนในพื้นที่ของท่านมีความเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีมากเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.60, SD = .79$) ส่วนประเด็นหัวข้อการติดตามและประเมินผลของหน่วยงานในพื้นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลางเป็นอันดับที่ 3 ($\bar{X} = 3.24, SD = .76$) ความสอดคล้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนต่างให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ความสำเร็จของการประสานความร่วมมือในด้านการป้องกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ล้วนต้องอาศัยผู้นำชุมชนในการประสานงานทั้งสิ้น

ด้านผลผลิตของนโยบาย ผลการศึกษาการ พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีงานด้านการทำประมงพื้นบ้าน และการทำฟาร์มกุ้ง การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างมาก ถ้าหากประชาชนมีงานทำมีรายได้ที่ดีการทำลายป่าชายเลนหรือการบุกรุกป่าย่อมมีน้อย เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐ

จึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนมีความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งส่งเสริมอาชีพด้านอื่น ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้มีความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลนด้วย

ในส่วนของผลการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โดยจะเน้นการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นหน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการทำงานด้วยฟื้นฟูและป้องกันโดยให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประสานงานกับป่าไม้โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือที่ดีมากและให้การสนับสนุนในหลาย ๆ กิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้นำเสนอเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนโดยประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อย่างดี ในทุก ๆ ด้าน ทั้งการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าของกลุ่มทุนต่าง ๆ รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค) ซึ่งในสถานะในปัจจุบันได้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มีมากขึ้น เพราะประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลน รวมทั้งทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องทั้งการอนุรักษ์และการป้องกัน รวมทั้งการปลูกป่าชายเลนเพิ่ม โดยได้มีการเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐเพื่อการทำงานด้านฟื้นฟูและป้องกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประสานงานกับ ป่าไม้ โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดี รวมทั้งให้การสนับสนุนในหลาย ๆ กิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เริ่มเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น เนื่องจากได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนของนโยบายที่เน้นในเรื่องของการแบ่งเขตพื้นที่การฟื้นฟูพื้นที่ป่า โดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน โดยใช้แบบสอบถามด้านผลผลิต ซึ่งพบว่า ภาพรวมด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีปานกลาง ($\bar{X} = 3.07, SD = .58$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อได้ ดังนี้ ประเด็นหัวข้อ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลางเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 3.38, SD = .75$) ส่วนประเด็นหัวข้อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลางเป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.03, SD = .68$) และประเด็นหัวข้อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในการดำเนินนโยบายในระดับดีปานกลาง

เป็นอันดับที่ 3 ($\bar{X} = 2.81$, $SD = .88$) ความสอดคล้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประชาชนในพื้นที่ ให้ความสำคัญกับประเด็นความเป็นอยู่และการมีรายได้ ที่เพิ่มขึ้นเพื่อเลี้ยงครอบครัว ซึ่งตรงกับเป้าหมายหลักของภาครัฐที่ต้องการให้ประชาชนในพื้นที่ ป่าชายเลนมีรายได้มากขึ้น โดยการส่งเสริมอาชีพ และการสร้างงาน เพื่อลดการบุกรุกทำลาย ป่าชายเลนและเพิ่มความร่วมมือในการป้องกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งเพื่อลด ความข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนด้วย

สรุปผลการศึกษาระยะที่ข้อมูลได้ว่า การประเมินผล นโยบายภาครัฐด้านทรัพยากร ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลถึงความสำเร็จ และความล้มเหลวของนโยบาย เพราะนโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายที่มีผู้เกี่ยวข้อง ในทุกภาคส่วน มีผู้ได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ อย่างกว้างขวาง ระบบและขั้นตอนของการดำเนินนโยบายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ นโยบายประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ระบบและขั้นตอนของการดำเนินนโยบายมีความสำคัญ ต่อการพัฒนานโยบาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงมีบทบาทในการระงับนโยบาย ของรัฐด้วย เพราะในบางพื้นที่ที่แตกต่างกันการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่จะทำให้ นโยบายให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพมากที่สุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนด นโยบายที่ดี โดยการกำหนดนโยบายที่ดีต้องดูบริบทในหลายมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งจากภาครัฐ ภาคการเมือง ภาคเอกชน และภาคประชาชนซึ่งเป็นผู้มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ นโยบายของภาครัฐ

2. ผลการประเมินการวิจัยเชิงคุณภาพจากข้อมูลเอกสาร โดยเจ้าของแผนงาน ปรากฏได้ว่า ทุกโครงการประสบความสำเร็จ โดยแยกเป็นโครงการเกี่ยวกับงานด้านอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน 11 โครงการ โครงการเกี่ยวกับงานส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากร ป่าชายเลน 1 โครงการ และโครงการเกี่ยวกับงานคุ้มครองและป้องกันทรัพยากรป่าชายเลนอีก 2 โครงการ การดำเนินงานสำเร็จ ทั้งในแง่การทำตามเป้าหมายในพื้นที่ การใช้จ่ายงบประมาณ และใช้เวลาในการทำงาน (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

อย่างไรก็ตามแม้โครงการหรือแผนงานจะมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามนโยบาย ภาครัฐ แต่ก็ยังประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการในงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ป่าชายเลนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อาทิเช่น ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน ปัญหาเรื่องอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ล้าสมัย ปัญหาด้านงบประมาณ รวมถึงปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ ถึงแม้ในปัจจุบันจะได้รับความร่วมมือ

ที่มากขึ้นจากอดีต แต่ก็ยังมีอีกหลายปัจจัยที่จะทำให้ระดับความร่วมมือจะลดลงในอนาคต เช่น การขาดการจัดสรรพื้นที่ทำกิน การเพิ่มขึ้นของประชากร ความต้องการรายได้ที่มากขึ้น ในการดำรงชีพ ฯลฯ ซึ่งประเด็นปัญหาเหล่านี้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐจะต้องเร่ง ในการกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนเกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ให้น้อยที่สุดเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ต่อไป

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนโยบาย พบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรค

ในหลากหลายมิติ ทั้งปัญหาด้านบุคลากรซึ่งยังขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงานเพื่อให้เพียงพอ ตามนโยบาย รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่างบุคลากรทำให้ผลการปฏิบัติงาน เกิดความคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ หน่วยงานในพื้นที่ยังมีความต้องการประมาณเพื่อให้เพียงพอ ต่อการดำเนินงาน นโยบายให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่องในส่วนเครื่องมือนำไปใช้ การปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควรซึ่งยังผลให้ประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานตามนโยบายลดลง นอกจากนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง ระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีการจับกุม ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งการดำเนินการในด้านการอนุรักษ์ในหลายโครงการยัง ไม่มี ความชัดเจนบางนโยบายขาดความต่อเนื่องและการติดตามผล เช่นการปลูกป่าชายเลน โดยภาคเอกชน และสถานศึกษาต่าง ๆ ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจพื้นที่การปลูกป่าชายเลน ปลูกแล้วไม่มีการติดตามผลของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ และเสียเวลา ต้นกล้าที่ปลูกก็เสียหาย ปัญหาด้านการอนุโลมหรือผ่อนผันการทำกิน ในพื้นที่ป่าชายเลนก็เป็นอุปสรรคของการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งยังมีความซับซ้อนในการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินนโยบาย ซึ่งเป็นเหตุให้ชาวบ้าน ในพื้นที่ไม่มีความมั่นใจและเห็นถึงความไม่จริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะเข้ามาแก้ปัญหา อย่างจริงจังและยั่งยืนทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมรายได้ และการจัดสรรที่อยู่ที่ทำกิน

ผลการศึกษาแนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงนโยบาย จากการศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน สามารถสรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงนโยบายได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. นโยบายที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐ

การจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอและเป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติงาน การพัฒนาเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน มีการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมในทุกกระบวนการของการปฏิบัติงาน (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557) รวมถึงภาครัฐควรมีความพร้อมด้านงบประมาณเพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนให้การดำเนินนโยบายมีความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ตามกรอบระยะเวลา และเรียกร้องควรยกเลิกนโยบายที่มีความทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐเอง เพื่อการประหยัด เวลาของการดำเนินนโยบาย ประหยัดงบประมาณของนโยบาย และประหยัดการใช้ทรัพยากรของแต่ละองค์กร นอกจากนี้ ภาครัฐควรเพิ่มศักยภาพด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน และมีความทันสมัยด้านคุณภาพและเทคโนโลยี เพื่อให้การดำเนินนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนเกิดความสำเร็จได้อย่างเต็มที่

2. นโยบายที่เกี่ยวกับผู้ประกอบการ

เพื่อให้การปฏิบัติงานทั้งของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่ควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภาครัฐควรมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการในพื้นที่ป่าชายเลนที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง มีมาตรฐานเดียวกัน โดยมีกรอบเวลาที่แน่นอนในการยึดหยุ่นผ่อนผัน หรือการยกเลิกการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน โดยภาครัฐควรจัดหาอาชีพอื่นที่ไม่กระทบกับป่าชายเลนและไม่กระทบกับความเป็นอยู่ในการทำมาหาเลี้ยงชีพของประชาชนเพื่อลดข้อพิพาท การต่อต้านและประเด็นขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

3. นโยบายที่เกี่ยวกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนกับหน่วยงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเสมือนตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่ ทั้งที่มีส่วนพิพาทกับเจ้าหน้าที่รัฐ และส่วนที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งประเด็นเรื่องฐานเสียงของผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีเรื่องของการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง การให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐจึงมีความอ่อนไหวอยู่พอสมควร หากการร่วมมือนั้นไปกระทบกับกลุ่มฐานเสียงเดิม ดังนั้น ภาครัฐควรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องโยงระหว่างผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น กับเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ค) เพื่อให้การดำเนินนโยบายของภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจังและเต็มที่

ควรมีนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วม การให้ความรู้ความเข้าใจระหว่าง เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำองค์กรบริหาร ส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และประชาชน ควรดำเนินนโยบายอย่างบูรณาการและมีความระมัดระวังเรื่องประเด็นที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่

4. นโยบายที่เกี่ยวกับประชาชนในพื้นที่

ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยสี่ ซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวของการดำเนินนโยบายด้านทรัพยากรป่าชายเลนในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ภาครัฐควรมีนโยบายที่มีความชัดเจน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ให้ประชาชนในพื้นที่สามารถรับรู้และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ที่มีผลต่อการดำรงชีพของเขาเอง โดยเป็นนโยบายที่อยู่ในกรอบของกฎหมาย และไม่เกิดผลกระทบในทางลบต่อชาวบ้านในพื้นที่ ปัจจัยเหล่านี้จะทำให้เกิดความร่วมมือในการกำหนดนโยบาย ด้านทรัพยากรป่าชายเลน และการปฏิบัติตามนโยบาย ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่ อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด จันทบุรี มีประเด็นในการอภิปรายผลที่สอดคล้องกับนโยบายสาธารณะในมิติต่าง ๆ ของรัฐบาล ทั้งด้านเป้าหมายของรัฐที่พึงปรารถนา การตัดสินใจของรัฐบาล การให้อำนาจอย่างเป็นทางการ กระบวนการ แผนงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ และทฤษฎีหรือตัวแบบ (Hogwood & Gunn, 1984) โดยในการน่านโยบายมาสู่การปฏิบัติมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลถึงความสำเร็จ และความล้มเหลวของนโยบาย รวมทั้งนโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายที่มีผู้เกี่ยวข้อง ในทุกภาคส่วน มีผู้ได้รับผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ อย่างกว้างขวาง ระบบและขั้นตอนของการดำเนินนโยบายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การดำเนินนโยบายมีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบาย และการน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ (พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต, 2556) รวมถึงมีบทบาทในการระงับนโยบายของรัฐด้วย เพราะในบางพื้นที่ที่แตกต่างกัน การดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่ จะทำให้นโยบายให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดนโยบายที่ดี โดยการกำหนดนโยบายที่ดีต้องครบบริบทในหลายมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่น และอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งจากภาครัฐ ภาคการเมือง ภาคเอกชน และภาคประชาชนซึ่งเป็นผู้มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ นโยบายของภาครัฐ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของสนใจ หะวานนท์ และพจนาน

เอ็ง โปบลูย์ (2550) ว่า การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนบริเวณอ่าวไทยนั้น มียุทธศาสตร์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เน้นที่ประเด็นเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความสมดุล ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรสู่การสร้างคุณค่าและพัฒนาสังคมควบคู่กับเศรษฐกิจ เพื่อการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนอย่างชาญฉลาดและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มั่นคงและมั่นคงต่อไป

ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ประเทศไทยประสบ ส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัดอย่างมากมาย ส่งผลต่อความสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกำพล รุจิวิเศษณ์ และคณะ (2553) ว่า ประเทศไทยยังขาดการวางแผนการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญที่กล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึง 8 ยังมีได้วางมาตรการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมหรือให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก การมุ่งพัฒนาประเทศและรับเอาอุตสาหกรรมต่าง ๆ จากต่างประเทศมาเข้าสู่กระบวนการผลิต โดยไม่ได้มีมาตรการตั้งรับที่เพียงพอก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐบาลมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และ 10 จะมีมาตรการทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่มุ่งพัฒนาคนและแก้ไขปัญหาสภาวะแวดล้อม แต่มาตรการเหล่านี้ก็มิได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการเช่นเดียว กับกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกบัญญัติขึ้นมากมายหลายฉบับ อาทิเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งใช้ทดแทนฉบับเก่าที่ประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งถ้ามองอย่างผิวเผินจะดูเหมือนว่าประเทศไทยให้ความสำคัญและใส่ใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่ประเทศไทย ยังขาดการบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีหน่วยงานในสังกัดของรัฐบาลที่ถูกตั้งขึ้นจำนวนมากเพื่อเข้ามาบริหารจัดการและดูแลสภาพแวดล้อม ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ยังไม่มีขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน ในหลายกรณีก็เป็นงานที่ซ้ำซ้อน ในขณะที่อีกหลายกรณีไม่สามารถระบุหน่วยงานที่จะรับผิดชอบดูแลได้ ทำให้มาตรการที่กำหนดขึ้นไม่มีความหมายและไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ การดำเนินการกลับมาสู่ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” น่าจะเป็นทางออกของประเทศไทยในการปรับสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักพอประมาณ มีเหตุผลและมี การปลูกจิตสำนึกโดยการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนมีความพอประมาณ รู้จักบริโภค ซึ่งจะช่วยลด การผลิต ลดการใช้ทรัพยากร ลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งลดการปล่อยสารพิษด้วย (สนิท อักษรแก้ว, 2542 ก) นอกจากนี้ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นให้สามารถออกระเบียบ

มาควบคุมดูแลและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมได้เอง ดังนั้น หากท้องถิ่นริเริ่มนำมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการทางภาษี เป็นต้น หรือเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อย่างจริงจัง โดยใช้หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” ก็น่าจะช่วยให้มาตรการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น หรือในกรณีการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยก็น่าจะนำระบบการจัดการที่ประเทศญี่ปุ่น ได้พัฒนาขึ้นและใช้จนประสบความสำเร็จมาปรับใช้กับสังคมไทยบ้าง แนวทางทั้งหลายเหล่านี้ น่าจะทำให้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อประเทศ สังคม และประชาชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อเสนอแนะจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากแบบสำรวจ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การกำหนดนโยบายของรัฐ ในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนทำให้การบริหารจัดการไม่รัดกุม ทั้งนี้เนื่องจากมีหลายหน่วยงาน ที่เข้ามาดูแลด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมทั้งยังมีอีกหลายหน่วยงาน จึงทำให้ขาดการบูรณาการในด้านการบริหารจัดการ การประสานงานระหว่างหน่วยงานทำให้การดำเนินนโยบาย สิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าชายเลน ยังขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบายให้หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าชายเลน ให้มีโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนให้ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจอย่างจริงจัง
2. จากผลการศึกษาการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ประชาชน ควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ในชุมชนในทุกกระบวนการ ดังนั้น ทางรัฐบาลควรมีนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และให้ความรู้ความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนแก่ประชาชนในพื้นที่รวมทั้งสถานศึกษา และควรมีงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนอย่างเหมาะสม
3. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ในระดับจังหวัด และให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนนโยบายในการ บำรุงรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู

และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเข้าถึงสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลการศึกษาศึกษาการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวมการประเมินผลนโยบายสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรป่าชายเลน

1. ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มเครือข่ายของประชาชนในการเฝ้าระวังเรื่องสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าชายเลน และให้การสนับสนุนด้านความรู้ อุปกรณ์ และงบประมาณ

2. ภาครัฐควรจัดให้การอบรมประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

3. ภาครัฐควรดำเนินการปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ขาดหายไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน เพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนบริหารจัดการในทุกกระบวนการของการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ภาครัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ต้องให้ความรู้ความเข้าใจด้านความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ให้มากยิ่งขึ้นและต้องมีความต่อเนื่อง

2. ภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในท้องถิ่น โดยมีประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

3. ภาครัฐควรศึกษาประเมินผลนโยบาย ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่า ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านพื้นที่ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนที่ต่างกัน จะเกิดความแตกต่างในการนำนโยบายสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติหรือไม่ เพื่อให้เกิดแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2552 ก). *โครงการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลน*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2552 ข). *แผนแม่บทการจัดการป่าชายเลนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2552 ค). *สภาพป่าชายเลนรายจังหวัด*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2554). *โครงการจัดทำแนวเขตชุมชนและแผนที่ตั้งชุมชนในเขตป่าชายเลน*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- กรมป่าไม้. (2540). *ป่าชุมชนในประเทศไทย 2540*. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2552). *รายงานประจำปี 2552*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กวี วงศ์พุด. (2535). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.
- กลกิจ ทบบัณฑิต. (2548). *การมีส่วนร่วมของนักศึกษาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กำพล รุจิวิษณุ, สมชาย ชคตระการ, สุวรรณ โคเววินทวีวัฒน์, ธนัญญ์ ฐปสม, สุทิน สายสงวน และอำพา แก้วกำกง. (2553). *การจัดการสิ่งแวดล้อมญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี แนวทางสำหรับประเทศไทย: ศึกษากรณีการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง และชุมชน*. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจษฎา เมฆประ โคน. (2551). *ทฤษฎีการจัดองค์การ (Organization theory)*. เข้าถึงได้จาก <https://chetsada.wordpress.com/2008/10/04/ทฤษฎีการจัดองค์การorganization-theory>
- โชติ ถาวร. (2554). *องค์กรชุมชนในการจัดการป่าชายเลน อ่าวป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต*. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐธีรา นิคมเพ็ชร. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ชุมชนบ้านเปรี๊ต ในจังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2531). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- ธานี กิมทรง. (2545). การประเมินผลโครงการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2535). การจัดการองค์การ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเทคโนโลยีชนบท.
- ปาริฉัตร นัครศ. (2554). การอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยกลุ่มผู้นุบาลลูกพันธุ์หอยนางรม ตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอกะลา จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต. (2556). การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน: กรณีศึกษา บ้านหนองมาตร ตำบลช้างทูน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด และบ้านดาวเรือง หมู่ที่ 10 ตำบลพลับพลา อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี. ม.ป.ท.
- พันธราวุธ ศรีแก้ว. (2541). การประเมินความสำเร็จการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: ฝ่ายวิจัย และประเมินผลทางการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.
- พิมพ์ภัทรา วรรณภิรมย์. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนตามแนวชายฝั่งตะวันตกในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนิต เพชรสุวรรณ. (2554). การประเมินโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา. ม.ป.ท.
- เยาวดี ราชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2542). การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรงค์ จันทรศร. (2552). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- วันเพ็ญ สังข์สุวรรณ. (2553). การประเมินโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนวัดทอง (อุดมศิลป์วิทยาการ) สำนักงานเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร. ม.ป.ท.

- วิทยา ไชยเทพ. (2551). *การประเมินผลการดำเนินงานโครงการธนาคารหมู่บ้านป่าไผ่กลาง หมู่ 7 ตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริวรรณ พันธุ์สิทธิ์. (2553). *การประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณหมวดงบลงทุนตามข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว จังหวัดลำปาง*. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2552). *นโยบายสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนใจ หะวานนท์ และพจนา เอื่องไพบุลย์. (2550). *การจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ระยะ 5 ปี (ปี พ.ศ. 2551-2555)*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- สนิท อักษรแก้ว. (2542 ก). *แนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลน อ่าวคุ้งกระเบน*. ม.ป.ท.
- สนิท อักษรแก้ว. (2542 ข). *ป่าชายเลน... นิเวศวิทยาและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2552). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร แสงชัย. (2545). *สิ่งแวดล้อม: อุดมการณ์ การเมือง และการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมหมาย สรรพคุณ. (2550). *บทบาทสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนในการจัดการทรัพยากร โดยประชาชนมีส่วนร่วม*. จันทบุรี: สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2.
- ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1. (2557). *รายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557*. ชลบุรี: ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1.
- สำนักงบประมาณ. (2553). *แผนการบริหารราชการแผ่นดินและยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ*. กรุงเทพฯ: สำนักงบประมาณ.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2556). *แผนยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2549). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaigov.go.th/th/government-policies/item/73625>
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2551). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaigov.go.th/th/government-policies/item/73628>
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2554). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaigov.go.th/th/government-policies/item/73629>
- สุนันทา สุวรรณโณดม. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับระบบนิเวศของป่าชายเลน: ศึกษากรณีชุมชนป่าชายเลนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ม.ป.ท.
- สุพจน์ ทราขแก้ว. (2545). การจัดการรัฐแนวใหม่. พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนา.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2555). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ ดิยาวัว. (2543). หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพิน กาบสลับ. (2550). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนลุ่มแม่น้ำเวฬุ. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริการรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรรพรรณ พรานไชย, สนิท อักษรแก้ว และลดาวลัย พวงจิตร. (2550). โครงการจัดการสวนป่าชายเลนแบบผสมผสาน เพื่อการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บริเวณชายฝั่งทะเลของประเทศไทย: การฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่น้ำท่วมบริเวณอำเภอนอม จังหวัด นครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ออมจิตร เขตเผชิญไชย. (2550). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกป่าโกงกาง จังหวัดระยอง. ปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉราภรณ์ เปี่ยมสมบุรณ์. (2550). การประเมินเสถียรภาพของระบบนิเวศทางทะเล: กรณีศึกษา ระบบนิเวศป่าชายเลนชายฝั่งทะเลอันดามัน. ม.ป.ท.
- อุทัย เลาหวิเชียร. (2544). รัฐประศาสนศาสตร์ ลักษณะวิชาและมิติต่าง ๆ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

- Alexander, E. R. (1985). *Planning and urban design competitions: Organization, implementation and impacts*. Milwaukee, WI: School of Architecture & Urban Planning, University of Wisconsin-Milwaukee.
- Anderson, J. E. (1994). *Public policymaking: An introduction* (2nd ed.). Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Daft, R. L. (2001). *Organizational behavior*. Fort Worth, TX: Harcourt College Publishers.
- Dunn, W. N. (1994). *Public policy analysis: An introduction*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Dye, T. R. (1981). *Understanding public policy* (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Hicks, H. G. (1981). *Results of calculations of external gamma radiation exposure rates from fallout and the related radionuclide compositions, parts 1-8*. Livermore, CA: Lawrence Livermore National Laboratory.
- Hogwood, B., & Gunn, L. (1984). *Policy analysis for the real world*. Oxford: Oxford University Press.
- Ingram, H. M., & Mann, D. E. (1980). *Why policies succeed or fail*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Jones, G. R. (2003). *Organizational theory, design, and change*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1970). *Organization and management: A systems approach*. New York: McGraw-Hill.
- Koontz, H., & O'Donnell, C. J. (1968). *Principles of management: An analysis of managerial functions*. New York: McGraw-Hill.
- McFarland, D. E. (1979). *Management: Foundations and practices*. New York: Macmillan.
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Robbins, S. P. (2010). *Organizational behavior* (14th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Sharkansky, I. (1970). The political scientist and policy analysis: An introduction. In I. Sharkansky (Ed.), *Policy analysis in political science* (p. 1). Chicago, IL: Markham.
- Simon, H. A., Smithburg, D. W., & Thompson, V. A. (1961). *Public administration*. New York: Alfred A. Knopf.

- Stufflebeam, D. L. (1971). The relevance of the CIPP evaluation model for educational accountability. *Journal of Research and Development in Education*, 5(1), 19-25.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process, a conceptual framework. *Administration and Society*, 6(4), 445-488.
- Wohlstetter, A. (1964). Analysis and design of conflict systems. In E. S. Quade (Ed.), *Analysis for military decisions* (pp. 103-148). Chicago: Rand McNally.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introduction analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
Evaluation of Mangrove Forest Government in Chanthaburi Province

คำชี้แจง

แบบสอบถาม มีทั้งหมด 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน
ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะที่มีต่อการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน
ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ขอให้ท่านให้ข้อมูลตามความเป็นจริงเพื่อประโยชน์สูงสุดในการวิจัย
ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จะถูกปิด
เป็นความลับและนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น โดยคำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง
นโยบายของรัฐบาลให้สอดคล้องกับปัญหาของผู้ที่ได้รับผลกระทบในอนาคต

นายศักดิ์สุดา จิระศุกโข

(นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ที่เป็นจริงตรงกับท่านมากที่สุด

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- 20 ปี-29 ปี 30 ปี-39 ปี
 40 ปี-49 ปี 50 ปี-59 ปี
 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าประถมศึกษา ประถมศึกษา
 ระดับมัธยมตอนต้น ระดับมัธยมตอนปลาย/ ปวช.
 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับปริญญาตรี/ เทียบเท่า
 ระดับปริญญาโท/ เทียบเท่า สูงกว่าปริญญาโท

4. อาชีพ

- ประมง/ เกษตรกร ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 บริษัทเอกชน ธุรกิจส่วนตัว
 แม่บ้าน/ พ่อบ้าน นักเรียน/ นักศึกษา
 ว่างาน อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้ครัวเรือน/ เดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001-10,000 บาท
 10,001-15,000 บาท 15,001-20,000 บาท
 20,001-20,000 บาท มากกว่า 20,000 บาท

6. รายจ่ายครัวเรือน/ เดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001-10,000 บาท
 10,001-15,000 บาท 5,000 บาทขึ้นไป

7. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าชายเลนเป็นระยะเวลากี่ปี

- ต่ำกว่า 5 ปี 5-9 ปี
 10-14 ปี 15-19 ปี
 20-24 ปี มากกว่า 25 ปี

8. ท่านใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

☐ ประมง	☐ เลี้ยงกุ้ง/ ปลา
☐ ตัดฟืน/ เผาถ่าน	☐ ขายต้นไม้
☐ ทำสมุนไพรพื้นบ้าน	☐ อื่น ๆ (ถ้าขาย ปลุกผัก)

9. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (รวมผู้ตอบแบบสอบถามด้วย)

☐ 1 คน	☐ 2 คน
☐ 3 คน	☐ 4 คน
☐ 5 คน	☐ มากกว่า 5 คน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่
จังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ประเด็นการประเมิน	ผลการประเมิน				
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดีน้อย	ดี น้อยที่สุด
บริบท (Context)					
1. ปัจจุบันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ กำลังประสบปัญหาวิกฤตอย่างรุนแรง					
2. ความเหมาะสมสอดคล้องของนโยบาย ภาครัฐในด้านการอนุรักษ์และป้องกัน ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่					
3. นโยบายภาครัฐด้านการจำแนก เขตการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชายเลน มีความสอดคล้องกับพื้นที่					
4. การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับป่าชายเลน ในปัจจุบันที่หน่วยงานนำมาปฏิบัติในพื้นที่ มีความเหมาะสม					
5. นโยบายภาครัฐด้านการปลูกเพิ่มพื้นที่ ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาใช้ปฏิบัติ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม					
6. นโยบายภาครัฐด้านการห้ามการตัดไม้ ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาใช้ปฏิบัติ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม					
7. นโยบายด้านการห้ามทำประมงในพื้นที่ ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาใช้ปฏิบัติ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม					

ประเด็นการประเมิน	ผลการประเมิน				
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดี น้อย	ดี น้อยที่สุด
8. นโยบายด้านการห้ามจับสัตว์น้ำในพื้นที่ ป่าชายเลนที่หน่วยงานนำมาปฏิบัติในพื้นที่ มีความเหมาะสม					
9. นโยบายการยกเลิกเอกสารสิทธิ์ การครอบครองพื้นที่ป่าชายเลนที่หน่วยงาน นำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่มีความเหมาะสม					
10. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ มีความเที่ยงตรงยุติธรรมและเหมาะสม กับพื้นที่					
11. การให้ความรู้กับเยาวชน และประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ของหน่วยงานในพื้นที่มีความเพียงพอ และเหมาะสม					
12. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่					
13. ภาครัฐสนับสนุนให้องค์กร หรือหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน					
14. การให้ข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับ สถานการณ์ป่าชายเลนของหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในพื้นที่มีความเพียงพอ และเหมาะสม					

ประเด็นการประเมิน	ผลการประเมิน				
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดีน้อย	ดี น้อยที่สุด
ปัจจัยนำเข้า (Input)					
15. วัตถุประสงค์ของภาครัฐในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความชัดเจนและเหมาะสม					
16. หน่วยงานภาครัฐสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน					
17. ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนสามารถปฏิบัติได้ตามแนวทางที่ภาครัฐกำหนดไว้					
18. บุคลากรของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนมีจำนวนที่เพียงพอ					
19. บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ					
20. งบประมาณที่หน่วยงานในพื้นที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความเหมาะสม					
21. การใช้งบประมาณในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่มีความคุ้มค่า					
22. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เจ้าหน้าที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความเหมาะสม					
23. อุปกรณ์ (ไม้ไผ่) ที่ใช้ในการป้องกันแนวกัดเซาะของคลื่นเพื่อป้องกันทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่มีความเหมาะสม					

ประเด็นการประเมิน	ผลการประเมิน				
	ดี มากที่สุด	ดีมาก	ดี ปานกลาง	ดีน้อย	ดี น้อยที่สุด
กระบวนการ (Process)					
24. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานในพื้นที่มีความเหมาะสม					
25. การให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเพียงพอ					
26. มีการติดตามและประเมินผลของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน ของหน่วยงานในพื้นที่					
27. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนได้ส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่					
28. ผู้นำชุมชนในพื้นที่ของท่านมีความเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน					
29. ผู้นำชุมชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน					
30. มีการติดตามและประเมินผลของหน่วยงานในพื้นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่					
31. มาตรการลงโทษตามขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ต่อผู้กระทำผิดตาม พรบ. ป่าชายเลน (ทำทะเบียนประวัติ ยึดของกลาง นำส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ) มีความเหมาะสม					

ภาคผนวก ข
การสัมภาษณ์เชิงลึก

การประเมินผลนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
Evaluation of Mangrove Forest Government in Chanthaburi Province

คำชี้แจง

ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ และผู้บริหาร
องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

1. บริบท (Context)

1.1 สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อม
ป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

2. ปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input)

2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

2.2 ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ ในการนำนโยบายไปสู่

การปฏิบัติ

2.3 ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

ป่าชายเลน

3. กระบวนการนำนโยบายไปสู่การการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Process)

3.1 การวางแผน (Planning)

3.2 การจัดการองค์กร (Organizing)

3.2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

3.2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

3.3 การนำ (Leading)

3.4 การติดตามผล (Controlling) ตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

4. ผลผลิตของนโยบาย (Product)

4.1 การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่

4.2 รายได้ของประชาชนในพื้นที่

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

5. ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด

จันทบุรี

6. แนวทางการปรับปรุงนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัด

จันทบุรี

สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ.....สกุล.....

ตำแหน่ง.....

จังหวัดจันทบุรี

การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่รัฐ

ด้านบริบท (Context)

1. สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ป่าชายเลนในพื้นที่บริเวณอ่าวคุ้งกระเบนเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2524 ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชพระองค์ทรงมีพระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน หลังจากนั้นจึงได้มีการสำรวจศึกษาจึงทราบว่าอ่าวคุ้งกระเบนเป็นพื้นที่ที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาป่าชายเลนในพื้นที่ได้ถูกบุกรุกทำลายทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ทำให้เกิดผลกระทบกับชาวบ้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ เพราะป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบนมีความสำคัญเป็นแหล่งกักกักน้ำจืดทรัพยากรสัตว์น้ำ เมื่อป่าชายเลนมีความเสื่อมโทรมลงไปเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ในปี พ.ศ. 2530 ทางศูนย์จึงได้เข้ามาทำกิจกรรมเพราะเห็นว่าป่าชายเลนมีปัญหา เลยเข้ามาทำกิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนรอบอ่าวคุ้งกระเบน ควบคู่กับการสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อจะให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนและเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: ป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอขลุง มีการบุกรุกทำบ่ออ่าวทั้งบ่อเลี้ยงแบบธรรมชาติและแบบพัฒนา ในอดีตมีการบุกรุกประมาณ 80% ของพื้นที่ โดยป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอขลุง มีประมาณ 100,000 ไร่ มีการบุกรุกโดยการขุดล้อมพื้นที่ป่าเป็นแปลง ๆ เพื่อการครอบครอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2536 มีการบุกรุกมากที่สุด เนื่องจากที่ผ่านยังไม่มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้กับประชากรในพื้นที่ รวมทั้งมีการอพยพเข้ามาของประชาชนนอกพื้นที่เพื่อการครอบครองที่ทำกิน

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: ในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอขลุง โดนทำลายไม่ต่ำกว่า 90 % ของพื้นที่ มีทั้งเอาไม้ไปใช้ประโยชน์ มีทั้งเอาพื้นที่ไปทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยช่วงแรกเกิดจากการสัมปทานทำไม้ ช่วงหลังเกิดจากชาวบ้านในพื้นที่ทิ้งรายใหญ่และรายย่อย พื้นที่ป่าชายเลนที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2 ท่าสนอน เป็นผู้ดูแลในปัจจุบันมีประมาณ 50,000 ไร่

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: วิกฤตเริ่มปี พ.ศ. 2528-2532 มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำฟาร์มกุ้งกุลาดำ และสัตว์น้ำ เป็นจำนวนมาก พื้นที่ป่าในพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด

รวมป่าสงวน 32,000 ไร่ ถ้าเป็นป่ามติคณะรัฐมนตรี 140,000 ไร่ ส่วนสถานีพัฒนาป่าชายเลน ประแสร์ ตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2546 ในอดีตที่ผ่านมามีการบุกรุกโดยนายทุน มีการบุกรุกพื้นที่ขนาดใหญ่ระดับ 1,000 ไร่ ส่วนมีชาวบ้านในพื้นที่มีการบุกรุกแต่เป็นพื้นที่เล็กน้อย ตามพื้นที่ปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม ปัจจุบันกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีนโยบายการทวงคืนพื้นที่ป่าโดยการร่วมมือกับ DSI ทำเป็นคดีพิเศษ โดยสถานีพัฒนาป่าชายเลน ประแสร์ เป็นพื้นที่แรกที่จะดำเนินการทวงคืนพื้นที่ป่าชายเลนจากผู้บุกรุกโดยร่วมมือกับ DSI

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ในช่วงเริ่มต้นของการฟื้นฟูป่าชายเลนก็มีการไม่เข้าใจจากชาวบ้านในกรณีที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เช่น ตัดไม้ เผาถ่าน สร้างบ้าน หลังจากเจ้าหน้าที่ได้เข้ามาให้ความรู้ในช่วงต้น ๆ อาจจะไม่เข้าใจ เจ้าหน้าที่ที่มีความตระหนักถึงความต้องการ และผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ว่าการที่จะให้ชาวบ้านหันมาให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จะต้องให้ผลตอบแทนกับเขาโดยการให้อาชีพ เพื่อให้เกิดรายได้ และให้ความรู้หากมีการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนจะมีผลกระทบกับทรัพยากรสัตว์น้ำที่จะลดปริมาณลง ฉะนั้นพื้นที่ต่าง ๆ ที่สามารถปลูกป่าได้ก็ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปลูก เมื่อชาวบ้านมีความเข้าใจก็มีการปลูกป่าและร่วมกันอนุรักษ์ป่าชายเลนร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาอาชีพควบคู่กันไปด้วย เช่น การพัฒนาอาชีพด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลังแนวป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่แหล่งธรรมชาติ จึงได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากชาวบ้านในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: ในอดีตการร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ มีน้อยมาก เนื่องจากการดำเนินการของเจ้าหน้าที่มีผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตของชาวบ้านโดยตรง ทำให้เกิดความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ และไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: ในช่วงแรก ปี พ.ศ. 2546 มีการต่อต้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากมีความกลัวว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้าไปปลูกป่าในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน รวมทั้งมีความกลัวว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ชาวบ้านจะต้องออกจากพื้นที่ หากป่าชายเลนยังเสื่อมโทรมอยู่ชาวบ้านก็ยังสามารถอาศัยอยู่ได้ รวมทั้งชาวบ้านมีแนวคิดว่าเขาไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนเมื่อมีการปลูกป่าชายเลนแล้วชาวบ้านก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้ ตัดไม้ก็ไม่ได้ พื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำก็ลดน้อยลง ถึงแม้ชาวบ้านทราบถึงความสำคัญของป่าชายเลน แต่เมื่อความต้องการในการทำมาหาเลี้ยงชีพก็ย่อมมีความสำคัญกว่า ช่วงแรกก่อนปี พ.ศ. 2546 มีการจับกุมการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก เลยมีการต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐที่จะเข้ามา

ทำงานในพื้นที่เป็นอย่างมาก

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: ที่ผ่านมามีการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลทรัพยากรป่าชายเลนในระดับชุมชน และมีการประสานงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการประชุมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่กับหน่วยงานทรัพยากรป่าชายเลนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input)

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ความชัดเจนด้านวัตถุประสงค์ ทางศูนย์ได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องการจัดการพัฒนาพื้นที่ชายทะเล โดยเฉพาะเรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้เกิดความสมดุล ซึ่งตรงกับนโยบายภาครัฐในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นแหล่งให้เป็นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ถ้าป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์สัตว์น้ำวัยอ่อนก็จะเกิดขึ้น และสามารถใช้ประโยชน์ได้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: ในพื้นที่อำเภอขลุง เน้นไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเติม เนื่องจากการใช้กฎหมายเข้ามาจัดการทำได้ด้วยความยากลำบากเนื่องจากมีการต่อต้านจากชาวบ้านในพื้นที่อย่างหนัก รวมทั้งภาครัฐไม่มีมาตรการที่ชัดเจนสำหรับการรองรับเพื่อให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูป่าชายเลนในพื้นที่ เพราะชาวบ้านในพื้นที่อำเภอขลุง มีการดำรงชีพอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมากและเป็นเวลานาน กรณีมีการบุกรุกเพิ่มเติมก็จะมีการใช้กฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่จะใช้การอนุโลมและอาศัยการเจรจากับชาวบ้านมากกว่าการใช้กฎหมาย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: วัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจน คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นวัตถุประสงค์หลักที่ต้องทำ เพียงแต่การหากระบวนการที่จะทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ยังคงเป็นเรื่องยาก ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ โดยได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้กล่าวไว้ในปี พ.ศ. 2527 สรุปใจความได้ว่า (1) การสร้างป่าต้องให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น และ (2) ชาวบ้านที่มาร่วมกันสร้างป่าต้องได้รับประโยชน์จากการสร้างป่าด้วย หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็ได้หาแนวทางร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ป่าชายเลน โดยการประชุมร่วมกัน ทั้งกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ การออกแบบสอบถาม โดยการชี้แจงให้ชาวบ้านเลิกความคิดที่ว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์แล้วจะต้องออกจากป่า โดยยังคงให้ชาวบ้านทุกคนรอบครัวยังคงอาศัยร่วมกับป่าชายเลนได้เหมือนเดิม ซึ่งได้เกิดผลตอบรับที่ดีมาก เนื่องจากชาวบ้านเองก็มีความต้องการที่จะปลูกป่าชายเลนอยู่แล้วแต่เนื่องจากความกลัวที่ว่าหากมีป่าที่สมบูรณ์แล้วอาจจะถูกขับไล่ออกจาก

พื้นที่ป่าได้ อีกประการ คือ การที่ทำให้ชาวบ้านทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากป่าที่สมบูรณ์ เจ้าหน้าที่รัฐก็ได้มีการส่งเสริมด้านความรู้ การปล่อยสัตว์น้ำ เพื่อให้เกิดความสมดุลของสัตว์น้ำ และสามารถเพื่อจำนวนสัตว์น้ำในอนาคต โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: มีหลายด้าน โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วม ส่วนยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและปราบปราม โดยเน้นทำความเข้าใจเรื่องการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งมีมาตรการเพื่อเอาความผิดทั้งคนซื้อและคนขายเพื่อป้องกันการซื้อที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์

2. ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ด้านบุคลากร ในปัจจุบันมีความพร้อมลดลงเพราะในปัจจุบันมีปริมาณบุคลากรลดลง แต่ในส่วนของอ่าวคุ้งกระเบนมีการทำงานแบบบูรณาการ โดยทำงานร่วมกับกรมประมง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานร่วม คือ กรมทรัพยากรป่าไม้ โดยได้มีการประสานงานร่วมกันวางแผนการทำงานร่วมกัน ด้านงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณในการดูแลจัดการด้านทรัพยากรป่าชายเลนก็ยังคงมีปัญหาอยู่ ซึ่งการจัดสรรงบประมาณขึ้นอยู่กับต้นสังกัด หากต้นสังกัดให้ความสำคัญกับงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนก็สามารถอนุมัติงบประมาณลงมาได้ แต่ปัญหาด้านงบประมาณก็ไม่ใช่ว่าปัญหาที่มีมากจนไม่สามารถทำงานได้ เพราะการทำงานในพื้นที่มีการทำงานแบบบูรณาการ บางครั้งก็สามารถใช้งบประมาณจากศูนย์เองได้จึงไม่เกิดปัญหาด้านงบประมาณมากนัก ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ไม่มีปัญหาด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ เนื่องจากศูนย์ฯ ตั้งอยู่ในจุดที่สามารถเข้าถึงพื้นที่การอนุรักษ์ได้อย่างทั่วถึง

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: ความพร้อมด้านทรัพยากร เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ซึ่งมีจำนวนมากทำให้การควบคุมดูแลพื้นที่ทั้งหมดยังคงทำได้น้อย เนื่องจากมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งงบประมาณและความเชี่ยวชาญของบุคลากร แต่โดยจะอาศัยการทำงานร่วมกับของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และในระดับที่สูงกว่า แต่เนื่องจากในพื้นที่ของอำเภอคลองยั้งยังคงมีความขัดแย้งของเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้พื้นที่ป่าชายเลนในการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าชายเลนและมีข้อโต้แย้งทางกฎหมายกับประชาชนในพื้นที่อยู่จำนวนมาก การใช้กระบวนการทางกฎหมายเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ทรัพยากรป่าชายเลนยังคงทำได้ยาก

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: ในอดีตความพร้อมในด้านต่าง ๆ มีน้อยมาก ทั้งด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านบุคลากรที่มีจำนวนจำกัด รวมทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ ในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ ป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน ในช่วงนั้นมีแนวทางในการแก้ไข

ปัญหาโดยการหาภาคี ได้แก่ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประชาชนทั่วไป ชุมชนในพื้นที่ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและทำให้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ลดน้อยลง

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: ในหน่วยงานของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน ประแสร์ มีความพร้อมทั้งในด้านของอุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่ใช้ในงานด้านการป้องกัน และปราบปราม

3. ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ในระยะต่อมาหลังจากมีนโยบายที่มีความชัดเจนมากขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้มีการพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจนขึ้น และมีการจัดแบ่งเขตอย่างชัดเจนว่าพื้นที่ไหนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ส่วนไหนเป็นพื้นที่ฟื้นฟู พื้นที่ส่วนไหนใช้สำหรับพัฒนาเพื่อทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความเข้าใจ ทำให้เกิดการร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลนรวมทั้งมีการปลูกป่าชายเลนหลังแปลงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำให้มีจำนวนป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันแทบจะไม่พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีการลักลอบตัดไม้ชายเลน ปัจจุบันมีป่าชายเลนประมาณ 1,300 ไร่ จากเดิม 640 ไร่ (ในปี พ.ศ. 2524) ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมีมากขึ้นในปัจจุบันเพราะชาวบ้านทราบถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนว่ามีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตและการอยู่อาศัยมากขนาดไหนแต่ด้วยความจำเป็นของชาวบ้านที่มีความจำเป็นในการตัดไม้ ไม้ซุงเพื่อการค้าแต่ต้องตัดไม้เพื่อการทำที่อยู่อาศัย เนื่องจากการเพิ่มมากขึ้นของประชากรในพื้นที่ และการใช้ไม้ในการสร้างเครื่องมือประมงที่ใช้ในการทำกิน หากมีการเข้มงวดมากก็จะเกิดความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ ทำให้ขาดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ก็มีหน้าที่ในการป้องกันและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและต้องไม่เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: หลังจากการหาความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการทำความเข้าใจกับประชาชนผู้มีส่วนได้เสียจากการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์รวมถึงการป้องกันการลักลอบตัดทำลายป่าชายเลนเพิ่มเติม หลังจากผ่านกระบวนการจัดการต่าง ๆ ก็เริ่มมีความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน

และภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่หลังจากการทำงานอย่างหนักของเจ้าหน้าที่เพื่อทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน ประชาชนในพื้นที่ก็ให้ความร่วมมือกับภาครัฐมากยิ่งขึ้น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: ในช่วงหลังมีความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับหน่วยงานมากขึ้น รวมทั้งการร่วมมือของภาคเอกชน ทั้งในด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการฝึกอบรม

ด้านกระบวนการ (Process)

1. การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: การวางแผนเพื่อการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนในเขตอำเภอกะเบงมีการศึกษาก่อนว่ามีพื้นที่ 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) พื้นที่ป่าชายเลนเดิมที่อนุรักษ์ไว้ (2) พื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกแต่ต้องฟื้นฟู และ (3) พื้นที่ที่ไม่สามารถฟื้นฟูกลับมาเป็นป่าชายเลนได้ เมื่อสามารถแบ่งลักษณะของพื้นที่ได้ดังกล่าว ก็ได้มีการศึกษาวางแผนการใช้พื้นที่ที่ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมาเป็นป่าชายเลนได้เพื่อนำมาพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และจัดสรรพื้นที่ให้กับชาวบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำให้กับชาวบ้านเพื่อให้เกิดอาชีพและรายได้ เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตเมื่อชาวบ้านได้ประโยชน์ ได้อาชีพจึงเกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยรวมแผนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน คือ การส่งเสริมควบคู่กับการพัฒนาชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งเกิดผลลัพธ์ที่น่าพอใจ โดยเห็นได้ชัดว่าปัจจุบันมีจำนวนป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: การวางแผนงานจะเน้นเรื่องการไม่ให้มีการบุกรุกป่าชายเลนเพิ่มเติมและการฟื้นฟูป่าชายเลนที่มีความเสื่อมโทรม โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 -2547 เป็นต้นมาก็มีการฟื้นฟูป่าชายเลนประมาณ 10,000 ไร่ โดยการปลูกในพื้นที่นาทุ่งที่รกร้างของชาวบ้าน แต่ชาวบ้านก็ยังเป็นผู้ครอบครองและทำประโยชน์อยู่เหมือนเดิม

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การวางแผนในการทำงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความสำเร็จสำหรับผู้ได้บังคับบัญชาสามารถตอบสนองต่อการวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรภายนอก โดยอาศัยแหล่งเงินทุนจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ในการจ้างแรงงานจากภายนอกเข้ามาทำในเรื่องการท่องเที่ยวเนื่องจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีจำกัด สำหรับแผนในการปฏิบัติต้องมีแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จึงได้การดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมี

ส่วนร่วม เช่น โครงการปลูกป่าประชารัฐ โครงการราษฎร ดูแลพิทักษ์ป่าชายเลน รวมทั้งการจ้างแรงงานในพื้นที่ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: การนำแผนปฏิบัติงานไปใช้สามารถนำไปใช้อย่างได้ผลมากขึ้น โดยเน้นการเจรจากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน โดยการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน รวมทั้งการนำกฎหมายไปใช้อย่างเข้มข้นมากยิ่งขึ้นหากกระบวนการเจรจาไม่สัมฤทธิ์ผล

2. การจัดการองค์กร

2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: การจัดการองค์กร มีหน่วยงานหลักมาจากกรมประมง รวมทั้งมีหน่วยงานอื่น ๆ ภายใต้กระทรวงเกษตร ฯ และยังมีหน่วยงานอื่น ๆ มาทำงานร่วมกัน โดยเข้ามาทำงานในพื้นที่ เช่น งานวิชาการเกษตร งานป่าไม้ งานปศุสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางด้านป่าชายเลนก็จะมีส่วนงานของกรมป่าไม้เดิมกับส่วนงานของกระทรวงทรัพยากร ฯ โดยมีการปรึกษาหารือกันอย่างบูรณาการ

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: การมอบหมายงานให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ภายในหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลงานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู ป่าป้องกัน และปราบปรามอยู่แล้ว แต่เมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่ป่าชายเลนกับเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ก็ยังคงไม่เพียงพอ ยังต้องการการสนับสนุนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานระดับสูงมาเพิ่มเติม ประกอบกับในพื้นที่อำเภอคลองยั้งยังคงมีความขัดแย้งเรื่องการบุกรุกและการเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก ทั้งจากประชาชนในพื้นที่และจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งปัญหาดังกล่าว ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานในปัจจุบัน จะทำหน้าที่ประสานงานในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งการให้ความรู้กับองค์กรต่าง ๆ ในเรื่องการอนุรักษ์ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: มีชุดลาดตระเวน และชุดในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน โดยมีการมอบหมายภารกิจที่ชัดเจนในแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งมีการประเมินผลและสรุปผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการรายงานสถานการณ์ความคืบหน้าของการปฏิบัติงานตรงต่อหัวหน้าส่วนงาน

2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: มาตรฐานจะเน้นยึดตามกฎระเบียบของภาครัฐ เรื่องการปฏิบัติงาน เช่น เกษตรกรผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำก็ต้องมีมาตรฐานในการประกันคุณภาพสินค้าตามข้อกำหนดของภาครัฐ (มาตรฐาน GAP) ส่วนทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนก็ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์ป่าในพื้นที่เขตอนุรักษ์ เขตฟื้นฟู โดยมีตัวชี้วัดได้ว่าในปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: มาตรฐานในการปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบายที่ภาครัฐกำหนด แต่การนำมาใช้ในพื้นที่ในบางกรณียังมีความขัดข้องอยู่บ้าง เช่น ในเรื่องการปรมปรม หรือการจับกุมผู้กระทำความผิดในการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากเกิดการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่อย่างมาก รวมทั้งผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ ทำให้การทำงานโดยการบังคับใช้กฎหมายทำได้ยาก ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะเน้นงานการทำงานเข้าใจกับชาวบ้านและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่มากกว่าการจับกุม

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนนั้น ต้องสามารถเข้าถึงประชาชน สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และแสดงให้เห็นถึงโทษของการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน รวมทั้งการพบปะพูดคุยกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับป่าชายเลน อย่างแท้จริงเพื่อการได้มาถึงข้อมูลในการนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: การปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนนั้น ต้องสามารถเข้าถึงประชาชน สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และแสดงให้เห็นถึงโทษของการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน รวมทั้งการพบปะพูดคุยกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับป่าชายเลน อย่างแท้จริงเพื่อการได้มาถึงข้อมูลในการนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

3. การมีภาวะผู้นำ

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการมีภาวะผู้นำ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: การทำงานในพื้นที่อ่าวคุ้งกระเบน เป็นการทำงานแบบบูรณาการ มีการทำงานร่วมกันหลายภาคส่วน ฉะนั้นการพูดคุยทั้งในส่วนตัวและในรูปแบบราชการจะทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการประชุมร่วมกันในทุก ๆ เดือนแล้วนำปัญหาทางทะเลมาหารือร่วมกัน นอกจากนั้นยังมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาภายนอกพื้นที่ด้วยเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาาร่วมกัน

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: การมีภาวะผู้นำของผู้นำองค์กรในพื้นที่ยังคงมีน้อยเนื่องจากการขาดแรงสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้การทำงานเต็มไปด้วยอุปสรรค ทั้งจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานในพื้นที่ เนื่องจาก อำเภอลง มีพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมากและประชาชนเข้าครอบครองพื้นที่ประมาณ 80% ของพื้นที่ และองค์กรปกครองท้องถิ่นบางพื้นที่ก็เป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเสียเอง ทำให้การสร้างภาวะผู้นำในพื้นที่ทำได้ไม่มีขีดจำกัดและไม่เกิดประสิทธิภาพมากพอ

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การมีภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยงานและผู้นำชุมชนมีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ หากผู้นำขาดการมีภาวะผู้นำในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนย่อมไม่เกิดความสำเร็จผลอย่างเป็นรูปธรรม

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: การมีภาวะผู้นำในส่วนของหน่วยงานหัวหน้าหน่วยงานถือเป็นผู้นำโดยตรงทั้งการวางนโยบาย การปฏิบัติงานและความรับผิดชอบต่องูได้บังคับบัญชาโดยตรง ในส่วนของผู้นำชุมชนในปัจจุบันในพื้นที่รับผิดชอบผู้นำชุมชนและกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความเข้มแข็งมากกว่าในอดีต มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคชุมชนมากขึ้น ทำให้การปฏิบัติงานด้านการป้องกัน และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนทำได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: การติดตามผล จะติดตามอย่างต่อเนื่องมีการประชุมกับผู้รับผิดชอบในพื้นที่เป็นประจำทุกเดือน มีการหารือถึงปัญหาเพื่อการแก้ไขร่วมกัน รวมทั้งการให้เจ้าหน้าที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ ซึ่งสามารถติดตามผลการทำงานในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนและการปลูกป่า รวมทั้งหากมีกรณีผู้บุกรุกป่าชายเลน เกษตรกรในพื้นที่ก็จะแจ้งต่อเจ้าหน้าที่เพื่อการเข้าไปปราบปรามได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังติดตามผลด้านการดำเนินการปลูกป่าของเกษตรกรที่มีพื้นที่ว่างจากการทำการเกษตรเพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนให้เพิ่มขึ้นด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: การติดตามผล จะอยู่ในแผนการทำงานของหน่วยงาน โดยใช้การประเมินผลโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง รวมทั้งการรายงานตรงต่อหัวหน้าส่วนงาน การติดตามผลการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เช่น การฟื้นฟูป่าชายเลนที่มีความเสื่อมโทรม การติดตามผลมาตรการการป้องกันพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุก การประเมินผลงานด้านการทำความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าชายเลนในกับประชาชนในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องมีการติดตามผลจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่องและมีความใกล้ชิดกับประชาชนกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน ต้องนำเขาเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน โดยให้เขาได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ในทุก ๆ โครงการ โดยมีการแบ่งงานให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีการประชุมร่วมประจำเดือน รวมทั้งมีการจัดทำแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

ด้านผลผลิตของนโยบาย (Product)

1. การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ผลทางตรง หลังจากมีโครงการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน อ่าวคุ้งกระเบน ก็เกิดการจ้างงานของประชาชนในพื้นที่ ผลทางอ้อม ชาวบ้านได้ประโยชน์จากตัวโครงการ เช่น หลังจากการพัฒนาสะพานทางเดินรอบป่าชายเลน ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมความสวยงามของพื้นที่ป่าชายเลน ชาวบ้านในพื้นที่สามารถจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่ม มีผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ประกอบการที่พุกเพิ่มขึ้นทำให้เกิดรายได้ รวมทั้งการพัฒนาด้านสาธารณสุขโลกที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมมาก

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: ประชาชนในพื้นที่ยังคงการทำงานเกี่ยวกับประมง การจับสัตว์น้ำและการเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นหลัก แต่สืบเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันมีปัญหาด้านการทำประมงที่ผิดกฎหมายมากขึ้น รวมทั้งปัญหาโรคระบาดและน้ำเสีย ทำให้การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ลดลง หลายครอบครัวต้องหาอาชีพอื่นทำเช่นการรับจ้างทำสวน การทำงานโรงงาน เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ที่มีผลสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างมาก หากประชาชนมีงานทำมีรายได้ที่दारทำลายป่าชายเลนหรือการบุกรุกป่าย่อมมีน้อย เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนมีความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งส่งเสริมอาชีพด้านอื่น ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้มีความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลนด้วย

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่มีงานด้านการทำประมงพื้นบ้าน และการทำฟาร์มกุ้ง อยู่ตามปกติ ไม่ได้มีการ จับกุมหรือกดดันให้ออกจากพื้นที่ สำหรับชาวบ้าน

ที่อยู่อาศัยมานาน และไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่ม ก็สามารถทำมาหากินดำรงชีพได้ตามปกติ

2. รายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านรายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: หลังจากพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่มากขึ้น ทำให้เกิด นักลงทุนรายใหญ่เข้ามาลงทุนในพื้นที่มากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือมุ่งหวังแต่รายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะเกิดปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเสื่อมโทรมในอนาคต จะเกิดปัญหาด้านการท่องเที่ยว และจะมีผลกระทบต่อรายได้ของชาวบ้านในพื้นที่ ฉะนั้นทางศูนย์จึงมีกิจกรรมรณรงค์ให้เกิดการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และการรักษาความสะอาดโดยรอบพื้นที่ เพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวและผลกระทบต่อทรัพยากรในอนาคต และเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ในพื้นที่ เช่น สมาคมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: เมื่อประชาชนในพื้นที่มีการทำงานที่ลดลง ทำให้ส่งผล ต่อรายได้ของประชาชนโดยตรงทำให้มีรายได้ที่ลดลงด้วยเช่นกัน แต่ประชาชนก็สามารถหารายได้เสริมจากด้านอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน ทำให้ไม่ส่งผลกระทบมากนัก

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: การมีรายได้มีความจำเป็นควบคู่กับการมีงานทำของประชาชน ในพื้นที่ป่าชายเลนหาไม่มีรายได้ดีมีงานทำ การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลนก็ลดน้อยลง

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่มีรายได้หลักจากการทำประมง และการรับจ้าง ซึ่งเป็นรายได้ปกติของประชากรในพื้นที่ ในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่อาจจะมิ รายได้เสริมจากการขายผลิตภัณฑ์จากทะเลมากขึ้นเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 1: ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มีมากขึ้นกว่าเดิม แต่ยังคงขาดการเป็นผู้ริเริ่ม เป็นแค่เพียงผู้ตาม ซึ่งทางภาครัฐอยากให้ชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากการติดตามการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ศึกษา ฯ ซึ่งจะทำการป้องกันและแก้ไข ปัญหาสามารถทำได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น และจะสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาและอนุรักษ์ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติจะสามารถดำเนินการได้เร็ว โดยที่ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ภาครัฐเพียงอย่างเดียว

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 2: การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในปัจจุบันมีมากขึ้น เพราะประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลน เช่น การกัดเซาะของคลื่น

ทำให้ชายฝั่งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง การลดลงของปริมาณสัตว์น้ำชายฝั่งทำให้ประชาชนที่ทำอาชีพจับสัตว์น้ำมีผลกระทบโดยตรง รวมทั้งการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนแก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 3: นโยบายที่เกิดประโยชน์โดยตรงและมีผลในทางบวกโดยตรงกับประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนย่อมทำให้เกิดความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นการกำหนดนโยบายเพื่อให้ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่แต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน ผู้นำองค์กรหรือหัวหน้าส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนจะต้องคำนึงถึงประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยป่าชายเลนในการดำรงชีวิตเป็นลำดับแรก เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่แท้จริง

เจ้าหน้าที่ภาครัฐคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อย่างดีในทุก ๆ ด้าน ทั้งการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าของกลุ่มทุนต่าง ๆ รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้ถึงความสำคัญ of ทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ

ด้านบริบท (Context)

1. สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: เมื่อก่อนเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ต่อมาเปลี่ยนมาเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม สภาพป่าชายเลนในอดีตมีมากกว่าในปัจจุบันมาก เนื่องจากในปัจจุบันมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก ทั้งจากชาวบ้านในพื้นที่ นายทุนนอกพื้นที่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเหมือนกัน ทำให้การดำเนินการทางกฎหมายกระทำได้ยาก และเกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านตลอดเวลา

ผู้ประกอบการคนที่ 2: ในช่วงอดีตที่ผ่านมาปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองขุด มีการบุกรุกป่าชายเลนเป็นจำนวนมากเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงกุ้งกุลาดำ) ทำให้เกิดความเสียหายของทรัพยากรป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันหลังจากมีการจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน และพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไว้อย่างชัดเจนตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ปัญหาความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของป่าชายเลนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์และฟื้นฟูของหน่วยงานภาครัฐ แยกกันอย่างชัดเจน

ผู้ประกอบการคนที่ 3: ในอดีตสภาพป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การเลี้ยงปลากระชัง จึงเริ่มทำให้สภาพป่าชายเลนเริ่มลดลง เพราะมีการบุกรุกกันมากขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 4: ปัญหาป่าชายเลนของตำบลบางชันมีปัญหามาตั้งแต่สมัยก่อน และเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งเรื่องการบุกรุก การแผ้วถางป่า การสร้างที่อยู่อาศัย การทำการเกษตร การทำโฮมสเตย์ และอื่น ๆ เพราะเนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบางชัน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ทำให้ยากต่อการแก้ไขปัญหา

ผู้ประกอบการคนที่ 5: สภาพวิกฤตของปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลวันยาว คือ การถูกบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านในเรื่องของการเข้าไปประกอบอาชีพ เช่นการเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอยแครง หอยแมลงภู่ ทำให้พื้นที่ป่าลดน้อยลง

ผู้ประกอบการคนที่ 6: พื้นที่ตำบลกระแจะที่มีพื้นที่ป่าชายเลนไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทอดยาวตามริมฝั่งทะเล ไม่มีพื้นที่ป่าเป็นผืนใหญ่จึงไม่ค่อยประสบปัญหาการบุกรุกมากนัก

ผู้ประกอบการคนที่ 7: ปัจจุบันหลังจากมีการจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลนทำให้เกิดปัญหาเรื่องความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของป่าชายเลน หรือแม้แต่ปัญหาข้อพิพาทระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านป่าชายเลนเองก็ยังมีข้อยุติไม่ได้ รวมทั้งปัญหาข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ด้วยตนเองในเรื่องน้ำเสีย น้ำเค็ม จากพื้นที่การเลี้ยงกุ้ง ทำให้เกิดผลกระทบกับเกษตรกรที่ปลูกข้าว ซึ่งประเด็นเหล่านี้กำลังอยู่ในกระบวนการหาทางออกร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่รัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 8: ป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลสนามไชย ป่าชายเลนในพื้นที่มีความเสียหายมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากการบุกรุกจากชาวบ้านเพื่อทำนาุ้ง และทำประมงชายฝั่ง รวมทั้งความเสียหายจากการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นทะเล ปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายชุมชนร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้มีแนวโน้มที่ดีขึ้นในการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: ในอดีตการร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังมีน้อยมาก เนื่องจากชาวบ้านยังมีความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลนน้อย และไม่ทราบถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากนัก รวมทั้งการเข้ามาให้ความรู้และแนวทางของเจ้าหน้าที่

ยังน้อยมาก จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่น้อย

ผู้ประกอบการคนที่ 2: การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในอดีตประชาชนหรือผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐมากนักเนื่องจากความไม่ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งความไม่ชัดเจนในเรื่องนโยบายที่นำมาปฏิบัติ ทำให้ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน

ผู้ประกอบการคนที่ 3: เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้านผู้ประกอบการอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงหอย ซึ่งเป็นอาชีพที่มีการเลี้ยงกันมานานพอทางหน่วยงานรัฐเข้ามาจับกุมและต้องการให้ออกนอกพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับชาวบ้านในพื้นที่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลนก็น้อยลง ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านก็ทราบดีถึงประโยชน์และโทษของป่าชายเลน และอยากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน

ผู้ประกอบการคนที่ 4: ในอดีตการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีน้อยมาก เนื่องจากนโยบายการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ที่ครอบครองของประชาชน ไม่มีความชัดเจนมากเพียงพอจึงได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลกระทบกับชาวบ้านโดยตรง ทำให้การร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเกิดขึ้นได้ยาก รวมทั้งการให้ความร่วมมือเพื่อการสนับสนุนนโยบายภาครัฐก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่มากพอ

ผู้ประกอบการคนที่ 5: การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในระยะแรกยังคงให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐน้อย เนื่องจากไม่มีความมั่นใจในนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ชัดเจน การปลูกจิตสำนึกยังมีไม่มากนัก ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนน้อย

ผู้ประกอบการคนที่ 6: ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำประมงชายฝั่ง ซึ่งจะเป็นรายย่อย ก็จะให้ความร่วมมือกับภาครัฐในทุก ๆ ด้าน

ผู้ประกอบการคนที่ 7: การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ทางเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอาศัยความคุ้นเคยและเป็นคนในพื้นที่พบปะพูดคุย มีการประชุมร่วมกับชาวบ้านตามแผนการบริหารจัดการป่าชายเลน โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีการทำการเกษตรที่มีผลกระทบกับป่าชายเลนโดยตรง เช่น การเลี้ยงกุ้ง การตัดใบจาก การทำประมงชายฝั่ง ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับป่าชายเลนและขอความร่วมมือกันร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ผู้ประกอบการคนที่ 8: ในอดีตที่ผ่านมามีประชาชนในพื้นที่ที่มีการจับจองพื้นที่ป่าชายเลนกันเป็นจำนวนมาก ทั้งเพื่อทำการเกษตรและเพื่อขายต่อให้นายทุนนอกพื้นที่เพื่อทำนาุ้ง ทั้ง ๆ ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ สำหรับการดำเนินการทางกฎหมายยังไม่มีการเข้มงวดนักเนื่องจากเรื่องป่าชายเลนนั้นเป็นงานที่มีความรับผิดชอบร่วมกันหลายฝ่าย ทั้งป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง กรมเจ้าท่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ อีกหลายองค์กรที่มีความรับผิดชอบ ทำให้มีความซับซ้อนในเรื่องของการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำผิดรวมทั้งการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในอดีตที่ผ่านมายังมีน้อย การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมีความยากลำบาก

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input)

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์ มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 2: ในอดีตไม่มีความชัดเจน เน้นการจับกุมทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวบ้าน ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่เน้นการพบปะพูดคุยทำความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 3: นโยบายของภาครัฐไม่มีความชัดเจน

ผู้ประกอบการคนที่ 4: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 5: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 6: องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ดูแล

ผู้ประกอบการคนที่ 7: เป็นความรับผิดชอบของภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 8: จุดประสงค์หลักเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ให้ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนโดยตรงมาให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลนและมีการร่วมกันปลูกป่าชายเลนและช่วยกันติดตามผลการดำเนินการ

2. ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: ในปัจจุบันเห็นมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งองค์กรบริหารส่วนตำบลรวมทั้งกรมป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลน ได้เข้ามาดูแลพื้นที่มากขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 2: องค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของทรัพยากรป่าชายเลนกึ่งกระเบน ซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้มีความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่อย่างเต็มที่และการทำงานของเจ้าหน้าที่ก็มีประสิทธิภาพ

ผู้ประกอบการคนที่ 3: มีน้อย เพราะไม่ค่อยมีหน่วยงานไหนที่เข้ามาทำความเข้าใจกับเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยอย่างจริงจังและหาแนวทางออกร่วมกันเลย

ผู้ประกอบการคนที่ 4: พื้นที่ตำบลบางชันเป็นพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ยังขาดแคลนน้ำดื่มสะอาด การเดินทางยังไม่สะดวกสบาย หน่วยงานของรัฐยังไม่ให้ความช่วยเหลือไม่ทั่วถึงและมีความล่าช้า

ผู้ประกอบการคนที่ 5: เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดูแลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังมีไม่มากนัก

ผู้ประกอบการคนที่ 6: มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจาก อบต. กระเจา รวมทั้งเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาดูแลตามปกติ

ผู้ประกอบการคนที่ 7: คิดว่าเพียงพอต่อพื้นที่ป่าชายเลนเนื่องจากป่าชายเลนในพื้นที่มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับพื้นที่ตำบลอื่น ๆ จึงไม่ประสบปัญหาด้านการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลงบประมาณและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ รวมทั้งยังได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอีกช่องทางหนึ่งด้วย

ผู้ประกอบการคนที่ 8: ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลที่จะดูแลด้านป่าชายเลนโดยตรงยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ แต่จะเน้นในการบริหาร โดยการให้ผู้แทนในพื้นที่นั้น ๆ ดูแลและรายงานตรงมายังหัวหน้าส่วนงานที่รับผิดชอบ โดยมีการประเมินผลการปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

3. ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: กลุ่มเกษตรกรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น ได้รับความร่วมมือมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการทำความเข้าใจและประสานความร่วมมือกับประชาชนในทุกภาคส่วนและให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของป่าชายเลน

ผู้ประกอบการคนที่ 2: ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีโครงการพระราชดำริในการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยไม่กระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้ง

ทำให้เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่มีอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเกิดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในทุกด้าน

ผู้ประกอบการคนที่ 3: ประชาชนในพื้นที่ที่ทราบดีถึงประโยชน์ของป่าชายเลน และก็ช่วยกันปกป้องป่าชายเลนในพื้นที่ที่ตัวเองประกอบอาชีพอยู่ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อทำการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนร่วมกับภาครัฐด้วย

ผู้ประกอบการคนที่ 4: การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ในเรื่องการดำเนินนโยบายด้านป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีน้อย เนื่องจากนโยบายที่ต้องการให้มีการปลูกป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู เป็นเวลา 15 ปี เมื่อป่ามีความสมบูรณ์ ก็ให้ประชาชนออกจากพื้นที่ป่าชายเลนตามนโยบายและกฎหมายป่าไม้ นอกจากนี้ไม่ได้รับความร่วมมือแล้วยังเกิดแรงต้านจากประชาชนในพื้นที่เพราะคิดว่านโยบายนี้กำลังจะผลักดันให้ประชาชนออกนอกพื้นที่ป่า ซึ่งประชาชนจะได้รับผลกระทบอย่างหนักในเรื่องที่อยู่อาศัย และที่ทำกิน นอกจากนี้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐแล้วประชาชนยังทำลายป่ามากขึ้นเพื่อต้องการให้ป่ามีความเสื่อมโทรมอยู่ตลอดเวลาจะได้ไม่โดนผลักดันออกนอกพื้นที่

ผู้ประกอบการคนที่ 5: มีการพบปะพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่นบ้างตามโอกาสที่มี แต่ไม่ได้บ่อยครั้งมากนัก สำหรับการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันมีมากขึ้น และมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุกขายบ้านก็สามารถประสานงานมายังหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้หากจะให้เกิดความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นต้องมีแผนนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่กำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของนโยบายด้านป่าชายเลนว่ามีความสำคัญมาก

ผู้ประกอบการคนที่ 6: ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทุกคนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

ผู้ประกอบการคนที่ 7: ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นหลังจากมีการเจรจาตกลงข้อพิพาทเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาน้ำเค็มทะเลลักเข้ามาในพื้นที่นาข้าว เมื่อลดข้อขัดแย้งลงก็ทำให้เกิดความร่วมมือในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 8: เทศบาลเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมโดยการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ให้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมาร่วมกันปลูกป่าเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในอนาคต

ด้านกระบวนการ (Process)

1. การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ผู้ประกอบการคนที่ 1: เป็นส่วนงานรับผิดชอบของภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 2: เป็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผู้ประกอบการคนที่ 3: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 4: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 5: เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 6: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 7: องค์กรบริหารส่วนตำบลตอนมีแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับป่าชายเลน โดยการหาพื้นที่ปลูกป่าเป็นหลักทั้งพื้นที่ปลูกป่าชายเลนและพื้นที่ปลูกป่าบก โดยมีการจัดทำแผนประจำปีในการดำเนินงานด้านการปลูกป่าเพิ่มเติม

ผู้ประกอบการคนที่ 8: มีการวางแผนขยายผลการปลูกป่าทำงานจากพื้นที่ 100 ไร่ เป็น 200-300 ไร่ รวมทั้งการทำแนวแบ่งเขตให้ชัดเจนให้เป็นพื้นที่สำหรับการปลูกป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู และเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน

2. การจัดการองค์กร

2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 2: การมอบหมายภารกิจจากเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านทรัพยากรป่าชายเลน โดยการมอบหมายให้เกษตรกรซึ่งเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ช่วยกันเฝ้าระวังบุกรุกคละกลายนอกหรือนายทุนที่อาจเข้ามาทำลายหรือลักลอบทำลายทรัพยากรป่าชายเลน โดยการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

ผู้ประกอบการคนที่ 3: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 4: การมอบหมายงานจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ๑ ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยดีและพร้อมที่จะดูแลป่าตาม โครงการพระราชดำริ อย่างเต็มความสามารถ เพราะเป็นโครงการที่ต้องการช่วยเหลือประชาชนและไม่ได้จับไล่ประชาชนออกนอกพื้นที่เหมือนกับนโยบายที่ภาครัฐได้กำหนดมา

ผู้ประกอบการคนที่ 5: เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 6: ในพื้นที่ที่มีพื้นที่ป่าชายเลนไม่มากนัก ทำให้การดูแลพื้นที่ไม่มีความยุ่งยากมากนัก ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดูแลได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

ผู้ประกอบการคนที่ 7: เป็นความรับผิดชอบของภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 8: การกำหนดภารกิจโดยการมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลที่เป็นสมาชิกเทศบาลที่อยู่ในพื้นที่คอยดูแล และมีการประชุมร่วมเพื่อการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านมาตรฐานในการปฏิบัติงาน มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความจริงจังในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นกว่าในอดีต

ผู้ประกอบการคนที่ 2: เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ประกอบการคนที่ 3: เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 4: ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน มาตั้งแต่อดีตเป็นเวลาหลายปี หากหน่วยงานภาครัฐต้องการความร่วมมือก็ต้องมีนโยบายที่ชาวบ้านสามารถเห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริง อย่างเช่น โครงการพระราชดำริ เป็นต้น

ผู้ประกอบการคนที่ 5: เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 6: เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐาน

ผู้ประกอบการคนที่ 7: มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่

เน้นการป้องกันและทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่กรณีเกิดข้อพิพาท ระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ

ผู้ประกอบการคนที่ 8: มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนไม่ให้เกิดความขัดแย้งกัน และเน้นการทำงานร่วมกันเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนโดยตรง

3. การมีภาวะผู้นำ

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านการมีภาวะผู้นำ มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: นายก อบต. จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

และทรัพยากรป่าชายเลนด้วยตัวเอง รวมทั้งแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

ผู้ประกอบการคนที่ 2: ในพื้นที่จะมีการเฝ้าระวังและมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำ

ผู้ประกอบการคนที่ 3: การมีภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนยังขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และการหาแนวทางในการสร้างเสริมอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่

ผู้ประกอบการคนที่ 4: ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ยังคงมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนน้อย เนื่องจากในพื้นที่ยังคงมีปัญหาด้านอื่น ๆ อีกมาที่รบกวนการแก้ไข เช่นเรื่อง ค่าครองชีพ เรื่องรายได้ เรื่องสาธารณสุขโลก เป็นต้น ทำให้การดำเนินการอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องการบังคับกฎหมายยังคงทำได้ยาก เพราะเหมือนเป็นการซ้ำเติมประชาชนที่มีความยากจนอยู่แล้วให้มีความลำบากมากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 5: การมีภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนยังขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ผู้ประกอบการคนที่ 6: นายค อบต.จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลนด้วยตัวเอง รวมทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชนที่เกี่ยวข้อง

ผู้ประกอบการคนที่ 7: นายค อบต. จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลนด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลนสำหรับผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ให้ความร่วมมือที่ดีแต่ต้องอาศัยแนวทางการทำงานจาก อบต. หากต้องการให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลของงานอย่างแท้จริง

ผู้ประกอบการคนที่ 8: การมีภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนยังคงมีน้อย ไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้ เนื่องจากการมีจิตสำนึกของชาวบ้านยังมีน้อย รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่เป็นบุคคลที่มีการกระทำผิดเสียเอง ในการบุกรุกป่าชายเลนในพื้นที่ยังคงมีทั้งข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้มีอิทธิพล ทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความยากลำบาก

4. การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านการติดตามผลตามนโยบาย/ยุทธศาสตร์ มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: ทางหน่วยงานภาครัฐ ได้มีเจ้าหน้าที่มาตรวจมาตรฐาน การทำการเกษตรของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ และมีการสุ่มตรวจคุณภาพน้ำ ก่อนการปล่อยน้ำลงทะเลอย่างต่อเนื่อง

ผู้ประกอบการคนที่ 2: ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รวมทั้งผู้ประกอบการในพื้นที่จะมีการติดตามผลการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนร่วมกันตามแผนการปฏิบัติงานที่หน่วยงานภาครัฐได้วางไว้

ผู้ประกอบการคนที่ 3: การเข้ามาติดตามผลการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ยังคงมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง

ผู้ประกอบการคนที่ 4: การติดตามผลตามนโยบายที่วางไว้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังคงอย่างต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ ทั้งงานปลูกป่า เกลิมพระเกียรติ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ในการปลูกป่า และไม่ต้องออกจากพื้นที่ปลูกเมื่อมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการติดตามผลด้านการปลูกป่าชายเลนเพื่อป้องกันการกัดเซาะของคลื่นทะเล ก็มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

ผู้ประกอบการคนที่ 5: ในปัจจุบันมีการเข้ามาดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นกว่าในอดีต รวมทั้งการติดตามผลของโครงการที่ต่อเนื่องขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 6: การติดตามผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีการติดตามโดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในงานด้านป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

ผู้ประกอบการคนที่ 7: การติดตามผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีการติดตามโดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในงานด้านป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง และมีการประชุมร่วมเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนตามแผนยุทธศาสตร์ของ อบต. ตะปอน

ผู้ประกอบการคนที่ 8: การประเมินผลด้านการปลูกป่าชายเลน ช่วงหลังได้หายไป เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของโครงการและการต่อเนื่องของนโยบายของผู้นำองค์กร การติดตามผลจะเน้นการติดตามโดยสมาชิกของเทศบาล รวมทั้งปัจจุบันมีแนวคิดที่มีความชัดเจน ทำให้การบูรณาการน้อยลงมาก

สำหรับการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชน ทางเทศบาลมีโครงการในการนำเยาวชนในการปลูกป่าชายเลน ปีละครั้ง โดยการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนรวมทั้งลงพื้นที่ในการปลูกป่าชายเลน

ด้านผลผลิตของนโยบาย (Product)

1. การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านการมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: หลังการบริหารจัดการจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประชาชนมีงานทำเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับทุกกิจกรรมอย่างแท้จริง

ผู้ประกอบการคนที่ 2: ประชาชนในพื้นที่สามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพอย่างมั่นคงขึ้นกว่าในอดีต

ผู้ประกอบการคนที่ 3: การมีงานทำของชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีเปอร์เซ็นต์การเติบโตที่น้อย เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของนโยบายและขาดซึ่งงบประมาณรวมทั้งการบริหารด้านการตลาดที่จะมารองรับผลิตภัณฑ์ อีกทั้งการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ยังมีน้อย เพราะชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีอาชีพเดิมอยู่ก่อนแล้ว

ผู้ประกอบการคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่มีการทำงานหลากหลาย เช่นการรับจ้าง การทำประมงชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การทำบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งการมีงานทำดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนเกือบทั้งหมด ทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่ได้รับผลกระทบมาก แต่ประชาชนในพื้นที่ก็ยังคงมีการบุกรุกเพื่อเป็นแหล่งทำกิน และการขยายของสมาชิกในครอบครัวที่มากขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 5: มีการทำฟาร์มตลอดทั้งปี จะมีผลกระทบต่ออาชีพของฟาร์มในพื้นที่ในเรื่องของมลภาวะด้านน้ำเสียทำให้หอยนางรมได้รับความเสียหายบ้าง

ผู้ประกอบการคนที่ 6: ประชาชนในพื้นที่ ตำบลกระแจะ มีการทำงานหลากหลายอาชีพ ทั้งการทำนา ทำสวน การเลี้ยงกุ้ง และการทำประมงชายฝั่ง ดังนั้นประชาชนในพื้นที่จะมีงานทำตลอด ไม่กระทบกับความเป็นอยู่มากนัก

ผู้ประกอบการคนที่ 7: ประชาชนในพื้นที่ ตำบลตะปอน มีการทำงานหลากหลายอาชีพ ทั้งการทำนา ทำสวน การเลี้ยงกุ้ง และการทำประมงชายฝั่ง ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่จะมีงานทำตลอด ไม่กระทบกับความเป็นอยู่มากนัก

ผู้ประกอบการคนที่ 8: ประชาชนในพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนลดน้อยลง เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงเพราะความสมบูรณ์ของป่าชายเลนลดลง รวมทั้งการมีเรืออวนลากขนาดใหญ่จากนอกพื้นที่เข้ามาทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำหายไปมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของประชาชนในพื้นที่ลดลง

2. รายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านรายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: การเพิ่มมากขึ้นของสัตว์น้ำทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการจับสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 2: รายได้ของประชาชนในพื้นที่มีมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่น เช่น ภาวะโรคระบาด ภาวะราคาผลผลิตตกต่ำ ก็จะทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยประสบภาวะขาดทุน และมีหนี้สินได้เหมือนกัน

ผู้ประกอบการคนที่ 3: รายได้ของประชาชนในพื้นที่ไม่ได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มของกิจกรรมเสริมที่เกี่ยวกับป่าชายเลน เพราะชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพเดิมเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว เช่น อาชีพการปลูกผลไม้ อาชีพการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

ผู้ประกอบการคนที่ 4: รายได้ของประชาชนในพื้นที่ลดลง เนื่องจากการหายไปของทรัพยากรสัตว์น้ำ การคืนเงินของแหล่งน้ำ และปัญหาโรคระบาดในสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน

ผู้ประกอบการคนที่ 5: รายได้ของประชาชนในพื้นที่ขึ้นอยู่กับผลผลิต และราคาในช่วงนั้น ๆ

ผู้ประกอบการคนที่ 6: รายได้ของประชาชนไม่สูงมากนัก แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบากมากนักเนื่องจากประชาชนในพื้นที่มีงานทำตลอดทั้งปี

ผู้ประกอบการคนที่ 7: รายได้ของผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้ง ขึ้นอยู่กับราคาในตลาดซื้อขายกุ้ง รวมทั้งภาวะโรคระบาดและภาวะน้ำเป็นพิษ แต่ผู้ประกอบการในตำบลตะปอนก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบากมากนักเนื่องจากประชาชนในพื้นที่มีงานทำตลอดทั้งปี จึงไม่กระทบกับรายได้มากนัก

ผู้ประกอบการคนที่ 8: ในพื้นที่เทศบาลตำบลสนามไชย ประชาชนในพื้นที่มีการทำอาชีพหลากหลายทั้งด้านการเกษตร สวนยาง สวนผลไม้ ทำให้ผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนในพื้นที่ไม่มากนัก ยกเว้นประชาชนที่หากินกับป่าชายเลนเช่นการจับสัตว์น้ำ บริเวณป่าชายเลนเป็นอาชีพหลักก็จะได้รับผลกระทบเนื่องจากการลดลงของสัตว์น้ำ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

ผู้ประกอบการคนที่ 1: สำเร็จในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนทำให้ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นอย่างดีขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ผู้ประกอบการคนที่ 2: การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ ทุกคนให้ความร่วมมือมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา มีการประสานงานกันระหว่าง

ผู้นำชุมชนกับประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 3: ชาวบ้านในพื้นที่จะจัดตั้งกลุ่มกันเองเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี

ผู้ประกอบการคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่จะให้ความร่วมมือกับ โครงการเฉลิมพระเกียรติมากกว่าโครงการของภาครัฐ เนื่องจากประชาชนไม่มีความไว้วางใจกับนโยบายของภาครัฐ ดังนั้น ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติ ในแต่ละพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่อย่างเต็มที่

ผู้ประกอบการคนที่ 5: องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ได้นำเสนอเกี่ยวกับความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ต้องอาศัยการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่จะเกิดความต่อเนื่องและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 6: การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ ทุกคนให้ความร่วมมือมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา มีการประสานงานกันระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 7: การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ ทุกคนให้ความร่วมมือมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา มีการประสานงานกันระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการคนที่ 8: ในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เริ่มเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้นเนื่องจาก ได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนของทางเทศบาลที่เน้นในเรื่องของการบ่งเขตพื้นที่การฟื้นฟูพื้นที่ป่าโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก องค์กรบริหารส่วนตำบล

ด้านบริบท (Context)

1. สภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ด้านสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: ในช่วงอดีตที่ผ่านมาปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลตะบอน ไม่มีปัญหาด้านการบริหารจัดการป่าชายเลนเนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลน

ของตำบลตำบะปอนมีพื้นที่ไม่มากนัก และเป็นพื้นที่แนวพาดยาวขนานกับริมทะเล ทำให้ไม่เจอกับปัญหาการบุกรุกเพื่อทำการเกษตร เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือการลงทุนด้านการท่องเที่ยว ปัจจุบันหลังจากมีการจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลนทำให้เกิดปัญหา ด้านความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของป่าชายเลน หรือแม้แต่ปัญหาข้อพิพาทระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านป่าชายเลนเองก็ยังมีหาข้อยุติไม่ได้ รวมทั้งปัญหาข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ด้วยตนเองในเรื่องน้ำเสีย น้ำเค็มจากพื้นที่การเลี้ยงกุ้ง ทำให้เกิดผลกระทบกับเกษตรกรที่ปลูกข้าว ซึ่งประเด็นเหล่านี้กำลังอยู่ในกระบวนการหาทางออกร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่รัฐ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: สภาพวิกฤตของปัญหาป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลวันยาว คือ การถูกบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้านในเรื่องของการเข้าไปประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอยแครง หอยนางรม ในอดีตสภาพป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร จากพื้นที่เดิมที่เคยประกาศให้การเลี้ยงหอย ต้องอยู่ห่างจากป่าชายเลนไม่น้อยกว่า 50 เมตร แต่ปัจจุบันนี้มีการบุกรุกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการทำนากุ้งที่มีการขยายพื้นที่มากยิ่งขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้เรื่องของการลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่านและทำที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากการแจ้งข่าวสารของชาวบ้านมีขึ้นหลังจากผู้กระทำผิดไม่อยู่ในพื้นที่เกิดเหตุแล้ว และไม่เห็นหลักฐานซึ่งหน้า การป้องกันและแก้ปัญหาจากภาครัฐ โดยการปลูกจิตสำนึก ประชาสัมพันธ์ เพิ่มพื้นที่ป่า แต่ก็ยังมีชาวบ้านที่ยังเข้าไปบุกรุก พื้นที่ป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: ตามมติ ครม. พ.ศ. 2539 ได้มีการประกาศให้พื้นที่ป่าชายเลนตำบลเกวียนหักเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ประเด็นปัญหาของพื้นที่ป่าชายเลน เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ได้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ หลังจากนั้น ในส่วนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้สังเกตเห็นถึงสภาพปัญหาจึงได้มีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และกำหนดเขตพื้นที่หวงห้ามการตัดไม้ทำลายป่า มีเจ้าหน้าที่ออกตรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: ป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองขุด มีพื้นที่หลายหมื่นไร่ แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับการดูแลจาก ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมามีการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลนอย่างมาก รวมทั้งไม่ได้มีการกันเขตพื้นที่ควบคุม จึงมีการบุกรุกจากชาวบ้านเพื่อทำนากุ้ง รวมทั้งความเสียหายจากการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่น และการยื่นคันตายของไม้ชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: ป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลสนามไชย มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ป่าชายเลนในพื้นที่ที่มีความเสียหายมากกว่า 50% เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้มีการกั้นเขตพื้นที่ควบคุม จึงมีการบุกรุกจากชาวบ้านเพื่อทำนาเกลือ โดยเฉพาะในพื้นที่หนองสนามไชยกับรอยต่อที่ติดกับตำบลกระแจะ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เทศบาลยกให้กับมหาวิทยาลัยบูรพาเพื่อใช้ในการศึกษา มีการบุกรุกเพื่อทำนาเกลือ รวมทั้งความเสียหายจากการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นและการยื่นต้นตายของไม้ชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: สภาพพื้นที่ป่าชายเลนของตำบลกระแจะมีลักษณะทอดยาวตามแนวชายฝั่ง ทำให้การดูแลของเจ้าหน้าที่ทำได้ไม่เต็มพื้นที่มากนัก สมัยก่อนมีการบุกรุกบ้างในการทำนาเกลือและการทำประมงชายฝั่งแต่ไม่มากนักเนื่องจากไม่ได้เป็นป่าผืนใหญ่และเป็นป่าชายเลนแนวทะเล

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: สภาพปัญหาค้านป่าชายเลนของตำบลบางชันมีปัญหาตั้งแต่สมัยก่อนเป็นปัญหาต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ยากต่อการแก้ไข สมัยก่อนมีคนน้อยก็มีการแผ้วถางป่าชายเลนจำนวนมากเพื่อการทำกินและใช้เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ป่าชายเลนของตำบลบางชัน มีประมาณ 44,000 ไร่ ในอดีตจำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลบางชันมีไม่มากนักประมาณ 1,000 กว่าคน แต่ในปัจจุบันมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ประมาณ 4,000 กว่าคน 1,300 กว่าครัวเรือน จึงทำให้มีการบุกรุกที่ป่าชายเลนมีมากขึ้นจากการปลูกที่อยู่อาศัย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: ในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอขลุง โคนทำลายไม่ต่ำกว่า 90% ของพื้นที่ มีทั้งเอาไม้ไปใช้ประโยชน์ มีทั้งเอาพื้นที่ไปทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยช่วงแรกเกิดจากการสัมปทานทำไม้ ช่วงหลังเกิดจากชาวบ้านในพื้นที่ทิ้งรายใหญ่และรายย่อย

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทางเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอาศัยความคุ้นเคยและเป็นคนในพื้นที่พบปะพูดคุย มีการประชุมร่วมกับชาวบ้านตามแผนการบริหารจัดการป่าชายเลน โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีการทำการเกษตรที่มีผลกระทบต่อป่าชายเลนโดยตรง เช่น การเลี้ยงกุ้ง การตัดใบจาก การทำประมงชายฝั่ง ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับป่าชายเลนและขอความร่วมมือร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ในระยะหลังมีมากขึ้นจากกาปลูกจิตสำนึก ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนมากขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อการฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าทั้งจากบุคคลภายนอก และบุคคลในพื้นที่ สำหรับการมีส่วนร่วมของนายทุนในพื้นที่ยังคงมีน้อยส่วนใหญ่ความร่วมมือ จะเกิดจากเกษตรกรรายย่อยมากกว่า โดยพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลวันยาวมีประมาณ 2,500 ไร่

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: ในพื้นที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นสำคัญ โดยการทำประชาพิจารณ์และการทำประชาคม ภายใต้งารตั้งเป้ายุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับคนที่จะมารับผิดชอบงาน การเลือกคนที่มีความรู้ ความสามารถความชำนาญในด้านต่าง ๆ มาทำงานให้ตรงกับงาน จึงทำให้เกิดประสิทธิภาพ และความร่วมมือที่ดีจากประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งมีการช่วยกันปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ป่าชายเลน ในพื้นที่ได้อย่างดี หากมีความขัดแย้งหรือมีการบุกรุกจากชาวบ้านในพื้นที่หรือจากนายทุน ก็จะอาศัยการเจรจา ร้องขอความร่วมมือ ทำให้สามารถลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการ ได้เป็นอย่างดี

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: ในอดีตที่ผ่านมาประชาชนในพื้นที่ มีการจับจองพื้นที่ป่าชายเลนกันเป็นจำนวนมาก ทั้งเพื่อทำการเกษตรและเพื่อขายต่อให้นายทุน นอกพื้นที่เพื่อทำนา กุ้ง หุ้ง ๆ ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ สำหรับการดำเนินการทางกฎหมายยังไม่มี การเข้มงวดนักเนื่องจากเรื่องป่าชายเลนนั้นเป็นงานที่มีความรับผิดชอบร่วมกันหลายฝ่าย ทั้งป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง กรมเจ้าท่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ อีกหลายองค์กรที่มีความ รับผิดชอบ ทำให้มีความซับซ้อนในเรื่องของการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำผิด รวมทั้งการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในอดีต ที่ผ่านมายังมีน้อย การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมีความยากลำบาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: ในอดีตที่ผ่านมาประชาชนในพื้นที่ มีการจับจองพื้นที่ป่าชายเลนกันเป็นจำนวนมาก ทั้งเพื่อทำการเกษตรและเพื่อขายต่อให้นายทุน นอกพื้นที่เพื่อทำนา กุ้ง หุ้ง ๆ ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ สำหรับการดำเนินการทางกฎหมายยังไม่มี การเข้มงวดนักเนื่องจากเรื่องป่าชายเลนนั้นเป็นงานที่มีความรับผิดชอบร่วมกันหลายฝ่าย ทั้งป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง กรมเจ้าท่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ อีกหลายองค์กรที่มีความ รับผิดชอบ ทำให้มีความซับซ้อนในเรื่องของการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำผิด รวมทั้งการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในอดีต ที่ผ่านมายังมีน้อย การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมีความยากลำบาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: สมัยก่อนประชาชนยังมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อย ทำให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังคงมีน้อยนอกจากประชาชนที่ทำมาหาเลี้ยงชีพกับป่าชายเลนที่ช่วยกันดูแล รวมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนในเขตรับผิดชอบของตำบลกระแจะมีไม่มากนักทำให้การดูแลของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของเขตลดหลั่นลงไปด้วย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ในอดีตการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีน้อยมาก เนื่องจากนโยบายการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ครอบครองของประชาชนไม่มีความชัดเจนมากเพียงพอจึงได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรง ทำให้การร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเกิดขึ้นได้ยาก รวมทั้งการให้ความร่วมมือเพื่อการสนับสนุนนโยบายภาครัฐก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่มากพอ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: ในช่วงแรก ปี พ.ศ. 2546 มีการต่อต้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากมีความกลัวว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้าไปปลูกป่าในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน รวมทั้งมีความกลัวว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ชาวบ้านจะต้องออกจากพื้นที่หากป่าชายเลนยังเสื่อมโทรมอยู่ชาวบ้านก็ยังสามารถอาศัยอยู่ได้ รวมทั้งชาวบ้านมีแนวคิดว่าเขาไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนเมื่อมีการปลูกป่าชายเลนแล้วชาวบ้านก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้ ตัดไม้ก็ไม่ได้ พื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำก็ลดน้อยลง ถึงแม้ชาวบ้านทราบถึงความสำคัญของป่าชายเลนแต่เมื่อความต้องการในการทำมาหาเลี้ยงชีพก็ย่อมมีความสำคัญกว่าช่วงแรก ก่อนปี พ.ศ. 2546 มีการจับกุมการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก เลยมีการต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐที่จะเข้ามาทำงานในพื้นที่อย่างมาก

ด้านปัจจัยนำเข้าของนโยบาย (Input)

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบาย/ ยุทธศาสตร์ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลตะปอน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงานด้านนี้อยู่ลำดับท้าย ๆ ของการวางยุทธศาสตร์ เนื่องจากตำบลตะปอนมีพื้นที่ในส่วนของป่าชายเลนไม่มากนัก เป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลเกวียนหักและองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน ซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลนเป็นส่วนใหญ่

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: เทศบาลตำบลวันยาวมียุทธศาสตร์การเพิ่มพื้นที่ปลูกป่า การจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวัง รวมทั้งการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น ปูแสม โดยแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นเป็นการระดมความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านในพื้นที่ แต่เกิดความล่าช้าในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงาน ทั้งในส่วนของผู้บริหาร และด้านงบประมาณ นอกจากนี้ก็มีแนวคิดเรื่องโครงการให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลน โดยเน้นในระดับมัธยมเพราะเยาวชนกลุ่มนี้อยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติได้จริง และสามารถเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชนได้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: ด้วยความชัดเจนของวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดเป็นปอดของภาคตะวันออก ทำให้เป้าหมายที่ชัดเจนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าทั้งป่าบกและป่าชายเลน รวมทั้งการปลูกป่าต้นน้ำ สำหรับในพื้นที่มีการทำวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจกับประชาชนว่า “วัฒนธรรมดี อาหารอร่อย เมืองสะอาด อากาศดี”

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: จุดประสงค์หลักในงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนจะเน้นในเรื่องการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่ยังคงมีอยู่ ป่าชายเลนที่มีความเสียหาย เพื่อลดความขัดแย้งและทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ให้ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนโดยตรงมาให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลน และมีการร่วมกันปลูกป่าชายเลนและช่วยกันติดตามผลการดำเนินการ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: จุดประสงค์หลักของเทศบาลในงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนจะเน้นในเรื่องการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่ยังคงมีอยู่ เช่น พื้นที่หนองสนามไชย ที่ป่าชายเลนมีความเสียหาย โดยเริ่มจากการปักเขตพื้นที่ให้เกิดความชัดเจน ส่วนพื้นที่ที่โดนบุกรุกก็มีการแยกออกอย่างชัดเจน โดยเน้นไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มและปลูกซ่อมแซมป่าชายเลนที่มีความเสียหาย เพื่อลดความขัดแย้งและทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ให้ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนโดยตรงมาให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลน และมีการร่วมกันปลูกป่าชายเลนและช่วยกันติดตามผลการดำเนินการ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: ปัจจุบันส่วนงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความร่วมมือกันมากขึ้นในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้กำหนดแผนและวัตถุประสงค์เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมรวมถึงทรัพยากร

ป่าชายเลน โดยกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ขององค์กรที่จะช่วยป้องกันและฟื้นฟู
ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างชัดเจน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: มีการตั้งงบประมาณเพื่อการปลูกป่าชายเลน
เป็นประจำทุกปี ปีละ 100,000 บาท โดยเน้นแนวชายฝั่งทะเล ตามแนวยาวประมาณ 18 กิโลเมตร
ซึ่งในแต่ละปีจะเกิดความเสียหายที่เกิดจากการกัดเซาะของคลื่นลมทะเลจากอดีตถึงปัจจุบัน
เกิดความเสียหายประมาณ 7,000 ไร่ ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี โดยมีโครงการตามพระราชดำริ
ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือ แต่หากเป็นนโยบายของรัฐ
ชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: วัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจน คือ
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นวัตถุประสงค์หลักที่ต้องทำ เพียงแต่การหากระบวนการ
ที่จะทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ยังคงเป็นเรื่องยาก ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ
ให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ โดยได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ซึ่งได้กล่าวไว้ในปี พ.ศ. 2527 สรุปใจความได้ว่า (1) การสร้างป่าต้องให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม
ตั้งแต่ต้น และ (2) ชาวบ้านที่มาร่วมกันสร้างป่าต้องได้รับประโยชน์จากการสร้างป่าด้วย
หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ก็ได้หาแนวทางร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ป่าชายเลน โดยการประชุมร่วมกัน
ทั้งกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ การออกแบบสอบถาม โดยการชี้แจงให้ชาวบ้านเลิกความคิดที่ว่า
หากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์แล้วจะต้องออกจากป่า โดยยังคงให้ชาวบ้านทุกครอบครัวยังคงอาศัย
ร่วมกับป่าชายเลนได้เหมือนเดิม ซึ่งได้เกิดผลตอบรับที่ดีมาก เนื่องจากชาวบ้านเองก็มี
ความต้องการที่จะปลูกป่าชายเลนอยู่แล้วแต่เนื่องจากความกลัวที่ว่าหากมีป่าที่สมบูรณ์แล้ว
อาจจะถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ป่าได้ อีกประการคือการทำให้ชาวบ้านทราบถึงประโยชน์
ที่จะได้รับจากป่าที่สมบูรณ์ เจ้าหน้าที่รัฐก็ได้มีการส่งเสริมด้านความรู้ การปล่อยสัตว์น้ำ และก็มา
แยกแยะถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับป่าชายเลน ซึ่งสามารถแยกได้ ดังนี้ (1) กลุ่มที่อาศัยอยู่ในป่า
(2) กลุ่มที่อยู่รอบป่า แต่เข้าไปหากินในป่า (3) กลุ่มที่อยู่ด้านนอก ที่เป็นผู้ซื้อ (4) กลุ่มนักเรียน
เยาวชนที่จะเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับป่าชายเลน (5) กลุ่มนักท่องเที่ยว (6) กลุ่มผู้ประกอบการ
ด้านการท่องเที่ยว และ (7) ประชาชนทั่วไปที่ต้องการอนุรักษ์ เมื่อสามารถแยกกลุ่มผู้มีส่วนได้
ส่วนเสียได้แล้ว ก็หาแนวทางเพื่อให้ความรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการทำลายทรัพยากร
ป่าชายเลน เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกกลุ่ม โดยการใช้อยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทำให้
ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน

2. ความพร้อมของทรัพยากร คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความพร้อมของทรัพยากร
คน งบประมาณ อุปกรณ์ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลตะปอน
มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพียงพอต่อพื้นที่ป่าชายเลน
เนื่องจากป่าชายเลนในพื้นที่มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับพื้นที่ตำบลอื่น ๆ จึงไม่ประสบปัญหา
ด้านการขาดแคลนทรัพยากรบุคคล งบประมาณและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ รวมทั้ง
ยังได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าชายเลนอีกช่องทางหนึ่งด้วย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลไม่เพียงพอ
และขาดความต่อเนื่องทำให้โครงการบางโครงการต้องยกเลิกทั้งที่เป็นโครงการที่ดีและสามารถ
เห็นผลได้ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นองค์กรขนาดเล็กบุคลากรแต่ละด้าน
มีไม่เพียงพอ บุคลากรแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบหน้าที่หลายอย่างทำให้ประสิทธิภาพ
ในการทำงานด้านใดด้านหนึ่งไม่ต่อเนื่อง สำหรับด้านงบประมาณที่ใช้นั้นไม่สูงมากในองค์กร
สามารถบริหารจัดการได้ แต่หากมีการเสริมด้านบุคลากรก็อาจจะมีผลต่อการบริหาร
ด้านงบประมาณได้ รวมทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีกรอบการทำงานที่ชัดเจน
และต้องทำงานภายใต้ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่มีทำให้การทำงานหรือการวางแผนนโยบายต่าง ๆ
ที่ออกนอกกรอบข้อกำหนดขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สามารถทำได้ สรุปได้ว่า
ความพร้อมของทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เทคโนโลยี ไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ทางองค์กร
บริหารส่วนท้องถิ่นมีอยู่ ทำให้งานที่วางนโยบายไว้ไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: เทศบาลตำบลเกี่ยวนหักทราบดีว่า ปัญหา
ทุกอย่างเกิดจากคน เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องแก้ที่ทรัพยากรบุคคล คือ ต้องให้ความรู้
กับคนก่อน สร้างความรู้ ความเข้าใจ สำหรับประเด็นงบประมาณ ทางเทศบาลใช้นโยบายที่ว่า
“รวดเร็ว ทันใจ ประหยัดงบ” โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้แรงงาน
ของประชาชนในพื้นที่ จะทำให้ประหยัดงบประมาณไปได้ และทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จะทำให้ทุกคนมีความรักและหวงแหนในทรัพยากรที่มีอยู่
ในชุมชนอย่างมาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลที่จะดูแล
ด้านป่าชายเลนโดยตรงนั้นยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ แต่จะเน้นในการบริหาร โดยการให้
ผู้แทนในพื้นที่นั้น ๆ ดูแล และรายงานตรงมายังหัวหน้าส่วนงานที่รับผิดชอบ โดยมีการประเมินผล

การปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลที่จะดูแลด้านป่าชายเลนโดยตรงนั้นยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ แต่จะเน้นในการบริหาร โดยการให้ผู้แทนในพื้นที่นั้น ๆ ดูแล และรายงานตรงมายังหัวหน้าส่วนงานที่รับผิดชอบ โดยมีการประเมินผล การปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: ด้านความพร้อมของการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรนั้นทาง อบต. จะให้สมาชิก อบต. ที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนเป็นผู้ดูแลและรายงานตรงต่อนายก อบต. ในการประชุม เพื่อการดำเนินการต่อไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อไป ด้านงบประมาณและเทคโนโลยีทาง อบต. ก็มีการจัดสรรงบประมาณ ไว้เพียงพอเพียงต่อความต้องการ โดยเน้นเรื่องการทำความเข้าใจกับประชาชนในการมีส่วนร่วม ส่วนการปลูกป่าเพิ่มเติมก็จะประสานไปยังสถานีทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อขอพันธุ์กล้าไม้ในการปลูกเพิ่มเติม

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ที่ได้นำเสนอไปโดยได้รับงบประมาณจาก อบจ. และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ตามโครงการที่ได้นำเสนอไปเป็นครั้งคราว การเก็บภาษีของ อบต. ในพื้นที่ยังมีจำนวนน้อย รวมทั้งยังมีเงินสนับสนุนจากภาครัฐจำนวนน้อย นอกจากการได้รับงบประมาณจากภาครัฐตามโครงการส่วนความพร้อมด้านบุคลากร มีความเพียงพอต่อการดูแลพื้นที่รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ยังประสบปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ และขาดแคลนอุปกรณ์กักเก็บน้ำ ทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบมาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: ในอดีตความพร้อมในด้านต่าง ๆ มีน้อยมาก ทั้งด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านบุคลากรที่มีจำนวนจำกัด รวมทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ ป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน ในช่วงนั้นมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยการหาภาคี ได้แก่ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประชาชนทั่วไป ชุมชนในพื้นที่ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและทำให้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ลดน้อยลง

3. ความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นหลังจากมีการเจรจาตกลงข้อพิพาทเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาน้ำเค็มทะเลลักเข้ามาในพื้นที่นาข้าว เมื่อลดข้อขัดแย้งลงก็ทำให้เกิดความร่วมมือในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: มีการพบปะพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่นตามโอกาสที่มีแต่ไม่ได้บ่อยครั้งมากนักสำหรับการประชุมใหญ่เพื่อการวางเป้าหมายนโยบายต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้ประสานงานจึงจะมีการประชุมร่วมกัน สำหรับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันมีมากขึ้นและมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุก ชาวบ้านก็สามารถประสานงานมายังหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้หากจะให้เกิดความร่วมมือที่มากยิ่งขึ้นต้องมีแผนนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่กำหนดนโยบายต้องเห็นความสำคัญของนโยบายด้านป่าชายเลนว่ามีความสำคัญมาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนได้รับความร่วมมือมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการทำความเข้าใจและประสานความร่วมมือกับประชาชนในทุกภาคส่วนและให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมโดยการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ให้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมาร่วมกันปลูกป่าเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในอนาคต

เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคนที่ 5: เทศบาลเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมโดยการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ให้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนรวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมาร่วมกันปลูกป่าเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในอนาคต

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: หลังจากการให้ความสำคัญด้านทรัพยากรป่าชายเลนของหน่วยงานภาครัฐมีมากขึ้น รวมทั้งประชาชนเริ่มได้รับผลกระทบโดยตรงด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพ เนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำได้ลดลง ทำให้ประชาชนเริ่มหันมาสนใจเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ในเรื่องการค้าขายนโยบายด้านป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีน้อย เนื่องจากนโยบายที่ต้องการให้มีการปลูกป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู เป็นเวลา 15 ปี เมื่อป่ามีความสมบูรณ์ ก็ให้ประชาชนออกจากพื้นที่ป่าชายเลนตามนโยบายและกฎหมายป่าไม้ นอกจากนี้ไม่ได้รับความร่วมมือแล้วยังเกิดแรงต้านจาก

ประชาชนในพื้นที่ เพราะคิดว่านโยบายนี้กำลังจะผลักดันให้ประชาชนออกนอกพื้นที่ป่า ซึ่งประชาชนจะได้รับผลกระทบอย่างหนักในเรื่องที่อยู่อาศัย และที่ทำกิน นอกจากนี้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐแล้วประชาชนยังทำลายป่ามากขึ้นเพื่อต้องการให้ป่ามีความเสื่อมโทรมอยู่ตลอดเวลาจะได้ไม่โดนผลักดันออกนอกพื้นที่

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: หลังจากการหาภาคีเพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการทำความเข้าใจกับประชาชนผู้มีส่วนได้เสียจากการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์รวมถึงการป้องกันการลักลอบตัดทำลายป่าชายเลนเพิ่มเติม หลังจากผ่านกระบวนการจัดการต่าง ๆ ก็เริ่มมีความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่หลังจากการทำงานอย่างหนักของเจ้าหน้าที่เพื่อทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน ประชาชนในพื้นที่ก็ให้ความร่วมมือกับภาครัฐมากยิ่งขึ้นและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ด้านกระบวนการ (Process)

1. การวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการวางแผนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลตะปอนมีแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับป่าชายเลนโดยการหาพื้นที่ปลูกป่าเป็นหลักทั้งพื้นที่ปลูกป่าชายเลนและพื้นที่ปลูกป่าบก โดยมีการจัดทำแผนประจำปีในการดำเนินงานด้านการปลูกป่าเพิ่มเติม

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: การทำแผนงานด้านทรัพยากรป่าไม้ มีการวางแผนประจำปีอยู่แล้ว แต่การนำแผนงานไปสู่การปฏิบัตินั้นเกิดปัญหา เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะมาทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ทั้งการวางแผนงานและการนำไปสู่การปฏิบัติต้องอยู่ที่ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย และเป็นผู้กำหนดงานด้านบุคลากรให้มีความเพียงพอต่อการทำงาน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: แผนงานทั้งหมดของเทศบาลมาจากการทำประชาคมกับชาวบ้านในพื้นที่จริงแล้วนำมาสู่การวางแผนและนำไปสู่การปฏิบัติจริงเป็นรูปธรรม โดยการแบ่งงานแบ่งคนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม และกระจายการทำงานเพื่อให้เกิดการร่วมมือกับทุกฝ่าย โดยการวางแผนเพื่อให้เกิดการสร้างงานของชุมชน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: มีการวางแผนขยายผลการปลูกป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้นในอนาคต รวมทั้งการทำแนวแบ่งเขตให้ชัดเจนให้เป็นพื้นที่สำหรับการปลูกป่าชายเลน

เพื่อการฟื้นฟู และเพิ่มพื้นที่ป่าชาย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: มีการวางแผนขยายผลการปลูกป่าทำงานจากพื้นที่ 100 ไร่ เป็น 200-300 ไร่ รวมทั้งการทำแนวแบ่งเขตให้ชัดเจนให้เป็นพื้นที่สำหรับการปลูกป่าชายเลนเพื่อการฟื้นฟู และเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งการขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการอื่น เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา ประมาณ 400 ไร่ ในการศึกษาพื้นที่การปลูกป่าชายเลนให้ได้มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของ อบต. กระแจะ จะเน้นการวางตัวผู้นำโครงการมอบหมายงานให้สมาชิก อบต. ที่มีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในเขตป่าชายเลนได้ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ เพื่อการนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นและเร็วยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ทาง อบต. มีแนวคิดการปลูกต้นไม้ตามแนวชายฝั่ง เพื่อป้องกันการกัดเซาะของชายฝั่ง เพราะรากจากมีความยาวและลึกมากทำให้สามารถทำให้ลดการกัดเซาะได้ดี รวมทั้งสามารถทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ การวางแผนการปลูกโดยการทำโครงการเสนอ อบจ. เพื่อหาแปลงทดลองปลูก ในช่วงแรก โดยปลูกห่างจากชายฝั่งประมาณ 30 เมตร โดยใช้งบ อบต. รวมทั้งการจัดหาแนวป้องกันในแนวทางอื่นด้วย

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: การวางแผนในการทำงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ต้องทำทุกวันและต้องมีกระบวนการที่ต้องมองไปข้างหน้าเพื่อให้เกิดความสำเร็จสำหรับผู้ได้บังคับบัญชาสามารถตอบสนองต่อการวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรจากภายนอก โดยอาศัยแหล่งเงินทุนจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ในการจ้างแรงงานจากภายนอกเข้ามาทำในเรื่องการท่องเที่ยวเนื่องจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีจำกัด สำหรับแผนในการปฏิบัติต้องมีแนวคิดในการเอาใจเขามาใส่ใจเราไม่ใช่ใช้กฎหมายเข้ามาจัดการกับชาวบ้านในพื้นที่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะเกิดการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ แต่อาศัยการศึกษาซึ่งผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเห็นผลได้อย่างชัดเจนมากและประสบความสำเร็จ

2. การจัดการองค์กร

2.1 ได้มีการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: การมอบหมายภารกิจของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านทรัพยากรป่าชายเลน โดยการมอบหมายให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่มีหน้าที่ประสานงานระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน และนำเสนอแนวทางด้านต่าง ๆ ต่อหัวหน้าส่วนงานในการประชุมทุกครั้ง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้นำองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลวันยาวยังขาดซึ่งการบริหารจัดการด้านบุคลากร ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการด้านทรัพยากรป่าชายเลนไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควร โดยความสำคัญที่ต้องตระหนักคือชาวบ้านในพื้นที่ของตำบลวันยาวนั้นเกิดและตายในพื้นที่ดังนั้นผู้บริหารต้องให้นโยบายและให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านได้มีความรักในทรัพยากรป่าชายเลนที่มีอยู่ในพื้นที่

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความชัดเจนโดยการมอบงานให้บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการอนุรักษ์เป็นผู้ดูแลและประสานงานกับชาวบ้านในพื้นที่เพื่อเพิ่มแนวร่วมในการอนุรักษ์และป้องกันป่าชายเลนรวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: การกำหนดภารกิจโดยการมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลที่เป็นสมาชิกเทศบาลที่อยู่ในพื้นที่คอยดูแล และมีการประชุมร่วมเพื่อการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: การกำหนดภารกิจโดยการมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลที่เป็นสมาชิกเทศบาลที่อยู่ในพื้นที่คอยดูแล และมีการประชุมร่วมเพื่อการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: การกำหนดภารกิจและมอบหมายงานให้สมาชิก อบต. ที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบงานโดยตรง โดยการมอบหมายงานให้เป็นไปตามกรอบแนวทางยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: การมอบหมายงานให้บุคลากร โดยแบ่งความรับผิดชอบโดยการกระจายงานให้กับทุกคนทั้งข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง ในการดูแลไม่ให้มีการบุกรุก ทำลายป่าชายเลนเพิ่มเติมและคอยประสานกับประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หากเกิดปัญหาการร้องเรียนและจับกุมกรณีมีการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานในปัจจุบันจะทำหน้าที่ประสานงานในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน รวมทั้งการให้ความรู้กับองค์กรต่าง ๆ ในเรื่องการอนุรักษ์ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านมาตรฐานในการปฏิบัติงาน มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ เน้นการป้องกัน และทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่กรณีเกิดข้อพิพาท ระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: มาตรฐานในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาลตำบลวันวานนั้น ในระดับผู้บริหารนั้นยังขาดการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และกระบวนการในการดำเนินการที่ไม่ต่อเนื่องและชัดเจน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: มาตรฐานในการปฏิบัติงานขององค์กรมีการประเมินผลการทำงานและความสัมฤทธิ์ผลของงานอย่างต่อเนื่อง โดยการประชุมร่วมหรือประชามร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านเพื่อสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติงานร่วมกัน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ และประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนไม่ให้เกิดความขัดแย้งกัน และเน้นการทำงานร่วมกันเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนโดยตรง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ป่าชายเลนเน้นเรื่องการทำมาเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่และการให้ความเสมอภาคด้านการบริหารจัดการ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: มาตรฐานการปฏิบัติงานเน้นการทำตามนโยบายของ อบต. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพราะการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวทำได้ยากและเกิดการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่อย่างมาก ทำให้การทำงาน

ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู รวมทั้งการปลูกเพิ่ม ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐนั้น
ทำได้ยาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: ในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าชายเลนนั้น ต้องสามารถเข้าถึงประชาชน สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
และแสดงให้เห็นถึงโทษของการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน รวมทั้งการพบปะพูดคุยกับประชาชนที่มี
ส่วนได้ส่วนเสียกับป่าชายเลน อย่างที่จริงเพื่อทราบได้มาถึงข้อมูลในการนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

3. การมีภาวะผู้นำ

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีภาวะผู้นำ มีดังนี้
เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: นายท อบต. จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรป่าชายเลนด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้าน รวมทั้ง
การปฏิบัติให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลน
สำหรับผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ให้ความร่วมมือที่ดีแต่ต้องอาศัยแนวทางการทำงานจาก
อบต. หากต้องการให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลของงานอย่างแท้จริง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: การมีภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนยังขาด
ความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ โครงการด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: เน้นเรื่องการบริหารจัดการบุคคลเป็นหลัก
โดยสามารถใช้คนให้ตรงกับงาน และต้องมีการประสานการเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณควบคุม
ไปด้วย โดยใช้กระบวนการทำตัวชี้วัดเพื่อให้เกิดประโยชน์กับองค์มากที่สุด นายท อบต.
จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรป่าชายเลนด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิด
ความร่วมมือของชาวบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญ
ของทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: การมีภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่น
และผู้นำชุมชนยังคงมีน้อย ไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้ เนื่องจากการมีจิตสำนึก
ของชาวบ้านยังมีน้อย รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่เป็นบุคคลที่มีการกระทำผิดเสียเอง ในการบุกรุก
ป่าชายเลนในพื้นที่ยังคงมีทั้งข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้มีอิทธิพล ทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วย
ความยากลำบาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: การมีภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่น
และผู้นำชุมชนยังคงมีน้อย ไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้ เนื่องจากการมีจิตสำนึก
ของชาวบ้านยังมีน้อย รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่เป็นบุคคลที่มีการกระทำผิดเสียเอง ในการบุกรุก
ป่าชายเลนในพื้นที่ยังคงมีทั้งข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้มีอิทธิพล ทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วย

ความยากลำบาก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: การมีภาวะผู้นำของชุมชนยังต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยทาง อบต. และผู้นำส่วนท้องถิ่นก็ได้ทำงานประสานกันมาอย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ยังคงมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนน้อย เนื่องจากในพื้นที่ยังคงมีปัญหาด้านอื่น ๆ อีกมากที่รอการแก้ไข เช่น เรื่องค่าครองชีพ เรื่องรายได้ เรื่องสาธารณสุขปก เป็นต้น ทำให้การดำเนินการอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องการบังคับกฎหมายยังคงทำได้ยาก เพราะเหมือนเป็นการซ้ำเติมประชาชนที่มีความยากจนอยู่แล้วให้มีความลำบากมากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: การมีภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยงานและผู้นำชุมชนมีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ หากผู้นำขาดการมีภาวะผู้นำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนย่อมไม่เกิดความสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นทางการ

4. การติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์อย่างไร

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการติดตามผลตามนโยบาย/ ยุทธศาสตร์ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: การติดตามผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีการติดตามโดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในงานด้านป่าชายเลนอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีการประชุมร่วมเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตามแผนยุทธศาสตร์ของ อบต. ตะปอน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: การติดตามประเมินผลส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนว่าหลังจากมีโครงการปลูกป่าพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นและมีการเติบโตของพื้นที่ป่ามากน้อยแค่ไหน มีการทำลาย บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนในส่วนอื่นอีกหรือไม่ รวมทั้งการติดตามผลเรื่องของขยะโดยการนำเยาวชนเข้าไปในพื้นที่เพื่อรณรงค์เรื่องของการรักษาความสะอาด ความสวยงามของพื้นที่ป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: การติดตามประเมินผลโดยการใช้ประชาชนในพื้นที่เป็นตัวชี้วัดและช่วยในการประเมินติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ขององค์กรในการวิเคราะห์ติดตามประเมินผลในเชิงวิชาการควบคู่กันไป

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: การประเมินผลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีการทำอย่างต่อเนื่องโดยทำร่วมกับศูนย์คุ้มครองกระเบน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: การประเมินผลด้านการปลูกป่าชายเลน ช่วงหลังได้หายไปเนื่องจาก การขาดความต่อเนื่องของ โครงการและการต่อเนื่องของนโยบาย ของผู้นำองค์กร การติดตามผลจะเน้นการติดตามโดยสมาชิกของเทศบาล รวมทั้งปัจจุบันมีแนวเขต ที่มีความชัดเจน ทำให้การบุกรุกลดน้อยลงมาก สำหรับการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชน ทางเทศบาล มีโครงการในการนำเยาวชนในการปลูกป่าชายเลนปีละครั้ง โดยการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ป่าชายเลนรวมทั้งลงพื้นที่ในการปลูกป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: การประเมินผลด้านอนุรักษ์ป่าชายเลน มีการประเมินผลตามแผนประจำปีของ อบต. และมีการติดตามผลการดำเนินงานจากเจ้าหน้าที่ อย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: การติดตามผลตามนโยบายที่วางไว้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนยังคงทำอย่างต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ ทั้งงานปลูกป่า เจริญพระเกียรติ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เนื่องจากประชาชนได้รับ ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการปลูกป่า และไม่ต้องออกจากพื้นที่ปลูกเมื่อมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการติดตามผลด้านการปลูกป่าชายเลนเพื่อป้องกันการกัดเซาะของคลื่นทะเล ก็มีการติดตาม อย่างต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: การทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนต้องมีการติดตามผลจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่องและมีความใกล้ชิดกับประชาชน กลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการตัดไม้ทำลายป่าชายเลน ต้องนำเขาเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วม ในการป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน โดยให้เขาได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม

ด้านผลผลิตของนโยบาย (Product)

1. การมีงานทำของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีงานทำ ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: ประชาชนในพื้นที่ ตำบลตะปอน มีการทำงานหลากหลายอาชีพ ทั้งการทำนา ทำสวน การเลี้ยงกุ้ง และการทำประมงชายฝั่ง ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่จะมีงานทำตลอด ไม่กระทบกับความเป็นอยู่มากนัก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: การมีงานทำของชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมี เปรอร์เซชันการเติบโตที่น้อย เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของนโยบายและขาดซึ่งงบประมาณ รวมทั้งการบริหารด้านการตลาดที่จะมารองรับผลิตภัณฑ์ อีกทั้งการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ ยังมีน้อย เพราะชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีอาชีพเดิมอยู่ก่อนแล้ว

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: หลังการบริหารจัดการจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประชาชนมีงานทำเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับทุกกิจกรรมอย่างแท้จริง และร่วมกันคิดเพื่อการสร้างสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งเรื่องคุณภาพ ราคา ของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างงานและรายได้กับประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่มีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนได้มากขึ้น เนื่องจากโครงการพระราชดำริ และการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำมากขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: ประชาชนในพื้นที่มีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนลดน้อยลง เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงเพราะความสมบูรณ์ของป่าชายเลนลดลง รวมทั้งการมีเรืออวนลากขนาดใหญ่จากนอกพื้นที่เข้ามาทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำหายไปมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของประชาชนในพื้นที่ลดลง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: ในพื้นที่ อบต. กระแจะ ประชาชนมีอาชีพหลากหลาย ทั้งประมง ทำนา ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ ฯลฯ ทำให้ประชาชนมีการทำงานทั้งปีต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ประชาชนในพื้นที่มีการทำงานหลากหลาย เช่น การรับจ้าง การทำประมงชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การทำบ่ापักแบบไฮดรอสแตร์ ซึ่งการมีงานทำดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลนเกือบทั้งหมด ทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่ได้รับผลกระทบมาก แต่ประชาชนในพื้นที่ก็ยังคงมีการบุกรุกเพื่อเป็นแหล่งทำกิน และการขยายของสมาชิกในครอบครัวที่มากขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ มีผลสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างมาก หากประชาชนมีงานทำ มีรายได้ที่ การทำลายป่าชายเลนหรือการบุกรุกป่าย่อมมีน้อย เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนมีความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งส่งเสริมอาชีพด้านอื่น ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้มีความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลนด้วย

2. รายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านป่าชายเลนในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี ด้านรายได้ของประชาชนของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: รายได้ของประชาชนตำบลตะปอน ไม่สูงมากนัก แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบากมากนัก เนื่องจากประชาชนในพื้นที่มีงานทำตลอดทั้งปี จึงไม่กระทบกับรายได้มากนัก

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: รายได้ของประชาชนในพื้นที่ไม่ได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มของกิจกรรมเสริมที่เกี่ยวกับป่าชายเลน เพราะชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพเดิมเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว เช่น อาชีพการปลูกผลไม้ อาชีพการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: ผลลัพธ์ของการทำงานร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้นของทรัพยากรป่าชายเลนและการเพิ่มมากขึ้นของสัตว์น้ำทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการจับสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: ประชาชนในพื้นที่มีการทำอาชีพหลากหลายทั้งด้านการเกษตร สวนยาง สวนผลไม้ ทำให้ผลกระทบด้านรายได้ของประชาชนในพื้นที่ไม่มากนัก รวมทั้งมีอาชีพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้สำหรับเลี้ยงครอบครัว

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: ในพื้นที่เทศบาลตำบลสนามไชย ประชาชนในพื้นที่มีการทำอาชีพหลากหลายทั้งด้านการเกษตร สวนยาง สวนผลไม้ ทำให้ผลกระทบด้านรายได้ของประชาชนในพื้นที่ไม่มากนัก ยกเว้นประชาชนที่หากินกับป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ บริเวณป่าชายเลนเป็นอาชีพหลักก็จะได้รับผลกระทบเนื่องจากการลดลงของสัตว์น้ำ

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: รายได้ของประชาชนในพื้นที่ด้านอาชีพประมงอาจลดลงเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีจำนวนลดลงมาก แต่ประชาชนก็มีหลากหลายอาชีพทำให้รายได้รวมไม่ได้ลดลงมากนัก จะมีผลกระทบมากเมื่อราคาสินค้าเกษตรลดลง

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: รายได้ของประชาชนในพื้นที่ลดลง เนื่องจากการหายไปของทรัพยากรสัตว์น้ำ การสิ้นเงินของแหล่งน้ำ และปัญหาโรคระบาดในสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: การมีรายได้มีความจำเป็นควบคู่กับการมีงานทำของประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน หากมีรายได้ดีมีงานทำ การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าชายเลนก็ลดน้อยลง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ประเด็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีดังนี้

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1: การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ ทุกคนให้ความร่วมมือมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา

มีการประสานงานกันระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2: จะเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานเพื่อการทำงานด้วยพื้นฟูละป้องกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประสานงานกับ ป่าไม้ โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือที่ดีมากและให้การสนับสนุนในหลาย ๆ กิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้นำเสนอเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งนี้ในอนาคตความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ต้องอาศัยการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่จะเกิดความต่อเนื่องและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 3: ภายหลังจากความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนทำให้ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นอย่างดียิ่งขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 4: ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากเนื่องจากได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งเห็นถึงประโยชน์ของการมีป่าชายเลน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 5: ในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เริ่มเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น เนื่องจากได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนของทางเทศบาลที่เน้นในเรื่องของการแบ่งเขตพื้นที่การฟื้นฟูพื้นที่ป่า โดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 6: ในปัจจุบันประชาชนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องทั้งการอนุรักษ์และการป้องกัน รวมทั้งการปลูกป่าชายเลนเพิ่ม

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 7: ประชาชนในพื้นที่จะให้ความร่วมมือกับโครงการเฉลิมพระเกียรติมากกว่าโครงการของภาครัฐ เนื่องจากประชาชนไม่มีความไว้วางใจกับนโยบายของภาครัฐ ดังนั้น ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติ ในแต่ละพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่อย่างเต็มที่

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 8: นโยบายที่เกิดประโยชน์โดยตรงและมีผลในทางบวกโดยตรงกับประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลนย่อมทำให้เกิดความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นการกำหนดนโยบายเพื่อให้ได้ความร่วมมือ

ของประชาชนในพื้นที่แต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน ผู้นำองค์กรหรือหัวหน้าส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนจะต้องคำนึงถึงประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยป่าชายเลนในการดำรงชีวิตเป็นลำดับแรก เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่แท้จริง

ตารางที่ 19 สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านบริบท (Context)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น
การศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า	การศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลน สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า	การศึกษาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลนสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า
1. สภาพการณ์วิกฤตของปัญหาป่าชายเลนได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยอดีต ซึ่งมีลูกบุงกรุกพื้นที่โดยชาวบ้านที่เข้าไปประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอยแครง หอยนางรม รวมทั้งการทำนากุ้งที่มีการขยายพื้นที่มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ก็ยังมีในเรื่องของการลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่านและทำที่อยู่อาศัย	1. ในอดีตสภาพป่าชายเลนมีสภาพสมบูรณ์ หลังจากชาวบ้านเข้าไปบุงกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การเลี้ยงปลา กระชัง จึงเริ่มทำให้สภาพป่าชายเลนเริ่มลดลง เพราะมีการบุงกรุกกันมากขึ้น	1. จากสถานการณ์ที่ผ่านมาสภาพวิกฤตปัญหาป่าชายเลนในแต่ละพื้นที่ได้ถูกทำลายไปมากได้มีการบุงกรุกพื้นที่เพื่อการเลี้ยงกุ้งกุลาดำและเกษตรกรรม
2. ความร่วมมือในการแจ้งข่าวสารของชาวบ้านมีขึ้นหลังจากผู้กระทำผิดไม่อยู่ในพื้นที่เกิดเหตุแล้วและไม่เห็นหลักฐานซึ่งหน้า	2. การจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน และพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้อย่างชัดเจนตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้ปัญหาความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของ	2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่าในอดีตการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีน้อยมากเนื่องจากนโยบายการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ครอบครองของประชาชนไม่มี
3. การต่อต้านจากชาวบ้านหลังมีการจับกุม	ทำให้ปัญหาความชัดเจนของพื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยทำกินอยู่เดิมกับพื้นที่ของ	ความชัดเจนมากเพียงพอจึงได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 19 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่กับการดูแลสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่าในช่วงระยะแรก ๆ มีการต่อต้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากมีความกลัวว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้าไปปลูกป่าในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน รวมทั้งมีความกลัวว่าหากมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ชาวบ้านจะต้องออกจากพื้นที่ หากป่าชายเลนยังเสื่อมโทรมชาวบ้านก็ยังสามารถอาศัยอยู่ได้	ป่าชายเลนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ฟูของหน่วยงานภาครัฐ แยกกันอย่างชัดเจน 3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในระยะแรกยังคงให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐน้อย เนื่องจากไม่มีความมั่นใจในนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ชัดเจน การปลูกจิตสำนึกยังมีไม่มากนัก ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมีน้อย	เนื่องจากมีผลกระทบกับชาวบ้านโดยตรงแต่ในปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมมากขึ้นจากการปลูกจิตสำนึกทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนรวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าทั้งจากบุคคลภายนอกและบุคคลในพื้นที่

ตารางที่ 20 สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
การศึกษาความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบายความพร้อมของทรัพยากรและความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า	การศึกษาความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบายความพร้อมของทรัพยากรและความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า	การศึกษาความชัดเจนของวัตถุประสงค์นโยบายความพร้อมของทรัพยากรและความมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า
1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ความชัดเจนด้านวัตถุประสงค์ที่เข้ามาเพื่อพัฒนาในพื้นที่	1. นโยบายของภาครัฐไม่มีความชัดเจน เพราะในอดีตไม่มีความชัดเจน	1. ความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่องทำให้โครงการ

ตารางที่ 20 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
<p>ป่าชายเลนให้มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งตรงกับนโยบายภาครัฐในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นแหล่งให้เป็นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน</p> <p>2. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นวัตถุประสงค์หลัก โดยมีการจัดกระบวนการที่ทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ โดยได้น้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติ</p> <p>3. ความพร้อมด้านทรัพยากรเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ซึ่งมีจำนวนมากทำให้การควบคุมดูแลพื้นที่ทั้งหมดยังคงทำได้น้อย เนื่องจากมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งงบประมาณและความเชี่ยวชาญของบุคลากร แต่จะอาศัยการทำงานร่วมกันของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>เน้นการจับกุมทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวบ้าน ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่เน้นการพบปะพูดคุยทำความเข้าใจ และให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากยิ่งขึ้น</p> <p>2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องจากมีโครงการพระราชดำริในการฟื้นฟูป่าชายเลนได้ไม่กระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งทำให้เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่มีอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเกิดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในทุกด้าน</p>	<p>บางโครงการต้องยกเลิกทั้งที่เป็นโครงการที่ดีและสามารถเห็นผลได้ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นองค์กรขนาดเล็กบุคลากรแต่ละด้านมีไม่เพียงพอ</p> <p>2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันมีมากขึ้นและมีความสนใจมากขึ้น หากมีการทำลายป่าชายเลนหรือมีการบุกรุกขายบ้านก็สามารถประสานงานมายังหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้และหน่วยงานก็จะประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ทำให้ได้รับความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากขึ้นประชาชนเริ่มหันมาสนใจเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น</p> <p>โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นที่ชัดเจน จึงทำให้การดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
<p>ทั้งในพื้นที่และในระดับที่สูงกว่า</p> <p>4. ปัญหาด้านบุคลากรที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญ ทั้งทางด้านพัฒนางานทางด้านป้องกันและปราบปรามรวมทั้งงานทางด้าน การทดลองวิจัย เพื่อจะทำให้ทราบได้ว่า ป่าชายเลนที่มีอยู่สามารถใช้ประโยชน์ด้านใดได้บ้าง หากมีเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญก็สามารถทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากขึ้น</p> <p>5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีมากขึ้น สืบเนื่องจากการดำเนินนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานภาครัฐ โดยการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนรวมทั้งการให้ความรู้กับประชาชน เยาวชน</p>		<p>ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน บรรลุเป้าประสงค์ ซึ่งในปัจจุบันส่วนงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความร่วมมือกันมากขึ้น ในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้กำหนดแผนและวัตถุประสงค์เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมรวมถึงทรัพยากรป่าชายเลน โดยกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ขององค์กรที่จะช่วยป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนอย่างชัดเจน ดังเช่น จุดประสงค์หลักของเทศบาลในงานด้านทรัพยากรป่าชายเลนจะเน้นในเรื่องการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่ยังคงมีอยู่ เช่น พื้นที่หนองสนามไชย ที่ป่าชายเลนมีความเสียหาย โดยเริ่มจากการปักเขตพื้นที่ให้เกิด</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
เพื่อให้เห็นความสำคัญของ ทรัพยากรป่าชายเลนในทุกด้าน		ความชัดเจนส่วนพื้นที่ ที่โดนบุกรุกก็มีการแยกออก อย่างชัดเจน ลดความขัดแย้ง และทำให้เกิดความร่วมมือ ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วม ของชาวบ้านในพื้นที่ ให้ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จาก ป่าชายเลนโดยตรงมาให้ความรู้ ความเข้าใจถึงประโยชน์ของ ป่าชายเลน และมีการร่วมกัน ปลูกป่าชายเลนและช่วยกัน ติดตามผลการดำเนินการ

ตารางที่ 21 สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านกระบวนการ (Process)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
การศึกษาการวางแผน ในการนำนโยบายไปสู่ การปฏิบัติ การจัดการองค์กร การมีภาวะผู้นำ และการติดตามผล พบว่า 1. การกำหนดแผนงาน เพื่อการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลน ได้มีการร่วมมือกันทั้งเจ้าหน้าที่ รัฐบาลกับผู้นำชุมชนและ ประชาชน ในการนำแผนไปสู่	การศึกษาการวางแผน ในการนำนโยบายไปสู่ การปฏิบัติ การจัดการองค์กร การมีภาวะผู้นำ และการติดตามผล พบว่า 1. การวางแผนในการนำ นโยบายไปสู่การปฏิบัติ ต้องเป็นหน้าที่ของหน่วยงาน ภาครัฐ เพราะว่าเป็น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ	การศึกษาการวางแผน ในการนำนโยบายไปสู่ การปฏิบัติ การจัดการองค์กร การมีภาวะผู้นำ และการติดตามผล พบว่า 1. มีการวางแผนประจำปี แต่การนำแผนงานไปสู่ การปฏิบัตินั้นเกิดปัญหา เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และการประสานงานกับ

ตารางที่ 21 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
การปฏิบัติโดยต้องมีแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด จึงได้การดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม	และเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ พร้อมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานนั้นเป็นหน้าที่ใน	หน่วยงานอื่น ๆ ที่จะมาทำงานร่วมกัน
2. มีการจ้างแรงงานในพื้นที่ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ด้วย โดยสามารถตอบสนองต่อการวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรจากภายนอก รวมทั้งการริเริ่มโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐโดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับโครงการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างแท้จริง	ความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐชนในพื้นที่ร่วมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	2. การวางแผนขยายผล การปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความชัดเจน โดยการมอบหมายงานให้บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน
	2. ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยดีและพร้อมที่จะดูแลป่าตามโครงการพระราชดำริอย่างเต็มความสามารถ เพราะเป็นโครงการที่ต้องการช่วยเหลือประชาชนและไม่ได้ขับไล่ประชาชนออกนอกพื้นที่เหมือนกับนโยบายที่ภาครัฐได้กำหนดมา	

ตารางที่ 22 สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านผลผลิตของนโยบาย (Product)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น
<p>การศึกษาการมีงานทำ รายได้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า</p> <p>1. การประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น</p> <p>2. ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อย่างดี ในทุก ๆ ด้าน ทั้งการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่าของกลุ่มทุนต่าง ๆ รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งในสภาวะในปัจจุบันได้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีมากขึ้นเพราะประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลน</p>	<p>การศึกษาการมีงานทำ รายได้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า</p> <p>1. ประชาชนมีการทำงาน และมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากหลายประเภทธุรกิจที่เกิดขึ้น เช่น การรับจ้าง การทำประมงชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การทำบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การท่องเที่ยว โรงแรม เป็นต้น</p> <p>2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในปัจจุบันได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้เป็นอย่างดี ก็เพราะว่า ถ้าป่าชายเลนถูกทำลายมากก็จะส่งผลต่อรายได้ของประชาชนในพื้นที่ลดลง เนื่องจากการหายไปของทรัพยากรสัตว์น้ำ การตื้นเขินของแหล่งน้ำ และปัญหาโรคระบาดในสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนเกิดขึ้นได้จากประชาชน</p>	<p>การศึกษาการมีงานทำ รายได้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พบว่า</p> <p>1. การบริหารจัดการที่ดีและอย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้ประชาชนมีงานทำหลากหลาย เช่น การรับจ้าง การทำประมงชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงหอย การทำบ้านพักแบบโฮมสเตย์ โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับทุกกิจกรรมอย่างแท้จริงและร่วมกันคิด เพื่อการสร้างสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งเรื่องคุณภาพ ราคา ของพื้นที่เพื่อให้เกิดการสร้างงานและรายได้กับประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น</p> <p>2. การกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในปัจจุบัน ประชาชนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
	<p>ในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นอย่างดีขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยชาวบ้านในพื้นที่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มกันเองเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี และร่วมมือกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนในพื้นที่</p>	<p>โดยการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องทั้งการอนุรักษ์และการป้องกัน รวมทั้งการปลูกป่าชายเลนเพิ่ม โดยได้มีการเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐเพื่อการทำงานด้านฟื้นฟูและป้องกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประสานงานกับป่าไม้โรงเรียนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดีรวมทั้งให้การสนับสนุนในหลาย ๆ กิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เริ่มเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนมากขึ้น เนื่องจากได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายป่าชายเลนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนของนโยบายที่เน้นในเรื่องของการแบ่งเขตพื้นที่การฟื้นฟูพื้นที่ป่า</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

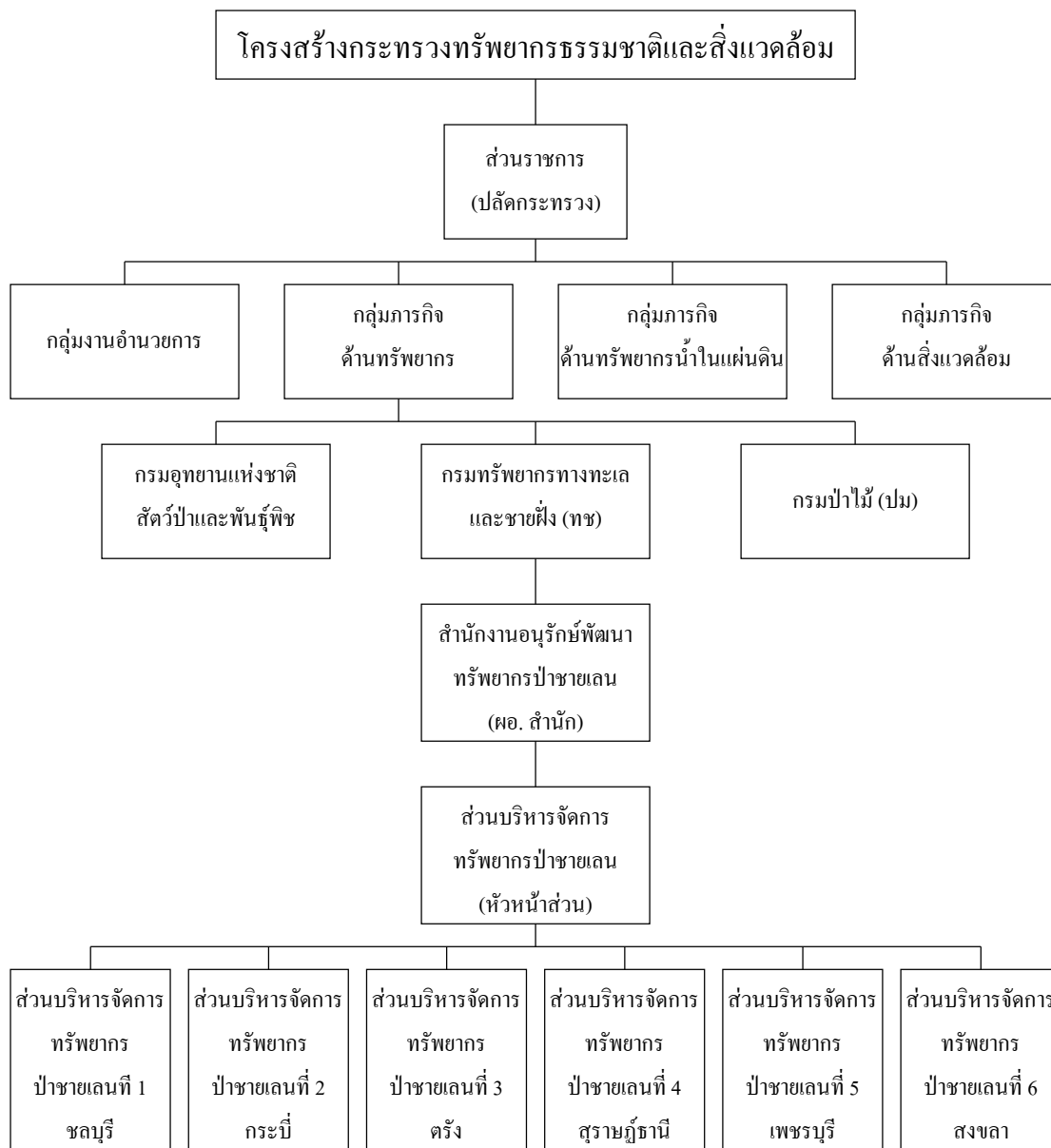
เจ้าหน้าที่รัฐ	ผู้ประกอบการ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
		โดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 23 การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2552
(กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552 ก)

จังหวัด	ฝั่งทะเล	พื้นที่ป่าชายเลน (ไร่)		เปลี่ยนแปลง (ไร่)	%การเปลี่ยนแปลง
		พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2552		
ตราด	อ่าวไทย	60,081.24	61,974.19	1,892.95	3.15
จันทบุรี	อ่าวไทย	77,456.23	75,428.91	-2,027.32	-2.62
ระยอง	อ่าวไทย	12,279.54	11,283.57	-995.97	-8.11
ชลบุรี	อ่าวไทย	4,861.90	5,554.41	692.51	14.24
ฉะเชิงเทรา	อ่าวไทย	10,476.13	7,309.34	-3,166.79	-30.23
สมุทรปราการ	อ่าวไทย	6,936.48	12,524.17	5,587.69	80.56
กรุงเทพมหานคร	อ่าวไทย	4,138.30	3,351.79	-786.51	-19.01
สมุทรสาคร	อ่าวไทย	18,590.06	25,257.22	6,667.16	35.86
สมุทรสงคราม	อ่าวไทย	14,773.72	14,272.75	-500.97	-3.39
เพชรบุรี	อ่าวไทย	20,463.39	18,568.75	-1,894.64	-9.26
ประจวบคีรีขันธ์	อ่าวไทย	3,121.88	1,708.58	-1,413.30	-45.27
ชุมพร	อ่าวไทย	45,291.80	32,240.11	-13,051.69	-28.82
สุราษฎร์ธานี	อ่าวไทย	46,980.59	46,574.20	-406.39	-0.87
นครศรีธรรมราช	อ่าวไทย	71,022.09	73,549.60	2,527.51	3.56
พัทลุง	อ่าวไทย	698.60	399.98	-298.62	-42.75
สงขลา	อ่าวไทย	21,910.29	7,991.95	-13,918.34	-63.52
ปัตตานี	อ่าวไทย	26,990.47	21,993.68	-4,996.79	-18.51
นราธิวาส	อ่าวไทย	-	184.49	184.49	100
รวมฝั่งอ่าวไทย		446,072.71	420,167.69	-25,905.02	-5.81

ตารางที่ 23 (ต่อ)

จังหวัด	ฝั่งทะเล	พื้นที่ป่าชายเลน (ไร่)		เปลี่ยนแปลง (ไร่)	%การเปลี่ยนแปลง
		พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2552		
ระนอง	อันดามัน	170,334.80	154,448.34	-15,886.46	-9.33
พังงา	อันดามัน	263,983.37	275,316.68	11,333.31	4.29
ภูเก็ต	อันดามัน	11,848.72	12,327.42	478.70	4.04
กระบี่	อันดามัน	221,863.40	218,185.74	-3,677.66	-1.66
ตรัง	อันดามัน	228,191.01	220,975.74	-7,215.27	-3.16
สตูล	อันดามัน	237,399.80	223,638.95	-13,760.85	-5.80
รวมฝั่งอันดามัน		1,133,621.10	1,104,892.87	-28,728.23	-2.53

ภาพที่ 4 โครงสร้างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

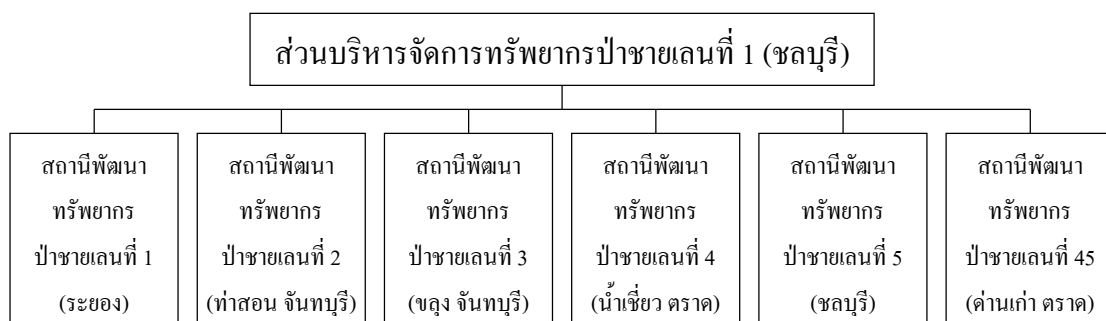

ภาพที่ 5 โครงสร้างสำนักทรัพยากรป่าชายเลน (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

ภาพที่ 6 โครงสร้างส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลน (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)

ภาพที่ 7 โครงสร้างส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี) (ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1, 2557)